

ASES
II. INTERNATIONAL
CONFERENCE ON SOCIAL
SCIENCES
CONFERENCE BOOK

EDITOR
Assist. Prof. Oktay KIZKAPAN

ASES

II. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

AUGUST 19-21, 2022 KAYSERI

EDITOR: ASSIST. PROF. OKTAY KIZKAPAN

COPYRIGHT © 2022

BY ASES CONGRESS ORGANIZATION

PUBLISHING COMPANY LIMITED

ALL RIGHTS RESERVED . NO PART OF THIS PUBLICATION MAY BE REPRODUCED, DISTRIBUTED OR TRANSMITTED IN ANY FORM OR BY ANY MEANS, INCLUDING PHOTOCOPYING, RECORDING OR OTHER ELECTRONIC OR MECHANICAL METHODS, WITHOUT THE PRIOR WRITTEN PERMISSION OF THE PUBLISHER, EXCEPT IN THE CASE OF BRIEF QUOTATIONS EMBODIED IN CRITICAL REVIEWS AND CERTAIN OTHER NONCOMMERCIAL USES PERMITTED BY COPYRIGHT LAW. ASES CONGRESS ORGANIZATION PUBLISHING® IT IS RESPONSIBILITY OF THE AUTHOR TO ABIDE BY THE PUBLISHING ETHICS RULES.

ASES PUBLICATIONS – 2022©

LICANCE KEY: 2022/ 63715

01.09.2022

ISBN: 978-605-71607-6-8

CONGRESS ID

CONFERENCE TITLE

ASES II. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

DATE AND PLACE

AUGUST 19-21, 2022

Kayseri, TURKIYE

ORGANIZATION

ASES (ACADEMY OF SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL STUDIES)

LANGUAGES

Turkish, English, Arabic, Russian

ORGANIZING COMMITTEE MEMBERS

CHAIRMAN OF THE ORGANIZING BOARD

PROF. DR. OKTAY BEKTAŞ

ORGANIZING BOARD

DR. ASSIA ALLAoui

UNIVERSITY OF CONSTANTINE (ALGERIA)

DR. MARIUS LOLEA

UNIVERSITY OF ORADEA (ROMANIA)

DR. MUHAMMAD FAISAL

SINDH MADRESSATUL ISLAM UNIVERSTY (PAKISTAN)

DR. KR PADMA

SRIPADMAVATIMAHILAVISVIDYALAYAM (WOMEN'S) UNIVERSITY (INDIA)

DR. ROZINA KHATTAK

SHAHEED BENAZIR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKISTAN)

DR. VARVARA GETMANTSEVA

THE KOSYGIN STATE UNIVERSITY OF RUSSIA (RUSSIA)

IONUT CRISTIAN SCURTU

"Mircea cel Batran" Naval Academy

GENERAL COORDINATOR

DR. OGUZHAN NACAROGLU

COORDINATOR

AYSEL ÜNAL

SCIENCE BOARD

Prof. Dr. ALEXANDER MAKARENKO

NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY OF UKRAINE (UKRAINE)

Prof. Dr. ALİ ÖSMAN ALAKUŞ

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. ARZU KARACA

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BANU YAZGAN İNANÇ

TOROS UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. BEJTULLA IRON

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. EMRULLAH FATİŞ

AHI EVRAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. HATİCE FERİHA AKPINARLI

ANKARA HACI BAYRAM VELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. IOSEFINA BLAZSANI BATTO

AZERBAIJAN UNIVERSITY OF LANGUAGES (AZERBAIJAN)

Prof. Dr. MEHMET SERKAN UMUZDAŞ

TOKAT GAZIOSMANPAŞA UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MINE KAYA KEHA

ATATÜRK UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. MUKADDER BOYDAK ÖAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. NURETTİN KONAR

BANDIRMA ONYEDI EYLÜL UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SABRİ KARADOĞAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SADETTİN ÖZCELİK

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SİBEL KAHRAMAN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. SNEZANA BILIC

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Prof. Dr. ŞENGÜL KOCAMAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Prof. Dr. QASIM HACIYEV

AZERBAIJAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES (AZERBAIJAN)

Prof. VIOLETA MADZOVA

INTERNATIONAL BALKAN UNIVERSITY (MAKEDONIA)

Assoc. Prof. ASLI SAYLAN KRIMIZIGUL

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYŞE SEZER

BİLECİK SEYH EDEBALI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. AYŞEGÜL TÜRK

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. BURCU ÜZÜM

KOCAELI UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. DERYA UZUN AYDIN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. FULYA ÖNER ARMAĞAN

ERCIYES UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. GÖRKEMLİ KAZAR

MUNZUR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HATİCE BURÇİN ŞOLT

ZONGULDAK BULENT ECEVİT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. HAYATİ ÇAVUŞ

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. İPEK FATMA ÇEVİK

USKUDAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. İSMAİL ŞAN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MAHMUT ÇİTİL

GAZİ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. MUHAMMAD JEHANGİR

ABDUL WALİ KHAN UNIVERSITY (PAKİSTAN)

Assoc. Prof. MUSTAFA TÜYSÜZ

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. NASEEM AKHTER

SHAHEED BENAZİR BHUTTO WOMEN UNIVERSITY (PAKİSTAN)

Assoc. Prof. ORÇUN BOZKURT

MUSTAFA KEMAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ÖZCAN DEMİR

GAZİANTEP UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ÖZGÜR ALTINDAĞ

DİCLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ÖZLEM ARDA

İSTANBUL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SELMAN ABLAK

CUMHURİYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. SONGÜL KARABATAK

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ŐUKRAN KARACA

SIVAS CUMHURİYET UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. VICTORIA ROCACIUC

INSTITUTE OF CULTURAL HARITAGE (MOLDOVA)

Assoc. Prof. VOLODYMYR MESHCHERIAKOV

STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY (UKRAINE)

Assoc. Prof. YUSUF ARSLAN

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZELİHA TEKİN

MUŞ ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assoc. Prof. ZUHAL AKMEŞE

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. AHMET KURTOĞLU

BANDIRMA ONYEDI EYLÜL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. BARIŞ AYDIN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ÇETİN TAN

FIRAT UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. DOSS PARIMALA

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist Prof. DR. DINOOP K

MAHATMA GANDHI UNIVERSITY (INDIA)

Assist Prof. FRANCISCO JAVIER PALACIOS-HIDALGO

UNIVERSITY OF CORDOBA (SPAIN)

Assist Prof. EŐREF AKMEŞE

BATMAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ELİF SELCAN ÖZTAY

VAN YUZUNCU YEAR UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. EMİN TAMER YENEN

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. FAHRUNNISA KAZANAN

DICLE UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. GAMZE AKKAYA

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. GÜLŞAH GÜRKAN

TURGUT ÖZAL UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MEENAKSHI INGOLE

UNIVERSITY OF DELHI (INDIA)

Assist. Prof. MELİHA UZUN

SIRNAK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. MUHAMMAD FAISAL

TOP-TECH AL INSTITUTE OF TECHNOLOGIES (PAKISTAN)

Assist Prof. MURAT BUĞRAHALI

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. OĞZ HAN ÖTAY

VAN YUZUNCU YER UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist. Prof. OKTAY KIZKAPAN

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. PELİN ERTEKİN

İNÖNÜ UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. SERHAT ERDEM

ATATÜRK UNIVERSITY (TURKIYE)

Assist Prof. ŞÜKRÜ BİLİCİ

MUŞ ALPARSLAN UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. ABDULLAH KILIÇRSAN

KTO KARATAY UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. AHMET DEMİREL

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY (TURKIYE)

Dr. HANI AMIR AOUISSI

CRSTRA-BISKRA (ALGERIA)

Dr. MAJA VIZJAK

FACULTY OF ECONOMICS AND TOURISM MIJO MIRKOVIC (CROATIA)

Dr. MELEK KARACA

Dr. RAMAZAN ERTÜRK

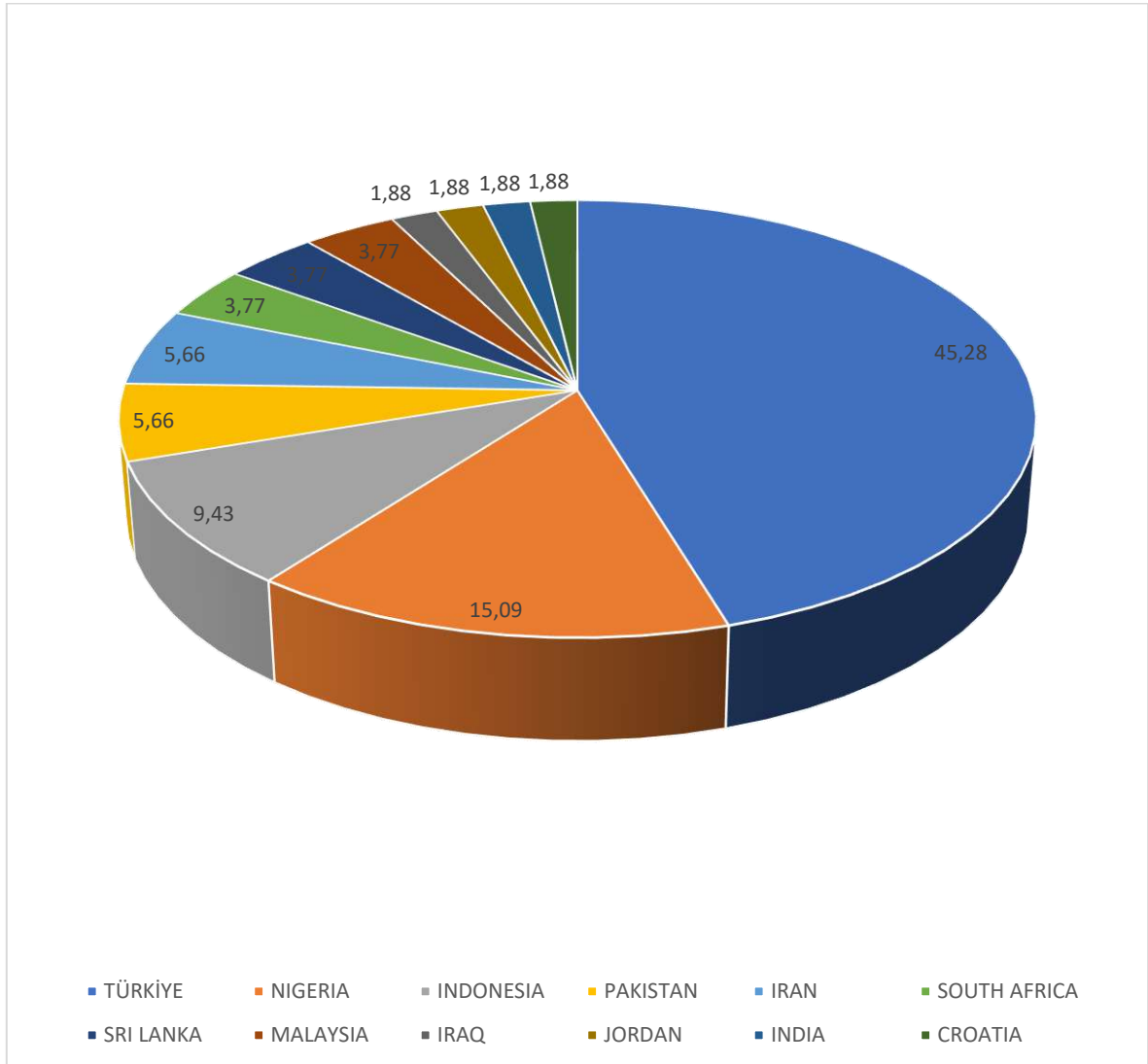
MINISTRY OF EDUCATION

Dr. SEYİDE EROĞU

CONFERENCE STATISTICS

Distribution of the papers presented orally at the conference by countries

Country	Number of Papers	Percentage (%)
TÜRKİYE	24	45,28%
NIGERIA	8	15,09%
INDONESIA	5	9,43%
PAKISTAN	3	5,66%
IRAN	3	5,66%
SOUTH AFRICA	2	3,77%
SRI LANKA	2	3,77%
MALAYSIA	2	3,77%
IRAQ	1	1,88%
JORDAN	1	1,88%
INDIA	1	1,88%
CROATIA	1	1,88%

ASES II. INTERNATIONAL CONFERENCE ON SOCIAL SCIENCES

August 19-21, 2022
Kayseri, Türkiye

CONFERENCE PROGRAM

19.08.2022

FRIDAY / 10:30-12:30

SESSION: 1 HALL: 1 / MODERATOR

Assoc. Prof. Ebru EZBERCİ ÇEVİK

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assoc. Prof. Fulya ÖNER ARMAĞAN Assoc. Prof. Ebru EZBERCİ ÇEVİK Prof. Dr. Şafak ULUÇINAR SAĞIR	Erciyes Üniversitesi Amasya Üniversitesi	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROJE KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ
Assoc. Prof. Ebru EZBERCİ ÇEVİK Assoc. Prof. Fulya ÖNER ARMAĞAN	Erciyes Üniversitesi	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖRNEK OLAY YAZMA DURUMLARININ İNCELENMESİ
Assist. Prof. Sevda EMLAK Tuğba TUNA	İzmir Demokrasi Üniversitesi	PAPER AND PAPER FORMATION: THE CASE OF IZMIR PAPER AND BOOK ARTS MUSEUM
Assoc. Prof. Selda BAKIR Fatmana ÖZCAN	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Renk Koleji	ANALYSIS OF TURKISH ORIGINAL STUDIES ON THE ALGODOO PROGRAM IN SCIENCE EDUCATION: A META SYNTHESIS STUDY
Fatma AY Assist. Prof. Cansel KADIOĞLU-AKBULUT	Erzurum 23 Temmuz Ortaokulu Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	A STUDY ON SCIENCE TEACHERS' SELF- EFFICACY FOR LABORATORY WORK
Res. Assist. Maide Şila TİFTİKÇİ	Ankara Üniversitesi	RETHINKING THE LIBERAL EDUCATIONAL APPROACH

19.08.2022
FRIDAY / 10:30-12:30
SESSION: 1 HALL: 2 / MODERATOR

Dr. Seyide EROĞLU

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Yasemin COŞKUN	Battalgazi Şehit Selim Şener Ortaokulu	THE BIRTH OF TURKISH IDEAS IN THE OTTOMAN MODERNIZATION PROCESS AND ITS IMPACT ON EDUCATIONAL POLICIES (1908-1936)
Beyza BAYRAM	Erciyes Üniversitesi	EDUCATIONAL THOUGHTS OF WESTERN INTELLIGENCE IN THE LAST OTTOMAN PERIOD
Yasemin COŞKUN	Battalgazi Şehit Selim Şener Ortaokulu	A COMPARISON OF TURKEY AND CANADA (ONTARIO) 2018 SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAMS
Assoc. Prof. Orçun BOZKURT Nimet Gül PAŞABEYOĞLU	Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi TED Hatay Koleji	THE EFFECT OF CODING WITH LEGO ROBOTICS ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' SCIENCE PROCESS SKILLS
Dr. Melek KARACA Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ Dr. Seyide EROĞLU	Erciyes Üniversitesi MEB	LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL MODEL ALMA ALGILARI ile FEN BİLİMLERİNE YÖNELİK ÖZ-DÜZENLEMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ
Assist. Prof. Esra BÜYÜKBAHÇECİ	Ankara Üniversitesi	HİNT FİMLERİNDE DİNİ ÖGELER VE İNANIŞ BİÇİMLERİ
Dr. Seyide EROĞLU Prof. Dr. Oktay BEKTAŞ Dr. Melek KARACA	Erciyes Üniversitesi MEB	LİSE ÖĞRENCİLERİNİN STEM KARIYER İLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ
Assist. Prof. Esra BÜYÜKBAHÇECİ	Ankara Üniversitesi	SANSKRİT DİLİ VE ÖZELLİKLERİ: HİNT'TE DİNİ VE EDEBİ METİNLERİN KRONOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ

19.08.2022

FRIDAY / 10:30-12:30

SESSION: 1 HALL: 3 / MODERATOR

IBRAHIM SALIHU KOMBO

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
MUSTAPHA, MUSA GWADABE UMAR ABDULRASHEED BALA	Niger state polytechnic Zungeru	DEMOCRATIC PLANNING, AND MIXED ECONOMIC DEVELOPMENT: NIGERIA IN FOCUS
IBRAHIM, SALIHU KOMBO	IBB University	AN ECONOMIC INVENTION AND ENTREPRENEURSHIP IN NIGERIA: ISSUES AND PROSPECTIVES
AHMED, MOHAMMED LETSWA ABDULLAHI, MUSTAPHA SHEIKH	IBB University	IMPLICATION OF POLITICAL CLASS, CORRUPTION AND UNDERDEVELOPMENT IN NIGERIA
IMOKE JOEL ILOKE MOHAMMED ABDULLAHI MOHAMMED MUSA HABEEBA LANLE	IBB University	POST-MORTEM OF MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS IN NIGERIA: A CRITICAL ASSESMENT
ABDULAZEEZ ABDULGAFARU BAGUDU ALFA RAMAT MUHAMMAD SANI AGAIE		GLOBALIZATION AND NIGERIA ECONOMY, OPPORTUNITIES AND CHALLENGES
Micheal, Vincent ABIODUN Adenomom, Monday OSAGIE	Nasarawa State University	MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL ON THE RELATIONSHIP BETWEEN GDP AND INFLATION IN NIGERIA
Micheal, Vincent ABIODUN Adenomom, Monday OSAGIE	Nasarawa State University	APPLICATION OF MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL TO GDP AND INFLATION IN NIGERIA.
Chee-Ming CHAN	Universiti Tun Hussein Onn	CONCEPTUAL SEEPAGE REMEDIATION MEASURES FOR AN AGED COASTAL EMBANKMENT
VORYA SHABRANDI	Guilan Iran International Relations University	DEVELOPMENTS OF THE INTERNATIONAL SYSTEM MANAGEMENT OF THE INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT OF THE GREAT POWER OF THE RUSSIAN FEDERATION AND US AMERICA AFTER THE COLD WAR IN THE UKRAINIAN CRISIS
Prof. Dr. Mohammed Waheeb	Hashemite University	Evaluation of Visitors Negative Impacts on Site of Jesus Baptism-Jordan

19.08.2022
FRIDAY / 10:30-12:30
SESSION: 1 HALL: 4 / MODERATOR

Assoc. Prof. Zuhal AKMEŞE DEMİR

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Assist. Prof. Laleş USLU AZARAK	Dicle Üniversitesi	GELİYE HİCRİKA ÖRNEĞİ IŞIĞINDA AĞAÇ KÜLTÜNÜN GÜNÜMÜZDEKİ İZLERİ ÜZERİNE
Assist. Prof. Bahar ÇELİK Assist. Prof. Cansu TOR KADIOĞLU	Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tarsus Üniversitesi	ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME TEKNİKLERİNDEN ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİYLE ÇEVİRİMİÇİ SATIŞ KANALININ SEÇİMİ
Gökey SARAÇYAKUPOĞLU	Hacettepe Üniversitesi	DETERMINING THE SCOPE OF ARTICLE 300 OF THE UNITED NATIONS CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA IN LIGHT OF THE DECISIONS OF THE INTERNATIONAL TRIBUNAL FOR THE LAW OF THE SEA
Halil GÜNAY	Kocaeli Üniversitesi	AVRUPA BİRLİĞİ'NDE COVID-19 İLE MÜCADELEDE YAŞANAN SIKINTILAR VE ALINAN ÖNLEMLERİN ANALİZİ
Assist. Prof. Erkin Nevzat GÜDELÇİ	Batman Üniversitesi	ATTITUDES OF ACCOUNTING PROFESSIONALS AGAINST CRYPTO ASSET INVESTMENTS
Assist. Prof. Hülya Eraslan	Ankara Üniversitesi	2020 DAĞLIK KARABAĞ SAVAŞI'NIN AGOS GAZETESİNDE ELE ALINIŞI
Assoc. Prof. Özcan DEMİR Assoc. Prof. Zuhal AKMEŞE DEMİR	Dicle Üniversitesi	SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ BİREYSEL ESTETİK KABULLERİNİN OLUŞTURULMASINDAKİ ROLÜ: INSTAGRAM ÖRNEĞİ
Assist. Prof. Bekir EREN	Ankara Medipol Üniversitesi	DETERMINANTS OF CENTRAL BANKS' RESERVE DEMAND
Assoc. Prof. Zuhal AKMEŞE DEMİR Assoc. Prof. Özcan DEMİR	Dicle Üniversitesi	YENİ ÇAĞIN YENİ MESLEKLERİ: SOSYAL MEDYA UZMANLIĞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Dr. Abdullah KILIÇARSLAN		PARADOX IN INFORMATION MADE PUBLIC UNDER CORPORATE TRANSPARENCY

19.08.2022

FRIDAY / 10:30-12:30

SESSION: 1 HALL: 5 / MODERATOR

Micheal, Vincent Abiodun

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Nurul Nazieha bt Jasnie Nurul Ain Aizaaty bt Shamsul Nizam Adrianah bt Matali Nur Ain Asleeza bt Hasrul	Keningau Vocational College	USING CANISTEL, A RARELY KNOWN TROPICAL FRUIT, AS THE MAIN INGREDIENT OF ICE-CREAM FOR LOCAL COMMUNITY
Dara Miralda Nafida Hetty Marhaeni Mediarita Dwikarini	Universitas Mercu Buana Yogyakarta SMP Negeri Yogyakarta	Needs Analysis of Student's Worksheets to Improve Numerical Literacy Skills for Students of SMP Negeri 4 Yogyakarta, Indonesia
Nuryadi Ahmad Fitriadhy Nafida Hetty Marhaeni Riawan Yudi Purwoko Muhammad Irfan Rumasoreng	Universiti Malaysia Terengganu Universitas Mercu Buana Yogyakarta Universitas Muhammadiyah Purworejo	Indonesian Students' Responses to the Use of Character Education-Based Mathematics Applications
Sevina Indriani Nuryadi Riska Kurniati	Universitas Mercu Buana Yogyakarta SMP Negeri Sungaliat	Development of Electronic Student Worksheets Assisted with Liveworksheets to Improve Students' Concept Understanding Skills of Seventh Grade Junior High School
Ahdieh ASADPOUR	University of Alzahra	Consequences of marriage of Iranian girls in childhood in the field of social relations
D.M.P.V. DISSANAYAKE	University of Sri Jayewardenepura	TERRITORIALITY CONCEPT IN CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN (CPTED) FOR CRIME PREVENTION
Ahdieh ASADPOUR	University of Alzahra	Study of the causes of working children in Tehran, Iran
Yulianita Artanti Nuryadi Nafida Hetty Marhaeni	Universitas Mercu Buana Yogyakarta	Development of Android-Based Interactive Learning Media to Improve Student Achievement in the Pythagorean Theorem
Zohaib Hassan Sain	Superior University	Challenges in Quality of Education in Higher Education Institutions (HEIs) of Pakistan
Shahzadi Hina Sain Zohaib Hassan Sain	Beaconhouse Head Office Pakistan Safety Council	EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS
CHANDAN PREET KOUR	CENTRAL UNIVERSITY OF KASHMIR	A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN
Maja Vizjak	Faculty of Economics and Tourism "Dr. Mijo Mirković"	HUMAN RESOURCES AND BUSINESS IMAGE

19.08.2022
FRIDAY / 10:30-12:30
SESSION: 1 HALL: 6 / MODERATOR

Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

AUTHORS	UNIVERSITY/INSTITUTION	TOPIC TITLE
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	University of Zululand	THE MYRIAD CHALLENGES BEDEVILING THE LEARNING AREA 'CREATIVE ARTS' IN SOUTH AFRICA, ESPECIALLY THE INCORPORATION OF INDIGENOUS MUSIC IN THE CLASSROOM PRACTICE
K.S. Dharmasiri K.B.N. De Silva D.M.P.V. Dissanayake	General Sir John Kotelawala Defence University University of Sri Jayewardenepura	A study of the effectiveness of online education on traditional classroom culture
Prof. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka	University of Zululand	RITUAL COHERENCE AS AN IMPORTANT WAY OF INHERITANCE, A MEDIUM OF CONTEXTUALIZATION, AND A FORM OF CULTURAL MEMORY: THE CASE OF BAPEDI PEOPLE'S RELIGION.
Prof. Sabeeha Hamza Dehham Dr. Muhammad Faisal	University of Babylon Human Rights Commission	Using Team Teaching Strategies to improve Students' Reading Skills
Adamu A. Isah Elijah Joseph Zainab Tassala Alhassan Kpachitagi AbdulGaniyu A.	IBB University	Youths Orientation Forum Online (YOF Online)
Muhammad Rafi Fajar Rizky Nafida Hetty Marhaeni Anita Budiningsih	Universitas Mercu Buana Yogyakarta SMA Negeri Pengasih	Indonesian Students' Responses to the Evaluation of Mathematics Learning Based on Educational Games
Assoc. Prof. Naseem Akhter	Shaheed Benazir Bhutto Women University	Non-Traditional Marriages in Pakistani Society and Islamic Perspective

CONTENTS

AUTHOR(s)	TITLE	PAGE NO
Ebru EZBERCİ ÇEVİK Fulya ÖNER ARMAĞAN	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖRNEK OLAY YAZMA DURUMLARININ İNCELENMESİ	1
Ebru EZBERCİ ÇEVİK Fulya ÖNER ARMAĞAN Şafak ULUÇINAR SAĞIR	FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROJE KAVRAMINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ	12
Sevda EMLAK Tuğba TUNA	KÂĞIT VE KÂĞIT OLUŞUMU: İZMİR KÂĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ ÖRNEĞİ	20
Selda BAKIR Fatmana ÖZCAN	FEN EĞİTİMİNDE ALGODOO PROGRAMI İLE İLGİLİ YAPILAN TÜRKİYE KÖKENLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ: BİR META SENTEZ ÇALIŞMASI	34
Fatma AY Cansel KADIOĞLU- AKBULUT	A STUDY ON SCIENCE TEACHERS' SELF- EFFICACY FOR LABORATORY WORK	35
Maide Şila TİFTİKÇİ	RETHINKING THE LIBERAL EDUCATIONAL APPROACH	45
Yasemin COŞKUN	A COMPARISON OF TURKEY AND CANADA (ONTARIO) 2018 SOCIAL STUDIES TEACHING PROGRAMS	47
Yasemin COŞKUN	THE BIRTH OF TURKISH IDEAS IN THE OTTOMAN MODERNIZATION PROCESS AND ITS IMPACT ON EDUCATIONAL POLICIES (1908-1936)	63
Beyza Bayram	OSMANLI SON DÖNEMİNDE BATICI AYDINLARIN EĞİTİM DÜŞÜNCELERİ	79
Orçun BOZKURT Nimet Gül PAŞABEYOĞLU	THE EFFECT OF CODING WITH LEGO ROBOTICS ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' SCIENCE PROCESS SKILLS	81
Melek KARACA Oktay BEKTAŞ Seyide EROĞLU	LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ROL MODEL ALMA ALGILARI ile FEN BİLİMLERİNE YÖNELİK ÖZ- DÜZENLEMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	83
Seyide EROĞLU Oktay BEKTAŞ Melek KARACA	LİSE ÖĞRENCİLERİNİN STEM KARIYER İLGİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ	85
Esra BÜYÜKBAHÇECİ	HİNT FİMLERİNDE DİNİ ÖGELER VE İNANİŞ BİÇİMLERİ	95
Esra BÜYÜKBAHÇECİ	SANSKRİT DİLİ VE ÖZELLİKLERİ: HİNT'TE DİNİ VE EDEBİ METİNLERİN KRONOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ	100
MUSTAPHA MUSA GWADABE UMAR ABDULRASHEED BALA	DEMOCRATIC PLANNING, AND MIXED ECONOMIC DEVELOPMENT: NIGERIA IN FOCUS	105

IBRAHIM SALIHU KOMBO	AN ECONOMIC INVENTION AND ENTREPRENEURSHIP IN NIGERIA: ISSUES AND PROSPECTIVES	115
AHMED MOHAMMED LETSWA ABDULLAHI MUSTAPHA SHEIKH	IMPLICATION OF POLITICAL CLASS, CORRUPTION AND UNDERDEVELOPMENT IN NIGERIA	125
IMOKE JOEL ILOKE MOHAMMED ABDULLAHI MOHAMMED MUSA HABEEBA LANLE	POST-MORTEM OF MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS IN NIGERIA: A CRITICAL ASSESMENT	131
ABDULAZEEZ ABDULGAFARU BAGUDU ALFA RAMAT MUHAMMAD SANI AGAIE	GLOBALIZATION AND NIGERIA ECONOMY, OPPORTUNITIES AND CHALLENGES	140
Micheal Vincent Abiodun Adenomom Monday Osagie	APPLICATION OF MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL TO GDP AND INFLATION IN NIGERIA	146
Micheal Vincent Abiodun Adenomom Monday Osagie	MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL ON THE RELATIONSHIP BETWEEN GDP AND INFLATION IN NIGERIA	153
Chee-Ming CHAN	CONCEPTUAL SEEPAGE REMEDIATION MEASURES FOR AN AGED COASTAL EMBANKMENT	154
VORYA SHABRANDI	DEVELOPMENTS OF THE INTERNATIONAL SYSTEM MANAGEMENT OF THE INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT OF THE GREAT POWER OF THE RUSSIAN FEDERATION AND US AMERICA AFTER THE COLD WAR IN THE UKRAINIAN CRISIS	155
Mohammed Waheeb	Evaluation of Visitors Negative Impacts on Site of Jesus Baptism-Jordan	156
Laleş USLU AZARAK	GELİYE HİCRİKA ÖRNEĞİ IŞIĞINDA AĞAÇ KÜLTÜNÜN GÜNÜMÜZDEKİ İZLERİ ÜZERİNE	165
Bahar ÇELİK Cansu TOR KADIOĞLU	ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME TEKNİKLERİNDEN ANALİTİK HİYERARŞİ SÜRECİYLE ÇEVİRİMİÇİ SATIŞ KANALININ SEÇİMİ	173
Gökey SARAÇYAKUPOĞLU	ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU MAHKEMESİ'NİN KARARLARI IŞIĞINDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMESİ'NİN 300. MADDESİNİN KAPSAMININ BELİRLENMESİ	181
Halil GÜNAY	AVRUPA BİRLİĞİ'NDE COVID-19 İLE MÜCADELEDE YAŞANAN SIKINTILAR VE ALINAN ÖNLEMLERİN ANALİZİ	191

Erkin Nevzat GÜDELÇİ	ATTITUDES OF ACCOUNTING PROFESSIONALS AGAINST CRYPTO ASSET INVESTMENTS	202
Hülya Eraslan	2020 DAĞLIK KARABAĞ SAVAŞI'NIN AGOS GAZETESİNDE ELE ALINIŞI	204
Özcan DEMİR Zuhal AKMEŞE DEMİR	SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ BİREYSEL ESTETİK KABULLERİNİN OLUŞTURULMASINDAKİ ROLÜ: INSTAGRAM ÖRNEĞİ	205
Zuhal AKMEŞE DEMİR Özcan DEMİR	TÜRKÇE YENİ ÇAĞIN YENİ MESLEKLERİ: SOSYAL MEDYA UZMANLIĞI/YÖNETİCİLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	216
Bekir EREN	MERKEZ BANKALARININ REZERV TALEBİNİN BELİRLEYİCİLERİ DETERMINANTS OF CENTRAL BANKS' RESERVE DEMAND	222
Abdullah KILIÇARSLAN	PARADOX IN INFORMATION MADE PUBLIC UNDER CORPORATE TRANSPARENCY	224
Nurul Nazieha Jasnîe Nurul Ain Aizaaty Shamsul Nizam Adrianah Matali Nur Ain Asleeza Hasrul	USING CANISTEL, A RARELY KNOWN TROPICAL FRUIT, AS THE MAIN INGREDIENT OF ICE-CREAM FOR LOCAL COMMUNITIY	226
Dara Miralda Nafida Hetty Marhaeni Mediarita Dwikarini	Needs Analysis of Student's Worksheets to Improve Numerical Literacy Skills for Students of SMP Negeri 4 Yogyakarta, Indonesia	227
Nuryadi Ahmad Fitriadhy Nafida Hetty Marhaeni Riawan Yudi Purwoko Muhammad Irfan Rumasoreng	Indonesian Students' Responses to the Use of Character Education-Based Mathematics Applications	228
Sevina Indriani Nuryadi Riska Kurniati	Development of Electronic Student Worksheets Assisted with Liveworksheets to Improve Students' Concept Understanding Skills of Seventh Grade Junior High School	229
Ahdieh Asadpour	Consequences of marriage of Iranian girls in childhood in the field of social relations	230
Ahdieh Asadpour	Study of the causes of working children in Tehran, Iran	231
D.M.P.V. Dissanayake	TERRITORIALITY CONCEPT IN CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN (CPTED) FOR CRIME PREVENTION	232

Yulianita Artanti Nuryadi Nafida Hetty Marhaeni	Development of Android-Based Interactive Learning Media to Improve Student Achievement in the Pythagorean Theorem	242
Shahzadi Hina Sain Zohaib Hassan Sain	EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS	243
Zohaib Hassan Sain	Challenges in Quality of Education in Higher Education Institutions (HEIs) of Pakistan	244
CHANDAN PREET KOUR	A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN	245
Maja Vizjak	HUMAN RESOURCES AND BUSINESS IMAGE	246
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	THE MYRIAD CHALLENGES BEDEVILING THE LEARNING AREA 'CREATIVE ARTS' IN SOUTH AFRICA, ESPECIALLY THE INCORPORATION OF INDIGENOUS MUSIC IN THE CLASSROOM PRACTICE	254
Morakeng Edward Kenneth Lebaka	RITUAL COHERENCE AS AN IMPORTANT WAY OF INHERITANCE, A MEDIUM OF CONTEXTUALIZATION, AND A FORM OF CULTURAL MEMORY: THE CASE OF BAPEDI PEOPLE'S RELIGION	255
K.S. Dharmasiri K.B.N. De Silva D.M.P.V. Dissanayake	A study of the effectiveness of online education on traditional classroom culture	256
Sabeeha Hamza Dehham Muhammad Faisal	Using Team Teaching Strategies to improve Students' Reading Skills	257
Adamu A. Isah AbdulGaniyu A Elijah Joseph Zainab Tassala Alhassan Kpachitagi	Youths Orientation Forum Online (YOF Online)	258
Muhammad Rafi Fajar Rizky Nafida Hetty Marhaeni Anita Budiningsih	Indonesian Students' Responses to the Evaluation of Mathematics Learning Based on Educational Games	261
Naseem Akhter	Non-Traditional Marriages in Pakistani Society and Islamic Perspective	262
Selda BAKIR Fatmana ÖZCAN	ANALYSIS OF TURKISH ORIGIN STUDIES ON THE ALGODOO PROGRAM IN SCIENCE EDUCATION: A META SYNTHESIS STUDY	263

**FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖRNEK OLAY YAZMA DURUMLARININ
İNCELENMESİ**
**EXAMINATION OF WRITING CASE STUDIES OF PRESERVICE SCIENCE
TEACHERS**

Ebru EZBERCİ ÇEVİK¹, Fulya ÖNER ARMAĞAN²

¹Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0003-4219-3296

²Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0003-2085-1390

Özet

Örnek olaylar, çoğunlukla bilimsel olgu ve olayları konu alan öykülerdir. Bu çalışmada da fen bilgisi öğretmen adaylarının astronomi konusunda örnek olay yazma durumlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma nitel perspektifte yapılmış olup, durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İç Anadolu Bölgesinde bir üniversitenin fen bilgisi öğretmenliği programında öğrenim gören 22 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının dokümanları kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen örnek olay içeren çalışma yaprağında öğretmen adaylarına astronomi ile ilgili dört kavram (meteor, asteroid, uzay, göktaşı) verilmiş olup, bu kavramları kullanarak bir örnek olay oluşturmaları istenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda dört kavrama yer verilip verilmediği ve bu kavramların bilimsel olarak doğru kullanılıp kullanılmadığı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Elde edilen sonuca göre, öğretmen adaylarının tamamının yazdıkları örnek olaylarda meteor ve göktaşı kavramlarına yer verdikleri, uzay kavramına 19 öğretmen adayının, asteroid kavramına ise 17 öğretmen adayının yer verdiği belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının kavramları bir öykü içerisinde bilimsel olarak doğru kullanma durumlarına bakıldığında ise, çoğunluğunun kavram yanılığına sahip olduğu görülmüştür. Bu anlamda, gerek ders dışı etkinliklerde gerekse ders içi etkinliklerde ilgili kavramlara sıkça değinilmesi gerektiği, bilimsel hikâyelerin kullanımına yönelik ders planı örneklerinin hazırlanması, öğretmen adaylarının deneyimlerinin yanında bu konuya ilişkin görüşlerinin de incelendiği çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Örnek olay, fen bilgisi öğretmen adayı, astronomi kavramları

Abstract

Case studies are mostly stories about scientific facts and events. In this study, it was aimed to examine the preservice science teachers' writing case studies on astronomy. The research was conducted in a qualitative perspective and was designed according to the case study design. The study group of the research consists of 22 preservice teachers studying in the science teaching program of a university in the Central Anatolia Region. The research was carried out in the spring term of the 2021-2022 academic year. As a data collection tool, the documents of the pre-service teachers were used. In the worksheet containing the case study developed by the researchers, four concepts related to astronomy (meteor, asteroid, space, meteorite) were given to the pre-service teachers and they were asked to create a case study using these concepts. Content analysis was used in the analysis of the data. In this context, whether four concepts are included and whether these concepts are used scientifically

correctly were analyzed separately by the researchers. According to the results obtained, it was determined that all of the pre-service teachers included the concepts of meteor and meteorite in the case studies they wrote, 19 preservice teachers included the concept of space and 17 preservice teachers included the concept of asteroid. Considering the preservice teachers' scientifically correct use of concepts in a story, it was seen that most of them had misconceptions. In this sense, it is recommended that related concepts should be mentioned frequently both in extracurricular activities and in classroom activities, lesson plan examples should be prepared for the use of scientific stories, and studies should be conducted to examine the opinions of preservice teachers on this subject as well as their experiences.

Keywords: Case study, preservice science teacher, astronomy concepts

1. GİRİŞ

Astronomi, fizik, kimya, biyoloji ve jeoloji gibi birçok bilimsel alanı içermesinin yanında matematik ve geometri bilgilerini de içeren bilimsel bir disiplin olarak ifade edilmektedir (Ercan, Bilen ve Ural, 2016). Aynı zamanda öğrencilere fen bilimleri sevdirmek ve onları bilim yapmaya yönlendirmek amacıyla astronomiden sıklıkla yararlanılmaktadır (Tunca, 2002). Fen eğitiminde benzetim ve modellemenin kullanımına ilişkin birçok örnek sağlaması (Percy, 2006) astronomiyi daha önemli hale getirmiştir. Bu tür bir modelleme ve benzetimin kullanılması için fen derslerinde farklı yöntemlerden yararlanılmakta, uygulamaya yönelik aktiviteler gerçekleştirilmektedir.

Örnek olayla ilgili yapılan araştırmalar, bu yöntemin uygulanmasının teori ile pratiği ilişkilendirmede önemli olduğunu göstermektedir (Camill, 2006). Örnek olaylar bağlamsal içerikli ve detayları zenginleştirilmiş hikâye tarzında öğrenme ve öğretme verileri olarak ifade edilmektedir (Merseeth, 1991). Bu anlamda örnek olayların basitçe bir hikâye oluşturmadan farklı olduğunu, özellikle astronomi konularında kullanılmasının öğrencileri aktif kılmada fayda sağlayacağını söylemek mümkündür.

Örnek olay yöntemi, gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamına getirilip neden-sonuç ilişkisi bağlamında çözümlenmesi ile öğrenme faaliyetinin gerçekleşmesini sağlar (Ayas, Çepni ve Ayvaci, 2016). Örnek olay yönteminin yararları Özkütük (2014, s. 90) tarafından şu şekilde belirtilmektedir:

1. Gerçek hayattan bir durum olması katılımcıların dikkatlerini çeker.
2. Katılımcıların etkin katılımını artırır ve birbirleriyle iletişimde bulunmalarını sağlar.
3. Aynı soruna birden fazla bakış açısı ve çözümler getirilir.
4. Katılımcıların problem çözme becerilerinin gelişmesini sağlar.
5. Katılımcı sürecin merkezindedir.
6. Katılımcılar bildiklerini ve kavradıklarını gerçek bir durumla bağdaştırma şansına sahiptirler.
7. Bir problemle baş etmeyi, problemi analiz edip sonuca ulaşmayı öğrenirler.
8. Problem çözebilme yeteneği geliştirilir.
9. Katılımcılara diğer katılımcılar ile işbirliği içerisinde çalışma imkanı yakalar.
10. Katılımcıların belli bir konu odaklı oldukları için ilgi ve güdüleri genellikle yüksektir.

İlgili faydalar alanyazında yapılan çalışmalarla da ortaya koyulmuştur. Örneğin, Pehlivanlar (2005) tarafından yapılan çalışmada Fen Bilgisi dersi “Canlının İç Yapısına Yolculuk” ünitesinde örnek olay yöntemi kullanılmış ve 6. sınıf öğrencilerinin başarı, hatırlama ve bilişüstü becerilerin gelişimine etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Deney grubunda örnek olay yöntemi ile uygulama yapılırken

kontrol grubunda geleneksel yöntemle yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda seçilen ünitenin örnek olay yöntemiyle öğretiminin öğrencilerin başarısına, hatırlamasına ve bilişüstü becerilerinin gelişmesine olumlu etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Ersoy (2014) tarafından yapılan tez çalışmasında da örnek olay temelli grup çalışmalarının 7. sınıf öğrencilerinin öğrencilerin bilimsel kanıtları anlama ve kullanmalarına, argümantasyon becerilerine ve kavramsal anlamalarına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Deney grubunda örnek olay temelli grup çalışmaları yapılırken kontrol grubunda Fen ve Teknoloji programına uygun olarak işlenmiştir. Araştırmanın sonucunda bilimsel kanıtları anlama ve kullanma, argümantasyon becerileri yönünden deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

1.1. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Bu çalışmanın temelini oluşturan örnek olay yönteminin, öğretmen adaylarının astronomi konuları kapsamında kullanılmasıyla öğretmen adaylarının günlük hayatta karşılaştıkları olay ve olguların sınıf ortamına getirilmesiyle bunları deneyimleyebilmelerine ve neden-sonuç ilişkisi kurabilmelerine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte kendileri de bu yöntemi deneyimlemiş olacak ve mesleki hayatlarına başladıklarında öğrencilerinin de aktif bir şekilde sürece katılarak astronomi kavramlarına yönelik öğrenme durumlarını ortaya çıkarabileceklerdir. Bu bağlamda çalışmada, fen bilgisi öğretmen adaylarının astronomi konusunda örnek olay yazma durumlarını incelemek amaçlanmıştır. İlgili amaç doğrultusunda belirlenen araştırma problemi “Fen bilgisi öğretmen adaylarının astronomi konusunda örnek olay yazma durumları nasıldır?” şeklindedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırma nitel perspektifte yapılmış olup, durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Durum çalışması güncel bir olayı, olguyu gerçek hayattaki bağlamıyla ayrıntılı ve derinlemesine inceleyen nitel bir araştırma desendir (Cresswell, 2013). Mevcut çalışmada da bir üniversitedeki belli bir öğrenci grubuyla ilgili tek bir durum (örnek olay yazma) derinlemesine incelenmek istendiğinden nitel bir yaklaşımla durum çalışması tercih edilmiştir.

2.2. Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu İç Anadolu Bölgesinde bir üniversitenin fen bilgisi öğretmenliği programında öğrenim gören 22 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılarak belirlenmiştir. Kolay erişilebilir durum örnekleme kapsamında çalışmanın amacına uygun olarak erişilmesi kolay bireyler seçilmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının dokümanları kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen örnek olay içeren çalışma yaprağında öğretmen adaylarına astronomi ile ilgili dört kavram (meteor, asteroid, uzay, göktaşı) verilmiş olup, bu kavramları kullanarak bir örnek olay oluşturmaları istenmiştir. İlgili örnek olaylar öğretmen adayları tarafından bireysel olarak hazırlanmıştır. Tüm dokümanlar toplandıktan sonra katılımcıların isimlerinin gizliliği esasına dayanarak veriler Ö1, Ö2, ..., Ö22 şeklinde numaralandırılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda dört kavrama yer verilip verilmediği ve bu kavramların bilimsel olarak doğru kullanılıp kullanılmadığı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Alanyazından hareketle;

- Verilen tam doğru ifadeler: *bilimsel doğru*

- Bilimsel olarak doğru olmayan ancak öğrenci tarafından doğru olduğu düşüncesiyle belirtilen ifadeler: *kavram yanlışlığı*
- Sadece isim olarak verilen, açıklaması olmayan ifadeler: *yok* olarak değerlendirilmiştir.

Bu analizlerde %100 görüş birliğine varılana kadar tartışmaya devam edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Meteor Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının örnek olaylarında meteor kavramına yer verip vermeme ve ilgili kavramı ifade etme durumlarına yönelik bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1

Meteor kavramına ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen bulgular

Öğretmen adayı	Kavrama yer verilme durumu	BD	KY	Yok
Ö1	X		X	
Ö2	X		X	
Ö3	X		X	
Ö4	X			X
Ö5	X			X
Ö6	X		X	
Ö7	X		X	
Ö8	X			X
Ö9	X		X	
Ö10	X		X	
Ö11	X		X	
Ö12	X		X	
Ö13	X			X
Ö14	X			X
Ö15	X			X
Ö16	X			X
Ö17	X		X	
Ö18	X			X
Ö19	X		X	

Ö20	X		X	
Ö21	X	X		
Ö22	X	X		

BD: Bilimsel Doğru, KY: Kavram Yanılgısı, YOK: Açıklama yapılmamış, sadece ismi geçmekte.

Tablo 1 incelendiğinde, öğretmen adaylarının tamamının örnek olaylarında meteor kavramına yer verdikleri görülmektedir. Yer verdikleri ifadelerle bakıldığında ise çoğunluğunun kavram yanılgısı içerdiği belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ifadelerinden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Ö17: «... meteor ise dünyaya çarpmaz, uzayda olurlar.» *Kavrama yer verilmiş, kavram yanılgısı*

Ö18: «... her gezegene uğrayıp, oradan meteor, göktaş gibi cisimleri eve getirip oynamak için aldığımı söyler.» *Kavrama yer verilmiş, açıklaması yok*

3.2. Asteroit Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının örnek olaylarında asteroit kavramına yer verip vermeme ve ilgili kavramı ifade etme durumlarına yönelik bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2

Asteroit kavramına ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen bulgular

Öğretmen adayı	Kavrama yer verilme durumu	BD	KY	Yok
Ö1	X		X	
Ö2	-			
Ö3	X		X	
Ö4	X			X
Ö5	-			
Ö6	X			X
Ö7	X		X	
Ö8	X			X
Ö9	X		X	
Ö10	X	X		
Ö11	-			
Ö12	X			X
Ö13	-			
Ö14	X	X		
Ö15	X		X	

Ö16	X			X
Ö17	X	X		
Ö18	-			
Ö19	X	X		
Ö20	X			X
Ö21	X	X		
Ö22	X			X

BD: Bilimsel Doğru, KY: Kavram Yanılgısı, YOK: Açıklama yapılmamış, sadece ismi geçmekte.

Tablo 2 incelendiğinde, 17 öğretmen adayının örnek olaylarında asteroit kavramına yer verdikleri görülmektedir. Yer verdikleri ifadeler bakıldığında ise yedisinin bir açıklamada bulunmadığı, beşinin bilimsel içerikli, beş öğretmen adayının ise kavram yanılgısı içerikli ifadeler yazdığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ifadelerinden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Ö7: «Meteorun küçük parçalara ayrılarak asteroit adlı küçük taneciklere ayrılmasını öğrencilere öğretir.» *Kavrama yer verilmiş, kavram yanılgısı*

Ö19: «Daha sonra Ayşe Mars ve Jüpiter gibi gezegenleri incelerken aralarda gözükten gök cisimlerini gördü. Bunların ne olduğunu merak etti ve araştırmaya başladı. Ayşe sonradan bu gök cisimlerine asteroit ismi verildiğini öğrendi.» *Kavrama yer verilmiş, bilimsel doğru*

3.3. Uzay Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

6

Öğretmen adaylarının örnek olaylarında uzay kavramına yer verip vermeme ve ilgili kavramı ifade etme durumlarına yönelik bulgular Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3

Uzay kavramına ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen bulgular

Öğretmen adayı	Kavrama yer verilme durumu	BD	KY	YOK
Ö1	X	X		
Ö2	X			X
Ö3	X	X		
Ö4	X	X		
Ö5	X			X
Ö6	X			X
Ö7	X			X
Ö8	X	X		
Ö9	X			X

Ö10	X			X
Ö11	X			X
Ö12	X		X	
Ö13	-			
Ö14	-			
Ö15	X			X
Ö16	X			X
Ö17	X			X
Ö18	X			
Ö19	-			
Ö20	X		X	
Ö21	X			X
Ö22	X			X

BD: Bilimsel Doğru, KY: Kavram Yanılgısı, YOK: Açıklama yapılmamış, sadece ismi geçmekte.

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmen adaylarının 19'unun örnek olaylarında uzay kavramına yer verdikleri görülmektedir. Yer verdikleri ifadelerine bakıldığında ise çoğunluğunun uzay kavramına ilişkin bir ifade yazmadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ifadelerinden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Ö5: «Rüyasında uzaya gidiyordu, ...» *Kavrama yer verilmiş, açıklaması yok*

Ö12: «.....Hayal dünyasında uzay, boşluklu geniş bir alandır.» *Kavrama yer verilmiş, kavram yanılgısı*

3.4. Göktaşı Kavramına İlişkin Elde Edilen Bulgular

Öğretmen adaylarının örnek olaylarında göktaşı kavramına yer verip vermeme ve ilgili kavramı ifade etme durumlarına yönelik bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4

Göktaşı kavramına ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen bulgular

Öğretmen adayı	Kavrama yer verilme durumu	BD	KY	YOK
Ö1	X			X
Ö2	X		X	
Ö3	X		X	
Ö4	X			X

Ö5	X			X
Ö6	X			X
Ö7	X		X	
Ö8	X	X		
Ö9	X		X	
Ö10	X	X		
Ö11	X		X	
Ö12	X			X
Ö13	X			X
Ö14	X		X	
Ö15	X			X
Ö16	X		X	
Ö17	X		X	
Ö18	X			X
Ö19	X	X		
Ö20	X			X
Ö21	X		X	
Ö22	X			X

BD: Bilimsel Doğru, KY: Kavram Yanılgısı, YOK: Açıklama yapılmamış, sadece ismi geçmekte.

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmen adaylarının tamamının örnek olaylarında göktaşı kavramına yer verdikleri görülmektedir. Yer verdikleri ifadelerle bakıldığında ise birçoğunun kavram yanılgısı içerdiği veya açıklama yazılmadığı belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ifadelerinden bazı örnekler aşağıda yer almaktadır.

Ö2: «... göktaşı, uzay ile dünya arasında gerçekleşir.» *Kavrama yer verilmiş, kavram yanılgısı*

Ö3: «İrili ufaklı göktaşları da asteroit kuşağında bulunuyor.» *Kavrama yer verilmiş, kavram yanılgısı*

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Fen bilgisi öğretmen adaylarının astronomi konusunda örnek olay yazma durumlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen genel sonuca göre, öğretmen adaylarının tamamının yazdıkları örnek olaylarda meteor ve göktaşı kavramlarına yer verdikleri, uzay kavramına 19 öğretmen adayının, asteroid kavramına ise 17 öğretmen adayının yer verdiği belirlenmiştir. Bahar, Johnstone ve Sutcliffe (1999) öğrencilerin bilişsel yapısıyla birlikte bu yapıdaki kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkaran ve bu ilişkilerin yeterli olup olmadığını tespit edebilmemizi sağlayan yöntem ve tekniklerin önem kazandığını belirtmektedir. Bu anlamda mevcut çalışma da bu yöntemlerden biri olan örnek olayların kullanılması ilgili ifadeyi desteklemektedir.

Öğretmen adaylarının kavramları bir öykü içerisinde bilimsel olarak doğru kullanma durumlarına bakıldığında ise, çoğunluğunun kavram yanlışlığına sahip olduğu tespit edilmiştir. Özellikle meteor ve göktaşı kavramlarında bu durumun yaşandığı belirlenmiştir. Ezberci Çevik vd. (2020) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının ön görüşmede kuyruklu yıldız tanımlarken meteor/göktaşı ifadelerini kullandıkları belirlenmiştir. Yılmaz, Türkoğuz ve Şahin (2014) çalışmasında, öğrencilerin meteor ile göktaşı arasındaki farkı ayırt edememeleri, vb. tespit edilen kavram yanlışları günlük yaşama etki ettiğinden düzeltilememesi durumunda öğrencinin ileriki yaşantısında kendini ifade edememe, özgüven eksikliği gibi durumlara yol açabileceği öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. MEB (2018) fen bilimleri öğretim programında özellikle altıncı sınıf düzeyinde bu kapsamda bir kazanım (*Meteor, gök taşı, asteroit kavramlarına değinilir.*) mevcuttur. Bu anlamda öğretmen adaylarında mevcut olan kavram yanlışlarını ortaya çıkarmak adına yapılan çalışma önem arz etmektedir. Bisard (1994) ortaokuldan üniversiteye kadar (üniversite öğrencilerini de kapsayan) bir öğrenci grubu üzerinde yaptığı araştırma kapsamında öğrencilerin astronomiyle ilgili kavram yanlışlarını belirlemiş ve bunlardan ortak olanları saptamıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının ilköğretimde öğrenim görmekte olan öğrencilerle aynı kavram yanlışlarını taşıdıklarını tespit etmiştir.

Öğretmen adaylarının uzay kavramına çoğunlukla örnek olaylarında yer verdikleri, ancak genellikle bir açıklamada bulunmadıkları çalışmadan elde edilen bir diğer sonuçtur. Burada özellikle öğretmen adaylarının yaşam temelli bir kavramı ele alırken günlük yaşam öğrenmelerini göz önünde bulundurdıkları, uzay kavramına bu nedenle sıklıkla yer verdikleri ancak açıklama konusunda eksikliklerinin olduğu düşünülmüştür. Örnek olaylar bu anlamda yaşam temelli bir yaklaşımı ele almada önemli araçlardır. Murphy ve Whitelegg (2006) çalışmalarında yaşam temelli öğretimin akademik başarıyı artırdığını belirtmişlerdir.

Asteroit kavramına ilişkin elde edilen sonuçlara göre, öğretmen adaylarının hem bilimsel içerikli ifadeler, hem kavram yanlışlığı içerikli ifadeler kullandıkları belirlenmiştir. Bu anlamda örnek olaylara derslerde daha fazla yer verilmesinin, bilimsel doğrulara ulaşmada etkili olabileceği söylenebilir. Harrison (2012) örnek olayların öğrencilerde akıl yürütme, kendi kendine öğrenme ve empati kurmada yarar sağladığını belirtmiştir. Varelas ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada, ilköğretim öğrencilerine bilimsel metin ve günlük yaşam aktivitesi bir arada kullanılarak öğrenme yaşantıları oluşturulmuş ve çalışma sonunda bilgi veren metinlerin derste kullanımının aktif öğrenme sağlayarak başarıyı artırdığı tespit edilmiştir. Bu anlamda günlük hayattan bir parça olan astronomi konularının öğretiminde örnek olayların kullanılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır.

4.1. Öneriler

Çalışma kapsamında aşağıda verilen öneriler sunulabilir.

- Fen bilgisi öğretmenliği programına öğretmen adaylarının örnek olay yöntemi ile içerikler geliştirilebilmelerine olanak sağlayacak seçmeli dersler eklenebilir.
- Alan eğitimi derslerinin içeriğine öğretmen adaylarının örnek olay geliştirme süreci ile ilgili tecrübe kazanmalarını sağlayacak içerikler, etkinler ve ödevler eklenebilir.
- Örnek olay uygulama sürecinde özellikle ele alınan dört astronomi kavramına yönelik öğretmen adaylarının yeterli bilimsel bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Bu durumun farklı astronomi konu ve kavramları (Ay'ın evreleri, gezegen, uydu, vb.) için nasıl olduğunun belirlenmesi amacıyla örnek olay yönteminin kullanıldığı farklı araştırmalar yapılabilir.
- Örnek olay yöntemiyle sınırlandırılmayıp bu yöntemle birlikte çeşitli okul dışı geziler (bilim merkezi, vb.) düzenlenerek ilgili çalışma tekrarlanabilir.

5. KAYNAKLAR

- Ayas, A., Çepni, S., & Ayvacı H. Ş. (2016). *Fen bilimleri derslerinde öğrencileri aktif kılan yöntem teknik ve modellemeler*. S. Çepni. (Ed.), *Fen ve Teknoloji Öğretimi* (s. 252- 284). Ankara: Pegem Akademi.
- Bahar, M., Johnstone, A. H., & Sutcliffe, R. G. (1999) Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141.
- Bisard, W., Aron,R., Francek, M., & Nelson, B., (1994). Assessing seelcted physical science and earth science misconceptions of middle school through university pre-service teachers. *Journel of Collage Science Education*, 24(4), 38- 42.
- Camill, P. (2006). Case studies add value to a diverse teaching portfolio in science courses. *Journal of College Science Teaching*, 36(2), 31-37.
- Camill, P. (2006). Case studies add value to a diverse teaching portfolio in science courses. *Journal of College Science Teaching*, 36(2), 31-37.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri. Qualitative research methods*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). İstanbul: Siyasal.
- Ercan, O., Bilen, K., & Ural, E. (2016). 'Earth, Sun and Moon' computer assisted instruction in secondary school science-achievement and attitudes. *Issues in Educational Research*, 26(2), 206-224.
- Ersoy, N. (2014). *Örnek olay temelli grup çalışmalarının öğrencilerin bilimsel kanutları anlama ve kullanmalarına, argümantasyon becerilerine ve kavramsal anlamalarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ezberci-Çevik, E., Bozdemir-Yüzbaşıoğlu, H., Candan-Helvacı, S., & Kurnaz, M. A. (2020). The opinions of prospective science teachers about some basic astronomy concepts. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49(2), 1025-1060.
- Harrison, E. (2012). How to develop well-written case studies the essential elements. *Nurse Educator*, 37(2), 67-70.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2018). *Fen bilimleri dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. MEB Yayınları, Ankara.
- Merseth, K. K. (1991). *The case for cases in teacher education*. Boston: Allyn and Bacon.
- Murphy, P. & Whitelegg, E. (2006) *Girls in the physics classroom: a review of the research on the participation of girls in physics (Technical Report)*. Institute of Physics, London.
- Özkütük, N. (2014). *Eğitimciler için eğitim becerileri rehberi*. Sağlık Bakanlığı. <https://docplayer.biz.tr/8867764-Egitimciler-icin-egitim-becerileri-rehberi.html> adresinden alınmıştır.
- Pehlivanlar, E. (2005). *İlköğretim 6.sınıf canlının içyapısına yolculuk ünitesinde örnek olay yönteminin başarıya, hatırlamaya ve bilişüstü becerilerin gelişimine etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Percy, J. R. (2006). Teaching Astronomy: Why and How? *The Journal of the American Association of Variable Star Observers (JAAVSO)*, 35(1), 248-254.

- Tunca, Z. (2002). *Türkiye’de ilk ve orta öğretimde astronomi eğitim öğretiminin dünü, bugünü*. V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Ankara.
- Varelas, M., Pieper, L., Arsenault, A., Pappas, C. C., & Keblawe-Shamah, N. (2014). How science texts and hands-on explorations facilitate meaning making: Learning from Latina/o third graders. *Journal of Research in Science Teaching*, 51(10), 1246-1274.
- Yılmaz, E., Türkoğuz, S., & Şahin, M. (2014). Güneş sistemi ve uzay konularına yönelik kavram yanılgılarının günlük yaşama etkisi üzerine öğretmen görüşleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 37-44.

**FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ PROJE KAVRAMINA YÖNELİK
METAFORİK ALGILARININ İNCELENMESİ**
**INVESTIGATION OF THE METAPORICAL PERCEPTIONS OF PRESERVICE
SCIENCE TEACHERS ON THE CONCEPT OF THE PROJECT**

Fulya ÖNER ARMAĞAN¹, Ebru EZBERCİ ÇEVİK², Şafak ULUÇINAR SAĞIR³

**¹Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0003-2085-1390**

**²Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0003-4219-3296**

**³Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Fen Eğitimi,
0000-0003-3383-5330**

Özet

Proje çalışmaları fen derslerine olan ilgiyi artırmada, araştırmacı, sorgulayıcı ve yaratıcı bir sınıf atmosferi oluşturmada önemli olan çalışmalardır. Geleceğin yapılandırılmasında önemli bir konuma sahip öğretmen adaylarının proje kavramını nasıl algıladıklarının incelenmesinin de bu açıdan önemli olduğu düşünülmektedir. Bu algıları belirlemek amacıyla mevcut çalışmada metaforlar kullanılmıştır. Çalışmanın amacı, fen bilgisi öğretmen adaylarının proje kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılmasıdır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Çalışma grubunu “Öğretmen Adayları Uygulamalı Etkinliklerle Buluşuyor” isimli TÜBİTAK projesine katılan 56 fen bilgisi öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırma verileri online açık uçlu bir form aracılığıyla toplanmıştır. Formda katılımcıların proje kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemeye yönelik bir soru yer almaktadır. Bu soru “Proje..... gibidir, çünkü” şeklindedir. Bu kapsamda katılımcılardan proje kavramını somutlaştırarak bir şeye benzetmeleri, “çünkü” ile başlayan cümlede ise bu benzetmenin nedenini ifade etmeleri istenmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından incelenmiş, metaforların yazılıp yazılmadığı, gerekçesinin açıklanıp açıklanmadığı, metafor ve gerekçesi arasındaki ilişkinin mantık bütünlüğü içinde olup olmadığı kontrol edilmiştir. Tüm verilerin bu kriterleri sağladığı belirlendikten sonra katılımcıların isimlerinin gizliliği esasına dayanarak veriler Ö1, Ö2, ..., Ö56 şeklinde numaralandırılmıştır. Verilerden metaforlar belirlenmiş, ardından birbirleri ile gösterdikleri ortak özellikleri ve benzerlikleri doğrultusunda kategorilere ayrılmıştır. Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının proje kavramına yönelik olarak toplamda 45 farklı metafor ürettiği belirlenmiştir. Yemek yapmak, bina, bebek, hayal gücü ve yaratıcılık, bilim insanı, harita, yenilik ve süreç öğretmen adayları tarafından en fazla üretilen metaforlardır.

Anahtar kelimeler: Metafor, proje, fen bilgisi öğretmen adayı

Abstract

Project studies are important studies in increasing the interest in science lessons and creating an inquisitive, questioning and creative classroom atmosphere. In this respect, it is thought that it is

important to examine how preservice teachers, who have an important position in the structuring of the future, perceive the concept of project. In order to determine these perceptions, metaphors were used in the present study. The aim of the study is to reveal the perceptions of preservice science teachers about the concept of project through metaphors. The phenomenology design, one of the qualitative research designs, was used in the research. The study group consists of 56 pre-service science teachers who participated in the TUBITAK project named “Preservice Teachers Meet with Applied Activities”. Research data were collected through an online open-ended form. The form includes a question to determine the metaphorical perceptions of the participants about the concept of the project. This question is “The project is like..... because”. In this context, the participants were asked to embody the concept of the project and compare it to something, and to express the reason for this analogy in the sentence starting with "because". The obtained data were analyzed by content analysis method. The data of the research were examined by the researchers, it was checked whether the metaphors were written, whether the reason was explained, whether the relationship between the metaphor and its reasoning was in logical integrity. After it was determined that all the data met these criteria, the data were numbered as S1, S2, ..., S56, based on the confidentiality of the names of the participants. Metaphors were determined from the data, and then they were divided into categories according to their common features and similarities with each other. As a result of the study, it was determined that pre-service teachers produced a total of 45 different metaphors for the concept of project. Cooking, building, baby, imagination and creativity, scientist, map, innovation and process are the metaphors most produced by preservice teachers.

Keywords: Metaphor, project, preservice science teachers

1. GİRİŞ

Bireylerin başkalarıyla iletişim kurabilmelerinde, kendi duygu ve düşüncelerini ifade edebilmelerinde, bir kavramı açıklayabilmelerinde dil oldukça önemlidir. Bu açıklamalar/ifadeler kavram ve olguların bireylerin zihinlerinde canlandırdığı imgelerle mümkün olabilmektedir. Bireyin bir kavramı başka bir kavramla açıklaması ise zengin bir zihinsel üretimi gerektirir. Bireyler bu amaçla metaforlara başvururlar. Lakoff ve Johnson (1980, s. 27) metaforu, “bir tür şeyi (olgu, nesne, kavram gibi) başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek” olarak tanımlamıştır. Metafor ilk kez Lakoff ve Johnson’ın (1980) çalışmalarında ortaya çıkmış ve ardından eğitim çalışmalarında kullanılmaya başlanmıştır.

Metaforlar, öğrencilerdeki algı ve öğrenme biçimlerinde farkındalık oluşturmak için kullanılabilir güçlü araçlardan biridir (Ocak ve Gündüz, 2006). Metafor sayesinde, öğrencilerin hayal ve ifade güçleri de genişletilmektedir (Hanson, 1993). Özellikle soyut kavram ve olguların açıklanmasında etkili bir yöntemdir (Kövecses, 2002).

Metafor bir sembolik dil biçimidir ve yüzyıllardır çeşitli alanlarda bir öğrenme yöntemi olarak kullanılmaktadır (Csorba, 2015). Dünya’da ve Türkiye’de metaforun kullanıldığı çalışmalarda öğretmen ve/veya öğretmen adaylarının ‘fen’ ve ‘fen bilimleri öğretmeni’ kavramlarına (Aktamış ve Dönmez, 2016; Duran, 2022; Ekiz ve Koçyiğit, 2013) ‘öğretme’ kavramına (Çetinkaya ve Eskici, 2018; Wegner ve Nückles, 2015) yönelik olarak algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu sayede yaşamın bir parçası olan fen bilimleri dersi içeriklerine ilişkin önemli sonuçlar elde edilmiştir.

Fen bilimleri derslerinde öğrencilerin edindikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarında karşılaştıkları bir sorunun çözümünde kullanabilmesinde sıklıkla kullanılan yollardan biri proje uygulamalarıdır. Geleceğin yapılandırılmasında önemli bir konuma sahip öğretmen adaylarının proje kavramına yönelik algılamalarının belirlenmesi amacıyla da mevcut çalışmada metaforlar kullanılmıştır.

1. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde, birçok kavrama yönelik metaforik algıların belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu tür çalışmalarda ele alınan kavramların fen eğitiminde öğrencilerin algılamalarını ortaya koymada önemli olduğu açıktır. Proje kavramının da fen eğitiminin uygulama boyutunu içermesi bakımından ele alınması gereken kavramlardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu tür çalışmaların eğitim derslerinde ele alınıp incelenmesi, öğretmen adaylarının gelecekteki “proje yürütücüsü” rollerine ilişkin düşüncelerini geliştirme, değiştirme veya sorgulamada ve onların bu tür etkinlikleri oluşturmalarında nasıl etkili olacaklarını belirlemede yarar sağlayabilir. Ayrıca yapılan çalışma ile bu konuda çalışacak araştırmacılara da bir kaynak oluşturmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Bu anlamda çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının proje kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılmasıdır. Bu amaca ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Fen bilgisi öğretmen adaylarının “proje” kavramı ile ilgili sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Bu tür çalışmalarda birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili olarak yaşanmış deneyimlerinin ortak bir anlam etrafında birleştirilmesi hedeflenir (Creswell, 2013). Bu çalışmada da fenomenolojik yaklaşım kullanılarak katılımcıların proje kavramına yükledikleri ortak anlam açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Çalışma grubunu, TÜBİTAK tarafından desteklenen ve etkinlikleri gerçekleştirilen “Öğretmen Adayları Uygulamalı Etkinliklerle Buluşuyor” isimli projeye katılan, farklı üniversitelerin eğitim fakültelerinin fen bilgisi eğitimi programından gelen 56 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların kimler olacağını belirlemek için bir başvuru linki hazırlanmıştır. İlgili başvuru formunda katılımcıların ayrıntılı olarak bilgilerini doldurmaları istenmiştir. Proje ile ilgili tanıtım içeren afiş oluşturulmuş ve gönüllü katılımcı çağrısı yapılmıştır. Ayrıca sosyal medya üzerinden de projenin duyurusu yapılmış ve hedef kitlenin haberdar olması sağlanmıştır. Bu doğrultuda, farklı üniversitelerden olma kriteri de göz önünde bulundurularak kesin katılımcılar belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri online açık uçlu bir form aracılığıyla toplanmıştır. Formda katılımcıların proje kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemeye yönelik bir soru yer almaktadır. Bu soru “Proje..... gibidir, çünkü” şeklindedir. Bu kapsamda katılımcılardan proje kavramını somutlaştırarak bir şeye benzetmeleri, “çünkü” ile başlayan cümlede ise bu benzetmenin nedenini ifade etmeleri istenmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından incelenmiş, metaforların yazılıp yazılmadığı, gerekçesinin açıklanıp açıklanmadığı, metafor ve gerekçesi arasındaki ilişkinin mantık bütünlüğü içinde olup olmadığı kontrol edilmiştir. Tüm verilerin bu kriterleri sağladığı belirlendikten sonra katılımcıların isimlerinin gizliliği esasına dayanarak veriler Ö1, Ö2, ..., Ö56 şeklinde numaralandırılmıştır. Verilerden metaforlar belirlenmiş, ardından birbirleri ile gösterdikleri ortak özellikleri ve benzerlikleri doğrultusunda kategorilere ayrılmıştır.

Oluşturulan metaforlar ve kategoriler iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlandıktan sonra güvenilirliği sağlamak için Miles ve Hubermann'ın (1994) formülü (Güvenirlilik = görüş birliği /görüş birliği + görüş ayrılığı x 100) dikkate alınmıştır. Proje kavramına ilişkin uyum yüzdesi .95 olarak hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler belirtilen tekniklerle analiz edilmiş, toplam 45 adet geçerli metafor bulgusuna ulaşılmıştır. Bu metaforlar içerdikleri anlam bakımından ise 6 üst kategoride toplanmıştır. Fen bilgisi öğretmen adaylarının proje kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Fen bilgisi öğretmen adaylarının proje kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Yemek yapmak	3	Eser	1	İnşaat	1	İnsan	1
Bina	3	Yolculuk	1	Yeni bir bakış açısı kazanmak	1	Kendini gerçekleştirme	1
Hayal gücü ve yaratıcılık	3	Makine	1	Askerlik	1	Zincir	1
Bebek	2	Düşünme	1	Ev yapmak	1	Öğrenmenin gerçekleştiği ortam	1
Bilim insanı	2	Masa	1	Tuğla	1	Resim yapmak	1
Harita	2	Işık	1	Kuş	1	Bitki	1
Yenilik	2	Kapalı bir paket	1	Geri dönüşüm fabrikası	1	İcat	1
Süreç	2	Uyku	1	Buluş	1	Evlilik	1
Sosyal tesis	1	Karınca topluluğu	1	Tiyatro	1	Farklı düşünebilmek	1
Ödev	1	Serüven	1	Öğretici oyun	1		
Mum	1	Yemek yemek	1	Olanak	1		
Şoför	1	Ağaç	1	Stratejik plan	1		

Tablo 1'de öğretmen adaylarından elde edilen metaforlar incelendiğinde, toplam 45 adet geçerli metaforun olduğu tespit edilmiştir. Bu metaforlardan yalnızca sekiz tanesi (yemek yapmak (3), bina (3), hayal gücü ve yaratıcılık (3), bebek (2), bilim insanı (2), harita (2), yenilik (2), süreç (2) ortaktır. Diğer metaforlar ise birer kişi ile temsil edilmektedir.

Öğretmen adaylarından elde edilen metaforlar ayrıca anlamsal olarak da incelenmiş, bu doğrultuda ilgili metaforlar beş üst kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2

Proje kavramına ilişkin geliştirilen metaforlar ve kategorileri

Emek isteyen bir şey	Yol gösterici	Aşamalı bir süreç	İşlevsel	Kompleks bir yapı
f:14 %25	f:16 %29	f:14 %25	f:9 %16	f:3 %5
Bina	Şoför	Yemek yapmak	Masa	Sosyal tesis
Eser	Uyku	Süreç	Tuğla	Ağaç
Ödev	Işık	Yolculuk	Stratejik plan	Kapalı bir paket
Bebek	Harita	Evlilik	Geri dönüşüm fabrikası	
Karınca topluluğu	Olanak	Zincir	Tiyatro	
Kuş	İcat	İnşaat	Yeni bir bakış açısı kazanmak	
Bitki	Öğrenmenin gerçekleştiği ortam	Resim yapmak	Makine	
Buluş	Kendini gerçekleştirme	Askerlik	Farklı düşünebilmek	
Serüven	Düşünme	Hayal gücü ve yaratıcılık	Yemek yemek	
İnsan	Yenilik			
Ev yapmak	Mum			
	Öğretici oyun			
	Bilim İnsanı			

Tablo 2’de, öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların kategorik hali gösterilmektedir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen metaforlar, öğretmen adaylarının yükledikleri anlamlara göre sınıflandırılmış ve frekans ile yüzde değerleri gösterilmiştir. Elde edilen beş kategorinin olumlu anlam içerdiği belirlenmiştir. Aşağıda kategorilere ait açıklamalar ve öğretmen adaylarının ifadelerinden örnekler yer almaktadır.

Emek İsteyen Bir Şey

Bu kategoride toplam 14 katılımcı tarafından 11 farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride elde edilen metaforların dağılımı şu şekildedir: Bina (3), Eser (1), Ödev (1), Bebek (2), Karınca topluluğu (1), Kuş (1), Bitki (1), Buluş (1), Serüven (1), İnsan (1), Ev yapmak (1). Bu kategoride en çok üretilen metafor “bina” (n=3) metafordur. Metaforlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

«Bebek gibidir. Çünkü 1001 emekle yapılır, büyütülür.»

«Proje bir bitki gibidir. Sürekli ilgilenilmeli ve büyüyüp, gelişebilmesi için gerekli önem verilmelidir. Aksi takdirde ölür.»

Yol Gösterici

Bu kategoride toplam 16 katılımcı tarafından 13 farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride elde edilen metaforların dağılımı şu şekildedir: Şoför (1), Uyku (1), Işık (1), Harita (2), Olanak (1), İcat (1),

Öğrenmenin gerçekleştiği ortam (1), Kendini gerçekleştirme (1), Düşünme (1), Yenilik (2), Mum (1), Öğretici Oyun (1), Bilim İnsanı (2). Bu kategoride en çok üretilen metaforlar “harita” (n=2), “yenilik” (n=2) ve “bilim insanı” (n=2) metaforlarıdır. Metaforlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

«Şoför gibidir, çünkü eğitimde düzenlenen yol çok önemlidir. Eğitimin gidişatını belirler. Şoför de aracın gidişatını belirleyeceği için proje şoför gibi önemlidir.»

«Işık gibidir. Çünkü ufkumuza ışık olup yol gösterir.»

«Mum gibidir. Mumun ışığı yaydığı gibi proje bilgi yayar.»

«Proje öğretici oyun gibidir. Çünkü farklı ortamlara girerek ve farklı şeyler deneyerek eğlenmeyi, bilgi vererek de öğrenmeyi sağlar.»

Aşamalı Bir Süreç

Bu kategoride toplam 14 katılımcı tarafından dokuz farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride elde edilen metaforların dağılımı şu şekildedir: Yemek yapmak (3), Süreç (2), Yolculuk (1), Evlilik (1), Zincir (1), İnşaat (1), Resim yapmak (1), Askerlik (1), Hayal gücü ve yaratıcılık (3). Bu kategoride en çok üretilen metaforlar “yemek yapmak” (n=3) ve “hayal gücü ve yaratıcılık” (n=3) metaforlarıdır. Metaforlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

«Evlilik gibidir. Çünkü bir yarar sağlanması amacıyla adım adım düşünülerek bir plan çerçevesinde yapılır.»

«Zincir gibidir. Birbiri ardına gerçekleşen sıra izler.»

İşlevsel

Bu kategoride toplam dokuz katılımcı tarafından dokuz farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride elde edilen metaforların dağılımı şu şekildedir: Masa (1), Tuğla (1), Stratejik plan (1), Geri dönüşüm fabrikası (1), Tiyatro (1), Yeni bir bakış açısı kazanmak (1), Makine (1), Farklı düşünebilmek (1) Yemek yemek (1). Bu kategoride her metafor bir katılımcı tarafından üretilmiştir. Metaforlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

«Tuğla gibidir onu istediğimiz gibi örüp güzel bir ev tasarlayabiliriz.»

«Proje makine gibidir. Çünkü yapılan çalışmayı ürün haline getirip sonlandırır.»

Kompleks Bir Yapı

Bu kategoride toplam üç katılımcı tarafından üç farklı metafor üretilmiştir. Bu kategoride elde edilen metaforların dağılımı şu şekildedir: Sosyal tesis (1), Ağaç (1), Kapalı bir paket (1). Bu kategoride her metafor bir katılımcı tarafından üretilmiştir. Metaforlardan bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

«Sosyal tesis gibidir. Çünkü çok kompleks bir yapıdır, birbiriyle ilişkili aşamaları ve bölümleri bulunur.»

«Proje dışı kapalı bir paket gibidir. Çünkü içinden ne çıkacağı sonucu ne olacağı bilinemez.»

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda, öğretmen adaylarının proje kavramına yönelik olarak toplamda 45 farklı metafor ürettiği belirlenmiştir. Yemek yapmak, bina, bebek, hayal gücü ve yaratıcılık, bilim insanı, harita, yenilik ve süreç kavramları öğretmen adayları tarafından en fazla üretilen metaforlardır. Öğretmen adaylarının ortak olarak ürettikleri bu sekiz kavram ele alındığında proje kavramının daha çok bilim insanlarının yaptığı, yaratıcılığa dayalı ve yeni bilgilerden oluşan bir süreç olarak algılandığı tespit edilmiştir. Proje kavramının en çok bu kavramlarla ifade edilmesi olağan bir durumdur. Yapılandırmacı eğitim felsefesinin benimsendiği fen programı ve ders kitaplarına göre öğretmen adaylarının bu kavramı öğrenci kavramı ile ilişkilendirmemeleri dikkat çekicidir. Bununla birlikte

sadece bir öğrenci tarafından proje kavramı ödev kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Bunun nedeni olarak öğrencilere verilen proje performans ödevlerinin bu algıyı oluşturmuş olması düşünülebilir.

Öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar içerdikleri anlam bakımından ise beş üst kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler; emek isteyen bir şey, yol gösterici, aşamalı bir süreç, işlevsel ve kompleks bir yapı olarak belirlenmiştir. Bu kategoriler öğretmen adaylarının proje kavramı algılarının oldukça olumlu olduğuna işaret etmektedir. Zira öğretmen adaylarının çoğunluğu projenin öğrenmeyi sağladığı ve bilgi verici bir şey olduğu gibi olumlu yönlerine vurgu yapmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre, bu kategoriler altında en fazla metafor üretilen kategoriler “Yol gösterici” ve “Emek isteyen bir şey” kategorileridir. Bu sonuç ilgili alan yazındaki bazı çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Nacaroğlu ve Mutlu (2020) çalışmalarında özel yetenekli öğrencilerin; Nacaroğlu, Mutlu ve Meral (2019) çalışmalarında fen bilgisi öğretmen adaylarının proje kavramına yönelik metaforik algılarını incelemişler ve bu algıları çeşitli kategoriler altında toplamışlardır. Her iki çalışmada oluşturulan kategorilerden olan “Üreten ve Yol Gösteren” kategorisi ile “Süreç” kategorileri bu çalışmada elde edilen kategoriler ile benzerlik taşımaktadır. İlgili çalışmalarda özel yetenekli öğrencilerin ve fen bilgisi öğretmen adaylarının; “Üreten ve Yol Gösteren” kategorisi altında benzer şekilde en çok metafor ürettikleri tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda öğretmen adaylarının en az metafor ürettikleri kategori ise “kompleks bir yapı” kategorisidir. Bu durum, öğretmen adaylarının kompleks bir yapı kategorisi için proje kavramına ilişkin olumsuz anlamlar yüklemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

ÖNERİLER

- Bu çalışma öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Ek olarak öğretmenlerin proje kavramına ilişkin algılarının araştırıldığı çalışmaların yapılarak öğretmen adayları ve öğretmenlerin algılarının karşılaştırılacağı çalışmalar yapılabilir.
- Çalışma fen bilgisi öğretmen adayları ile yürütülmüştür. Ek olarak sosyal alanlardaki öğretmen adayları ya da öğretmenlerinin proje kavramına yönelik algıları araştırılarak, fen ve diğer alanlardaki bireylerin algılarının karşılaştırılacağı çalışmalar yapılabilir.
- Bu çalışma, çizim ve görüşme gibi daha farklı veri toplama araçları kullanılarak tekrarlanabilir.
- Öğretmen adaylarının proje çalışmaları esnasında gözlenmesi ile proje algılarının nedenlerinin gözlemlenebileceği çalışmalar yapılabilir.

5. KAYNAKLAR

- Aktamış, H., & Dönmez, G. (2016). Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine, bilime, fen bilimleri öğretmenine ve bilim insanına yönelik metaforik algıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 7-30.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri. Qualitative research methods*. (M. Bütün ve S.B. Demir, Çev.). İstanbul: Siyasal.
- Csorba, D. (2015). Metaphor in science education. Implications for teacher education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 180, 765-773.
- Çetinkaya, S., & Eskici, M. (2018). Öğretmenlerin öğretmeye yönelik metaforik algıları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 24, 253-271.
- Duran, A. (2022). Examination of metaphors used by prospective teachers regarding the concept of the teacher. *E-International Journal of Pedagogogy (e-ijpa)* 2(1), 1-16.
- Ekiz, D. & Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin öğretmen kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 439-458.

- Hanson, L. (1993). *Affective response to learning via visual metaphor*. Annual Conference of the International Visual Literacy Association. New York.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor a practical introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. USA: SAGE Publications.
- Nacaroğlu, O., Mutlu, F. & Meral, H. B. (2019). Fen bilgisi öğretmen adaylarının proje kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 753-769.
- Nacaroğlu, O. & Mutlu, F. (2020). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin proje kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 992-1007.
- Ocak, G. & Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 293-309.
- Wegner, E. & Nückles, M. 2015. Knowledge acquisition or participation in communities of practice? Academics' metaphors of teaching and learning at the university. *Journal of Higher Education*, 40, 624-643.

KÂĞIT VE KÂĞIT OLUŞUMU: İZMİR KÂĞIT VE KİTAP SANATLARI MÜZESİ ÖRNEĞİ

PAPER AND PAPER FORMATION: THE CASE IZMIR OF PAPER AND BOOK ARTS MUSEUM

Sevda EMLAK¹, Tuğba TUNA²

¹Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, <https://orcid.org/0000-0001-5311-6726>

²Yüksek Lisans Öğrencisi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım, <https://orcid.org/0000-0002-6001-1639>

Özet

Kâğıt, icat edildiği yüzyıldan günümüze kadar günlük yaşamımızda yer almış elzem ihtiyaç maddeleri arasındadır. Geçmiş geleceğe taşıyan kâğıt; tarihteki izleri, beşeriyetin birikim ve bilgilerini belge olarak gelecek nesillere aktarımını sağlamış ve günümüze kadar sayısız kere yazma aracı olarak kullanılmıştır. Kâğıdın buluşundan önce yazı; mağara duvarları, taş bloklar, kil tabletler üzerine yazılmaktaydı. Zamanla bunların yerini daha hafif malzemeler olan palmiye yaprakları, ağaç kabukları, deri ve bezler almıştır. Kâğıt, toplumların gelişimlerini belgeleme, bilgi birikimlerini geleceğe aktarması bakımından ve gelişen teknolojiye rağmen geçerliliğini koruduğundan önemli bir araçtır. Bu sebeple insanoğlunun keşfi olan kâğıt vazgeçilmez bir malzemedir. Kâğıda verilen ehemmiyet yüzyıllardır bilinmekte ve geçmişte yapılan kitaplar, kâğıtlar ve kâğıt çeşitleri günümüzde ayrı önem taşımaktadır. Araştırmamızın amacı, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi'nde bulunan kâğıt örneklerini incelemek ve bu doğrultuda müzede bulunan kâğıt çeşitleri hakkında bilgi vermektir. Araştırmada kâğıt, kâğıt çeşitleri ve İzmir Ege Üniversitesi kâğıt ve kitap sanatları müzesinde bulunan kâğıtlar ile ilgili bilgilerin yanı sıra eski kâğıt ve kitap örneklerine yer verilmiştir. Araştırmanın sonucunda müzede kâğıt çeşitlerinden papirüs, parşömen, pirinç kâğıdı, filigranlı kâğıt ve farklı ağaçlardan elde edilen el yapımı kâğıtlar ve kitaplar olduğu belirlenmiştir. Kâğıtlarda kullanılan hamurda tercih edilen ağaç türlerinden ise servi, incir, dut, zeytin, palmiye, bambu, maun ağacı kabuk ve yapraklarının kullanıldığı belirlenmiştir. Kâğıt ve kitap sanatları müzesinde bulunan kâğıtlar detaylı olarak incelenmiş ve bilgileri aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kâğıt, Kâğıt Çeşitleri, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi.

Abstract

Paper is among the essential necessities that have taken place in our daily lives since its invented century until today. Paper that carries the past to the future; provides to transfer the traces in history, the accumulation and knowledge of humanity to future generations as documents and have been used as a writing tool countless times until today. Before the invention of paper, writing; It was written on cave walls, stone blocks and clay tablets. Over time, these were replaced by lighter materials such as palm leaves, bark, leather and cloth. Paper is an important tool in terms of documenting the development of societies, transferring their knowledge to the future and maintaining its validity despite the developing technology. For this reason, paper, which is the discovery of human being, is an indispensable material. The importance given to paper has been known for centuries and the books, papers and paper types made in the past does have a particular importance today. The aim of our research is to examine the paper samples in the Izmir Paper and Book Arts Museum and to give

information about the paper types in the museum in this direction. In the research, as well as old paper and book samples information about paper, paper types and the papers in İzmir Ege University Paper and Book Arts Museum, are presented. As a result of the research, it was determined that there are papyrus, parchment, rice paper, watermarked paper and handmade papers and books obtained from different trees in the museum. It was determined that cypress, fig, mulberry, olive, palm, bamboo, mahogany bark and leaves were used for the pulp used in the papers. The papers in the Paper and Book Arts Museum were examined in detail and their information was conveyed.

Key words: Paper, Paper Types, İzmir Paper and Book Arts Museum

1. GİRİŞ

İnsanoğlu her şeyden önce iletişim kurmak için doğada yazı aracı olarak birçok malzeme kullanmıştır. Bu malzemeler kayalar, keramik parçaları, taşlar, hayvan kemikleri, bez, kil tabletler ve ağaç kabukları olmuştur. Duyguların, fikirlerin iletilebileceği yazıların ve şekillerin ana malzemesi olan kâğıt geçmişin en büyük taşıyıcısıdır. Geçmişteki birçok bilgi kağıtlara yazılarak, çizilerek geleceğe aktarımı sağlanmıştır. Geçmişin en önemli taşıyıcıları arasında yer alan el yazması eserlerin kağıtları muhtevastındaki bilgilerin yanı sıra bilgilerin aktarıcısı olması bakımından mühim bir araçtır. Bu sebeple kâğıt bir tarihtir.

Kâğıt; bir elek üzerine bağlanmış bir selüloz lif tabakaya denir. Kâğıt ilk olarak M.S. 2. yüzyılda Çin'de keşfedilmiş ve diğer yazı araçlarından daha üstün bir malzeme haline gelerek yüzlerce yıl edebiyatta, sanatta ve birçok alanda kullanılmıştır (Uçar, 2008: 16). Organik yapısı, kolay üretilip şekillendirilebilme özelliği ile sanatta ve tasarımda yaygın olarak kullanılmaktadır (Bahtiyar, 2010: 3). Kâğıt diğer malzemelere göre ucuz ve taşınmasının kolay olması nedeniyle her zaman tercih edilen bir malzeme olmuştur (Ersoy, 2001:163-164).

Milattan sonra V. yüzyıldan sonraki dönemde Çin'de geniş ölçüde kullanılan kâğıt tarihte Orta Asya ve Çin'de yapılan arkeolojik kazılarla Sir Marc Aurel Stein, P. Pelliot, Sven Hedin ve Folke Bergman'ın bulduklarıyla aydınlık kazanmıştır. Stein, Doğu Türkistan'da Niya'da milattan sonra (m.s.) II. ve III. yüzyıllara, Hedin tarım havzası Lou-Lan'da M.S. 200 civarına, Pelliot, Kansu'daki (Gansu) Bin Buda mağaraları ve Tun-Huang'ta III-IV. yüzyıllara, Bergman da 1931'de Karahoto dolaylarında M.S. II. yüzyıl başlarına tarihlenen belgeler buldular. Mikroskopik bulgularda belgelerin yazıldığı kâğıtların işleyişinde kendir, paçavra, dut ağacı kabukları ve kenevir kullanıldığı belirlenmiştir. Mısır'da Feyyûm'da bulunan, Wiesner ve Josef Ritter von Karabacek tarafından M.S. 800-1300 arasına tarihlenen kâğıt belgelerde de paçavra kullanıldığı kaynaklarda geçmektedir (Ersoy, 2001:163-164). Kâğıt kullanıldığı ilk günden günümüze kadar tüm uygarlıklarda farklı ağaç, ağaç yaprakları vb. kâğıt yapımına uygun malzemelerle yapılmıştır.

Geçmişte kullanılan kâğıt ve kitapların korunması ve günümüze aktarılmasında büyük bir rolü olan kütüphaneler ve müzeler birçok değerli esere ev sahipliği yapmaktadır. Nitelik ve nicelik bakımından farklı özelliklere sahip birçok müze bulunmaktadır. Müzeler koleksiyonlarına, hizmet verdikleri alana, hedefledikleri kitleye, koleksiyonların sergilendiği yer ve işleve göre sınıflanmaktadır. Bunların arasında akademik olarak bilgiyi şekillendiren, yeni olgular yaratan ve entelektüel potansiyele sahip oldukları fakülteler bünyesinde çeşitli alanlarda müzeler kuran üniversite müzeleri bulunmaktadır (Boztaş, 2018: 93). Akademik platformun parçası olan üniversite müzelerinin amacı, bilimsel araştırmalara hizmet etmektir. Akademisyenlerin ve öğrencilerin çok yönlü gelişimine ve bilimsel yetişmesine hizmet eden diğer müze türleri gibi topluma fayda sağlayan kurumlardır. Üniversite müzeleri bilgiyi yaymak, yüksek öğrenimi desteklemek, mirası korumak, anlayışa ilham vermek ve toplum yaşamını iyileştirmek için kullanılmaktadır (Onur, 2012: 33). Bu sebeptendir ki üniversite müzelerinde bulunan sanat eserlerinin araştırılması ve toplum ile paylaşılması, kültür açısından önemlidir.

Bu araştırmada, Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesinde bulunan kâğıt ve kâğıt çeşitleri ele alınmıştır. Türkiye’de ilk kâğıt ve kitap sanatları müzesi olan İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi’ndeki kâğıtlar araştırılmış ve elde edilen bulgular aktarılmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kâğıt, kâğıdın oluşumu ve kâğıt çeşitleri, ikinci bölümde ise Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi ve müzede bulunan kağıtlar hakkında bilgi verilecektir.

2. Kâğıt ve Kâğıdın Oluşumuna İlişkin Bilgiler, Kâğıt Çeşitleri:

Kâğıt ve Kâğıt Oluşumu

Çok ince liflerin keçeleştirilerek hamur haline gerdirilmesiyle oluşan ve birçok alana hizmet eden farklı ebatlarda yapılabilen ince yaprak (Ayverdi, 2010: 603). Birçok bitkisel maddenin liflerinin hamur haline getirilip yapılması ile meydana gelen kâğıt günlük yaşantımızda çok kullandığımız bir araçtır.

Kâğıt hayatımızda önemli bir rol oynamaktadır. Okuduğumuz gazete ve dergiler, yazdığımız mektuplar, okulda kullandığımız defter ve kitaplar, aldığımız tüketim mallarının ambalajları, çocuk bezi, mendil ve temizlik bezleri, kullandığımız para ve okuduğumuz kitaplar vb. her zaman kâğıttan yapılmıştır. Emile Gautier'in dediğı gibi, "Kâğıt düşüncüyü saptamak ve taşımak için icat edilmiştir". Kâğıt, günümüz uygarlığı için vazgeçilmez bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla her ülkenin gelişmişlik durumu ile kişi başına düşen kâğıt tüketimi yakından ilişkilidir (Karayılmazlar, Eroğlu, Aytekin, 2000:158).

Kâğıt ilk olarak M.S. 105 yılında Çin’de Lei Yang kentinde Ts’ai Lun tarafından selülozik bitkisel liflerden kullanılarak elde edildiğı düşünülmektedir (Ateşmen, 1944: 22) Kâğıdın mucidi olan Ts’ai Lun Çin hükümdarının saray muhafızlarından olan bir sanatçıydı. Bu buluş M.S. 105 yılını gösterdiği bilinmektedir. Ts’ai’un çeşitli bitkilerin kabuklarını, özellikle böğürtlen lifleri, eski pamuklu giysiler ve atılmış balık ağları olmak üzere hamur yapmak için kullandığı söylenmektedir (Tekin, 1993: 25).

İlk kağıtlar kenevir, keten paçavraları ve iplerin teknelerde su karıştırılarak düzgün liflerden oluşturulması bir bulamacın uygun hale getirilmesi ile yapılmıştır. Elde edilen bu bulamaç uygun bir kıvama gelene kadar su ile karıştırılır ve tahta kalıplar üzerine gerilen keten bezin üzerine dökülür. Daha sonra liflerin eşit bir şekilde dağılımı için sallanması gerekmektedir. Böylece suyun büyük bir kısmını süzerek bez üzerinde sadece ince ve nemli bir lif ağı tabakasının kalmasını sağlar. Bu ağ güneşte kurutulur ve daha sonra keten bezden ayrılarak istenilen büyüklüklerde kesilerek düzleştirilir. Daha sonra kalıp olarak bambu ağacı şeritlerinin ipek iplikler ile birleşiminden elde edilen kalıplar kullanılır (Kathpalia, 1990: 1-2). Geleneksel yöntemlerle elde edilen kâğıdın yüzeyi pürüzlüdür ve kullanılmadan önce birden fazla işlem görmesi gerekmektedir. İşlem gören kağıtların aşamalarının tümüne kâğıdın terbiye edilmesi denir ve bu işlem üç aşamadan oluşmaktadır (Bahtiyar, 2010: 5-6).

Mühre vurmak: Kağıthane'den yeni gelmiş buruşuk, pürüzlü kâğıt düz bir tahta zemine konular ve kuru sabunlu bir pul kâğıda düzenli hareketlerle bastırılır. Bu işlem kâğıdın yüzeyi pürüzsüz olana kadar devam ettirilmelidir. Bu işleme mühre vurmak (damgalama) denilmektedir (Bahtiyar, 2010: 5-6).

Aharlamak: Mühürlü düz kâğıdı hazırlanan karışıma batırılmakta ve kurutulmaktadır. Nişasta aharı olarak da bilinen bu işlemde nişasta kullanılmaktadır. Ayrıca işlemin yumurta akı ve şap karışımı ile yapıldığı da bilinmektedir ve yumurta aharı olarak da geçmektedir. Kâğıt daha sonra yeniden damgalanır ve bu işlemde geçen kâğıt parlak bir yüzeye sahip olmaktadır. Mürekkep, kâğıdın geçirimsiz yüzeyinde kurur ve yazı yazarken herhangi bir hata yapılır ise nemli bir bezle silinebilmektedir. Ancak bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu döneminde resmi işlemlerde aharlanmış kâğıt kullanılması yasaklanmıştır. Sadece üzerine yazı kabul eden ve silinmeyen mühürlenmiş olan kağıtlar kullanılmaktaydı (Bahtiyar, 2010: 5-6).

Boyacılık: Hattat, tezhip, nakkaş gibi ressamların kullandığı kağıtların çeşitli renklere boyanması işlemidir (Bahtiyar, 2010: 5-6). Kâğıt, yazma eserler, kitap sanatları ve bu eserlerin korunması, onarılması için önemli bir maddedir. Kâğıt, kâğıt restorasyonu içinde oldukça önemli bir maddedir. Arşivlerimizde olan doğu ve batı kaynaklı malzemesi kâğıt olan pek çok belge mevcuttur. Ancak birçok belgenin nerelerden ne zaman ithal edildiklerine dair herhangi bir belge veya bilgiye sahip değiliz bu sebeple tarihsiz kâğıtların tarihlendirilmesi oldukça zordur. Bilhassa doğu kökenli kâğıtlarda yaşanan bu sorunların son zamanlarda yapılan çalışmalar sayesinde batı kökenli kâğıtlar için aşılabilmesi mümkün görülmektedir. Tam da bu anlamda kâğıdın kökeninin anlaşılabilmesi, tarihlenebilmesi, belge niteliği taşıması bakımından önemli bir yere sahip olan çeşitli şekillerdeki, su damgası filigranlar tarihe ışık tutmaktadır (Adanır, 2018: 17). Kâğıdın dokusunda sadece ışıktaki görülebilen çizgiler, resimler veya semboller olarak tanımlanmaktadır. Bu alanda verilen minimum bilgi kâğıdın rengi ve filigran olup olmadığıdır. Ayrıca filigran metin, şekil hakkında bilgi verebilmektedir. Yazının hangi döneme ait olduğu konusunda bilgi yoksa kâğıdın türü hakkında çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır (Rukancı, 2012: 191). Kâğıdın dayanıklılığı sürekliliğini sağlanmasında önem taşımaktadır. Kâğıt yüzeyinde kullanılan yazı gereçleri ve boya çeşitlerinin içeriğindeki kimyasal özler, kâğıt yüzeyinde oluşturulan eserlerin dayanıklılığını ve daimiliğini etkilemektedir. Kâğıdın muhafaza edildiği alanlar, korunma biçimleri ve yararlanılma stili kâğıdın dayanıklılığını belirler ve kullanım süresini uzatır (Bahtiyar, 2010: 11).

Kâğıt Çeşitleri:

Papirüs, anavatanı Mısır, maydanozgiller familyasından 3-4 metre uzunluğunda bir bitkinin (*Cyperus Papyrus Linnaei*) adıdır. Nil Deltasında büyüyen papirüs M.Ö. III. bin yıldan beri kullanılmaktadır. Özellikle M.Ö.VI. ve M.S. IV. yüzyılları arasında Akdeniz'de geniş bir alana yayılmıştır. Yazı gereçleri olarak kullanılan bal mumuyla yapılan tahtaların yerini zamanla palmye yaprakları, ağaç kabuğu, kurşun, keten ve levhalar almıştır (Yıldız, 2007: 162). Papirüs bitkilerinin gövdeleri, sazlık gibi uzun çubuklardan oluşan bir yapıya sahiptir. Papirüs çubuğunun kesiti dairesel değil üçgen şeklindedir. Çubukları topladıktan sonra; bıçakla dış zarları soyulur ve süngerimsi kısmı bıçakla dikey olarak ince şeritler olacak şekilde kesilmektedir. Süngerimsi bir dokuya sahip olan papirüs şeritleri çok kırılmandır. Süngerimsi kısım şekerle dolu olduğu için şeritler kırılmandır. Bu nedenle, şeritleri üç gün boyunca su dolu bir kaptaki bekletilir ve şekerin çoğunluğundan arındırılmış olur. Bu aşamada, su şekerin çoğunu çıkardığı için şeritler yumuşamaktadır. Daha sonra şeritler alt alta ve 1-2 mm üst üste gelecek şekilde yerleştirilir. İkinci tabakayı oluşturan şeritler, önceki şeritlere dik açılarda, uzunlamasına, yan yana ve 1-2 mm üst üste gelecek şekilde düzenlenmektedir. Şeritlerin birbirine yapışması için papirüs üzerine ıslak haldeyken ağırlık konularak 6 gün basınç altında kurutulmaktadır. Elde edilen papirüsün yüzeyi kavisli bir fildişi veya benzeri malzeme ile parlatılmaktadır. Daha sonra papirüs istenilen büyüklükte kenarlarından kesilerek kullanıma hazır hale getirilir (Atılğan, 2006: 296-298). Papirüs üzerine yazınsal ve ilmi yazılar (matematik, astronomi, tıp), büyü ve dini metinler, krallar listeleri, coğrafya listeleri, şehir listeleri, ölümlerin kitapları ve ders kitapları, mitolojik eserler, ahlaki atasözleri, macera eserleri, aşk, şarkılar, destanlar, şiirler, masallar, tarihi romanlar, coğrafya makaleleri ve mektuplar yazılmaktaydı (Atılğan, 2006: 294).

Parşömen, İnsanlığın varoluşundan beri hayatımızın içinde olan deri, en temel hammaddelerden biridir (Kaygusuz, Işık, Arğun, 2019). Parşömen yeni doğan buzağı, koyun, keçi derisinden yapılmaktadır. Kesilen hayvanların derileri; soyulup, kalsiyum, karbonat, kireç ve diğer maddelerle yıkanıp temizlendikten sonra derinin dayanıklılığını uzun süre artıran maddeler yardımıyla saflaştırılarak elde edilmektedir. Temizlenen ve kurutulan deri ya yuvarlak ağaç üzerinde rulo haline getirilir ya da bir ip ile çerçeveye çekilir ve bir kenara bırakılmaktadır. Bu esneme nedeniyle deri daha ince, daha yumuşak ve kadifemsi hale geldikçe yazılabilir bir hale gelmektedir (Küçükali, Taşğın, 2017: 138).

Parşömen yapımında kullanılan deri kelimesi eski Türk boylarında Hakan'a ödenen vergiler için kullanılan "teri" ve "tirik" kelimelerinden gelmektedir (Kaygusuz, Işık, Arğun, 2019). Yeni doğmuş buzağı, kuzu ve oğlak derisinden yapılmaktadır. Parşömen yapımı için derinin ortasındaki corium tabakasının kullanılması gerekmektedir. Bunun için dış epidermis ve dermis temizlenmelidir. İlk olarak, derinin dışındaki tüylü alanları temizlemek için kireç, idrar ve ağaç külü ile karıştırılmış su kullanılmaktadır. Sönmemiş kireçte birkaç gün bekletildikten sonra içindeki etli kısım bıçakla kazınmaktadır. Deri yüzeyindeki pürüzlü kısımlar, yağı çıkarmak ve beyazlatmak için tekrar kireçli suya konulmaktadır, ardından bir sünger taşı ile pürüzsüz hale getirilmektedir. Bazen un ve tuz kullanılarak yapılan bu işlemlerden sonra deri yaşken sünger taşı ile zımparalanır, kuruyunca üzerine tebeşir ve kireç tozu sürülmektedir. Yine sünger taşı ile deri yüzeyi pürüzsüz olacak, tebeşir emilecek ve verilen beyaz renk kalıcı olacaktır. Şeffaf parşömen üzerine yağlı cila kullanılmıştır (Yıldız, 1990: 326).

Filigran, kaynaklarda kâğıt damgası ya da su yolu gibi isimler ile bilinen, kâğıdın dokusunda bulunan ve kâğıdın ışığa tutulması ile görülebilen resim, yazı, çizgi vb. şekilleri ifade etmektedir. Filigran, kâğıdın üretimi esnasında, süzgeçler üzerinde bulunan çeşitli belirteçlerin kâğıt üzerine yansması ile meydana gelmektedir (Saraç, 2012: 323-330).

Eski kâğıt çeşitleri;

Sultani Kâğıt; Abadi ve Sultani kağıtların ham maddesi ipektir. Osmanlı döneminde yapılan kıymetli bir kâğıt çeşididir (Ayverdi, 2010: 1133).

Semerkandi Kâğıt; Esmer, kaba fakat dayanıklı bir kâğıt olarak bahsedilmektedir. Küçük, ince deliklerin üzerinde var olduğu bilinen bu kâğıdın delikleri yamanarak kapatılır. Semerkand'i kâğıdına Buhara kâğıdı da denildiği kaynaklarda geçmektedir (Yılmaz, 2004: 298).

Haşebi Kâğıt; Odundan yapılan ve en adi cins kâğıt olarak bilinmektedir (Ayverdi, 2010: 479).

Dımışki Kâğıt; Şam işi bir kâğıt olduğu bilinen bu kâğıt tezhip, hat, minyatür vb. güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt olmuştur (Ayverdi, 2005: 706).

Devletabadi Kâğıt; Hindistan'ın Devletabad şehrinde yapıldığı için bu isimle anılan, sadece abadi de denen ipek yazı kâğıdı olarak bilinmektedir (Ayverdi, 2010:278).

Hatayi Kâğıt; Hata denen Çin'in kuzey bölgesiyle Türkistan topraklarında imal edilen makbul bir kâğıt çeşidi olarak bilinmektedir (Ayverdi, 2010: 481).

Adilşahi Kâğıt; Eskiden kullanılan bir kâğıt cinsidir (Ayverdi, 2010: 13).

Harir'i Semerkandi Kâğıt; Semerkant'ta yapılan bir ipek kâğıt çeşidi olarak bilinir (Ayverdi, 2010: 475).

Hindi Kâğıt; Hint'te yapıldığı için bu ismi alan orta kalitede eski bir kâğıt cinsi olarak bilinmektedir (Ayverdi, 2010: 509).

Nizam Şahi Kâğıt; Eskiden kullanılan bir kâğıt cinsi olduğu bilinir (Yılmaz, 2004: 262).

Hariri Hindi Kâğıt; Hindistan'da yapılan ipek bir kâğıttır (Ayverdi, 2010: 509).

Bu kâğıtların yanı sıra ayrıca restorasyon için kullanılan kâğıt çeşitleri bulunmaktadır. Bu kağıtlar;

Paçavra Kâğıt; Paçavra liflerinden mum ve reçine bazlı malzemeleri çıkarmak, kumaşı apre ve dolgu malzemelerinden ayırmak ve elyafı yumuşatmak için paçavraların pişirildiği bilinmektedir. İnsanlar yasal olarak kirlenmiş bezleri temizlemek için yeni formüller üretmiştir. İlk yol olarak kirli bir bezin söndürülmüş kireç çözeltisiyle kaynatılması ve ardından bezin kostik soda (sodyum hidroksit) ve sodalı su ile yağdan arındırılması olarak düşünülmüştür (Paper Conservation Catalog, 1990: 22,

Casey, 1960: 322). Geleneksel yöntem ise paçavralar açık, doğrudan ısıtılmış bir kazanda kaynatılmaktadır (Uçar, 2008: 33-34).

Pirinç Kâğıt; Kâğıdın öz kısımlarının dikkatlice kesilmesiyle elde edilir. Bu öz Kung-shu bitkisinden elde edilir ve kung-shu bitkisi Çin’de bulunan tetrapanax cinsi bir bitkidir (Adanır, 2018: 5).

İpek Kâğıt; İpek kâğıdı tüm kağıtların ham maddesi olan saf selülozdan elde edilen ince ve uzun liflere sahip dayanıklı bir kâğıt çeşididir. Restorasyonlarda kullanılan ipek kâğıdı iki farklı şekilde kullanılmaktadır. Unlu veya dekstrin kola ya da sentetik yapıştırıcılarla tek başına kullanılabilmesi gibi mekanik ve çözücü laminasyon işlemlerinde selüloz asetat film ile kullanılabilir. İpek kâğıdında aynı zamanda İsrail tutkalı kullanıldığında yıpranan uçların ihya edilmesinde veya kusurlu kısımların ihya edilmesinde kullanılır (Adanır, 2018: 5).

El Yapımı Kâğıt; bu kağıtlar haritaları üstüne yapıştırmak, ciltlemek üzere tek sayfa kağıtları bir arada tutmak ve tek taraflı yazılmış kağıtların arkalarını kaplamak için kullanılan kağıtlardır (Adanır, 2012: 5). Restorasyon için kullanılacak olan el yapımı kâğıtların oldukça sağlam olması gerekmektedir. Renklerinin krem veya beyaz olması, krem rengine sahip olan kağıtların ise boyalarının ışığa karşı güçlü olması ve kâğıdın asidite değerinin 6’dan düşük olmaması gereklidir. (İlden, 2006:54-55).

Yöntem

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi olan doküman analizi uygulanmaktadır. Doküman analizi, belirli bir amaç için kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme sürecini içermektedir. Diğer bir deyişle doküman analizi, basılı ve elektronik gereç tetkik ve değerlendirilmesi sırasında meydana gelen bir seri işlemdir (Sak, Şahin, Şendil, Nas, 2021: 230). Metin, resim ve ses kayıtları gibi arşiv belgeleri, geçmiş vakaları içeren raporlar ile araştırma sürecinde ortaya çıkan veya oluşturulan resim, rapor, toplantı tutanağı gibi belge süreçleri doküman incelemesi yapılırken dikkate alınmaktadır (Gürbüz, Şahin, 2015: 108). Buna göre araştırmanın verileri doküman analizine uygun olarak yorumlanmıştır. Kâğıt, kâğıt çeşitleri ve İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesindeki (Ege Üniversitesi) kâğıt örneklerinin incelendiği bu araştırmada yöntem iki başlık altında toplanmıştır. Birincisi İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, ikincisi İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kâğıt çeşitleri olarak belirlenmiş ve değerlendirilmiştir.

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

Fotoğraf 1. İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi.

İzmir’in Bornova ilçesinde bulunan Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi 12 Aralık 2012 yılında Türkiye’nin ilk kâğıt ve kitap sanatları müzesi olarak açılmıştır. Eski Levanten köşklerinden XIX. yüzyıl Ballian köşkü (Ağırbaş, 2022, 116-121) olan yapıda eserler sergilenmektedir. İki kattan oluşan müzede dünya renkli kağıtları, günümüz renkli kâğıt sanatçıları, kâğıt tarihi, el yapımı kâğıt üretimi, modern kâğıt sanatı, kitap sanatları, exlibris, matbaa, kitap biçimleri, tipografi, minyatür kitaplar, baskı teknikleri, kitaplardaki ustalar, sanatçı kitapları ve yönetime ait odalar yer

almaktadır.2016 yılında Ege Üniversitesi rektörlüğü içinde restore edilen Levante köşkün içinde kâğıt ve kitap sanatları müzesinin bir bölümü olarak “Çocuk Dünyasının Ressamları” isimli yeni bir bölüm müzeye eklenmiştir (Boztaş, 2018: 93).

Fotoğraf 2. a). İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi Giriş Kat, b). İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi Üst Kat (Sönmez, Ağırbaş, 2012:12-13)

Fotoğraf 3. Papirüs Kâğıdı, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

İzmir kâğıt ve kitap sanatları müzesi kâğıt tarihi bölümünde (birinci kat) 233-234 envanter numara ile kayıtlı olan papirüs kâğıtlarının hangi döneme ait olduğu konusunda bir bilgi mevcut değildir. Üzerinde herhangi bir bezeme ya da resim bulunmayan 233 envanter numaralı papirüs açık kahverenginde ve 42x34 cm boyutundadır. 234 envanter numaralı papirüs ise açık saman sarısı bir renge sahip ve 30x21 cm boyutundadır. Rulo şeklinde sergilen kâğıtların iyi korunduğu ve sergilenmesinin kaliteli koşullarda yapıldığı gözlemlenmiştir. Herhangi bir yıpranması olmayan papirüsleri müze bünyesine, Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı kazandırmıştır.

Fotoğraf 4. Parşömen İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, kâğıt tarihi bölümünde (birinci kat) 235 envanter numara ile kayıtlı olan parşömen kâğıdının yapım tarihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Kâğıdın tam boyutu 34,5x35 cm ölçülerindedir. Üzerinde herhangi bir bezeme ya da resim bulunmamaktadır. 235 envanter numaralı parşömenin rengi kremdir ve parşömen kâğıdının yapısında bulunan puslu bir saydamlık mevcuttur. Parşömen kâğıdında herhangi bir yıpranmaya rastlanmamıştır. Rulo şeklinde sergilenen parşömen kâğıdı doğal rafya iplik ile tutturulmuştur. Tek parça yaprak halinde sergilenmektedir.

Fotoğraf 5. El Yapımı Kâğıt, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

El yapımı kağıtlar İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kâğıt tarihi bölümünde (birinci katta) sergilenmektedir. El yapımı kağıtlar müzenin bahçesinde bulunan farklı ağaçlardan üretilmiştir. 2015 yılında Ege Üniversitesi ege art sanat günleri, kâğıt çalıştayında, kâğıt sanatçısı Jane Ingram Allen tarafından yapılan kağıtlardır. Müze bahçesinde bulunan servi, incir, dut ve zeytin ağacından üretilen kağıtlardır.

Servi ağacından elde edilen el yapımı kâğıdın rengi koyu kahvedir. Kâğıdın yapım tarihi 28 Kasım 2015 olarak kayıtlardadır. Kâğıdın üzerinde herhangi bir bezeme veya tasvir bulunmamaktadır. Kâğıtta herhangi bir yıpranma bulunmamakla beraber düz bir şekilde sergilenmektedir.

İncir ağacından elde edilen el yapımı kâğıt açık tonda krem rengine sahiptir. Kâğıdın yapım tarihi 26 Kasım 2015 olarak kayıtlardadır. Kâğıtta herhangi bir yıpranma bulunmamakla beraber düz bir şekilde sergilenmektedir. Dut ağacından yapılan el yapımı kâğıt açık tonda nohudi bir renktedir. Kâğıdın yapım tarihi 26 Kasım 2015 olarak kayıtlardadır. Dut ağacından elde edilen el yapımı kâğıdın üzerinde bir yazı ya da resim bulunmamaktadır. Kâğıtta bir yıpranma mevcut değildir. Zeytin ağacından yapılan el yapımı kâğıt koyu nohudi bir renge sahiptir. Kâğıdın yapım tarihi 27 Kasım 2015 olarak kayıtlardadır. Kâğıtta herhangi bir yıpranma bulunmamakla beraber düz bir şekilde sergilenmektedir.

Fotoğraf 6. Waterleaf Mill El Yapımı Kağıtlar

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kâğıt tarihi bölümünde (birinci kat) 238 envanter numara ile kayıtlı olan Waterleaf Mill el yapımı kâğıtların yapım tarihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Kâğıtların üzerinde bir yazı ya da resim bulunmamaktadır. El yapımı kağıtlarda herhangi bir yıpranmaya rastlanmamıştır. 12 farklı renkte yapılan el yapımı kağıtlar tek bir parça halinde bir arada sergilenmektedir. Sergileme biçimindeki genel boyutu 18x13,5 cm boyutundadır. Kâğıtlar müze bünyesine Nedim Sönmez tarafından bağışlanmıştır.

Fotoğraf 7. Filigranlı Kâğıt, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kitap tarihi bölümünde (birinci kat) 240 envanter numara ile kayıtlı olan filigranlı kâğıdın yapım tarihi hakkında bir bilgi mevcut değildir. Filigranlı kâğıt, el yapımı kağıtlarla birlikte sergilenmektedir. Kâğıdın rengi koyu hardal sarısıdır. Kâğıt 20x28 cm ölçülerindedir. Kâğıdın yapımı sırasında içine mavi, sarı, kırmızı renkte boyalar serpiştirildiği görülmektedir. Kâğıtta herhangi bir yıpranmaya rastlanmamıştır. Filigranlı kâğıt verev bir şekilde sergilenmektedir.

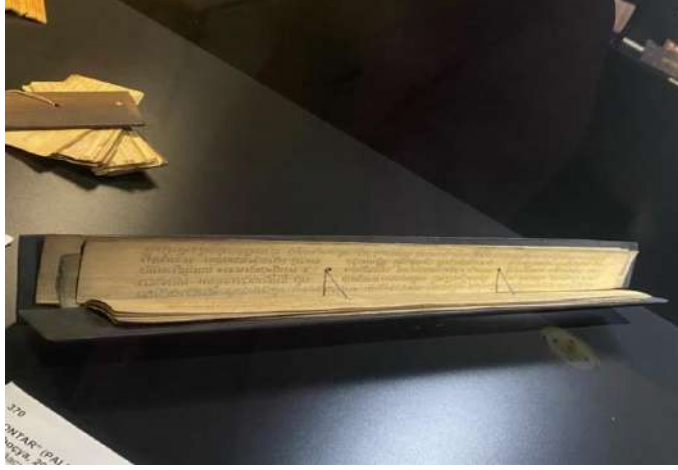
Fotoğraf 8. Pirinç kâğıt, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi (Takejiro HASEGAWA "Japanese Pictures Of Japanese Life" Tokyo. 1895

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi bünyesinde kitap tarihi bölümünde (birinci katta) sergilenmektedir. 232 envanter numaralı pirinç krep kâğıda basılmış orijinal renkli ağaç baskı resimleri ve blok kitap cildiyle üretilmiş olan bir kitaptır. 1895 tarihli olan eserin boyutları 19,5x15 cm ölçülerindedir. Kâğıdın üretim aşamasında ıslaktan verilen çok ince katlamalarla elde edilen krep kâğıdı, çok yumuşak bir dokuya sahiptir ve kolayca kıvrılabilmektedir.

Fotoğraf 9. Palmiye Yaprığı Kitap, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi" LONTAR" Birmanya, Yaklaşık 1920

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kitap biçimleri bölümünde (ikinci kat) 369 envanter numaralı palmiye yaprağı kitabı yaklaşık olarak 1920 tarihlidir. Tahta kapaklar arasına bir ip ile tutturulan ve çift taraflı olarak palmiye yapraklarına yazı yazılan bir kitap olduğu görülmektedir. Palmiye yaprağı kitabı 5,5x13 cm ölçülerindedir. İçinde yazı malzemesi olarak palmiye cinsi ağacın yaprakları kullanılmıştır. Cilt kapağında ise bambu tahtası kullanılmıştır. Palmiye yaprağı kitabının metin kısmı yaprağın üstü bir iğneyle delinerek arkasından yapraklar is ile ovularak oluşturulmuştur. Kitabın açılması ve kapanması içinde bulunan ip ile yapıldığı verilen bilgiler arasındadır.

Fotoğraf 10. Palmiye Yaprığı Kitap, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi "LONTAR" Kamboçya, XX. Yüzyılın İlk Yarısı.

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kitap biçimleri bölümünde (ikinci kat) yer alan Palmiye yaprağı kitabının 370 envanter numara ile kayıtlıdır. XX. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen Palmiye yaprağı kitabının sayfalarının rengi açık saman sarısıdır ve kitabın kapakları maun ağacından yapılmıştır. Kitabın boyutu 5x60 cm'dir. Eser palmiye yaprağı kitabı olarak sergilenmektedir. Müze bünyesine Helen Grant-Roos tarafından bağışlanmıştır. Palmiye yaprağı üzerine yazılan yazı bir iğneyle delinerek arkasından yapraklar is ile ovularak metin kısmı oluşturulmuştur. Palmiye yaprağı kitabında herhangi bir yıpranmaya rastlanmamıştır.

Fotoğraf 11. Papirüs Yazı Rulosu, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi kitap biçimleri bölümünde (ikinci kat) 365 envanter numaralı ağaç kabuğuna sarılan papirüs rulosu 20x110 cm uzunluğundadır. Gerçek bir papirüs olan papirüs yazı rulosu açık saman sarısı bir renge sahiptir. Papirüs kağıdının üzerine ünlü Aeneis isimli yazarın Roma İmparatorluğuna ait olan destanın yazıldığı görülür. Kâğıtta herhangi bir yıpranmaya rastlanmamakla beraber iyi bir şekilde muhafaza edilmektedir.

Fotoğraf 12. Etiyopya Büyü Rulosu”, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, Yaklaşık 1880

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müze bünyesine 366 envanter numara ile kayıtlı “Etiyopya Büyü Rulosu” müzenin ikinci katında kitap biçimleri bölümünde sergilenmektedir. Etiyopya büyü rulosu kırmızı, siyah renklerle yazılmış metin kısmı ve resim içeren orijinal parşömen kitabıdır. Kitabın ölçüleri 120 x 8 cm’dir. Etiyopya büyü rulolarının eski dönemlerden beri din adamları tarafından hazırlandığı bilinmektedir. Felaketslere, hastalığa, kötü ruhlara ve korkuya karşı muska olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bu rulolar ip ile bağlanmaktadır. Boyunda veya belde taşındığı bilinmektedir (Sönmez, Ağırbaş, 2012, 69).

Fotoğraf 13. Pustaka (Pustaha) Batak Yerlilerinin Ağaç Kabuğundan Büyü Kitabı, İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, XIX. Yüzyıl

İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesinde, 368 envanter numara ile kayıtlı olan kâğıt, müzenin ikinci katında bulunan kitap biçimleri bölümünde sergilenmektedir. Kitap 8,5x8,5 cm ölçülerindedir. Eser çift taraflı yazılmıştır ve akordiyon şeklinde kullanılan bir kitaptır. Yazı malzemesi olan kâğıt kayın ağacı kabuğundan yapılmıştır. Pustaka isimli büyü kitabı batak yerlileri tarafından ağaç kabuğundan yapılmıştır. “Pustaka” isimli eser, Orta Sumatra’da yaşayan Batak yerlilerinin 1000 yıl önce Hintli tüccarlar tarafından Sumatra’ya götürdükleri Sanskritçe kökenli yazılarla yazılmış ve şekillerle tasvir edilmiş büyü tariflerini ve tıbbi bilgileri içeren bir eserdir (Sönmez, Ağırbaş, 2012, 70).

SONUÇ

Türkiye’nin ilk kâğıt ve kitap sanatları müzesi olan Ege Üniversitesi İzmir Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi farklı kâğıt ve kitap örneklerini çatısı altında toplayan bir üniversite müzesidir. Müze yurt içinden ve yurt dışından farklı kişilerin bağışı ve Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı tarafından yapılan katkılar ile geliştirilmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda çeşitli kağıtların yer aldığı müzede papirüs, parşömen, pirinç krep kâğıdı, filigranlı kâğıt, el yapımı kağıtlardan yapılan kâğıt ve

kitapların olduğu belirlenmiştir. Kağıtların yapımında kullanılan ağaç türlerinden ise servi, incir, dut, zeytin, palmye, kayın, bambu, maun ağacı kabuğu ve yapraklarına yer verildiği görülmüştür. Çalışmaya konu alınan kağıtlar arasında 233 ve 234 envanter numaralı iki adet papirüs kâğıdının tarihi belli olmamakla beraber eserlerde herhangi bir yazı ya da tasvirin olmadığı görülmektedir. Tarihi bilinmeyen 365 envanter numaralı papirüste Roma İmparatorluğu'nun destanı olarak kabul edilen bir metne yer verildiği görülmektedir. 235 envanter numaralı kâğıt resim ve metin içermeyen parşömen örneğidir. 336 envanter numaralı Etiyopya büyü rulosu kırmızı, siyah renklerle yazılmış 110 cm uzunluğunda bir parşömen rulosudur. 238 envanter numaralı waterleaf mill el yapımı kağıtlar; bir arada sergilenen ve üzerinde herhangi bir yazı ve resim bulunmayan kâğıt örnekleridir. Müzede yer alan zeytin, servi, İncir, dut ağaçlarından elde edilen el yapımı kağıtlar; 2015 yılında Ege Üniversitesi Ege Art Sanat Günleri kâğıt çalıştayında, kâğıt sanatçısı Jane Ingram Allen tarafından üniversitenin ve müzenin bahçesinde bulunan ağaçlarından elde edilmiş kağıtlardır. Müzede 369 ve 370 envanter numara ile kayıtlı iki adet palmye yaprağı kitabı bulunmaktadır. 369 envanter numaralı palmye yaprağı kitabına bambu tahtasından kitap kapağı yapıldığı görülmektedir. 370 envanter numaralı palmye kâğıdı kitabının kapakları ise maun ağacından yapılmıştır. 369-370 envanter numaralı palmye yaprağı kitaplarının üzerinde metinler bulunmaktadır. Bu metinlerin yazıları bir iğneyle delinerek arkasından yapraklar is ile ovularak ortaya çıkarılmıştır. 368 envanter numaralı akordeon şeklinde katlanmış büyü kitabının kâğıdı kayın ağacı kabuğundan elde edilmiştir. 240 envanter numaralı kâğıt müzedeki tek el yapımı filigranlı kâğıt örneğidir. 232 envanter numaralı eser pirinç krep kâğıda yapılan orijinal renkli ağaç baskı resimlerinden oluşturulmuş bir kitaptır. Kâğıt ve kitap sanatları müzesinde bulunan kağıtlar detaylı olarak incelenmiş ve bilgileri aktarılmıştır.

Yapılan araştırmada müzede farklı renk, malzeme, teknik ve boyutlarda kağıtlar bulunmaktadır. Müzenin bünyesinde barındırdığı kâğıt çeşitlerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırma kâğıt ve kâğıt türleri hakkında bilgi vermesi ve Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi'nde bulunan, araştırmaya konu alınan bazı kâğıt ve kitaplar hakkında bilgi vermesi bakımından araştırmacılara katkı sağlayacaktır. Araştırma sonucunda el yapımı kâğıt üretiminin daha yaygınlaştırılması gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adanır, T. (2012). "Yazma Eserlerin Restorasyonunda Kullanılan Kağıtlar ve Bir Doğal Kâğıt Yapımı" *Akdeniz Sanat Dergisi*, 5, 1-21.
- Adanır, T. (2018) "*Western Tekniği*" İle Restorasyon ve Sanat Amaçlı Doğal Kâğıt Üretimi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.
- Ağırbaş, S. (2022), Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, *Lale Dergisi*, İstanbul, 5,116-12.
- Ateşmen, C. (1944), "Kâğıdın Menşei ve Rolü", *İktisadi Yürüyüş Dergisi*, 5 (105), 17, 22.
- Atılgan, M., (2006). "Antik Çağın En Önemli Yazı Malzemesi: Papirüs", *Bilgi Dünyası*, 7(2), 293-312.
- Ayverdi, İ. (2005). "*Asırlar Boyu Tarihi Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük*", Kubbealtı (Cilt I, s.702.), İstanbul. Mas Matbaacılık.
- Ayverdi, İ. (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (1.Baskı). İstanbul: Kubbealtı.
- Bahtiyar, Ü. (2010). Temel Sanat Eğitimi Programında Kâğıt Kökenli Uygulamalar ve Kâğıt Oyma ile Oluşan Öneriler (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Berkel, A. (1957). "*Türkiye'de Ticareti Yapılan En Önemli Yabancı Ağaçlar ve Özellikleri*" *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7(2), 26-63.

- Boztaş, E., (2018). Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi Örneğinde Sanat Eğitimi Etkinlikleri Önerisi, *İdil Dergisi*, 7(41), 91-97. DOI: 10.7816 /İdil-07-41-12.
- Casey, J. P.: 1960, *Selüloz ve Kâğıt Kimyası ve Kimyasal Teknolojisi Cilt II*, Çev. Seka, New York: Interscience Publishers.
- Ersoy, O. (2001). “Kâğıt” *İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 24, s. 163-166). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Gürbüz, S., Şahin, F., (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. (2. baskı s.108.), Ankara: Seçkin.
- Karayılmazlar, S., Eroğlu, H., Aytekin, A., (2000). “Türkiye Ekonomisinde Kâğıdın Yeri ve Gelişme Düzeyi ile İlişkisi”. *Laminart. Mobilya Dekorasyon Sanat Tasarım Dergisi*, 8: 158-162.
- Kathpalia, Y. P., (1990). *Arşiv Malzemesinin Korunması ve Restorasyonu*, Çev: Nihal Somer, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Kaygusuz, M. Işık, N. O. Arğun, F.N., (2019). “Parşömen Tarihi ve Bergama’daki Geleneksel Parşömen Ustaları”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 12(28), 1117-1119. DOI Number: 10.12981/mahder.618953.
- Küçükali, R., Taşgın, Z. (2017). Bilim Tarihine Katkısı Yönüyle “Parşömen Kâğıdı”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 58: 131-140.
- Onur, B. (2012). *Çağdaş Müze Eğitim ve Gelişim Müze Psikolojisine Giriş*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Rukancı, F., (2012). *Yazma Eserlerde Fiziksel Nitelenme*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Sak, R., Şahin, İ., T., Şendil, Ç., Nas, E., (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1):227-250. E-ISSN: 2636-8846.
- Saraç, E., (2012). “Kâğıdın Gizli Kimliği: Filigran”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilim Dergisi*, (1)1, 323-330.
- İlden, S. (2006). Türkiye’de Kitap Konservasyonu Çalışmaları ve Bir Kâğıt Restorasyonu Laboratuvarı Kurma Projesi [In Turkey Book and Conservation Works and A Paper Restoration Laboratory Establishment Project] (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sönmez, N., Ağırbaş, S. (2012), Ege Üniversitesi Kâğıt ve Kitap Sanatları Müzesi, Ege Üniversitesi Yayınları: İzmir.
- Tekin, Ş. (1993). *Eski Türklerde Yazı, Kâğıt, Kitap ve Kâğıt Damgaları* (1. Baskı), İstanbul: Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti.
- The Paper Conservation Catalog: 1990 Support Problems And Spot Tests, Washington D.C., The American Institute For The Conservation Of Historic And Artistic Works.
- Uçar, F. B., (2008). 19. Yüzyıl Endüstriyel Kâğıt Belgelerde Ayırışma ve Koruma Önerileri. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Koruma-Yenileme ve Restorasyon Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul.
- Yıldız, N., (2007). Papirüs. *İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 34, s.162). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Yıldız, N., (1990). “Eskiçağda Yazı Malzemesi Olarak Kullanılan Parşömen”, *Türklük Araştırma Dergisi*, 5, 325. 364.
- Yılmaz, A. (2004). *Türk Kitap Sanatları Tabir ve İstilahları* (1. Baskı). İstanbul: Da

**FEN EĞİTİMİNDE ALGODOO PROGRAMI İLE İLGİLİ YAPILAN TÜRKİYE
KÖKENLİ ÇALIŞMALARIN ANALİZİ: BİR META SENTEZ ÇALIŞMASI**
**ANALYSIS OF TURKISH ORIGINAL STUDIES ON THE ALGODOO PROGRAM IN
SCIENCE EDUCATION: A META SYNTHESIS STUDY**

Selda BAKIR¹, Fatmana ÖZCAN²

¹Doç.Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Eğitimi,

ORCID ID: 0000-0002-2169-2910

²Öğretmen, Renk Koleji, Fen Bilimleri,

ORCID ID: 0000-0002-5585-296X

Özet

Algodoo, basit çizim araçları kullanarak öğrencinin soyut ya da gerçek hayatta gerçekleştiremeyeceği durumları etkileşimli simülasyon sahneleri sayesinde oluşturulabildiği, zevkli ve bireylerin yaratıcılıklarını da etkileyen 2D simülasyon programıdır. Bu çalışmanın amacı fen eğitiminde Algodoo programı ile ilgili Türkiye kökenli çalışmaları meta sentez yoluyla incelemektir. İncelemeye tabi tutulacak çalışmalar, YÖK Tez Tarama, ERIC, TR Dizin ve Google Scholar veri tabanlarında “algodoo” ve “fen eğitimi” anahtar kavramlarıyla taranarak seçilmişlerdir. Bu çalışmalar içerik analizi yöntemi ile sınıflandırılıp araştırmanın alt problemleri doğrultusunda çalışmaların türü, yılı, yöntemi, örnekleme, örnekleme yöntemi, veri toplama araçları, sonuçları ve önerileri doğrultusunda 8 temada incelenmiştir. Araştırmanın veri analizi devam etmektedir.

34

Anahtar Sözcükler: Algodoo, fen eğitimi, meta sentez

Abstract

Algodoo is an enjoyable 2D simulation program that can create situations that the student cannot realize in abstract or real life, thanks to interactive simulation scenes, using simple drawing tools. The aim of this study is to examine the studies originating in Turkey related to the Algodoo program in science education through thematic content analysis. The studies to be examined were selected by searching the YÖK Thesis Search, ERIC, TR Directory and Google Scholar databases with the key concepts of "algodoo" and "science education". These studies were classified by content analysis method and examined in 8 themes in line with the sub-problems of the research, in line with the type, year, method, sample, sampling method, data collection tools, results and recommendations of the studies. Data analysis of the research continues.

Keywords: Algodoo, science education, meta synthesis.

**FEN BİLİMLERİ ÖĞRETMENLERİNİN LABORATUVAR ÇALIŞMALARINA
YÖNELİK ÖZYETERLİKLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**
A STUDY ON SCIENCE TEACHERS' SELF-EFFICACY FOR LABORATORY WORK

Fatma AY¹, Cansel KADIOĞLU-AKBULUT²

**¹Öğretmen, Erzurum 23 Temmuz Ortaokulu, fen bilimleri eğitimi,
0000-0001-5938-9602**

**²Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, fen bilimleri eğitimi,
0000-0002-6908-1684**

Özet

Küreselleşen dünyada ülkelerin bilgiyi tüketen değil üreten, ürettiği bilgiyi kullanabilen, araştıran, sorgulayan bireyler yetiştirmeleri beklenmektedir. Bu doğrultuda fen öğretiminde başlıca amaç bilim okuryazarı bireyler yetiştirmektir. Soyut ve karmaşık konularının öğrenciler tarafından anlamlı ve kalıcı şekilde öğrenilmesi ve öğrencilerde araştırma yapma becerilerinin geliştirilebilmesi için laboratuvar çalışmaları fen öğretiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Fen öğretiminde laboratuvar çalışmalarına yer verilmesi, fen bilimleri öğretmenlerinin kendilerini bu konuda ne kadar yeterli gördükleriyle bir başka ifade ile laboratuvarı ne kadar verimli ve etkili kullanabildiklerine yönelik algıları ile ilişkilidir.

Bu doğrultuda bu araştırma kapsamında fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliliklerinin düzeyi ile özyeterliliklerinin cinsiyet ve kıdem değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla nicel araştırma yaklaşımına dayalı tarama modeli kullanılmıştır. 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Türkiye'nin her bölgesinde görev yapan 280'ü kadın, 152'si erkek olmak üzere toplam 432 fen bilimleri öğretmeninden Google Forms aracılığıyla veri toplanmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 37.31 ($SS=6.80$) ve kıdem yılı ortalaması 13.31 ($SS=7.06$) olarak hesaplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Yeterlilik Anketi kullanılmıştır. Katılımcıların laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliliklerinin düzeyi çok düşük, düşük, orta, yüksek, çok yüksek olmak beş seviyede betimsel istatistikler kullanılarak belirlenmiştir. Daha sonra cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini bağımsız örneklem t-Testi; kıdeme göre farklılık gösterip göstermediğini ise tek yönlü varyans analizi kullanılarak test edilmiştir.

Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlilik algılarının 43 ile 90 puan aralığında dağılım gösterdiği, aritmetik ortalamasının ise 74.77 ($SS=9.79$) olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Katılımcıların laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlilikleri algılarının cinsiyet [$t(432)=.814, p>.05$] ve kıdeme [$F(5, 431)=.275, p>.05$] göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Bu çalışma sonucunda fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarını verimli yürütme konusunda kendilerine olan inançlarının yüksek olduğu hem cinsiyet hem de kıdem bu sonucu etkileyen bir faktör olmadığı bulunmuştur. Alanyazında bu bulguları destekleyen çalışmalar olduğu kadar hem düşük özyeterlilik algısını hem de cinsiyet ve kıdem açısından farklılık olduğunu saptayan çalışmalar da vardır. Araştırma sonuçları arasındaki bu farklılıkların katılımcıların profillerinden

kaynaklandığı düşünülmekte ve sonuçların karşılaştırılması amacıyla bu konuda daha çok çalışma yapılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik, öğretmen nitelikleri, fen eğitimi, fen bilimleri öğretmenleri

Abstract

In the globalizing world, countries are expected to raise individuals who produce, use, research and question information, rather than simply consuming it. In this manner, science teaching aims to raise scientifically literate individuals. Laboratory studies are an inseparable part of science education for students to learn abstract and complex subjects in a meaningful and permanent way and to develop research skills in students. Using laboratory practices in science teaching depends on science teachers' self-efficacy beliefs for laboratory work in other words their perceptions of how efficiently and effectively they can use the laboratory.

Accordingly, the purpose of this study is to assess the level of science teachers' self-efficacy for laboratory work and to determine whether there are significant differences in terms of gender and professional experience. For this purpose, a survey model based on the quantitative research approach was used. In the spring semester of the 2021-2022 academic year, data were collected through Google Forms from a total of 432 science teachers, 280 females and 152 males, from all regions of Türkiye. The means of participants' age and professional experience were 37.31 ($SD=6.80$) and 13.31 ($SD=7.06$) respectively. The Science Teachers' Self-Efficacy Questionnaire for Laboratory Work was used for data collection. The participants' self-efficacy levels for laboratory work were determined using descriptive statistics at five levels: very low, low, medium, high, and very high. Then, whether participants' self-efficacy perceptions differed by gender and professional experience was tested using the independent samples t-Test and one-way analysis of variance correspondingly.

It was found that the self-efficacy perceptions of science teachers toward laboratory work ranged from 43 to 90, and the mean was 74.77 ($SD=9.79$). In this regard, it was determined that science teachers' self-efficacy for laboratory work was at a high level. It was determined that participants' self-efficacy perceptions did not differ according to gender [$t(432)=.814, p>.05$] and professional experience [$F(5, 431)=.275, p>.05$].

As a result of this study, it was found that science teachers had a high level of self-belief in efficiently carrying out laboratory work and that gender and professional experience were not factors affecting this result. In the literature, some studies support these findings, as well as there are studies that detect both low self-efficacy perceptions and differences in terms of gender and professional experience. It is thought that these differences between the results of the research are due to the profiles of the participants, and it is recommended that more studies can be conducted to compare the results.

Keywords: Self-efficacy for laboratory work, teacher qualifications, science education, science teachers

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada ülkeler geri kalmamak, ilerlemek, büyüme ve söz sahibi olabilmek için eğitim sistemine önem vermektedir. Çünkü ülkelerin istikbali iyi bir eğitim sistemi ile yetiştirdikleri nitelikli bireylere bağlıdır. Kılıç'a (2009) göre, öğretmenlik mesleğinin gelişimine yönelik akademik çalışmalar yürüten bilim insanlarının odaklanması gereken en önemli konu etkili bir öğretimin gerçekleşmesi için gerekli koşulları belirleyerek bu koşullarda performans sergileyecek öğretmenlerin yetişmesini sağlamaktır. Öğretmen nitelik ve yeterlikleri birçok politika metninde ifade edilmiş; eğitim sisteminde nitelikli bireyler yetişmesi için öğretmen yetiştirme ve geliştirme sistemi de yeniden yapılandırılmıştır (19. Millî Eğitim Şûrası, 2014). Türk Eğitim Derneği (TED),

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS), Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) ve Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment (PISA) raporları incelendiğinde öğretmen niteliği ile eğitim sisteminin başarısının doğru orantılı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) buradan hareketle fen bilimleri öğretim programlarında çeşitli güncellemeler yaparak alana özgü beceriler kısmında laboratuvar uygulamalarının önemine vurgu yaparak bilimsel süreç becerilerini kazanmada temel etken olduğunu belirtmiştir (MEB, 2018). Fen bilimleri eğitiminde en etkili yaklaşımlardan biri laboratuvar uygulamalarıdır. Bu şekilde öğrenciler fen bilimlerine ait temel konu ve bilgileri yaparak, yaşayarak, deneyerek öğrenme fırsatı bulur. Böylece öğrenciler muhakeme yapmayı, analitik ve eleştirel düşünmeyi, bilimsel bir problemin çözüm basamaklarını kullanmayı öğrenir. Bu nedenle laboratuvar çalışmaları fen bilimlerinin ayrılmaz bir parçası ve can alıcı noktasıdır (Orbay, Özdoğan, Öner, Kara ve Gümüş, 2003). Fen bilimleri konularının daha iyi anlaşılması ve kalıcı öğrenmeler sağlanması için laboratuvar çalışmaları önemli bir işleve sahiptir. Fen bilimlerinde yer alan soyut ve karmaşık konuların somutlaştırılarak öğretilmesi, öğrencilerin laboratuvar çalışmalarına katılmaktan hoşlanması ve fen konularını öğrenmeye yönelik motivasyonlarının artması, ayrıca öğrencilerin gözlem yapma, yeni fikirler ortaya koyma, yorum yapma yeteneklerinin de gelişmesi gibi nedenler laboratuvar çalışmalarının önemini artırmaktadır (Kırpık ve Engin, 2009). Fen eğitiminde laboratuvar yönteminin kullanılmasının birçok avantajı vardır. Laboratuvar çalışmalarına yer verilmeyen fen bilimleri derslerinde öğrencilerin kavram yanlışlarının oluştuğu, eksik bilgiler edinildiği gözlemlenirken; laboratuvar çalışmalarıyla yürütülen fen bilimleri derslerinde öğrenciler soru sormayı, problemi belirleyerek çözüm önerileri üretmeyi, akranlarıyla iş birliği yaparak ortak çalışmayı öğrenir (Ekici, Ekici ve Taşkın, 2002). Ayrıca laboratuvar çalışmalarıyla öğrencilerin bilişsel ve işlemsel kabiliyetleri arttığı gibi psikomotor becerileri de gelişir. Öğrenciler laboratuvar çalışmalarına aktif olarak katıldığında fen bilimlerine ait konu ve kavramları anlayarak günlük yaşamıyla ilişkilendirir. Böylece teorik haldeki bilgi pratiğe dönüştürülür (Çelik ve Karamustafaoğlu, 2016). Bu sebepten fen bilimleri dersinin soyut ve karmaşık konularının öğrenciler tarafından anlamlı ve kalıcı şekilde öğrenilmesi, öğrencilerin fen okuryazarı bireyler olarak yetişmesi laboratuvarların etkili olarak kullanılmasını gerektirmektedir (Kılıç, Keleş ve Uzun, 2015).

Laboratuvar çalışmalarında fen deneylerinin istenilen sonuca ulaşabilmesinin odak noktasında fen bilimleri öğretmenleri yer alır (Ceylan, Güzel Yüce ve Koç, 2019). Fen bilimleri öğretmenleri laboratuvar çalışmalarında yapılacak deneylerin planlanması, deneyler için gerekli araç-gereç ve materyal temini, deneyin başlaması, deneyi yaparken grupların kendi içinde ve birbiriyle iletişimleri, onların güvenliğinin sağlanması gibi pek çok konuda sorumludur (Yıldız, Akpınar, Aydoğdu ve Ergin, 2006). Fen bilimleri öğretmenlerinin bu sorumluluklarını yerine getirme becerileri, laboratuvar çalışmaları sonucunda öğrencide ortaya çıkacak beceri ve kazanımlarla ilişkilidir (Lazarowitz ve Tamir, 1994). Laboratuvar çalışmalarında öğretmenlerin kendilerine güvenmeleri, uygulamaların planlanması, yürütülmesi, sürecin kontrolü gibi durumlar öğretmenlerin duyuşsal özellikleri ile ilişkilidir. Mesleğine yönelik olumlu duyuşsal tepkiler geliştiren öğretmenler, mesleklerinde başarılı oldukları gibi öğrencilerinin de nitelikli ve başarılı bireyler olarak yetişmesine yardımcı olurlar. Öğretmenlerin kişisel ve mesleki yeterliklerinin yanında duyuşsal tepkileri de önemlidir (Semerci ve Semerci, 2004). MEB'in 2015'teki düzenlemesinde öğretmenlerin seçilme ve atanması sürecinde öğretmen adaylarının duyuşsal özellikleri de değerlendirme kapsamında yerini almıştır (Resmî Gazete, 2015). Dolayısıyla öğretmenlerin duyuşsal özellikleri başarılarında önemli bir etkidir.

Bu çalışma öğretmenlerin duyuşsal özelliklerinden laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik üzerine gerçekleştirilmiştir. Laboratuvar çalışmaları aracılığıyla öğrencilere kazandırılacak olan bilgi,

beceri ve tutum öğretmenlerin bilgi, beceri ve tutumlarıyla doğru orantılıdır (Ayas, Çepni ve Akdeniz, 1994). Fen bilimleri öğretmenlerinin fen öğretiminde laboratuvar çalışmalarına yer vermeleri kendilerini bu konuda yeterli görmeleriyle ilişkilidir. Kişi kendini güvenli ve yeterli hissettiği çalışmalara yönelirken; kendini yeterli hissetmediği çalışmalardan kaçma eğilimi gösterir (Kurbanoglu, 2004). Laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik, öğretmenin laboratuvarı uygun şekilde kullanabilmesine yönelik kendine olan inancıdır (Ekici, 2009). Öğretmen yeterliği laboratuvar çalışmalarında önemlidir çünkü; öğrenciler öğretmenlerinin rehberliğinde farklı problemleri çözmek, soyut kavramları somutlaştırmak için birçok yaşantı ile karşı karşıya getirilir. Bu şekilde öğrencilerin öğrenme motivasyonları artar (Beydoğan, 2001). Fen bilimleri öğretmenleri öğrencilere laboratuvar çalışmalarınıyla fen bilimlerini sevdirecek, konularla günlük yaşam arasında bağ kurmasını sağlayacak kişiler oldukları için özyeterlikleri de yüksek olmalıdır (Bakaç ve Doğan, 1994). Bu noktada karşımıza Albert Bandura'nın Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı çıkmaktadır. Sosyal Bilişsel Kuramın temelini Karşılıklı Belirleyicilik İlkesi oluşturmaktadır. Bireyin davranışları çevresini etkileyecek; aynı şekilde davranış da bulunulan çevreye göre biçimlenecektir. İnsan davranışı çevresini çevresi de insanın davranışını etkiler (Bandura, 1997). Eğer kişi olumlu özyeterlik inancına sahipse; isteyerek harekete geçecek, daha az stresle başarıya ulaşacak, karşısına çıkan güçlükleri aşmak için daha ısrarcı olacaktır. Buradan hareketle özyeterlik; davranışı başlatıp güdülenmeyi ve devamlılığı artırırken, performansın sergilenmesini ve tekrarlanmasını sağlar (Kotaman, 2008). Dolayısıyla fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarını başarılı olarak gerçekleştirebilmeleri laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik inancının yüksek olmasına bağlıdır (Ekici, 2009).

Bu doğrultuda bu çalışmanın sonucunda aşağıda belirtilen araştırma sorularına cevap aranmaktadır:

1. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algıları hangi düzeydedir?
2. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algıları cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algıları mesleki kıdem değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel bir çalışma olup *betimsel tarama modeline* dayalı bir çalışma olarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama geniş gruplar üzerinde yürütülür ve gruptaki bireylerin görüşleri alınarak olgu ve olayların betimlenmeye çalışıldığı araştırmalardır (Karakaya, 2012). Bu çalışmada ortaokul fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algıları cinsiyet ve mesleki kıdem değişkenleri açısından incelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Türkiye'deki tüm ortaokullarda görev yapan fen bilimleri öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme belirlenirken seçkisiz olmayan örnekleme türlerinden kartopu örnekleme kullanılmıştır. Seçkisiz olmayan bu örnekleme yönteminde, bağlantı kurulan katılımcılardan tanıdıkları diğer meslektaşlarını bilgilendirmeleri konusunda yardım isteme yoluyla diğer öğretmenlere ulaşılmaya çalışılmış, bir başka ifade ile kartopu etkisi ile örneklem büyütülmeye çalışılmıştır (McMillan ve Schumacher, 2006). Bu kapsamda Türkiye'nin her bölgesine ulaşılmaya çalışılarak devlet ve özel ortaokullarda görev yapan 432 fen bilimleri öğretmeninden Google form aracılığıyla online veri toplanmıştır. Araştırmaya katılan fen bilimleri öğretmenlerinin %63.6'sı ($f=283$) kadın, %36.4'ü ($f=162$) erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan fen bilimleri öğretmenlerinin yaşlarına bakıldığında en yaşlı

katılımcının 63, en genç katılımcının 23 yaşında olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaş ortalaması 37.35 ($SS=6.79$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreleri incelendiğinde en yüksek katılımın 10 yıldır görev yapan öğretmenlerden oluştuğu ($f=36, \%8.3$), en düşük katılımın ise birer kişi ($\%2$) ile 30, 33, 35 ve 41 yıldır görev yapan öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Katılımcı Bilgi Formu

Katılımcı Bilgi Formu araştırmacı tarafından hazırlanmış ve anket yolu ile katılımcıların yaş, cinsiyet ve mesleki kıdemleri tespit edilmiştir.

2.3.2. Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Yeterlilik Anketi

Kaya, Çepni ve Küçük tarafından 2004 yılında lise düzeyinde fizik öğretmenlerinin laboratuvar yeteneklerini incelemek için geliştirilen anket Büyük, Demir ve Erol, (2010) ve Kaya ve Büyük (2011) tarafından fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar yeterliklerini ölçmek için uyarlanmıştır. On sekiz maddeden oluşan anket beşli likert tipinde hazırlanmıştır: (1) kesinlikle yetersizim, (2) yetersizim, (3) kısmen yeterliyim, (4) yeterliyim, (5) kesinlikle yeterliyim. Fen bilimleri öğretmenleri ile gerçekleştirilen çalışmalarında Büyük ve diğerleri (2010), Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısını .89, Kaya ve Büyük (2011) ise .92 olarak hesaplamıştır. Bu çalışma kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayısı ise .95'tir.

Laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlilik algısı puanları, katılımcıların her bir maddeden aldıkları puan toplanarak hesaplandığında; 18 ile 90 arasında değişmektedir. Öğretmenlerin laboratuvar çalışmalarına yönelik yeterlilik algısının hangi düzeyde olduğu hesaplanırken; ölçekten alabilecekleri olası puan aralığı yanıtlamakta kullanılan Likert ölçeği seçenek sayısına bölünmüştür. [Düzye=Olası Puan Aralığı/Likert Ölçeği = $(90-18) / 5 = 14.4$]. Daha sonra olası en düşük değere hesaplanan 14.4 değeri eklenerek sınır değerler ve değerlendirme kriterleri belirlenmiştir. Buna göre, 18.0-32.4 aralığındaki sonuçlar *çok düşük*, 32.4-46.8 aralığındaki sonuçlar *düşük*, 46.8-61.2 aralığındaki sonuçlar *orta*, 61.2-75.6 aralığındaki sonuçlar *yüksek*, 75.6-90.0 aralığındaki sonuçlar ise *çok yüksek* düzey olarak değerlendirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci

Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Yeterlilik Anketini geliştiren araştırmacılardan, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Etik Kurulu'ndan ve MEB'den gerekli izinler alındıktan sonra 2022 Bahar Döneminde veriler toplanmıştır. Öncelikle araştırmacıların yakın çevresiyle Google form üzerinden oluşturulan ölçme araçlarının linki paylaşılmıştır. Onlardan da kendi çevrelerindeki fen bilimleri öğretmenleriyle linki paylaşması istenmiştir. Daha geniş bir katılım için WhatsApp uygulamasında yer alan fen bilimleri öğretmen grupları, Telegram uygulamasındaki fen bilimleri öğretmen gruplarından, Facebook ve Instagram sosyal ağlardaki fen bilimleri öğretmen gruplarından link paylaşılmıştır.

2.5 Verilerin Analizi

Çalışmanın genel amacı doğrultusunda cevapları aranan alt problemlere yönelik ölçekler ile toplanan verilerin gerekli istatistiksel çözümleri için SPSS (Statistical Packet for Social Sciences) programından yararlanılmıştır. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlilik algılarının hangi düzeyde olduğu *betimsel istatistiklerden* minimum değer, maksimum değer, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılarak bulunmuştur. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlilik algılarında cinsiyet değişkeni açısından fark olup olmadığı *bağımsız örneklem t-Testi* ile bulunmuştur. Fen bilimleri öğretmenlerinin

laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarında mesleki kıdem değişkeni açısından fark olup olmadığı *tek yönlü varyans analizi (ANOVA)* kullanılarak bulunmuştur.

3. BULGULAR

Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerinin hangi düzeyde olduğunu tespit etmeye yönelik birinci araştırma sorusunu yanıtlamak için kullanılan betimsel istatistik değerleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik için betimsel istatistikler

Değişken	Kategori	N	Olası Aralığı	Puan	Minimum Değer	Maksimum Değer	\bar{X}	SS	Düzye
Cinsiyet	Erkek	152	18-90	47	43	90	75.29	10.36	Yüksek
	Kadın	280	18-90	43	43	90	74.49	9.47	Yüksek
Kıdem	1-5 yıl	51	18-90	43	43	90	75.00	9.73	Yüksek
	6-10 yıl	128	18-90	43	43	90	74.89	9.59	Yüksek
	11-15 yıl	99	18-90	43	43	90	74.20	10.19	Yüksek
	16-20 yıl	90	18-90	43	43	90	74.80	9.20	Yüksek
	21-25 yıl	35	18-90	43	43	90	76.25	9.48	Çok Yüksek
	25 yıl ve üzeri	29	18-90	43	43	90	74.77	11.92	Yüksek
	Toplam		432	18-90	43	43	90	74.77	9.79

Tablo 1 incelendiğinde fen bilimleri öğretmenlerinin ($N= 432$) laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik değişkeni için aritmetik ortalama değerleri 43 ile 90 puan aralığında dağılım gösterirken, cinsiyet ve kıdem değişkenine ait alt kategorilerde de benzer sonuçlar gözlenmiştir. Özyeterlik puanlarının aritmetik ortalaması katılımcıların tamamı için 74.77 ($SS=9.79$) olarak hesaplanan aritmetik ortalama değeri 61.20-75.60 aralığına denk geldiği için *yüksek* düzeyde olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre bakıldığında da benzer şekilde hem erkek hem kadın öğretmenlerin *yüksek* düzeyde özyeterlik algısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Kıdem değişkeni için de benzer şekilde tüm kategorilerde yüksek düzeyde bulunmuş, sadece 21-25 yıllık hizmet süresine sahip fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik puanlarına ait aritmetik ortalama değeri 75.6-90.00 aralığına denk geldiği için *çok yüksek* düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini inceleyen ikinci araştırma sorusunu cevaplamak için yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyet değişkenine göre laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliğe ilişkin t-testi sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	s.d.	t	p
----------	----------	---	-----------	----	------	---	---

Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Özyeterlik	Erkek	152	75.29	10.36	430	.814	.416
	Kadın	280	74.49	9.47			

Tablo 2 incelendiğinde fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlikleri için cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t_{432} = .814, p > .05$). Buna göre cinsiyetin fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir. Bunun sonucunda .080 olarak hesaplanan Cohen's d değeri (1998) küçük bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir. Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerinin mesleki kıdem değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini inceleyen üçüncü araştırma sorusunu cevaplamak için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3

Mesleki kıdem değişkenine göre laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliğe ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Alt boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Kareler Ortalaması	F	p	Kısmi η^2	Güç
Laboratuvar Çalışmalarına Yönelik Özyeterlik	Gruplar arası	132.74	5	26.55	.275	.927	.003	.118
	Grup içi	41196.48	426	96.70				
	Toplam	41329.22	431					

Tablo 3 incelendiğinde fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır [$F(5, 431) = .275, p > .05$]. Buna göre kıdem fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerini etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir. Bunun sonucunda .003 olarak hesaplanan kısmi η^2 değeri oldukça küçük bir etki büyüklüğüne işaret etmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Çalışmaya katılan fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerinin yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna göre, fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarını verimli yürütme konusunda kendilerine olan inançlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç alanyazındaki diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Kakayev, 2019; Kanat, 2018; Kılıç ve diğerleri, 2015). Ancak bu çalışmanın aksine alanyazında laboratuvar çalışmalarına yönelik düşük özyeterlik algısı saptanan çalışmalar da vardır (Böyük ve diğerleri, 2010; Keskin Geçer, 2018). Demir ve diğerleri (2011) fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik düşük özyeterlik algısına sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Araştırmacılar, katılımcıların ders saatlerinin azlığı, laboratuvar araç-gereç ve donanımının yetersizliği, sınıflarındaki öğrenci sayılarının kalabalık olması gibi nedenlerle derslerinde laboratuvar çalışmalarına yer vermediklerini ya da çok az yer verdiklerini saptamıştır. Ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını tespit etmişlerdir.

Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarının cinsiyete göre farklılık göstermediği, bir diğer ifadeyle cinsiyet değişkeninin fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarını etkileyen bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Erkek katılımcıların ortalama özyeterlik puanları, kadın öğretmenlerin ortalama değerlerinden biraz yüksek olmasına rağmen hem kadın hem erkek fen bilimleri öğretmenlerinin

birbirlerine oldukça yakın ortalamalara ve her iki grubun da yüksek düzeyde özyeterlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde cinsiyet değişkeni açısından ortaya çıkan bu sonucu destekler nitelikte başka çalışmalar da mevcuttur (Aka, 2016; Büyük ve diğerleri, 2010; Çınar ve Demirci, 2015; Kaya ve Büyük, 2011; Keskin Geçer, 2018;). Bu çalışmaların aksine cinsiyetin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algısını etkilediğini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmıştır (Büyük ve diğerleri, 2010; Ekici, 2009; Kakayev, 2019). Ekici (2009) biyoloji öğretmenleri ile gerçekleştirdiği çalışmada kadın biyoloji öğretmenlerinin laboratuvar kullanımı özyeterlik algısının erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Kadın biyoloji öğretmenlerinin erkek öğretmenlere kıyasla laboratuvar uygulamalarının gerekliliğine daha çok inandıklarını ve laboratuvarı daha sık kullandıklarını bulmuştur. Büyük ve diğerleri (2010) ise bu çalışmada kullanılan anketi kullanarak gerçekleştirdikleri araştırmalarında fen bilimleri öğretmenlerinin görüşlerini madde bazında incelediklerinde iki madde haricinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark bulamamıştır. Erkek fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar araç-gereçlerinin bakım, temizlik ve tamirinde, kadın fen bilimleri öğretmenlerinin ise deney sonrasında kullanılan araç-gereçleri yerlerine temiz şekilde ve düzenli olarak koymada daha yeterli olduklarını tespit etmiştir. Toplumun bireylere yüklediği cinsiyetçi roller dikkate alındığında bu beklenen bir sonuçtur. Benzer şekilde mesleki kıdem değişkeninin fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarını etkileyen bir değişken olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mesleki kıdemi 21-25 yıl arasındaki katılımcıların ortalama özyeterlik puanları, diğer grupların ortalama değerlerinden biraz yüksek olmasına rağmen araştırmaya katılan fen bilimleri öğretmenlerinin birbirlerine oldukça yakın ortalamalara ve her grubun da yüksek düzeyde özyeterlik algısına sahip oldukları görülmektedir. Bu çalışmanın aksine mesleki kıdem laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algısını etkilediğini ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır (Kaya ve Büyük, 2010; Ekici, 2009; Büyük ve diğerleri, 2010). Kaya ve Büyük (2010) bu farklılaşmanın hizmet süresi bir yıldan az olan öğretmenlerle diğer tüm gruplardaki öğretmenler arasında hizmet süresi bu gruptaki öğretmenler aleyhine anlamlı farklılaştığını tespit etmiştir. Ekici (2009) biyoloji öğretmenlerinin mesleki kıdemleri arttıkça laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterliklerinin de arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak araştırma sonucunda 10 yıl ve daha az kıdeme sahip öğretmenlerin laboratuvar kullanımı özyeterlik algıları yüksek çıkmıştır. Bu durum 10 yıl ve daha az kıdeme sahip biyoloji öğretmenlerinin araç-gereç kullanımında diğer kıdem grubu öğretmenlere göre uygulamalı eğitim-öğretim yapmakta daha istekli olduklarını göstermektedir. Fen eğitiminin ayrılmaz bir parçası olan laboratuvar çalışmalarının daha etkili yürütülmesi için özellikle mesleğe yeni başlamış öğretmenlere, laboratuvarı etkili kullanmak için gerekli becerileri kazandıracak hizmet içi eğitimler uygulamalı olarak verilebilir. Özyeterlik algısının yüksek olması avantajını kullanarak öğretmenlerin laboratuvar çalışmalarını yapmalarını engelleyen sebepler belirlenerek, bu sebeplerin en aza indirilmesi için gerekli tedbirler alınabilir. Mesleki kıdem değişkeninin fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarını etkilemediği ancak 21-25 yıl arasında hizmet süresine sahip öğretmenlerin laboratuvar çalışmalarına yönelik özyeterlik algılarının diğer gruplara göre daha yüksek olması öğretmenlerin deneyim kazanması ile açıklanabilir. Buradan hareketle mesleğe yeni başlayan öğretmenler hizmet süresi 21-25 yıl olan öğretmenler ile iş birlikli çalışmalarla bir araya getirilerek laboratuvar çalışmalarına yönelmeleri teşvik edilebilir.

5. KAYNAKLAR

- Aka, E. İ. (2016). An investigation into prospective science teachers' attitudes towards laboratory course and self-efficacy beliefs in laboratory use. *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(10), 3319-3331.
- Ayas, A., Çepni, S., ve Akdeniz, A. R. (1994). Fen bilimleri eğitiminde laboratuvarın yeri ve önemi tarihsel bir bakış, *Çağdaş Eğitim*, 204, 22-23.

- Bakaç, M. ve Doğan, Y., (1994). *Fen bilimleri eğitimi ve öğretiminde laboratuvar uygulamalarının önemi*. I. Ulusal fen bilimleri sempozyumu, İzmir, Bildiriler Kitabı, 71-77.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Beydoğan, H. Ö., (2001). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. Erzurum: Eser Matbaacılık.
- Böyük, U., Demir, S., ve Erol, M. (2010). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik yeterlik görüşlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 3(4), 342-349.
- Ceylan, E., Güzel Yüce, S. ve Koç, Y. (2019). Öğretmenlik yolunda fen öğretimi laboratuvar uygulamaları dersi: bir durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 22-47.
- Cohen, J.W. (1998). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd edn). New York: Erlbaum.
- Çelik, H. ve Karamustafaoğlu, O. (2016). Fen bilgisi öğretmen adaylarının fizik kavramları öğretiminde bilişim teknolojilerinin kullanımına yönelik öz-yeterlik ve görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 10(1), 187-208.
- Çınar, S. ve Demirci, S. (2015). Fen bilimleri öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının laboratuvar kullanımına yönelik özyeterliklerinin belirlenmesi. *International Conference on Education in Mathematics, Science & Technology (ICEMST)*, Nisan, 23-26.
- Demir, S. Böyük, U. ve Koç, A. (2011). Fen ve teknoloji dersi öğretmenlerinin laboratuvar şartları ve kullanımına ilişkin görüşleri ile teknolojik yenilikleri izleme eğilimleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 66-79.
- Ekici, G. (2009). Biyoloji öğretmenlerinin laboratuvar kullanımı öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 25-35.
- Ekici, F. T., Ekici, E., ve Taşkın, S. (2002). Fen laboratuvarlarının içinde bulunduğu durum. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi Bildirileri*, 16(18), 391-393.
- Kakayev, K. (2019). *Ortaokul fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar yönetimine ilişkin yeterliklerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisan tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Kanat, B. (2018). *Fen bilimleri öğretmenlerinin araştırma-sorgulama yaklaşımının fen laboratuvarlarında uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri ve yeterlikleri* (Kırıkkale örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Karakaya, İ. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöğen (Edt.) *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Kaya, A., Çepni, S., Küçük, M. (2004). Fizik öğretmenlerinin laboratuvarlara yönelik hizmet içi ihtiyaçları için bir program geliştirme çalışması, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 41-56.
- Kaya, H. ve Böyük, U. (2011). Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar çalışmalarına yönelik yeterlikleri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 27(1), 126-134.
- Keskin Geçer, A. (2018). *Fen bilgisi öğretmenlerinin laboratuvar uygulamaları ile ilgili yeterlikleri, tutumları ve karşılaşılan problemler*. Yayımlanmamış doktora tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elâzığ.
- Kılıç, D. (2009). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kılıç, D., Keleş, Ö. ve Uzun, N. (2015). Fen bilimleri öğretmenlerinin laboratuvar kullanımına yönelik özyeterlik inançları: Laboratuvar uygulamaları programının etkisi, *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 218-236.
- Kırpık, M. A. ve Engin, A. O. (2009). Fen bilimlerinin öğretiminde laboratuvarın yeri önemi ve biyoloji öğretimi ile ilgili temel sorunlar. *Kafkas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 61-72.
- Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 111-133.
- Kurbanoglu, S. S. (2004). Öz-yeterlik inanç ve bilgi profesyonelleri için. *Bilgilend*, 5(2), 137-152.
- Lazarowitz, R., Tamir, P., & Gabel, D. (1994). Handbook of research on science teaching and learning. *Research on using laboratory instruction in science*, 94-128.
- McMil, J. H., ve Schumacher, S. (2006). *Research in education: Evidence-based inquiry*. Pearson/Allyn and Bacon.
- MEB, (2014). *19. Milli Eğitim Şura Kararları*. Ankara.
- MEB, (2018). *Fen bilimleri dersi (ilkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Orbay, M., Özdoğan, T., Öner, F., Kara, M. ve Gümüş, S., (2003). Fen bilgisi laboratuvar uygulamaları I-II dersinde karşılaşılan güçlükler ve çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157, 16-22.
- Resmî Gazete (2015). Millî Eğitim Bakanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği. 29329, 17 Nisan 2015.
- Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-146.
- Yıldız, E., Akpınar, E., Aydoğdu, B., ve Ergin, Ö., (2006). Fen bilgisi öğretmenlerinin fen deneylerinin amaçlarına yönelik tutumları. *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 3(2), 2-18.

RETHINKING THE LIBERAL EDUCATIONAL APPROACH LIBERAL EĞİTİM GELENEĞİNİ YENİDEN DÜŞÜNMEK

Maide Şila TİFTİKÇİ¹

¹Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Eğitimin Felsefi,
Sosyal ve Tarihi Temelleri, 0000-0003-0974-7090

Özet

Eğitim felsefesinde, bireylerin yetiştirilmesi konusu önemli konulardan biridir. Yetiştirilmek istenen insan nasıl özelliklere sahip olmalıdır? Birey kim / ne için eğitilmelidir? Verilecek eğitim nasıl olmalıdır? gibi çeşitli sorular literatürde tartışılmaktadır. Konuya bu çalışma özelinde liberal eğitim geleneğinin perspektifinden bakılmıştır. Bu çalışmanın amacı liberal eğitim felsefesinin tarihsel açıdan gelişimini açıklamak ve eğitim felsefesi kapsamında yetiştirilmek istenilen bireyin özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunmaktadır.

Kavramsal yanılgıları engellemek için öncelikle “liberal” kavramının sınırını çizmek gereklidir. Liberal eğitimdeki “liberal” ifadesinin siyasal veya ekonomik anlamdaki liberalizmle karıştırılmaması önemli bir noktadır. Antik Yunan’da şekillenen liberal kavramı köle olmayan özgür yurttaş anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla, liberal eğitim geleneğinin siyasal anlamdaki liberalizmden çok daha önce var olduğunu tarihsel düzleme dayanarak söylemek mümkündür. Liberal eğitim, farklı şekillerde de bilinmektedir. Tüm insanlar için gerekli olduğu düşüncesinden hareket ederek “genel eğitim”, eski bir gelenek olması nedeniyle “geleneksel eğitim”, uzmanlaşmayı hedeflemediği için “ansiklopedik eğitim”, insan zihnini geliştirilmesine odaklanıldığından “entelektüel eğitim”, öğretmenin merkeze alınması nedeniyle “öğretmen merkezli eğitim” gibi çeşitli adlandırılmalar yapılmıştır.

Geleneğin temel noktalarından birini oluşturan yedi özgür sanat (seven liberal arts) *trivium* ve *quadrivium* olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Trivium: diyalektik, retorik ve gramer; quadrivium aritmetik, geometri, astronomi ve müzik şeklinde bilgi alanlarını ifade eder. Başka bir ifade ile bu bilgi alanlarının, bireyin kendini geliştirmesine, dünya hakkında fikir sahibi olmasına katkıda bulunduğu düşünülmektedir. Ayrıca, öğretimin içeriğine bakıldığında “kanon” önemli bir role sahiptir. Kanon, otoriteler tarafından kabul edilen kültürün, sanatın, bilimin en iyi örneklerini içeren eserleri kapsamaktadır. Kanonlar sayesinde birey, hem kültürün en iyi örnekleri ile tanışmış hem de kültürlenmiş olmaktadır. Ekonomik fayda sağlamayı temel bir zorunluluk olarak görmeyen liberal eğitimde, serbest zaman önem verilen başka bir konudur. Eğitim, serbest zamanda yapılan faaliyetlerle biçimlenmektedir. Bu faaliyetler, başka pratik bir amaç için değil, kendilerinde değerli oldukları için tercih edilmektedir.

Antik Yunan toplumunun sınıflı yapısı liberal eğitimi ayrıcalıklı bir konuma getirmiştir. Ancak günümüze yakın zamanlarda liberal eğitim, daha farklı bir boyuta evrilmiştir.

Anahtar kelimeler: Liberal eğitim geleneği, eğitim felsefesi

Abstract

In the philosophy of education, an individual's education is an important issue. In relevant literature such as these questions are argued: what kind of characteristics should the person who wants to be brought up have? For Whom/ What should the person be educated? How should education be given? This study has approached to the issue from the perspective of liberal education tradition. The study's aim is to explain the development of philosophy of liberal education through historical view and in the context of the philosophy of education and to infer some thoughts about the characteristics of the person to be brought up in the context of liberal education tradition.

To prevent misunderstanding about the "liberal" term, firstly the liberal term must be clarified. "Liberal" term in liberal education, should not be mixed with the political or economical liberal terms. This point is an important issue. The term which dated back to Antique Greek means not slave, free citizen. Thus, it is possible to say that liberal education tradition exists before political liberalism depending on the historical context. Liberal education is known under different names also. To illustrate: depending on the thought which is necessary for everybody, the tradition's name is "general education"; due to be an antiquated tradition "traditional education"; due to not aiming at specializing "encyclopedic education" due to being focused on the human mind's development "intellectual education"; due to the teacher's being in the centre of education "teacher-centred education".

Seven liberal arts which make up one of the tradition's critical points is divided into two parts such as *trivium* and *quadrivium*. Trivium has dialectic, rhetoric and grammar; quadrivium has arithmetic, geometry, astronomy and music fields. It is considered that these fields, contribute to human self-development and to have an idea about *ethos*, and worldview. In addition, when contents of the training is investigated, the *canon* has a massive role. Canon includes the best samples which are adopted by authorities in science, culture and artworks etc. By means of canon, the person both make acquainted with this literature which is known as the best sample in the cultural context and has been acculturated. According to liberal education in which the economic benefit is not a fundamental necessity, leisure is another essential topic which attributed to importance. Education is shaped by the activities done during leisure. Those activities are preferred because they have intrinsic value, not another practical value. Antique Greek's class structured society gave privileged status to liberal education. However, nowadays or in modern times, liberal education has evolved to a different scope.

Keywords: Liberal education tradition, philosophy of education.

**A COMPARISON OF TURKEY AND CANADA (ONTARIO) 2018 SOCIAL STUDIES
TEACHING PROGRAMS**

**TÜRKİYE VE KANADA (ONTARIO) 2018 SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM
PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI**

Yasemin COŞKUN

Öğretmen, Battalgazi Şehit Selim Şener Ortaokulu, Sosyal Bilgiler,

<https://orcid.org/0000-0003-1287-8489>

Özet

Eğitim sistemlerinin en nihai amacı, bireyleri günümüz dünyasının beklediği bilgi, beceri ve değerler açısından yetkin bir hale getirme olduğu için bu durum eğitim sistemlerinin dinamik bir şekilde gelişime ve yeniliklere açık olma gereğini zorunlu kılmaktadır. Çağımızdaki eğitim anlayışlarını takip edebilmek de farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini incelemeye ve karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmeye bağlıdır. Araştırmada, dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri olan ve eğitim sistemleri açısından güçlü bir pozisyonda bulunan Kanada öğretim programı, karşılaştırmalı analiz yapmak için seçilmiştir. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için Kanada (Ontario) ve Türkiye’de, 2018 yılında uygulanmaya başlayan 4., 5., ve 6. sınıf sosyal bilgiler öğretim programları doküman incelemesi yöntemiyle karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerden hareketle, öğretim programlarında yer alan amaçlar, öğrenme alanları ve kazanımlar açısından ülkemiz öğretim programının daha kapsamlı olduğu görülmekle birlikte Kanada müfredatında yer alan uygulama, sorgulama ve bağlamı anlama düzeylerine uygun hazırlanan kazanımların daha etkili olabileceği ortaya çıkarılmıştır. Programlarda yer alan beceri ve değerlerin büyük ölçüde benzerlik göstermesine karşın bazı yönleriyle de farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Öğrenme – öğretme yaklaşımları açısından her iki ülkede de öğrenci merkezli bir anlayışın temele alındığı programların bütünlüklü bir yapıyla hazırlanarak kazanımların disiplinler arası ilişkilendirildiği ve aynı zamanda ilgili değer ve becerilerin yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Değerlendirme boyutunda her iki ülkenin süreç odaklı ve esnek bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kanada programında farklı olarak öğrencilerin dönemseld değerlendirmelerini gösteren başarı çizelgelerine göre ilerlemesi, bu ülkenin başarıda sonuçlara da odaklandığını göstermektedir. Alanyazında Kanada ve Türkiye ülkelerinin 2005 programları karşılaştırılmış ancak 2018 programlarının karşılaştırıldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada elde edilen veriler ile Sosyal Bilgiler öğretim programımızı çok daha yakından ele alarak eksik ve güçlü yanlarımızı ortaya koyması ile bu çalışmanın alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, öğretim programı, karşılaştırmalı eğitim.

Abstract

Since the ultimate aim of education systems is to make individuals competent in terms of knowledge, skills and values expected by today's world, this situation necessitates the need for education systems to be dynamically open to development and innovation. Being able to follow the understanding of education in our age also depends on examining and comparatively analyzing the education systems in different countries. In the research, the Canadian curriculum, which is one of the most developed countries in the world and has a strong position in terms of education systems, was chosen for

comparative analysis. In order to achieve the purpose of the research, the 4th, 5th, and 6th grade social studies curriculums that started to be implemented in Canada (Ontario) and Turkey in 2018 were compared with the document analysis method. Based on the data obtained, it is seen that our country's curriculum is more comprehensive in terms of objectives, learning areas and acquisitions in the curriculum, but it has been revealed that the acquisitions prepared in accordance with the levels of practice, inquiry and understanding the context in the Canadian curriculum can be more effective. Although the skills and values in the programs are largely similar, they also differ in some aspects. In terms of learning-teaching approaches, it was concluded that the programs based on a student-centered understanding in both countries were prepared with an integrated structure, and the achievements were interdisciplinary and at the same time, the relevant values and skills were reflected. In the evaluation dimension, it is seen that both countries have a process-oriented and flexible structure. Unlike the Canadian program, the progress of the students according to the success charts showing the periodic evaluations shows that this country also focuses on the results in success. In the literature, 2005 programs of Canada and Turkey were compared, but no study comparing 2018 programs was found. It is expected that this study will contribute to the literature by considering our Social Studies curriculum much more closely with the data obtained in the research and revealing our deficiencies and strengths.

Keywords: Social Studies, curriculum, comparative education.

1. GİRİŞ

Sosyal bir varlık olarak betimlenen insan ve onun davranışları toplumsal kabuller ve değerler neticesinde şekillendiği tarihin her döneminde açıkça kabul edilen sayılılar arasındadır. “Her insan, bazı özelliklerle donanık bir organizma olarak belli bir toplum ve kültür içine doğmakta ve o toplumda kültürlenerek oluşup gelişmektedir” (Ertürk,1972, s.3). Bireylerin değerleri kazanmasında etkili olan bazı temel belirleyicilerin bulunduğunu öne süren Doğanay’a (2012, s.233) göre; “Aile, toplum ve eğitim değerlerin bireyler tarafından kazanılmasında etkili olan üç temel unsur olarak kabul edilmektedir”. Toplum değerleriyle bütünleşmiş ve topluma uyum sağlamış bireylerin davranışlarında hedeflenen değer, tutum ve becerileri geliştirmeyi amaçlayan en önemli bileşenlerden biri eğitimidir. “Eğitim sisteminin temel amacı değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir” (MEB, 2018, s.4).

“Bir kalkınma ihtiyacı içinde olduğumuz inancı, bugün memleketimizde diriliğini muhafaza eden ortak inançlar arasındadır” (Ertürk,1972, s.1). Eğitim yoluyla her bireyin ilgi ve ihtiyaç duyduğu alanlarda ilerlemesi, kendini geliştirmesi nihayetinde toplumun kalkınması yaşadığımız çağın en temel gereksinimlerinden biridir. “Kalkınma bir toplumu, istenmedik şartlardan kurtarıp istedik şartlara kavuşturmayı gerektirir” (Ertürk,1972, s.35). Bu amaca hizmet eden eğitim de öğretim programları vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu öğretim programlarından biri sosyal bilgiler öğretimidir. “Sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya müfredatında öğretme ve öğrenmenin odak noktası kalkınmadır” (Ontario, MOE, 2018).

“Ulusal eğitim politikalarının uygulamaya dönüştürülmesinde öğretim programları, öğretim programları içinde de sosyal bilgiler büyük rol üstlenmektedir” (Öztürk ve Deveci, 2016, s.1). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler, bireylerin sosyalleşmesi, çevresini ve dünyayı tanıması, mevcut kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gibi işlevleri yerine getirmek için kullanıldığını ileri süren Kaymakçı ve Ata (2012, s.54) “21. yüzyıl dünyasında bu amaçların biraz daha değişime girerek etkin, üretken, olayları farklı yönleriyle ele alabilen, problem çözebilen, kendine güvenen, güçlü iletişime sahip, iyi vatandaş tipleri yetiştirme şekline dönüştüğüne” değinmişlerdir. Dolayısıyla bu yönüyle sosyal bilgiler dersinin bireylerin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönlerini geliştirerek onları

toplumsal hayata hazırlamak istediği söylenilebilir. Görüldüğü gibi sosyal bilgilerin en nihai amacı, bireyin başta sosyalleşmesini ve yaşadığı topluma ayak uydurmasını sağlamak, çoklu bakış açısına sahip bir birey olarak onun geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurmasını kolaylaştırmak, çevresini, ülkesini ve dünyayı tanımaya fırsat sunmak ve bireyin farklı yönlerden gelişimini destekleyerek onun toplumsal kalkınmada önemli bir role sahip olduğunu ortaya koymaktır. Safran (2011, s. 15)'nın da belirttiği gibi; "Ülkemizde, iyi, etkin, sorumlu, üretken birbirine saygılı, vatanperver bireyler yetiştirmenin en iyi yolu iyi bir sosyal bilgiler eğitiminden geçmektedir". "Günümüzde uygulanan sosyal bilgiler öğretim programında çeşitli öğrenme alanları, farklı yöntem-teknik ve etkinlikler aracılığıyla sosyal bilgilerin etkili ve iyi vatandaş yetiştirme görevi devam etmektedir" (Öztürk ve Deveci, 2016, s. 16).

"Günümüzdeki hızlı değişim ve rekabet çağında, dünyadaki tüm ülkeler eğitim sistemlerini daha verimli, daha etkin ve daha proaktif bir hale getirmek için çabalamaktadırlar" (Coşkun, 2018, s.2). Günümüzdeki bu hızlı değişime ayak uydurabilmek ve eğitim sistemlerini daha iyi geliştirebilmek için farklı ülkelerin eğitim sistemleri karşılaştırmalı olarak incelenmektedir. Başka milletlerin sosyal çevresi, kültürleri, gelenekleri, politik ve ekonomik süreçleri hakkında bilgi sahibi olmamızın kendi eğitim sistemimizi düzen içine sokmamıza katkı sağladığını öne süren Kafadar (2019)'a göre; eğitim sistemimizin güçlü ve zayıf yönlerine dair değerlendirme yapabilmemiz için diğer ülkelerin eğitim sistemlerini güçlü bir bilgiyle iyi bir şekilde ele alınması ve aynı zamanda karşılaştırmalı eğitimi nerede ve nasıl kullanabileceğimize karar vermek için önce mevcut konumuzun durumuna bakılması gereklidir.

Türkiye'nin dünyadaki farklı ülkelerde okutulan sosyal bilgiler dersleriyle yakından ilgilendiğini belirten Dere ve Akdeniz (2021, s.210)'e göre; "Farklı ülkelerin sosyal bilgiler ders içeriğine, öğretim programlarına ve ders odaklarına dikkat ederek sosyal bilgilerin gelişim sürecini inceleyen çeşitli karşılaştırmalı eğitim çalışmaları ile farklı pedagojik bilgi alışverişleri sağlanmakta ve Türkiye'deki sosyal bilgiler eğitimi çalışmalarına katkılar sunulmaktadır".

"Bir program alanı olarak sosyal bilgiler, ilk olarak ABD'de doğmuş ve gelişmiş bir program yaklaşımı olmakla birlikte XX. yüzyıl boyunca bu ülkenin müttefiki veya kültürel bakımdan etkisi altında olan ülkelerde de benimsenmiştir" (Öztürk ve Deveci, 2016, s.12). Sosyal bilgiler dersinin dünyadaki tarihsel geçmişine bakıldığında ABD ve Kanada'nın sosyal bilgilerin gelişiminde öncü ülkeler olduğunu ileri süren Bursa ve Çengelci (2017, s.342); "Hem sosyal bilgilerin bir ders olarak programlara girmesi hem de sosyal bilgilere yön veren yenilikçi uygulamaların gerçekleştirilmesi konusunda her iki ülkenin de önemli bir yere sahip olduğu dikkat çekmektedir. "Bu iki ülke arasından özellikle Kanada'nın; OECD'nin (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) eğitim raporları, UNODC'nin (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi) ülkeler bazındaki Dünya Suç Oranları Raporu ve IEP'nin (Ekonomi ve Barış Enstitüsü) Dünya Barış ve Huzur Endeksi gibi bazı istatistik verileri içeren raporlarda düzenli olarak üst sıralarda yer aldığı görülmektedir" (Bursa ve Çengelci, 2017, s. 342). "Kanada, dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biridir ve eğitim alanındaki birçok soruna da çözüm getirmiştir" (Tuncel ve Akıncı, 2016, s.301). Bu nedenlerden ötürü bu çalışmada karşılaştırmalı analiz yapmak için Kanada'nın Ontario (2018) eyaletindeki sosyal bilgiler eğitim programı seçilmiş ve Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığımız (MEB) tarafından hazırlanan ve en son yapılan değişikliklerle uygulanmakta olan 2018 sosyal bilgiler programı karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada programın; amaçlar, içerik, öğrenme-öğretim yaklaşımları ve değerlendirme boyutları ele alınmıştır. "Dünyada çeşitli ülkelerde yer alan sosyal bilgiler ve ilgili derslerin öğretim programlarının amaç, içerik, öğrenme-öğretim süreçleri ve değerlendirme öğelerinin program geliştirme ilkelerine göre oluşturulması, insanlığın, yaşamın ve dünyanın geleceğine katkı sağlayacak sosyal bilgiler eğitiminin niteliğinin artması bakımından büyük bir önem taşımaktadır" (Öztürk ve Deveci, 2016, s.39).

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsemiştir. Nitel araştırma, Yıldırım ve Şimşek (2018, s. 41) tarafından ‘‘gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma’’ şeklinde tanımlanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma, nitel yaklaşıma dayalı olarak doküman incelemesi aracılığıyla yapılmıştır. ‘‘Doküman incelemesi veya analizi, tek başına bir araştırma yöntemi olabildiği gibi diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı sağlayabilir’’ (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.189). Araştırmanın verilerini 2018 yılından itibaren Türkiye’de uygulanmakta olan 4., 5. ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programları ve buna uygun olarak 2018 yılından itibaren Kanada’nın Ontario eyaletinde uygulanmakta olan 4, 5. ve 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programları oluşturmaktadır. Kanada Ontario eğitim sisteminde ilkokul 1. Sınıftan 6. Sınıfa kadar sosyal bilgiler dersi okutulmakta, 7 ve 8. Sınıflarda ise tarih ve coğrafya dersleri programda yer almaktadır. Bundan dolayı iki ülkenin eğitim sistemi karşılaştırılırken sosyal bilgiler dersini ortak gördükleri sınıf düzeyleri dikkate alınmıştır. Araştırma verilerine Türkiye’de 4., 5. ve 6. sınıflarda uygulanan 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programları için Milli Eğitim Bakanlığı resmi internet sitesi kullanılmış, Kanada’nın Ontario eyaletinde 4., 5. ve 6. sınıflarda uygulanan 2018 Sosyal Bilgiler programları için ise Ontario Eğitim Bakanlığının resmi internet sitesindeki ‘‘<http://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/social-studies-history-geography-2018.pdf>’’ adresinden yararlanılmıştır.

3. BULGULAR

Türkiye (MEB, 2018) ile Kanada (Ontario, 2018) 4., 5. ve 6. sınıf müfredatları amaçlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme boyutları açısından karşılaştırılmış ve elde edilen bulgular aşağıda açıklanmıştır.

3.1. Amaçlar Açısından

Türkiye ve Kanada’nın öğretim programında yer alan sosyal bilgiler dersinin amaçları karşılaştırıldığında elde edilen veriler, benzer ve farklılıklar açısından Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye ve Kanada Sosyal Bilgiler dersi amaçları

Türkiye	Kanada
<ul style="list-style-type: none">T.C. vatandaşı olarak vatanını milletini sevenHaklarını bilen ve kullananSorumluluklarını yerine getirenMilli bilince sahipMilli ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekliHukuk kurallarını ve yasaların önünde herkesin eşit olduğunu bilen,İnsan çevre arasındaki etkileşimi açıklayan ve sürdürülebilir çevre anlayışına sahip olanKültürel mirasın korunması ve geliştirilmesini kabul edenDoğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilenEleştirel düşünme becerisine sahipKalkınmada ve uluslararası milli ekonominin önemini kavrayan	<ul style="list-style-type: none">Sorumlu vatandaşlık anlayışı geliştirenKim olduğu hakkında fikir geliştirenDoğal çevre ve insan toplulukları arasındaki ilişkileri anlayanOlayları, sorunları ve gelişmeleri araştırmak için disiplinli düşünme kavramlarını kullananDisipline özgü sorgulama için gerekli becerileri geliştiren

<ul style="list-style-type: none">• Her mesleğin saygın olduğuna inanan• Farklı dönemlere ait kanıtları kullanarak değişim ve sürekliliği algılayan• Bilgi ve iletişim teknolojisinin bilinçli kullanan• Bilimsel düşünmeyi temel alan• Bilgiye ulaşma, kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetten• Karşılaştığı sorunları temel iletişim becerileriyle çözen• Etkin katılım gösteren• Yaşamını demokratik kurallara göre düzenleyen• Milli, manevi ve evrensel değerleri benimseyen• Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlı olan• İlgileneceği ihtiyaç ve yeteneklerinin farkında olan	<ul style="list-style-type: none">• Farklı gruplardan insanların değişimini analiz eden• Bilgi toplama, analiz etme, sorun çözme ve iletişimde bilgi teknolojilerini kullanan• Bilgi ve kanıtları değerlendirmede uygun kriterleri belirleyen• Aktif katılım• Yerel, ulusal ve küresel toplulukların içindeki çeşitliliği anlayan• Merakı besleyen kişisel nitelikleri, becerileri geliştiren• İşbirlikçi çalışma ilişkileri kuran• Coğrafya, tarih, ekonomi, siyaset ve hukuk alanındaki becerileri geliştiren
--	--

Kanada eğitim programında hedef/amaçlar konusundaki temel bakış açısı;

“Sorunları, olayları ve gelişmeleri araştırmak için “disiplinsel düşünme kavramlarını” kullanma becerisini geliştirmek; bilgi ve kanıtları değerlendirmek ve yargıda bulunmak için uygun kriterleri belirleme ve uygulama becerisini geliştirmek; disipline özgü sorgulama için gerekli olan ve yaşamın diğer alanlarına aktarılacak beceriler ve kişisel nitelikler geliştirmek; işbirlikçi ve işbirlikçi çalışma ilişkileri kurmak, bilgileri toplamalarına ve analiz etmelerine, sorunları çözmelerine ve iletişim kurmalarına yardımcı olacak bir araç olarak uygun teknolojiyi kullanmak” şeklinde ifade edilmektedir (Ontario, MOE, 2018).

4., 5. ve 6. sınıflardaki sosyal bilgiler programı, öğrencilerin kim olduklarını, nereden geldiklerini, nereye ait olduklarını ve içinde yaşadıkları topluma nasıl katkıda bulduklarını anlamalarını geliştirir. Öğrenciler, katıldıkları çeşitli yerel, ulusal ve küresel topluluklar bağlamında kimliklerini keşfederek kim olduklarına dair bir his geliştirirler. Öğrenciler, geçmiş toplumları inceleyerek, geçmiş ile günümüz arasındaki bağlantıları analiz ederek ve geçmiş toplumların Kanada mirasına katkısını keşfederek nereden geldiklerine dair anlayışlarını geliştirirler. Öğrenciler, Avrupa ile temastan önce ve sonra, sonunda Kanada haline gelecek olan çeşitli Yerli toplulukları hakkındaki anlayışlarını geliştirirler. Öğrenciler ayrıca sömürgeciliğin Kanada'da oynadığı rolü ve çeşitli topluluklar ve bireyler üzerindeki etkisini keşfederler. Ait oldukları yeri keşfederler ve içinde yaşadıkları çeşitli -fiziksel, sosyal, kültürel- mekanları araştırarak bir yer duygusu geliştirirler. Son

olarak, öğrenciler içinde yaşadıkları topluma katkıda bulunmanın yollarını keşfederler, topluluklarına olumlu katkılarda bulunan sorumlu vatandaşlar olmak için ihtiyaç duydukları bilgi, beceri ve nitelikleri geliştirirler (Ontario, MOE, 2018).

Ülkemiz 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri; Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları; Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri; Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri; Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri; Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları; Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları; Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları; Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları; Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları; Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları; Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri; Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri; Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri; İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri; Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri; Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri; Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır" (MEB, 2018, s.8).

3.2. İçerik Açısından

2018 yılında yayınlanan sosyal bilgiler dersi öğretim programı içeriği öğrenme alanları, kazanımlar, değerler ve becerilerden oluşmaktadır.

3.2.1. Öğrenme Alanları

Tablo 2. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları

Türkiye	Kanada
---------	--------

Birey ve Toplum Kültür ve Miras İnsanlar, Yerler ve Çevreler Bilim, Teknoloji ve Toplum Üretim, Dağıtım ve Tüketim Etkin Vatandaşlık Küresel Bağlantılar	Öğrenme Alanları	Üniteler	Sınıf Düzeyleri
	Miras ve Kimlik	MS 1500'e Kadar Erken Toplular	4
	Yerli Halkların ve Avrupalıların 1713 Öncesi etkileşimleri	5	
	Kanada'daki Topluluklar, Geçmişi ve Bugünü	6	
İnsanlar ve Çevreler	Kanada'nın Siyasi ve Fiziksel Bölgeleri	4	
	Hükümetin Rolü ve Sorumlu Vatandaşlık	5	
	Kanada'nın Küresel Toplulukla Etkileşimleri	6	

Ülkemiz sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme alanları Tablo 2’de görüldüğü gibi “birey ve toplum; insanlar, yerler ve çevreler; üretim, dağıtım ve tüketim; bilim, teknoloji ve toplum; kültür ve miras; etkin vatandaşlık; küresel bağlantılar” olmak üzere yedi (f7) öğrenme alanı yer almaktadır.

4., 5. ve 6. sınıflar için Kanada (Ontario) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, “Miras ve Kimlik” ve “İnsanlar ve Çevreler” olmak üzere iki öğrenme alanı ve bu öğrenme alanını oluşturan üniteler halinde düzenlenmiştir (Ontario MOE, 2018). Tablo-2’de yine Kanada Sosyal Bilgiler Öğretim Programını oluşturan öğrenme alanlarının ünite içerikleri sınıf düzeylerine göre ayrı bir şekilde ele alındığı; her sınıf düzeyinde iki (f2) öğrenme alanı ve öğrenme alanlarında üçer (f3) ünitenin yer aldığı görülmektedir.

3.2.2. Kazanımlar

Türkiye (MEB, 2018) sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin sınıf düzeylerine göre kazanım sayıları verileri ve Kanada (Ontario, MOE, 2018) Sosyal Bilgiler Öğretim Programını oluşturan öğrenme alanlarının sınıf düzeylerine göre ünite içerikleri aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 3. Türkiye (MEB) Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanım sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımı

Öğrenme Alanları	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	7. sınıf
Birey ve Toplum	5	4	5	4
Kültür ve Miras	4	5	5	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	5	4	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5	5	4	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	6	6	6
Etkin Vatandaşlık	4	4	6	4
Küresel Bağlantılar	4	4	4	4

Toplam	33	33	34	31
--------	----	----	----	----

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında kazanımlar öğrenme alanları çerçevesinde yer almaktadır. Programda 4. sınıf; “*birey ve toplum*” öğrenme alanında (f5), “kültür ve miras” (f4), “insanlar, yerler ve çevreler” (f6), “bilim, teknoloji ve toplum” (f5), “üretim, dağıtım ve tüketim” (f5), “etkin vatandaşlık” (f4), “küresel bağlantılar” (f4) olmak üzere toplam (f33) kazanım yer almaktadır.

5. sınıf; “birey ve toplum” öğrenme alanında (f4), “kültür ve miras” (f5), “insanlar, yerler ve çevreler” (f5), “bilim, teknoloji ve toplum” (f5), “üretim, dağıtım ve tüketim” (f6), “etkin vatandaşlık” (f4), “küresel bağlantılar” (f4) olmak üzere toplam (f33) kazanım yer almaktadır.

6. sınıf birey ve toplum öğrenme alanında (f5), “kültür ve miras” (f5), “insanlar, yerler ve çevreler” (f4), “bilim, teknoloji ve toplum” (f4), “üretim, dağıtım ve tüketim” (f6), “etkin vatandaşlık” (f6), “küresel bağlantılar” (f4) olmak üzere toplam (f34) kazanım yer almaktadır.

7. sınıf birey ve toplum öğrenme alanında (f4), “kültür ve miras” (f5), “insanlar, yerler ve çevreler” (f4), “bilim, teknoloji ve toplum” (f4), “üretim, dağıtım ve tüketim” (f6), “etkin vatandaşlık” (f4), “küresel bağlantılar” (f4) olmak üzere toplam (f31) kazanım yer almaktadır.

Tablo 4. Kanada (Ontario) Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan kazanım sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımı

Öğrenme Alanları	Sınıf Düzeyleri	Uygulama	Sorgulama	Bağlamı Anlama	Toplam
Miras ve Kimlik	4.	4	6	10	20
	5.	3	6	8	17
	6.	4	6	10	20
İnsanlar ve Çevreler	4.	3	6	7	15
	5.	3	6	9	18
	6.	3	6	9	18

4., 5. ve 6. sınıflar için Sosyal Bilgiler Öğretim Programı “Miras ve Kimlik” ve “İnsanlar ve Çevreler” olmak üzere iki öğrenme alanı ve bu öğrenme alanını oluşturan üniteler halinde düzenlenmiştir. Ayrıca öğretim programında yer verilen kazanımları oluşturan maddeler şu başlıklar altında toplanmıştır (Ontario MOE, 2018);

- Uygulama
- Sorgulama
- Bağlamı Anlama.

Programda 4. Sınıf “Miras ve kimlik” öğrenme alanında *Uygulama* düzeyinde (f4), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı Anlama* düzeyinde ise (f10) kazanım olmak üzere toplamda (f20) kazanım yer alırken “İnsanlar ve Çevreler” öğrenme alanında uygulama düzeyinde (f3), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı anlama* düzeyinde ise (f7) olmak üzere toplamda (f15) kazanım bulunmaktadır.

5. Sınıf ‘‘Miras ve kimlik’’ öğrenme alanında *Uygulama* düzeyinde (f3), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı Anlama* düzeyinde ise (f8) kazanım olmak üzere toplamda (f17) kazanım yer alırken ‘‘İnsanlar ve Çevreler’’ öğrenme alanında *uygulama* düzeyinde (f3), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı anlama* düzeyinde ise (f9) olmak üzere toplamda (f18) kazanım bulunmaktadır.

6. Sınıf ‘‘Miras ve kimlik’’ öğrenme alanında *Uygulama* düzeyinde (f4), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı Anlama* düzeyinde ise (f10) kazanım olmak üzere toplamda (f20) kazanım yer alırken ‘‘İnsanlar ve Çevreler’’ öğrenme alanında *uygulama* düzeyinde (f3), *Sorgulama* düzeyinde (f6), *Bağlamı anlama* düzeyinde ise (f9) olmak üzere toplamda (f18) kazanım bulunmaktadır.

3. Değerler

Ülkemizde öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamı olarak nitelendirilen değerler, ayrı bir başlık halinde değil süreç içerisinde öğretim programlarının her birine yansıtılmış şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Programda kök değerler şu şekilde sıralanmaktadır; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler temelde programlarda yer alan diğer değerlerle ilişkilendirildiğinde önemli bir hale geleceği MEB (2018) programında belirtilmektedir. Kanada (Ontario, MOE, 2018) programı incelendiğinde değerlerin tüm müfredat içerisine yansıtıldığı ayrı bir bölüm halinde düzenlenmediği görülmektedir. Tablo 5’te verilen değerler Kanada (Ontario, MOE, 2018) programını inceleme sırasında elde edilmiş verilerden hareketle oluşturulmuştur. Ayrıca, Kanada öğretim programında yer alan değerler en çok vatandaşlık eğitimi çerçevesinde yer almaktadır.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler programlarında yer alan değerler

Türkiye	Kanada
<ul style="list-style-type: none">• Adalet• Aile birliğine önem verme• Bağımsızlık• Barış• Bilimsellik• Çalışkanlık• Dayanışma• Duyarlılık• Dürüstlük• Estetik• Eşitlik• Özgürlük• Saygı• Sevgi• Sorumluluk• Tasarruf• Vatanseverlik• Yardımseverlik	<ul style="list-style-type: none">• Adil olma• Yaşam boyu öğrenmeye değer verme• Sosyal dayanışma• Eşitlik• Özgürlük• Farklılıklara saygı- Çeşitliliğe değer verme• Sevilme ve kabul edilme• Sorumluluk• Tasarruf• Şefkat• Başarıya teşvik• Güven• Özen

Tablo 5’te elde edilen veriler şu şekildedir; Türkiye (MEB, 2018) sosyal bilgiler programında; ‘‘Adalet, Aile birliğine önem verme, Bağımsızlık, Barış, Bilimsellik, Çalışkanlık, Dayanışma, Duyarlılık, Dürüstlük, Estetik, Eşitlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Tasarruf, Vatanseverlik, Yardımseverlik’’ değerleri yer almaktadır. Kanada (Ontario, Moe, 2018) programında ise; ‘‘adil olma, yaşam boyu öğrenmeye değer verme, sosyal dayanışma, eşitlik, özgürlük, farklılıklara saygı, çeşitliliğe değer verme, sevilme ve kabul edilme, sorumluluk, tasarruf, şefkat, başarıya teşvik, güven, özen’’ şeklinde sıralanabilir.

4. Beceriler

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kapsamında öğrenilecek beceriler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler programlarında yer alan beceriler

Türkiye	Kanada
<ul style="list-style-type: none">• Araştırma• Çevre okuryazarlığı• Değişim ve sürekliliği algılama• Dijital vatandaşlık• Eleştirel düşünme• Empati• Finansal okuryazarlık• Girişimcilik• Gözlem• Harita okuryazarlığı• Hukuk okuryazarlığı• İletişim• İşbirliği• Kanıt kullanma• Karar verme• Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme• Konum analizi• Medya okuryazarlığı• Mekânı algılama• Özdenetim• Politik okuryazarlık• Problem çözme• Sosyal katılım• Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama• Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma• Yenilikçi düşünme	<ul style="list-style-type: none">• Araştırma• Çevre okuryazarlığı• Değişim ve süreklilik• Teknoloji kullanma• Eleştirel düşünme ve eleştirel okuryazarlık• Empati• Finansal okuryazarlık• Harita oluşturma• İletişim• İşbirliği• Kanıt ve verileri kullanma• Karar verme• Önyargıları belirleme• Mekan okuryazarlığı• Özdüzenleme• Problem çözme• Katılım• Haritaları, grafikleri okuma ve oluşturma• İngilizce dil ve okuryazarlığı

<ul style="list-style-type: none">• Zaman ve kronolojiyi algılama	<ul style="list-style-type: none">• Matematik okuryazarlığı• Planlama• İşleme• Bağımsız çalışma• Yorumlama• Sonuçları formüle etme• Yansıtma• Çoklu perspektif
---	---

Tablo 6'daki verilerden hareketle şu bulgulara ulaşılmıştır; Türkiye (MEB, 2018) programında yer alan temel beceriler; “araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital vatandaşlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, işbirliği, kanıt kullanma, karar verme, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, özdenetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama” şeklinde yer almaktadır.

Kanada (Ontario, MOE, 2018) programında yer alan temel beceriler; “araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve süreklilik, teknoloji kullanma, eleştirel düşünme ve eleştirel okuryazarlık, empati, finansal okuryazarlık, harita oluşturma, iletişim, işbirliği, kanıt ve verileri kullanma, karar verme, önyargıları belirleme, mekan okuryazarlığı, özdüzenleme, problem çözme, katılım, haritaları, grafikleri okuma ve oluşturma, ingilizce dil ve okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı, planlama, işleme, bağımsız çalışma, yorumlama, sonuçları formüle etme, yansıtma, çoklu perspektif” şeklindedir.

3. Öğrenme-Öğretme Süreci

Öğrenme-öğretme süreci içerisinde benimsenen öğretim programı yaklaşımları aşağıdaki Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının yaklaşımları

Türkiye	Kanada
---------	--------

<ul style="list-style-type: none">• Harmonik• Çokdisiplinli• Genelden özele• Somuttan soyuta• Basitten karmaşığa• Bütünsel• Öğrenci merkezli• Öğrenme alanlarına dayalı• Bilgi• Beceri• Davranış• Değer temelli• Yetkinlikler temelli	<ul style="list-style-type: none">• Bütünleşik öğrenme• Disiplinler arası• Entegre öğrenme• Öğrenci merkezli• Öğrenme-uygulama beklentilerine dayalı• Bilgi -anlayış-beceri• İnanç ve değerlerle bütünleşmiş• Tam öğrenme• Yaşam boyu öğrenme• Farklılaştırılmış ve kapsayıcı öğretim• Sorgulama süreçlerine dayalı• Yapılandırmacı
---	--

Tablo-7’de elde edilen verilerden hareketle şu bulgulara ulaşılmıştır; Türkiye (MEB, 2018) programında öğrenme-öğretme yaklaşımları olarak; ‘‘Harmonik, çokdisiplinli, genelden özele, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, bütünsel, öğrenci merkezli, öğrenme alanlarına dayalı, bilgi, beceri, davranış, değer ve yetkinlikler temelli’’ olduğu görülmektedir.

Kanada (MOE, 2018) sosyal bilgiler programı öğrenme-öğretme yaklaşımları arasında da; ‘‘Bütünleşik öğrenme, disiplinler arası, entegre öğrenme, öğrenci merkezli, öğrenme-uygulama beklentilerine dayalı, bilgi -anlayış-beceri, inanç ve değerlerle bütünleşmiş, tam öğrenme, yaşam boyu öğrenme, farklılaştırılmış ve kapsayıcı öğretim, sorgulama süreçlerine dayalı ve yapılandırmacı yaklaşım’’ olarak yer aldığı açıktır.

Sosyal bilgiler programı, öğrencilerin disiplinlerarası bir yaklaşım kullanarak çeşitli fikirleri, kavramları ve sorunları araştırmasını sağlar; öğrencilere bütünleşik bir öğrenme deneyimi sunar ve sosyal, politik, ekonomik ve çevresel fikir ve konular arasındaki bağlantıların daha derinden anlaşılmasına yol açar. (Ontario, MOE, 2018).

4. Değerlendirme

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerlendirme aşamasının nitelikleri tablo-8’de verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında değerlendirme

Türkiye	Kanada
<ul style="list-style-type: none">• Öğretim programının tüm bileşenleri ile uyum sağlaması gerekli• Esnek• Çok odaklı• Süreç odaklı	<ul style="list-style-type: none">• Esnek• Süreç odaklı• Öğrenci başarısını raporlama• Başarı çizelgesi

Tablo 8’de görüldüğü gibi Türkiye sosyal bilgiler programında değerlendirme; “öğretim programı bileşenleriyle uyumlu, esnek, süreç odaklı, çok odaklı ve esnek” olarak nitelendirilirken Kanada (MOE,2018) programında değerlendirme; “esnek, süreç odaklı, öğrenci başarısını raporlama ve başarı çizelgeleri” ile ele alındığı görülmektedir.

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Türkiye (MEB, 2018) ile Kanada (Ontario, MOE, 2018) sosyal bilgiler programı; 4., 5. ve 6. sınıflar bazında programın dört boyutunu içeren karşılaştırmalı bir şekilde analiz yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgular ile her iki ülkenin sosyal bilgiler öğretim programında bazı ortak yanlarının olduğu ortaya çıkarılmış aynı zamanda programın bazı kısımlarında ise tamamen farklılaştığı görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretiminin ulusal amaçları ülkelerin eğitim politikalarını belirleyen ilkelere ve amaçlara göre oluşturulmaktadır (Öztürk ve Deveci, 2016, s.6). Programın ilk aşaması olan amaçlar/hedefler kısmında ülkemiz sosyal bilgiler programının (MEB, 2018), Kanada (Ontario, MOE, 2018) programına göre daha kapsamlı hazırlanmış olduğu tablo-1’de net bir şekilde görülmektedir. Ülkemizin sosyal bilgiler programında belirtilen ilk amaç, öğrencinin Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaş olarak haklarını bilmesi ve kullanması ile ilgilidir. Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin temel amacı etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirmedir ve bu bağlamda öğrencilere ulusal ve evrensel değerleri ve çeşitli kavram ve becerileri kazandırmak amaçlanmaktadır (Öztürk ve Deveci, 2016, s.21). Kanada’nın Ontario eyaletinde ise temel amaç, “Sosyal bilgiler, tarih ve coğrafyada öğrenciler, kendi toplulukları ve iş dünyası dahil olmak üzere sınıf içinde ve dışında kendilerine hizmet edecek beceri, bilgi ve anlayış ve tutumlar geliştirirler” (Ontario, MOE, 2018) şeklinde belirtilmektedir.

Kanada sosyal bilgiler programında yer alıp ülkemiz hedefleri arasında bulunmayan iki hedef; “işbirlikçi çalışma ilişkileri kurma” ve “coğrafya, tarih, ekonomi, siyaset ve hukuk alanındaki becerileri geliştirme”dir. Ancak iş birliğine dayalı öğrenme bizim ülkemizde sosyal bilgiler programında beceriler kısmında ele alınmıştır. Bir diğeri, “coğrafya, tarih, ekonomi, siyaset ve hukuk alanındaki becerileri geliştirme” hedefi ile, sosyal bilgiler dersinde diğer disiplinlerle ilişkili becerileri de kapsayan çoklu perspektifin önemine vurgu yapılmış olduğu görülmektedir. Buradan hareketle aslında sosyal bilgiler dersi için oldukça önem taşıyan ve sosyal bilgiler alanına oldukça yakın olan coğrafya, tarih, ekonomi gibi disiplinlerle olan ilişkilendirmeye ülkemizdeki program hedefleri arasında doğrudan yer verilmesi daha etkili bir çoklu bakış açısını ve bu alanlardaki becerileri geliştirmeye katkı sağlayabilir.

Eğitim programlarında belirlenen amaçlara ulaşmak için ne öğretilir? Sorusuna yanıt arayan içerik ögesinde, içeriğin amaç ve davranışlarla tutarlı olmasına, öğrencinin gelişimine uygun olmasına, güncel bilgilerden oluşmasına, yakından uzağa sıralanmasına ve öğrencinin içinde bulunduğu kültürel değerlere göre düzenlenmesine dikkat edilir (Öztürk ve Deveci, 2016).

“Türkiye’de sosyal bilgiler dersinin içeriği NCSS’nin öğrenme alanları doğrultusunda bireyin kendisini ve çevresini çeşitli yönlerden tanımasını sağlamasına yönelik dokuz öğrenme alanından oluşmaktadır” (Öztürk ve Deveci, 2016, s.26). İçerik içerisinde yer alan öğrenme alanları ve kazanımlar açısından bizim ülkemizdeki programın Kanada’da uygulanan programa göre kapsam ve sayı bakımından daha fazla olduğu Tablo 2’de görülmektedir. Ancak Kanada (MOE, 2018) programında öğrenme alanlarıyla ilişkili olan ünitelere de yer verilmiştir. Ülkemiz programında yer alan “kültür ve miras” öğrenme alanı, Kanada programında “miras ve kimlik” olarak karşımıza çıkmaktadır. “İnsanlar ve çevreler” öğrenme alanının da her iki ülkede ortak olduğu görülmektedir.

Kanada (MOE, 2018) programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin kazanımların üç farklı aşamada öğrencilere verilmesi oldukça dikkat çekici ve üzerinde durulması gereken bir husustur.

Kazanımları doğrudan vermek yerine onları uygulama, sorgulama ve bağlamı anlama düzeylerine göre aşamalar halinde programda yer alması öğrencilere oldukça pratik ve yararlı getiriler sunabilir. Burada, öğrenme sürecinin daha çok öğrencilerin durumuna göre ilerlediği öne sürülebilir. Aynı zamanda, bir kazanımla ilgili öğrencilerin uygulama yapabilmesi, kazanımla ilgili sorgulama becerilerini geliştirmesi ve en sonda da bağlamı anlamaya dair çıkarımlarda bulunması çok daha etkin ve kalıcı öğrenmeler sağlayabilir. Bu açıdan bakıldığında bizim eğitim programımızda da bu şekilde kademeli bir ilerleme ile daha etkin bir öğretim planlanabilir.

İçerik kısmında yer alan değerlerin her iki ülkede birbirine yakın olduğu bulgusuna Tablo 3'te sunulan verilerden ulaşılabılır. Ancak programlarda yer alan beceriler, her iki ülkede de kapsam açısından geniş bir şekilde ele alınması yönüyle farklılaştığı yerler mevcuttur. Bu farklılıklardan biri, ülkemiz programında sosyal bilgiler alanına yakın olan hukuk ve medya okuryazarlığı yer alırken Kanada programında matematik okuryazarlığı becerisinin yer alması oldukça dikkat çekicidir. Programdaki matematik okuryazarlığının iyi olması ile aslında konum analizi yapabılme ve harita becerilerini daha iyi geliştirme arasında bir ilişki kurulmuştur.

“Sosyal bilgilerde içeriğin yapılandırılmasını açıklayan iki temel kavram disiplinlerarası ve bütünleşmedir” (Öztürk ve Deveci, 2016, s.8). Öğrenme-öğretme süreci içerisinde yer alan öğrenme yaklaşımlarının, her iki ülkede disiplinlerarası, bütünleşmiş, öğrenci merkezli, değer temelli, öğrenme alanlarına dayalı olması yönüyle benzerlik gösterirken ülkemizde genelden özele, basitten karmaşığa, somuttan soyuta ilkelerinin benimsenmesi buna karşılık Kanada öğretim programında yaşam boyu ve tam öğrenme modelinin müfredata yansması aynı zamanda farklılaştırılmış öğretime yer vermesi bakımından da öğrenme yaklaşımları arasında farklılıklar görülmektedir.

“Uygulanan bir programın başarılı olma durumu hakkında karar verebilmek için yapılan tüm etkinliklerin ve öğrenci öğrenmelerinin değerlendirilmesi gerekir” (Öztürk ve Deveci, 2016, s.32). Değerlendirme boyutuna bakıldığında her iki ülkenin de sürece dayalı, esnek bir değerlendirme yaklaşımı benimsediği görülmektedir. “Ülkelerin programlarında değerlendirmede ağırlıklı olarak sonuç ve süreç değerlendirmenin birlikte kullanılması benimsenmektedir” (Öztürk ve Deveci, 2016, s.39). Kanada (Ontario, MOE, 2018) programında bunların dışında başarı çizelgesi ve öğrenci çalışmalarını raporlama kısımları yer almaktadır. Bunun aslında öğrenme yaklaşımlarında belirtilen tam öğrenme modeline uygun olarak benimsendiği çıkarımına ulaşılabılır. Çünkü Kanada programına göre belli düzeylerde yapılan ve başarı çizelgesinde yer alan kriterleri karşılamayan öğrenciler bir üst sınıfa devam edememektedir. Bu durum da tam öğrenme yaklaşımıyla açıklanabilir.

Bu çalışmada elde edilen verilerden hareketle şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Türkiye (MEB, 2018) ile Kanada (Ontario, MOE, 2018) sosyal bilgiler programı amaçlar açısından karşılaştırıldığında ülkemizdeki amaçların çok daha kapsamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenme alanları ve kazanımların da ülkemiz programlarında Kanada'nın programına göre daha geniş çaplı ele alındığı görülmekle birlikte Kanada müfredatında uygulama, sorgulama ve bağlamı anlama düzeylerine uygun hazırlanan kazanımların daha etkili olabileceği ortaya çıkarılmıştır. Programlarda yer alan beceri ve değerlerin büyük ölçüde benzerlik göstermesine karşın bazı yönleriyle de farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Öğrenme – öğretme yaklaşımları açısından her iki ülkede de öğrenci merkezli bir anlayışın temele alındığı programların bütünleşik bir yapıyla hazırlanarak kazanımların disiplinlerarası ilişkilendirildiği ve aynı zamanda ilgili değer ve becerilerin yansıtıldığı ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir. Değerlendirme boyutunda her iki ülkenin süreç odaklı ve esnek bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kanada programında farklı olarak öğrencilerin dönemsel değerlendirmeleri gösteren başarı çizelgelerine göre ilerlemesi bu ülkenin sonuçlara da odaklandığını göstermektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlardan hareketle şu öneriler geliştirilmiştir:

- Çalışmada ulaşılan ve tablolarda gösterilen bulgulardan hareketle Kanada (Ontario) 2018 müfredatında yer alıp bizim müfredatımızda bulunmayan kısımlar gözden geçirilmelidir.
- Çalışmada ulaşılan ve tablolarda gösterilen bulgulardan hareketle müfredatımızın eksik kalan yönlerini tamamlama yönünde adımlar atılabilir.
- Özellikle uygulama, sorgulama ve bağlamı anlama aşamalarından geçen bir içerikle çok daha etkili bir öğretim gerçekleştirilebileceği için bizim de programlarımızda bu şekilde bir ilerleme, öğretime büyük katkı sağlayabilir.
- Sosyal bilgilerin doğası gereği, çoklu bakış perspektifi bizim müfredatımızda daha belirgin bir şekilde yer almalıdır. Kanada (Ontario, MOE, 2018) ve Türkiye (MEB,2018) Sosyal bilgiler müfredatının farklı araştırmacılar tarafından karşılaştırılarak incelenmesi bu çalışmada elde edilen bulgu ve sonuçlara katkı sağlayabilir.

5. KAYNAKLAR

- Bursa, S. Ve Çengelci Köse, T. (2017). Türkiye ve Kanada Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerler Eğitimi Bakımından Karşılaştırılması, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(2), 338-372.
- Coşkun, Y. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Profesyonel Kapital Düzeyine İlişkin Bir İnceleme. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dere, İ. ve Akdeniz, Ş. N. (2021). Kanada (Ontario) ve Türkiye sosyal bilgiler öğretim programlarının vatandaşlık eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 11(1), 203-232.
- DOI: 10.23863/kalem.2021.190
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2012). Değerler eğitimi. Öztürk, C. (ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (s. 225-256). Ankara: Pegem Akademi.
- Ertürk, S. (1973). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Kafadar, T. (2019). Türkiye, ABD ve Fransa'nın Sosyal Bilgiler Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Boyutunda Karşılaştırılması, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Kaymakçı, S. ve Ata, B. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasıyla İlgili Görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilkokul ve ortaokul (4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*.
- DOI: <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- Ontario Ministry of Education [OMOE]. (2018). *The Ontario curriculum social studies grades 1 to 6 history and geography grades 7 and 8*.
- DOI: <http://www.edu.gov.on.ca/eng/curriculum/elementary/social-studies-history-geography-2018.pdf>
- Özkaral, T. C. (2015). İlkokul ve ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler kapsamındaki öğretim programlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Doktora tezi, Konya

- Öztürk, C. Ve Kafadar, T. (2020). 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10 (1), 112-126.
- Öztürk, C. & Deveci, H. (2016). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Cemil Öztürk (Ed.), *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* içinde (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.) içinde, *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 2-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Tuncel, G. ve GÜNGÖR Akıncı B. A. (2016) Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Cemil Öztürk (Ed.), *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* içinde (s. 301-306). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

**THE BIRTH OF TURKISH IDEAS IN THE OTTOMAN MODERNIZATION PROCESS
AND ITS IMPACT ON EDUCATIONAL POLICIES (1908-1936)**
**OSMANLI MODERNLEŞME SÜRECİNDE TÜRKÇÜLÜK FİKİR AKIMININ DOĞUŞU
VE EĞİTİM POLİTİKALARINA ETKİSİ (1908-1936)**

Yasemin COŞKUN

Öğretmen, Battalgazi Şehit Selim Şener Ortaokulu, Sosyal Bilgiler,

<https://orcid.org/0000-0003-1287-8489>

Özet

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı Devleti'nden kopuşları durdurmak ve devletin kötü gidişatını düzeltebilmek amacıyla geliştirilen fikir akımlarından biri Türkçülüktür. İlk olarak edebiyat ve kültür sahasında ortaya çıkan Türkçülük fikri daha sonra eğitim alanında hissedilir bir biçimde etki göstermiştir. Dönemin siyasi kimliğini yansıtan ideolojiler, eğitim politikalarına yön verdiği için Türkçülük de taraftar bulduğu dönemde ve sonrasında geniş yankı uyandırmıştır. Bu çıkış noktasından hareketle bu çalışmada, yenileşme döneminde ortaya çıkan Türkçülük fikir akımının doğuşunu ve 1908-1936 yılları arasında eğitim politikalarına nasıl yansıdığını göstermek amaçlanmıştır. Türkçülüğe yön veren dönemin aydınlarının görüşleri ekseninde, literatürdeki yapılmış çalışmalar sistematik bir şekilde incelenmiş ve metasentez yöntemi ile derlenmiştir. Günümüz eğitim programlarında temel amaçlar arasında vatanseverlik, milli bilinç, milli kültür gibi kavramların ön plana çıktığı düşünülürse bu vurgudaki tarihi zemini anlayabilmede bu çalışma önemli hale gelmektedir. Araştırmada, Türkçülüğün eğitim politikalarına yansımaları, okulların mevcut programlarında yer alan derslerin amaç ve içeriklerindeki değişimleriyle somut bir şekilde görülebildiği ortaya çıkarılmıştır. Özellikle, milli bilincimizi güçlendiren ve milli kültürümüzün odak noktası olarak görülen Türkçe, Tarih ve Edebiyat dersleri diğer derslere göre daha ağırlık kazandığı tespit edilmiştir. Ziya Gökalp'in eğitimle ilgili en çok vurgu yaptığı milli terbiye, Atatürk'ün de eğitimde merkeze aldığı bir kavram olmuş ve elde edilen bulgular erken Cumhuriyet döneminde, Türkçülük fikrinin temele alındığını göstermiştir. Literatürde Türkçülüğün eğitim politikalarına yansımaları ile ilgili yeterli düzeyde bir çalışmanın bulunmayışı, çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: Türkçülük, eğitim politikaları, Osmanlı modernleşmesi.

Abstract

II. Turkism is one of the currents of thought developed in order to stop the ruptures from the Ottoman Empire and to correct the bad course of the state during the Constitutional Monarchy period. The idea of Turkism, which first emerged in the field of literature and culture, later had a noticeable effect in the field of education. Since the ideologies reflecting the political identity of the period gave direction to the education policies, Turkism also aroused wide repercussions during and after the period when it found supporters. From this point of departure, in this study, it is aimed to show the birth of the Turkism idea movement that emerged in the period of innovation and how it was reflected in education policies between 1908-1936. On the axis of the views of the intellectuals of the period who steered Turkism, the studies in the literature were systematically examined and compiled with the method of metasynthesis. Considering that the concepts such as patriotism, national consciousness, and national culture come to the fore among the main purposes in today's education programs, this

study becomes important in understanding the historical ground in this emphasis. In the research, it has been revealed that the reflection of Turkism on education policies can be seen concretely with the changes in the aims and contents of the courses in the current programs of the schools. In particular, it has been determined that Turkish, History and Literature courses, which strengthen our national consciousness and are seen as the focal point of our national culture, gain more weight than other courses. National upbringing, which Ziya Gökalp emphasized most about education, was a concept that Atatürk also centered in education, and the findings showed that the idea of Turkism was based on the idea of Turkism in the early Republican period. The absence of a sufficient level of study on the reflection of Turkism on education policies in the literature reveals the importance of the study.

Key words: Turkism, educational policies, Ottoman modernization.

1. GİRİŞ

Eğitim kavramı, alanyazında pek çok çalışmada farklı şekillerle tanımlansa da genel geçer görüş olarak bireyin davranışlarında istenilen doğrultuda bilgi, beceri ve tutumların kazandırılmasına (MEB, 2018) yönelik ortak bir kavram olduğu ifade edilebilir. Eğitim, bireyin davranışlarında istenilen doğrultuda yeteneklerin geliştirilme ve yeni davranışların kazandırılma süreci olarak tanımlanmaktadır (Akyüz, 2008). Eğitim, yaşanan dönemin hakim ideolojisine göre şekillendiği için devletler tarafından mevcut siyasi ideolojiyi topluma yansıtmada bir araç olarak görülmektedir. Bu doğrultuda Eren'in (2018) tespiti şu şekildedir: "Bir devlette yürürlükte olan dil ve eğitim politikaları, siyasi iktidarın tam bir yansıma resmidir ve bu, devletin benimsediği kimlik algıları ile şekillenir". Bundan dolayı "devletler eğitimin tüm aşamalarında kendi ideolojilerini aktarır" (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012, s. 2813).

Eğitim politikası kısaca: "toplumun ve devletin ihtiyaç duyduğu yönde vatandaşların okullar aracılığıyla yetiştirilmesi" (Yıldız ve Yıldız, 2016, s.26) şeklinde tanımlanabilir. Hazırlanan eğitim politikalarının amaçları eğitimin sosyal ve kültürel bir fonksiyon oluşu ile yakın ilişkilidir (Aytaç, 1984). Egemen ideolojinin eğitim ve öğretime etkileri arasında, eğitim politikalarının hedef, amaç, sonuçlarını tespit etme, davranış ve değerleri tanımlama, resmi müfredat kapsamındaki bilgi ve yetenekleri belirleme sıralanabilir (Gutek, 2006, s. 181; Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012). Görüldüğü gibi eğitim politikalarına yön veren güç, yaşanan dönemin hakim olan siyasi kimliğidir. Buradan hareketle günümüz eğitim anlayışının temelini geçmiş dönemlerde meydana gelen ve tarihin önemli dönüm noktaları olarak nitelendirilen olaylar ve düşüncelerin etkilediğini ve bunların birikimi sonucunda da eğitim anlayışımıza yön verildiğini düşünebiliriz. Bu çalışmanın temel amacı, tarihin önemli dönüm noktalarından biri olarak görülen II. Meşrutiyet döneminde ön plana çıkan fikir akımlarından biri olan Türkçülüğün eğitim politikalarına nasıl yansıdığını ortaya koymaktır. Çalışmada öncelikle fikir akımlarının zeminini hazırlayan siyasi gelişmeler ele alınmış, daha sonra Türkçülüğün nasıl doğduğu, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde (1908-1936) eğitime olan etkileri değerlendirilmiştir.

1. Yenileşme Hareketlerinin Oluşumu

Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde batı devletleri karşısındaki büyük yenilgiler sonrasında çökme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı birçok çalışmada (Acar, 2019; Akyüz, 2008; Atasoy, 2019; Gündüz, 2007; Şahin ve Tokdemir, 2011; Uyanık, 2006; Ülken, 1994) belirtilmiştir. Osmanlıda gerileme ve yenilmenin ilk keskin işareti, Karlofça Antlaşması (1699) olduğu, Ülken (1994, s.25) tarafından belirtilmiş; Uyanık (2006)'a göre ise bu yenilginin resmen kabul edilmesiyle devlet yöneticileri arasında başlayan "devlet-i ebed-müddet" in geleceği ile ilgili endişeler, onları yeni arayışlara yöneltmiştir. Verilen ilk tepkinin orduyu ıslah etme ve teknik tedbirlerden ileri taşınmadığı Ülken (1994) tarafından ilave edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin aldığı ağır yenilgilerin ilk başta askeri alanda düzenleme ve birtakım yenilik yapılma ihtiyacını doğurduğu yine alanyazında birçok çalışmada (Aksoy, 2008; Akyüz, 2008; Ülken, 1994) ele alınan bir durumdur. Bu askeri alandaki yenileşmeleri Akyüz (2008, s.2) şöyle sıralamaktadır; “1734'te kısa ömürlü askeri okul (Hendesehane), 1776'da bir Askeri Deniz Okulu (Mühendishane-i Bahti Hümayun) açılmış; I. Abdülhamit (1774-1789), III. Selim (1789-1807), II. Mahmut (1808-1839)”. Bu yenileşme hareketleri içerisinde özellikle III. Selim ve II. Mahmut devrindeki öğretim reformları, Ülken (1994) tarafından Türkiye tarihinin en önemli safhası olarak betimlenmiştir. Aksoy (2008), askeri alanda başlayan ıslahat çalışmalarının zamanla devletin diğer alanlarda da yenileşme yoluna gitmesini ve devletin diğer müesseseleri için de ıslahat yapılma ihtiyacı içerisinde olduğunu belirtirken Gündüz (2007, s.40) de “Osmanlı devleti, Avrupa ile arasındaki açığı kapatmak için askeri alanda yapılan yenilikleri zamanla diğer alanlara da yaymıştır” ifadesini kullanarak bu görüşü desteklemektedir.

Osmanlı'nın başlattığı reform çalışmalarının önemli bir ayağını eğitimin oluşturduğu Uyanık (2006) tarafından dile getirilmiş bu dönemdeki eğitimin temel özelliklerini de Akyüz (2008, s.2) çalışmasında şöyle açıklamıştır;

“Yenileşmeye askeri okullar açılarak başlanması ve bu okullara yabancı öğretmenlerin görevlendirilip ilk kez Batı dillerinin programa girmesi, Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla medreselerin önemli destekçisini kaybetmesi, ilköğretimin zorunlu hale gelmesi, 1830'larda Avrupa'ya öğrenci gönderilerek batı ile ilişkilerin artması ve Türkçe yayımlanan ilk gazete olan Takvim-i Vekayi'nin bu dönemde çıkmış olması sıralanabilir (Akyüz, 2008, s.2).

Özetle, alanyazındaki ilgili çalışmalar incelendiğinde, Osmanlı'nın askeri alandaki yenilgileri Batının üstünlüğünün kabul edilmesine ve birçok alanda yenileşmeye gidilmesine sebep olmuştur. Bu doğrultuda yenileşme hareketleri önce askeri sahadaki okulların açılmasıyla başlamış; ilköğretim zorunlu hale getirilmesine, yabancı öğretmenlerin de derslere girebilmesi ve eserlerin batı dillerine çevrilmesiyle batı ile yakın ilişkiler kurulmasına, Türkçenin sadeleştirilmesi ve yayınlar yoluyla halkın bilgi seviyesi yükseltilmeye çalışılmasına yol açmıştır.

19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu zor ve sıkıntılı durumdan kurtarmak için farklı fikirler, her yönüyle ele alınmaya başlamıştır. Bu hususta Acar (2019), Çökme tehlikesi ile karşı karşıya kalan Osmanlı İmparatorluğunu kurtarma amacıyla 1876 yılında I. Meşrutiyet, 1908 yılında da II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle Türk siyasi ve kültür tarihi bakımından oldukça farklı bir döneme girildiğini belirtmiştir. Tanzimat ve I. Meşrutiyet zamanında yaşanan gelişmelerin bir birikimi olarak ortaya çıkan bu birbirinden farklı görüşler Ülken (1994, s.200)'e göre “II. Meşrutiyet'in hürriyet havası içinde daha çok karşı karşıya gelme ve çatışma imkanı buldu”. Akyüz (2008) de çalışmasında fikir hareketlerinin II. Meşrutiyet döneminde aniden canlandığına işaret etmiş yayın özgürlüğünün yanı sıra Balkan savaşlarının Osmanlı aydınları üzerinde etkili olduğunu ve bu yönüyle fikir adamlarının toplumsal sorunları eleştirel bir söylemle ortaya koyduklarını ifade etmiştir.

Ülken (1994)'in fikir akımları ile ilgili görüşü şu şekildedir; II. Meşrutiyet döneminde sağlanan basın özgürlüğü Tanzimat'tan beri devam eden farklı dünya görüşlerine kökeni Yeni Osmanlılara kadar çıkan Türkçülüğün de katılmasıyla İslamcılık, Batıcılık ve Türkçülük cereyanları doğmuştur. Fikir akımlarını üç cereyan olarak tanımlayan Ziya Gökalp (1973)'e göre; “Bu üç terbiye birbirinin yardımcı ve tamamlayıcısı olmakla mükelleftir. Halbuki salahiyetlerinin alanları ve bu alanın hudutları makul ve doğru bir surette tayin ve tahdit edilmezse birbirlerine karşı düşman da olabilirler” (Gökalp, 1973, s.108) şeklinde görüş belirterek aslında bu fikirlerin birbiriyle uyum sağladığı sürece daha güçlü etkilerde bulunabileceklerini aksi durumda da düşman olabileceklerini ifade etmektedir. Üç Tarz-ı Siyaset adlı eserinde bu fikir akımlarını Yusuf Akçura şu şekilde değerlendirmiştir (1976, s.19):

Osmanlı ülkelerinde, garpten feyz alarak kuvvet kazanmak ve terakki arzuları uyanalı, belli başlı üç siyasi yol tasavvur ve takip edildi sanıyorum: Birincisi, Osmanlı Hükümetine tabi muhtelif milletleri temsil ederek ve birleştirerek bir Osmanlı milleti vücuda getirmek. İkincisi hilafet hakkının Osmanlı Devleti hükümdarlarında olmasından faydalanarak bütün islamı söz konusu hükümetin idaresinde siyaseten birleştirmek (Frenklerin “Panislamisme” dedikleri). Üçüncüsü, ırka dayanan siyasi bir Türk milleti temsil etmek.

Üç Tarz-ı Siyaset makalesinde Yusuf Akçura (1976) üç fikir akımından bahsetmektedir. Bunlardan birincisi, Osmanlı milleti vücuda getirmeyi amaçlayan Osmanlıcılık, ikincisi bütün Müslümanları bir yönetim altında birleştirmeyi umut eden İslamcılık ve üçüncüsü de Türk milletini bir araya toplamayı hedefleyen Türkçülüktür. Makalesinde belirttiği görüşlerinden hareketle, Yusuf Akçura (1976)’nın makalesinin en sonunda sorduğu “Müslümanlık ve Türklük siyasetlerinden hangisi Osmanlı Devleti için daha yararlı ve kabil-i tatbiktir?” (Akçura, 1976, s.36) sorusuyla İslamcılık ve Türkçülük arasında net bir ayırım yapmasa da genel resimde Türkçü çizgiye daha eğilimli olduğu söylenebilir. Yusuf Akçura’nın “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı makalesi onun siyasal Türkçülükteki geldiği noktayı gösterir. (Özkan, 2021). Üç Tarz-ı Siyaset eserinin Türkçülüğün manifestosu olarak kabul edildiği Georgeon tarafından öne sürülmüştür (Tokluoğlu, 2012). Bu çalışmada, Türkçülük fikir akımının eğitim politikalarına yansımalarını ele almak temel amaç olarak belirtilmişti. Bu anlamda öncelikle Türkçülüğün nasıl doğduğuna değinmekte fayda görülmüş ve bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan görüş ve çıkarımlar aşağıda açıklanmıştır.

2. Türkçülüğün Doğuşu

1789 yılında Fransa’da başlayan ve dünyada geniş bir etki yaratan Fransız ihtilali ile milliyetçilik dünyaya hızla yayılmış bunun sonucu olarak da Osmanlı Devleti, Avusturya- Macaristan gibi çok uluslu yapıya sahip olan imparatorlukların parçalanması hız kazanmıştır. Bu hususta Karpas (2014, s.35); “19. yüzyılda Osmanlı’nın egemenliği altındaki cemaatlerin içinde filizlenen müstakil siyasal, sosyal ve kültürel bir bilinç olarak milliyetçilik belli grupların imparatorluğun siyasi yapısından ayrılarak kendi bağımsız devletlerini kurdukları 20. yy. başında imparatorluğun dağılmasına yol açan etkenlerden biri olmuştur” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

İmparatorluk yapısından kopuş, Balkan savaşları ile devam etmiş ve bu savaşlar sonunda gelen göçler, toplumu siyasi ve toplumsal alanda derinden etkilemiş ve birçok düşüncenin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Şahin ve Tokdemir, 2011). Balkan Savaşları, Türkçülük düşüncesinin daha da gelişerek taraftar sayısının artmasına ve bu fikri savunanların öncülüğünde Türk milliyetçiliği üzerine kurulu bir devlet inşa etmeye yönelimi sağlamıştır (Acar, 2019). Balkan yenilgilerinin aydınların düşünce yapısında önemli bir dönüm noktası olduğunu ifade eden Akyüz (2008)’e göre, Toplumsal sorunlarla daha derinden ilgilenmeye başlayan aydınlar, acımasızca özeleştiriler yaparak yenilgilerin nedenlerini araştırmış ve kusurlu taraflarımızı ortaya dökmüşler bunun neticesinde bu amaçla gazete ve dergilerde pek çok yazı, ayrıca birçok kitap da yayınlamışlardır. Balkan milliyetçiliğinin etkilerine değinen Yılmaz ve Bakır (2009), çalışmalarında milliyetçi akımların Türk aydınlarını derinden etkileyen ve onların milliyetçi çizgiye kaymalarını kolaylaştıran bir olgu olarak değerlendirilebileceğini belirtmişlerdir.

Esasında Türkçü oluşumun 19. yy. ortalarında Çarlık Rusya’sında ortaya çıktığını belirten Akın (2013)’a göre; Türkçülük “ılımlı bir kültür milliyetçiliği havasında panslavizm mağduru bir ideoloji” olarak doğmuştur. Bu ideolojinin doğma nedeni ise, “Çarlık Rusya hâkimiyeti altında yaşayan 13,6 milyon Türk, Çarlık rejiminin takip ettiği asimilasyonundan kurtulma çabasıdadır” (Özkan, 2021, s. 40). Bu asimilasyon çabalarından kurtulmaya çalışan Türkler “Türk kimliği ve İslam kardeşliği altında savunmacı bir refleks geliştirmiştir” (Kushner, s. 18; Özkan, 2021, s. 40).

Türkçülüğün çıkışını daha köklü bir zamana götüren Ülken (2004), Türkçülüğün ilk Yeni Osmanlılar zamanında görüldüğünü ifade etmektedir. Gündüz (2007) çalışmasında, kültürel ve bilimsel alanda

Yeni Osmanlılar döneminde başlayan Türkçülük hareketinin gelişerek en yüksek düzeye II. Meşrutiyet'in ilanı sonrasında ulaştığını tespit etmiştir. Yeni Osmanlıların önemli temsilcileri arasında Ziya Paşa, Ebüzziya, Tevfik Fikret, Namık Kemal ve Ali Suavî gibi aydınların bulunduğunu ifade eden Akyüz (2008, s.170)'e göre bu kişiler, devletin kurtuluşu için meşrutî bir siyâsi yapıya geçilme gereğini ve yeni eğitim görüşlerinin ağırlık kazanması için medrese etkisinin azaltılmasını savunurlar.

Gökalp (2003) eserinde, Türkçülüğün ilk babaları olarak Ahmet Vefik Paşa ve Süleyman Paşa'yı gördüğünü; Abdülhamit'in bu akımı engellemeye çalışırken Rusya'da iki büyük Türkçünün yetiştiğini ve bunların da Mirza Feth Ali Adunhof ve İsmail Gasprinski olduğunu açıklamıştır. Kırım'da Tercüman gazetesini çıkaran İsmail Gaspralı'nın "dilde, işte, fikirde birlik" sloganı milli bilincin oluşumuna katkı sağlamıştır (Özkan, 2021).

Türkçülük akımı, ilk olarak kültür, edebiyat ve dil sahasındaki gelişmelerle kendini gösterdiği o dönemde yayımlanan dergilerin içeriğinde görülmektedir. Türklük duygusunun dergilerde ağır bastığını öne süren Erkek (2021, s.200) bu hususu şu örnekle dile getirmiştir; "eğitimin milli karakterinin ön plana çıkarılması gerekliliği, geçmişte yaşamış olan Türklere yapılan atıflar, Balkan Savaşları ertesinde Türklüğün vaziyeti gibi konular dergi sayfalarında daha fazla yer almıştır". İlber Ortaylı (2018, s. 294) da "Türkiye'nin en mühim zenginliğinin Türklük duygusu" olduğunu çalışmasında vurgulamıştır.

İttihat ve Terakki'nin son dönemlerinde Türkçülüğün hükümet politikası olarak benimsendiğini ifade eden Eşel (2020), bu fikir akımının Osmanlı Devleti'nin kurtuluş reçetesi olarak görüldüğünü ilave etmiştir. Bu görüşü destekler nitelikte, II. Meşrutiyet dönemi İttihatçı kadronun devleti kurtarmak için siyasi argüman olarak Türkçülük fikrinin kullanıldığını ileri süren Erkek (2021, s.207)'e göre; "ilk etapta Türkçü nitelikli dernekler ve bu derneklere bağlı dergiler yayımlanmaya başlayarak" bu fikir sistematik hale getirilmeye çalışılmıştır. 1908'den sonra, Türk Derneği, Türk Yurdu ve 1911'de Türk Ocağı dernekleri kurulduğunu ifade eden Akyüz (2008) çalışmasında bu derneklerin giderek güç kazanan Türkçülük fikrinin lehine yayın yapıp konferans düzenlediklerini belirtmiştir.

Türkçülüğün II. Meşrutiyet zamanında bilimsel ve kültürel alandan siyasal alana kaymasında cemiyetlerin önemli rol üstlendiği Gündüz (2007, s.31) tarafından belirtilmiş, bu kuruluşların esas amacının, "bir güzideler grubu vasıtası ile Türk unsurunu devletin dayanağı haline getirmek" olduğu Karpat (2014, s.80) tarafından ifade edilmiştir. Türk ocaklarının amaçları arasında "milli eğitimi ilerletmek, İslam halkları arasında en üstün olan Türklerin bilimsel, toplumsal ve ekonomik standartlarını yükseltmek Türk ırkını ve dilini geliştirmek" (Alp,1917; Behar, 1992 s.84) yer alır.

Genç Kalemler dergisinde Türk milliyetçiliği resmi ifadesini bulmuş ve Türk Yurdu dergisinde ise siyasi bir biçim kazanmıştır (Karpat, 2014). Atasoy (2019) çalışmasında Türk Yurdu dergisini, Türkçülüğün fikir meydanı olarak betimlemiştir. Ülken (1994, s. 216)'e göre "İkdam, Türkçülük hareketinin merkezi görevini görüyordu". "İkdam gazetesini Türkçülüğün bir organı haline koyan kişi Ahmet Cevdet Bey'dir" (Gökalp, 2016, s.14). "Selanik'te yayımlanan Genç Kalemler ve İstanbul'daki Yeni mecmua Türkçü fikirlerin güçlendirilmesinde aynı rolü oynamışlardır" (Kushner, 2006 s.189). Genç Kalemler ve Yeni Mecmuada gelişen bu cereyanın felsefi ve sosyal bir oluşum olduğuna dikkat çeken Gökalp (1973, s.258)'e göre; nihayetinde "bu hareketlerin esası milli kültürü aramaktır".

1908-1923 döneminde Türkçülüğü "hakim kültür, siyasal ideal ve milli karakter" ekseninde gören kişilikler arasında; "Yusuf Akçura, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Fuad Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, Necip Asım ve başka birçokları" yer alır (Behar, 1992, s.94). Yusuf Akçura, "bilinçli kavmi Türkçülük fikrini" ilk defa ortaya atan kişidir (Karpat, 2014). Yusuf Akçura'nın Türkçülük tarihinde mevkisinin oldukça büyük olduğuna işaret eden Ülken (1994,

s.388)'e göre Yusuf Akçura; “Türkçülüğün hararetli savunucusu idi ve bir zaman Türk Yurdu ve Ocak demek Akçura demektir” (Ülken, 1994, s.388).

“Milliyetçiliğin gerçek teorisyeni, Türkçülüğün Esasları adlı kitabı Türk milliyetçiliğinin ilmihali olarak kabul edilen Ziya Gökalp'tir” (Karpat, 2014, s.48). “Türkçülüğün Esasları adlı kitabında reformlara ait fikirlerini etraflı olarak vermiştir” (Ülken, 1994, s.372). “Türk Yurdu'nda çıkan Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak yazısı ise ona asıl hüviyetini kazandırmıştır” (Ülken, 1994, s.312). Görüldüğü gibi Ziya Gökalp yazdığı eserlerle Türkçülük fikrinin önemli savunucuları arasında yerini almıştır.

Türkçülük, ilk kez Hüseyinzade Ali tarafından “Turancılık” kavramı ile ifade edilmiştir (Özkan, 2021). En temel tanımıyla “Türkçülük, Türk milletini yükseltmek demektir” (Gökalp, 2016, s.20). Türkçülerin amaçlarına değinen Kaynar (1975)'a göre Türkçüler, Türk birliği ülküsünü gerçekleştirebilmek için Osmanlı sınırları içerisinde ve dışında yaşayan Türkleri Turan adını verdikleri coğrafyada birleştirmenin gerekliliğini ve savunurlar. Türk Derneği dergisinde, kültür ve dil alanında Türkçü bir yaklaşım açık bir şekilde görüldüğünü belirten Özkan (2021), Türk Yurdu dergisinin ilk sayısındaki “Maksat ve Meslek” başlıklı yazıda ele alınan amaca çalışmasında şöyle yer vermiştir; “Maksadımız, Türklüğe hizmet etmek, Türklere fayda dokundurmadır. Bu maksada ulaşmak için hangi yollardan yürüyeceğimizi mecmuamızın münderecatı gösterecektir. Tanrı yardımcımız olsun” (Türk Yurdu, 1327, s. 1; Özkan, 2021, s. 108). Türk Yurdu dergisinde belirtilen en temel amacın “Türklüğe hizmet etme” şeklinde vurgulandığı dikkat çekmektedir.

Tokluoğlu (2012), Türkçülüğü, ulus devlet inşasında ortak bir kültür, dil, din ve yaşam biçimi oluşturmak isteyen devlet kurucularının söylemi olarak betimler. Bu doğrultuda, ulus-devlet inşasını sağlayan en önemli bileşenlerden biri milli kültür olarak ifade edilir Gökalp (1973)'e göre “milli kültürü bulabilmek için evvela; hiçbir medeniyetin hiçbir geleneğin hususi taraftarı olmamak lazımdır” (s.32). Bu ifade, ulusal bir bilinç dahilinde bize ait olmayan hiçbir geleneği kabul etmeden milli kültürümüzün oluşturulması gerekliliğini ortaya koyar.

Gökalp (2006) çalışmasında Türklük ile ilgili en temel vazifemizi, destanlarda, masallarda, deyişlerde dağınık bir halde duran tarihi yıkıntı arasındaki milli ülkümüzü tutup çıkarmak olarak açıklar. Bununla ilgili olarak Kushner (2006), Ziya Gökalp'in o zamana kadar dağınık bir biçimde duran fikirleri ahenkli bir Türkçülük doktrini halinde sistemleştirdiğini ortaya koymuştur. Buraya kadarki kısımda Türkçülüğün doğuşunda etkili olan faktörler, Çarlık Rusya'sındaki gelişmelerle olan bağlantısı, bu fikri savunan kişiler, Türkçü nitelikte yayım yapan dergi ve derneklerin temel amaçları üzerinde durulmuş bundan sonraki kısımda da Türkçülüğün eğitime ideoloji boyutundaki etkileri ve hissedilir derecedeki değişimlerle nasıl yansıdığı sistematik bir şekilde sırasıyla ele alınmıştır.

1. Türkçülük ve Eğitim

İmparatorluk yapısından ulus-devlet inşasına giden süreçte eğitime kurtarıcı gözüyle bakıldığı (Yılmaz ve Bakır, 2019) göz önüne alınırsa kuşkusuz eğitime atfedilen yükümlülüklerin oldukça ağır olacağı tahmin edilebilir. Ülken (1994) bu hususu şu şekilde açıklamıştır; “Bu ortam içerisinde millete milli bilinci vermeye çalışan Meşrutiyet aydınları, bu şuurun nasıl verileceğine kafa yoruyor ve neredeyse tamamı çözümü eğitim de görüyorlardı” (Ülken, 1994, s.160). Ulus-devlet anlayışında büyük bir etki yaratarak Meşrutiyet döneminde siyasi hüviyet kazanan Türkçülük fikir akımı, eğitim sahasına kayda değer gelişmelerle yansımıştır.

Balkan savaşlarının Türkçülüğün eğitim sahasına yansımada önemli bir rolünün olduğu Şengül (2007) tarafından öne sürülmüştür. Yılmaz ve Bakır (2019) da Balkan uluslarının savaşı kazanmaları ve eğitimde gösterdikleri gelişmelerin Osmanlı eğitim anlayışında değişimlere gidilmesine neden olduğunu savunmuş ve “Türk aydınlarında ‘eğitimde millileşme’ düşüncesinin uyanmasında etkili” (s.57) olduklarını belirtmişlerdir.

Balkan toplumları hakkında hayli deneyim sahibi olan Ethem Nejat, Balkan uluslarının asıl başarısının eğitimdeki ilerlemeleri olduğunu savunmaktadır. Ethem Nejat, bilgiden ziyade milli duyguları sağlam olan gençlere ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir (Şahin ve Tokdemir, 2011). Ethem Nejat'ın görüşlerini destekleyici nitelikte Gökalp (1973, s.171)'in görüşü ise şu şekildedir; ‘‘Başka milletlerde en karakterli en ahlaklı kimseler tahsilde en ziyade ileri gitmiş fertler arasından çıktığı halde bizde ekseriyetle bunun aksi vaki oluyor. Bunun da tek sebebi vardır; bu sebep, diğer milletlerin maarifi milli bir mahiyette olduğu halde bizim maarifimizin kozmopolit bir halde bulunmasıdır’’.

Meşrutiyet döneminden sonra Türklüğün kökenlerine duyulan ilginin arttığını ve bunun da eğitim alanında önemli etkiler yarattığını ortaya koyan Behar (1992, s.78), bu etkilerden birini ‘‘şahlanan milliyetçi duyguların Osmanlı öncesi Türklerin daha yaygın bir biçimde incelenme dürtüsünü yaratması’’ şeklinde belirtir. Bu doğrultuda Türk kimliğinin geçmişte farklı şekillerle karşımıza çıktığı haliyle onu kültürel, sosyal, siyasi ve tarihi bağlamda ele almanın zorunluluğuna işaret eden Karpas (2014, s.17)'a göre; ‘‘Bu bağlantı, milli kimliğin iyi tarif edilmiş bir toprak ve onunla özdeşleşen bir millet fikri üzerine bina edildiği varsayımıyla başlar’’. Dolayısıyla Türk kimliğimizin kökenlerinin araştırılması, incelenmesi ve sonuçlarının ortaya çıkarılması; Gökalp (1964)'in de belirttiği gibi, yabancı milletlerin etkisi altında değil yalnızca köklerimizde kendimizi aramamız gereğini ilke olarak esas alan ve milliyetçi bir anlayış çerçevesi çizen Türkçülüğün ilk etkilerinden biri olarak görülebilir.

Gökalp (1973), ‘‘Her milletin hususi kültürü, ancak kendisi için terbiyesi olabilir. Türk çocuğu Türk milletinin içinde yaşayacak ise Türk milletinin kültürüne göre terbiye edilmelidir. Türk çocuğu bu kültüre göre terbiye görürse çağdaş bir eğitim görmüş olur’’ (Gökalp, 1973, s.43) düşüncesi doğrultusunda Ziya Gökalp eğitimde milli terbiyenin önemine vurgu yapmıştır. Milli terbiye ile ilgili olarak Ziya Gökalp'in fikirleri şöyledir;

‘‘Bir millet milli kültürünü bulmak için mensup olduğu medeniyetlere ait geleneklerden hangisinin fosil ve arta-kalan haline geldiğini ve hangilerinin müessesesinin mahiyetini aldığını arar. Bunları ayırıp belli ettikten sonra fosiller ile arta-kalanları atarak yalnız müesseseleri kabul eder zaten kültür, bir milletteki dini, ahlaki, hukuki, lisani, estetik, iktisadi müesseselerin toplamı demektir. Bu milli müesseseler ortaya çıkarılıp düzenlenince artık okullardaki öğretimden milletler arası medeniyetler dışarı atılarak yalnız milli kültürün öğretimi başlar ki asıl milli terbiyenin hüküm sürdüğü zaman bu zamandır’’ (Gökalp, 1973, s.30).

Bu görüşten hareketle, Ziya Gökalp (1973)'e göre kültür; dini ahlaki, hukuki, estetik ve lisani gibi farklı alanlardaki birikimlerden oluşmuş bir yapıdır ve bu yapılar, dış etkenlere ait olan içeriklerden arındırılarak öz kültürümüz açığa çıkarılabilir ki işte o zamana da milli terbiye zamanı denilir. Bu hususla ilgili olarak ‘‘1916 İttihat ve Terakki Kongresi'ne sunduğu raporunda tek merkezli ve millî bir eğitim sisteminin önemini vurgulamıştır’’. (Altıntaş, 2020, s. 431). Ülken (1994)'e göre; ‘‘Millî Eğitim'in sorunlarını sistemli olarak işleyen ve bu sorunlara çözüm getirmeye çalışan dönemin önde gelen bilim insanlarından Ziya Gökalp, düşüncelerini ‘‘millî terbiye ve asrî talim’’ olarak formüle etmiş ve düşüncelerini bu teori ekseninde şekillendirmiştir’’. Asri terbiye ile ilgili olarak da Ziya Gökalp (1964) şu görüşlere yer vermiştir;

‘‘Asri terbiye, milletin kendi hayatının bir tecellisidir, asri talim ise asri bir medeniyetten iktibas edilir. O halde biz terbiyemizin yalnız tamamıyla milli olmasını düşünmeliyiz. Bu gayeyi temiz ettiğimiz takdirde eğer cemiyetimiz bünyesi ve nev'i itibariyle asri bir cemiyet ise milli terbiyemiz aynı zamanda asri bir terbiye mahiyetinde bulunur; yok cemiyetimiz henüz asri bir cemiyet haline gelmekten uzaksa o halde çocuklarımıza asri bir terbiye itasını hiç istememeliyiz’’ (Gökalp, 1964, s.36).

Döneme damgasını vuran anlayışın Ziya Gökalp (1964)'in geliştirdiği ‘‘Millî ve Asri Terbiye’’ olduğu görülmektedir. Gökalp (1964)'e göre milli terbiyemize yön veren ‘‘Millî harsı bulabilmek

için evvela hiçbir medeniyetin hiçbir ananenin hususi taraftarı olmamak lazımdır” (Gökalp, 1964, s.14). Milli kültürümüze yönelen bu bakış açısı ile eğitimin işlevi de milli bir çizgide ele alınmaya başlamıştır. Eğitim ve millilik kavramlarını bütünleştiren Ethem Nejat Bey’in bu konuyla ilgili görüşleri ise şöyledir;

“Eğitim bir silahtır. Hedefimiz, “milli gayemiz, mefkûremizdir”. Mefkûrenin emirleri, hedefin çeşitli noktalarıdır. Silahı iyi kullanmalıyız. Eğitimin esasları millî ülküyü sağlayacak şekilde korunmalıdır. Gençler gelecek için, millî ülkü için çalışmalıdırlar. Eğitim milliyetsiz olmaz. Milletler de ülküsüz olamaz. Türk milletinin amacını belirlerken onun ihtiyaçları, gelenekleri, milliyeti, iklimi, psikolojisi, tarihi, coğrafyası v.s göz önüne alınmalıdır” (Ergün, 1996: 93; Yılmaz ve Bakır, 2019, s.63).

Bu gelişmeler neticesinde, Türkçülüğün savunucusu olan dönemin aydınları milliyetçi bir tutumla eğitimimizin milliliğine yönelik bazı değişimlere gitmişlerdir. Değişimin ilk izini Yükseköğretim kurumlarını Türkçülüğün başlangıç formlarının yeşerdiği kurumlar olarak gören Akın (2013), bunu şu şekilde örnekle açıklamıştır; “Örneğin Abdülhamid’in kendine sadık bir idare yaratmak için dikkate izlediği Harbiye, Mülkiye ve Tıbbiye mektepleri Jön Türk muhalefetinin ve Türkçülüğünün tohumlarının atıldığı mekanlardır” (s.17).

Türkçülüğün eğitim politikalarına yansımaları, okulların mevcut programlarında yer alan derslerin amaç ve içeriklerindeki değişimleriyle somut bir şekilde görülebilmektedir. Özellikle de milli bilincimizi güçlendiren ve milli kültürümüzün odak noktası olarak görülen Türkçe, Tarih ve Edebiyat dersleri diğer derslere göre bu hususta daha da ağırlık kazanmıştır. “1915 yılında sultani programlarında düzenlemeye gidilmiş ve Osmanlılık yerine Türkçülüğü ön olana çıkararak eğitim programıyla birlikte Türkçe, Türk edebiyatı ve Türk tarihine verilen önem artırılmıştır” (Binbaşıoğlu, 2005). Bununla ilgili olarak “bir mektep programına göz gezdirdiğimiz zaman çocuklarımıza evvela milli dil ve edebiyatımızı, milli tarihimizi öğretiyoruz ki, bu Türk dilinden ve edebiyatından, Türk tarihinden başka bir şey değildir” (Gökalp, 2006, s.45) diyerek Gökalp (2006) eğitimde tarih ve edebiyat derslerinin milli kimliğe olan katkısından bahsetmiştir. Yine bu hususla ilgili olarak Gökalp (1964), çocuklarımızın mekteplerde cansız ananeler yerine bizim dini, ahlaki, hukuki yönleri ile milli vicdanımızda yaşayan duygularla etkileşim kurduğu zaman “mektep, milli buhranların terbiyevi rolünü idame eden bir amil olabilir” (Gökalp, 1964, s.27) şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Türkçülük akımının güçlenmesi ile Tarih dersinin programda statü kazanmasının paralel olduğunu belirten Şengül (2007, s.93)’e göre; “Akımın etkisini arttırması ile ders, programlarda üst sıralara çıkmış ve içeriği ile ilgili önemli değişimler görülmüştür”. “Tarih derslerinde İslam ve Osmanlı öncesi Türk tarihine de yer verilmesi dikkat çekicidir” (Aytekin, 1991: 137; Şahin ve Tokdemir, 2011, s.862). Tarih dersi ile toplumun kendisini Türk ve Müslüman hissetmesi amaçlandığı için tarih derslerinin İslami ve milliyetçi konuların ağırlıkta olduğunu saptayan Gökalp (2006), bunun nedenini savaşın kazanılmasında milli ruh ve inanç birliğinin bütünleşmiş olması gerekliliğine bağlamaktadır.

Osmanlıdaki eğitim sisteminin temel sorununun aslında kendi hakları arasındaki “aidiyet” duygusu olduğunu savunan Uyanık (2006), toprakların genişliği ve ulusların çeşitli olmasından dolayı bunun ilkel düzeyde kaldığını eklemiştir. Bu konudaki boşluğu gidermek amacıyla “II. Meşrutiyet Dönemi’nde programlara Genel Tarih ve Malumat-ı Medeniye dersi konmuş” (Binbaşıoğlu, 2005, s. 543) ve 1911 ders programına “Malumat-ı Medeniye” adı ile yurttaşlık bilgisi dersinin girmesi ve tarih dersini destekleyici nitelikte olması önem arz etmektedir (Şengül, 2007).

Bu dönemde kültür ve dilin merkeze alınması ile milli değerlerimiz ön plan çıkarılmış ve eğitimde hissedilir bir şekilde hareketlilik yaşanmıştır (Yılmaz ve Bakır, 2019). Dil ile ilgili çalışmalardan birini Spuler (1975) çalışmasında şöyle ifade eder; 1909 yılından itibaren Genç Türkler, öğretimde Türkçeyi ve Türk kültürünü çok daha geniş bir muhtevada Türk olmayan azınlıklarınki de kapsayacak şekilde tüm okullarda yaymaya çalışmaları öğretime yeni bir yenilik anlayışı getirmişler ve bu

yenilikler; 1910, 1913 ile 1915 tarihli ilk ve özel okullar hakkındaki kanunlarla düzenlenmiştir”. Dil üzerine yapılan çalışmalardan bir diğeri, Türkçe’nin bilim yönünden yetersizliğini gidermek amacıyla 1914’te Maarif Nezareti’ne bağlı bir “İstihalat-ı İlmiye Encümeni” (Bilimsel Terimler Komisyonu) adıyla bir komisyon kurulmasıdır” (Binbaşıoğlu, 2005, s.507).

1915 yılında çıkarılan Mekatib-i Hususiye’nin 6. maddesinde “‘Türkçe’den gayrı lisanla icra-ı tedrisat olunan Mekatib-i Hususiye’de Türkçe’nin ve Türkiye tarih ve coğrafyasının Türkçe olarak ve Türk muallimler tarafından talim ve tedrisi mecburi tutulmuştur” (Alan, 2011; Duran, 2017, s.71) ifadesi ile aynı doğrultuda sayılabilecek diğeri gelişme; “azınlıkların ancak oturdukları mahalle ve köylerde kendi okullarını açabileceklerini, kendi dillerini öğretim dili olarak kullanabileceklerini; ancak Türk dili, Türkiye tarihi ve coğrafyasını Türk öğretmenlerin Türkçe öğretmesi zorunluluğunun” (Akyüz, 2001, s. 253; Şahin ve Tokdemir, 2011, s.864) getirilmesidir.

İkinci Meşrutiyet döneminde görülen bu gelişmeler neticesinde; Yükseköğretim kurumları, Türkçülüğün inşa edildiği kurumlar olarak görülmüş aynı zamanda Tarih, Edebiyat derslerinin amaç ve içeriklerinde yoğun bir şekilde Türklük duygusu vurgulanmış ve böylece kültür ve dil çalışmalarının da merkeze alınması ile eğitimde milli değerlerimiz ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır. İkinci Meşrutiyet dönemi gelişmeleri, Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışı için temel oluşturmuş, özellikle Türkçülük fikir akımı, Cumhuriyet döneminde yapılan değişikliklere yön vermiştir. “Bu dönemde ortaya atılan görüşler cumhuriyet döneminde yapılacak uygulamalar için örnek olmuştur” (Şahin ve Tokdemir, 2011, s.871). “II. Meşrutiyet döneminde öğretim programlarında ortaya atılan görüşler asıl meyvesini Cumhuriyet Dönemi’nde verebilmiştir” (Binbaşıoğlu, 2005, s.64). Çalışmanın bu kısmında Türkçülük fikrinin Cumhuriyet dönemine nasıl yansıdığı ele alınmıştır.

“Mustafa Kemal’in öncelik verdiği ilk iş, milli bilinçten hareketle milli devletin kuruluşunu sağlamak olmuştur” (Vaidis, 2005, s.52). 23 Nisan 1920’de ulusal iradenin egemen olması ve yeni milli devletin kurulmasının ardından “3 Mayıs 1920 günü 11 Bakandan oluşan ve biri de Milli Eğitim Bakanı olan ilk Bakanlar Kurulu kurulmuştur” (Binbaşıoğlu, 2005, s.67). Milli Eğitim bakanlığının kurulması ile eğitime milli bir nitelik veren M. Kemal Atatürk’e göre “Hükümetin en verimli ve en önemli ödevi Milli Eğitim işleridir. Bu işlerde başarılı olabilmek için öyle bir program izlemek zorundayız ki, o program ulusumuzun bugünkü durumu ile çevre koşullarına tam ve eksiksiz orantılı ve uygun olsun” (İnan, 1975, s.462). İnan’ın (1975) tespitine göre, M. Kemal Atatürk’ün cumhuriyetin ilk yıllarda üzerinde en çok durduğu konular arasında, bilgisizliği giderme, milli eğitim (maarif), milli terbiye, bilim, öğretmen ve ekindir. Dolayısıyla Atatürk’ün eğitime büyük bir değer yüklemesinin, eğitime öncelik vermesinin hatta eğitimi en önemli mesele olarak görmesinin nedenini 2.9.1924 tarihli konuşmasında şu şekilde belirtmiştir; “...en mühim en esaslı nokta eğitim meselesidir. Eğitimidir ki, bir milleti ya hür, müstakil, şanlı yüksek bir cemiyet halinde yaşatır, ya da bir milleti esaret ve sefaletle terk eder” (Aytaç, 1984, s.10). Görülmektedir ki, M. Kemal, milletlerin bağımsızlığını veya esaretini eğitime bağlayarak ona büyük görevler yüklemiştir.

Meşrutiyet döneminde ortaya atılan görüşlerin çoğunluğu, Cumhuriyet döneminde bazı aşırılıklardan arındırılarak “‘Cumhuriyet Dönemi düşün ve meslek adamlarının yapıtlarıyla okul program ve yönetmeliklerine yansımıştır” (Binbaşıoğlu, 2005, s.55). Özellikle de “‘Ziya Gökalp’in Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak olarak formüle ettiği ilkelerden Türkleşmek ve Muasırlaşmakta ortaya koyduğu görüşler, Atatürk’ün 1923’ten sonra gerçekleştirdiği inkılaplar üzerinde tesirli olmuştur” (Kuran, 1975, s.265). Öyle ki Atatürk “‘Etimin ve kemiğimin babası Ali Rıza Efendi ise, fikrimin babası da Ziya Gökalp’tir” diyerek Gökalp’e biçilen kıymeti gözler önüne sermiştir (Evcı ve Gül, 2021, s.87).

Ziya Gökalp’in eğitimle ilgili en çok vurgu yaptığı milli terbiye, Atatürk’ün de eğitimde merkeze aldığı bir kavram olmuştur. Bu hususu şu açıklamasında görebiliriz; “‘Bir milli terbiye programından bahsederken eski devrin hurafatından ve evsafi fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı

fikirlerden şarktan ve garptan gelebilen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, secieyi milliye ve tarihiyemizle müteneasip bir kültür kastediyorum” (Atatürk’ün söylev ve demeçleri II, s.16-18; Aytaç, 1984, s.25). Buradan hareketle M. Kemal, Ziya Gökalp gibi eğitimde milli terbiyenin esas alınmasını ve bu terbiyenin sadece bizim milli kültürümüze göre şekillenmesi gereğini savunmuştur. Bu konu ile ilgili bağlantılı olarak M. Kemal Atatürk fikrini TBMM’nin 1 Mart 1924 tarihindeki açılış konuşmasında şöyle ifade etmektedir: “Türkiye’nin terbiye ve maarif sistemini her derecesinde tam bir vüzh ve hiçbir tereddüde mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lazımdır. Bu siyaset, her manasıyla milli bir mahiyette olmalıdır” (Aytaç, 1984, s.14). Bu konuşmada M. Kemal eğitimin milliğine dikkat çekmiş ve ona milli bir mahiyet kazandırmayı amaçlamıştır.

Cumhuriyet dönemi hükümetlerinin eğitim politikalarındaki temel anlayış, bizzat M. Kemal Atatürk’ün konuşmalarında görülebilir. Mustafa Kemal’in sözleri o dönem için bir pusula vaziyeti görmektedir (Kılıç, 2007). Atatürk’ün yeni eğitim politika programının kendisine belirli hedeflere ulaşmayı amaç edindiğini ortaya koyan Aytaç (1984, s.18), Atatürk’ün bu temel amacı, TBMM açılış konuşmasında; “Arkadaşlar, büyük davamız, en medeni en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir” şeklinde belirttiğini ifade etmiştir. Millet olarak varlığımızın yükseltilmesinde bel kemiği olarak görülen öğretmenlere Mustafa Kemal Atatürk, 15 Temmuz 1921’de Maarif Kongresinde şöyle seslenmiştir; “Dikkat ve özenle işlenip çizilmiş bir ulusal eğitim programı vücuda getirmeye emek harcamalıyız” (İnan, 1975, s. 462). Ulusal eğitim programının başarılı olabilmesi için de o dönemde “dinamizmini Atatürk’ten alan demokratik, ulusal bilinçli ve kültürlü bir öğretmen kuşağının yetiştirilmesine” (Binbaşıoğlu, 2005) de önem verilmiştir.

Atatürk’ün millet olarak varlığı yükseltme hedefine ulaşmak için özellikle gençlere de birtakım görev ve sorumlulukların yüklendiğini belirten Palazoğlu (1990) eserinde Mustafa Kemal Paşanın 1.7.1920 tarihinde bir okulun açılış töreninde yaptığı konuşmaya şu şekilde yer verir: “Bütün millet ümidini size bağlamıştır. Önünüzde sizi bekleyen büyük vatan ve millet vazifeleri var. Şanlı, şerefli tarihimize ve onu yaratmış olan kahraman ecdadımıza layık olacak şekilde çalışacağınızdan eminim” (s.14). Bu görüşü destekler nitelikte M. Kemal Atatürk; “Gençler! Cesaretimizi takviye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile insanlık meziyetinin vatan muhabbetinin fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız” (Dumlupınar’da konuşma, 30.8.1924; Aytaç, 1984, s.53) demiştir. Aynı şekilde Atatürk Maarif kongresinde yaptığı konuşmada: “Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile birliği ile çatışan bütün yabancı ögelerle savaşma gereği ve ulusal değerleri coşku ile her karşı düşünce önünde şiddetle ve özveriyle savunma zorunluğu iyice öğretilmelidir” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II; Binbaşıoğlu, 2005, s.230) sözüyle gençlerin milli değerlerle bütünleşip yabancı ögelerle savaşması gereğini ifade etmiştir.

Cumhuriyet döneminin eğitim politikalarındaki anlayış, öğretim programlarındaki amaç ve hedeflerde de görülebilir. Örneğin dönemin Ortaöğretim Türkçe Öğretiminin amaçlarından birine Binbaşıoğlu (2005, s.508) çalışmasında şöyle yer verir; “Öğrenciye, asli ülküler ulusal, vatani kahramanlık duyguları telkin etmek, onun karakter oluşumuna yardım etmek; onu toplumsal ve ulusal hayatta daha yararlı ve daha etkin birey olarak yetiştirmektir”. Bu amaçla görülmektedir ki, öğrencilerde ulusal bir kimlik inşa etmede ve onu toplumuna daha yararlı birey olmasına öğretim vesile kılınmıştır. Cumhuriyet Dönemi’nin ilk evrelerinde eğitimle ilgili ortaya çıkan görüşlerin Atatürk’ün çevresindeki eğitimci kadronun da etkisiyle şekillenen ve bir devrim programı olarak nitelendirilen 1926 İlkokul Programının temel amacı şu şekilde belirtilmektedir; “İlk mektebin başlıca maksadı, genç nesli, çevreye faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir (İlk Mektepler Müfredat Programı, 1926; Binbaşıoğlu, 2005, s.233). 1927 yılında çıkarılan “Köy mektebi programındaki hedeflerden biri; Köy çocukları Türk Cumhuriyetinin küçük yurttaşlarıdır. Öğretmenler her vesileden yararlanarak kendilerine Türk devrimlerinin ülkülerini telkin etmelidirler” (Binbaşıoğlu, 2005, ss.401) şeklindedir. “Bu ifadeyle eğitimin başat hedefi olan

“yurttaşlar topluluğu” oluşturma projesinin pedagojik düsturu “millilik” olduğu” anlaşılabilir (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012, s. 2818).

İlk Mektepler Talimatnamesi (1929)’nde yer alan ilkokulların amaçlarından biri; “Genç kuşağın okula ilk girdiği günden başlayarak toplumsal güç ve yetenek bakımından ulusal toplum ve Türk Cumhuriyetine ruh ve bedence en yararlı bir biçimde uyum sağlamaya yönelik yeterlik kazandırmaktır” (Binbaşıoğlu, 2005, s.400). 1936 tarihli İlkokul Programı amaçları arasında: “İlkokul, çocuklara milli kültürü aşılama mecburiyetindedir. İlkokulun, içinde yetişen bütün vatandaşları aynı milli ülkülere, aynı milli gayelere bağlamak için lazım gelen bütün bilgiler, itiyatları, alâkaları, ülküleri, hizmet arzusunun en verimli şekilde kendilerine vermesi ve telkin etmesi en önemli ödevidir” (Üstel, 2004, s. 138; Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012, s.2818). Sonuç olarak, Cumhuriyet Dönemi ilk yıllarında kurulan hükümetlerin eğitim politikalarında “Türklük duygusuna yoğun bir vurgu” yapılmaktadır (Yıldız ve Yıldız, 2016, s.30). Aynı doğrultuda Cumhuriyet dönemi eğitiminin ilk kez bir bütün olarak ele alındığı Maarif-i Misak-ı genelgesinin amaçlarından biri “öğrencilerin özgür bir ortamda güçlü bir ulusal duygu ile yetiştirilmeleri” (Binbaşıoğlu, 2005, s.249) şeklindedir. “Atatürk’ün eğitim-öğretimde yöntem, plan ve programla ilgili hususlara değindiği tarihler şöyledir; 15 Temmuz 1921, 1 Mart 1922, 27 Ekim 1922, 1 Mart 1923, 1 Mart 1924, 25 Ağustos 1924, 26 Eylül 1925, 30 Ekim 1933, 1 Kasım 1934, 1 Kasım 1936, 1937 ve 1938’dir” (İnan, 1975, s.450).

Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının vizyonu, eğitimin milli terbiye ile bütünleşmesi doğrultusunda gençlerin ulusal duygularla yetişmesi ve bu gençleri yetiştiren öğretmenlerin de milli bilince sahip olma yeterliliğini yansıtır. Ulus-devlet inşa etme sürecinde yukarıda bahsedilen çalışmalarda, M. Kemal’in konuşmalarında yahut hazırlanan programların amaç ve hedeflerinde Türkçülük fikrinin etkisinin büyük olduğu görülmüştür. Çalışmanın devamında bu etkilerin eğitim politikalarına yansıyan uygulamalara yer verilmiştir.

İttihat-Terakki Partisi, “Türkçülük çizgisine kaydıkça tevhid-i tedrisatçı eğilim artmıştır” (Şahin ve Tokdemir, 2011, s. 855). Türkçülük fikrinin temel sayılıtları arasında yer alan eğitimde milli birliği sağlama ülküsü Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun kabulü ile gerçekleşmiştir. 3 Mart 1924’te kabul edilen “Öğretim birliği yasası ile Türkiye’deki bütün bilim ve tedris (öğretim) kurumları Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır” (Binbaşıoğlu, 2005, s.67). İnan (1975 s.452) “Öğretim birliği” sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nu ilk büyük köklü değişim olarak nitelemiş, Aytaç (1984, s.15) da bu birlik ilkesinin amacını “eğitim ve öğretimde zümresel veya kültürel cinsten farklılıkların ortadan kaldırılarak birlik sağlanması” şeklinde ele almıştır. Bu kanun, ulusal bir eğitim sistemi yaratmanın zeminini oluşturmaktadır (Şimşek, Küçük ve Topkaya, 2012). Bu hususta M. Kemal; “Hanımlar, beyler! Katiyen bilmeliyiz ki iki parça halinde yaşayan milletler zayıftır, marizdir” (Aytaç, 1984, s.15) diyerek birliği sağlamanın neredeyse zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Birlik düşüncesinden hareketle millet tanımı da değişime uğramış ve “başında Atatürk’ün bulunduğu Cumhuriyet Halk Fırkasının 1931 yılında toplanan Üçüncü Büyük Kongresinde kabul olunan programda millet “dil, kültür ve mefkure birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi ve içtima-i heyet” olarak tanımlanmıştır (Kuran, 1975, s.265). Görüldüğü gibi öğretimde başlayan birlik hareketi, daha sonra milleti de içine alan geniş bir çerçeveye çıkarılmıştır.

Türkçülük düşüncesinin programlara 1927 programı ile yansıdığını öne süren Şengül’e (2007, s.90) göre; “Bu programla birlikte Türkçülük hâkim düşünce olmuş ve bu yönde yapılan çalışmaların somut göstergeleri Türk Tarih Tezi düşüncesi ile dünyaya duyurulmuştur”. Bu programla Türk kültür ve medeniyetinin derslerde önemli bir nokta olarak yerini aldığı savunan Binbaşıoğlu (2005) bu düşüncesini şu örnekle desteklemiştir; “Cumhuriyet’in İlanından sonra 1924’te Tarih Dersi programlarında Osmanlı Tarihi yerine “Türk Medeniyet Tarihi” dersi konmuştur” (s.544). “Ziya Gökalp tarafından kaleme alınan “Türk Medeniyeti Tarihi” adlı eser dönemin liselerinin ikinci devresinde, bir ders kitabı olarak okutulmuştur” (Gökalp,1976; Şengül, 2007, s.90). “Köy ve Bölge

Meslek Kursları Öğretim Programı Taslağı'nda Kültür dersleri arasında; Türkçe: Okuma, Yazma, İmla, Türkiye Coğrafyası; Türk İnkılap Tarihi, Yurttaşlık Bilgisi yer almaktadır” (Binbaşoğlu, 2005, s.362). “Cumhuriyet Döneminde Coğrafya öğretim programlarının hareket noktası da yurt ilkesidir” (Binbaşoğlu, 2005, s.546). Tarihi daha derinden incelemeyi amaç edinen Türk tarih tezinin ortaya atılması, okullarda Türk kültür medeniyeti, Tarih, Türkçe, Türkiye Coğrafyası gibi derslerinin ağırlık kazanması, yurt ilkesinin esas alınması eğitime Türkçü bir anlayışın yansıdığını göstermektedir.

Milliyetçi bir çizgiye kayan bu dönemde ele alınan ve ıslahat yapma ihtiyacı duyulan bir diğer alan dil reformudur. Dilde reform çalışmaları ile “bir yandan bir dili düzelterek bir yandan da hiç olmazsa Arap harfleri yerine Latin harflerini koymakla yazının okunmasını kolaylaştırması” amaçlanmaktaydı. (Vaidıs, 2005, s.171). Dilde sadeleşme yoluyla ilk reformu gerçekleştiren ve Türkçülüğe büyük katkısı sağlayan İsmail Gaspıralı hakkında Ortaylı (2018), şunları belirtmiştir;

“Rusya periferisindeki Türki uluslar arasında eğitim ve basın organlarıyla etkili olan İsmail Gaspıralı Bey, Türk fonetiğine uygun şekilde okuma öğretmek için 1883'te Kırım'da ilk “Usul-i Cedid” mektebini kurmuş ve üç ayda okuma öğrettiği görülünce 20 yıl içerisinde Rusya periferisinin her yerinde bu okulların sayısı beş bine çıkarılmıştır” (Ortaylı, 2018, s.351).

“Gaspıralı, 1883'te çıkarmaya başladığı “Tercüman” gazetesinde dilde sadelik akımını savunmuş ve gazetenin sloganını “dilde, fikirde ve işte birlik” olarak belirlemiştir” (Özkan, 2021, s. 42). Görüldüğü gibi dilde reform çalışmaları, Cumhuriyet döneminden yaklaşık 40 yıl önce Türkçülüğün oluşumuna katkı sağlayan İsmail Gaspıralı tarafından gündeme getirilmiştir. “Atatürk tarafından başlatılan dil reformunun Meşrutiyet devrindeki dilde Türkçülük hareketine göre daha radikal bir hüviyet taşıdığı söylenebilir” (Tekin, 1975, s. 490). Türkçede terimlerin dışında kalan diğer kelimelerin mümkün olduğu kadar “ya Türkçe olmalı ya da Türkçeleşmiş bulunmalı” diyen Gökalp (2016) bu mesele ile ilgili şöyle düşünmektedir; “Türkçülere göre halkın alıştığı ve suni olmayan bütün kelimeler millidir. Bir milletin lisanı, kendi cansız köklerin değil kendi canlı tasarruflarından mürekkep canlı bir uzviyettir” (s.118). M. Kemal Atatürk de bu konudaki görüşlerini şöyle belirtmektedir; “Büyük Türk milleti, cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı, ancak Latin esasından alınan Türk Alfabetesidir” (1.11.1928. Zabıt ceridesi; Dere: III, Cilt v, s.2-5. Palazoğlu, 1990, s.70). Dolayısıyla Osmanlı toplumunda zihniyet dönüşümünü kolaylaştıran etken halkın kolay anlayabileceği bir dilin kullanılmasıdır (Gündüz, 2007, s.44).

“1 Kasım 1928'de 1353 sayılı ‘Türk harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun’ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi ve 3 Kasım 1928 tarihinde de Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe girdi” (Binbaşoğlu, 2005, s.284). Harf devrimi kanunu, ulus-devlet anlayışının kuşkusuz en somut göstergelerinden biridir (Eren, 2018). Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle M. Kemal fikrini “Yeni Türk harflerini her vatandaşa, kadına erkeğe hamala sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik milliyetperverlik vazifesi biliniz” (11.8.1928; Cumhuriyet, s. 1-3; Palazoğlu, 1990, s.62) şeklinde açıklama yapmıştır. Buradan hareketle Yeni Türk harflerinin öğretilmesinin vatanperverlik olarak değerlendirilmesi dil reformunun Türk kimliğine ilişkin yönünü ortaya koyar. M. Kemal Atatürk'ün; “Bu yıl okullarımızda tedrisatın Türkçe terimlerle yazılmış kitaplarla başlamış olmasını kültür hayatımız için mühim bir hadise olarak kaydetmek isterim” (Aytaç, 1984, s.97) sözüyle eğitimin yardımcı kaynağı olan ders kitaplarında kullanılan dilin Türkçeleştirilmesiyle eğitime milli bir nitelik kazandırma amacının olduğu çıkarılabilir. Bu çıkarımı destekleyen ve Tekin (1975)'e ait bir diğer görüş şudur; “Terim çalışmalarına Atatürk'ün direktifleriyle özellikle 1936'da toplanan III. Dil Kurultayından sonra hız verilmiş ve kısa zamanda İlk ve Orta Öğretim matematik, fizik, kimya, biyoloji, zooloji, botanik ve astronomi terimleri Türkçeleşmişti” (Tekin, 1975, s. 498).

Türk dilini milli birlik unsurları arasında değerlendiren Binbaşoğlu (2005), Türk dilinin eğitimin her kademesinde aslına uygun ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verildiğini belirtmiştir. Dil

çalışmaları ile ilgili somut atılan adımlardan bir diğerini Tekin (1975, s.492) şu şekilde açıklamaktadır; “Atatürk, 1932 temmuzunda Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurdurtmuş, iki ay sonra I. Türk Dil Kurultayını toplatmıştır ve böylece dil reformunu resmi olarak başlatmıştır”. Sonuç olarak, “1931’de Birinci dil Kurultayı ile başlayan dil devrimi hareketi, Türk Dil kurumu çalışmalarında devam etmiş kurultayda ve sonra uyandırdığı tepkilerle bugüne kadar uzayan bir çığır meydana getirilmiştir” (Ülken, 1994, s.460).

“23 Mart 1931’de çıkan Türk Vatandaşı Çocukların İlk Tahsili Hakkındaki Kanun ile Türk çocuklarının ilköğrenimlerini ancak Türk okullarında görebileceklerinin yasalaşması” (İnan, 1975, s.452), bu gelişmenin ardından “15 Nisan 1931 Türk Tarih Kurumu (ilkın Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti adıyla) kurulması” (İnan, 1975, s.453), “1932 yılında yapılan değişiklikle Türk Tarih Kurumu’nun araştırmaları esas alınarak tarih dersleri “Türk Tarihi” eksenine oturtulması ve yeniden Yurt Bilgisi dersinin konması”(Binbaşıoğlu, 2005, s.544) ile yoğun bir şekilde Türklüğün programlara yansıtıldığı ifade edilebilir. “Bakan Reşit Galip Bey zamanında 1933’te çıkan ve 789 sayılı yasada yapılan değişiklikle Talim ve Terbiye Dairesi’nin adı “Milli Talim ve Terbiye Dairesi” adını alması ve ayrıca bir Milli Eğitim Şurasına da yer verileceğinin belirtilmesi” (Binbaşıoğlu, 2005, s.73) eğitimde millileşmeye verilebilecek bir diğer örnektir.

SONUÇ

Eğitim politikaları, belirli amaçlar doğrultusunda hazırlanan ve dönemin siyasi kimliğini yansıtan bir dizi fonksiyondan oluşur. Ülken (1994)’in büyük bir baskının kalkış devri olarak betimlediği II. Meşrutiyet döneminde, eğitim politikalarına yön veren gelişmelerin zeminini Osmanlının son zamanlarında aldığı askeri ve siyasi alandaki yenilgiler oluşturur. Bu yenilgiler sonucunda zayıflayan Osmanlı İmparatorluğunu bulunduğu bu zor durumdan kurtarmak amacıyla fikir akımları ortaya atılmıştır. Bu fikir akımlarını Ziya Gökalp (1973) üç cereyan olarak betimlemiş, Yusuf Akçura da “Üç Tarz-ı Siyaset” adlı eserinde ele almıştır. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp’in savunucuları arasında bulunduğu Türkçülük akımı en son ortaya çıkmış ve bu düşünceyi savunan kişilerin milliyetçi bir çizgi takip ettiği görülmüştür.

Türkçülük akımı ilk olarak edebiyat, tarih ve dil sahalarında ortaya çıkmış, resmi ifadesini Genç Kalemler dergisinde bulmuş ve Türk Yurdu dergisi Türkçülüğün fikir meydanı olarak betimlenmiştir. Türkçülüğün merkezi olarak görülen İkdam gazetesinin yanı sıra İstanbul’da yayımlanan Yeni Mecmua da Türkçülüğün güçlendirilmesinde rol oynamıştır. 1908’den sonra, Türk Derneği, Türk Yurdu ve 1911’de Türk Ocağı dernekleri kurulmuştur. Türkçülüğü savunan dönemin aydınları arasında; Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Fuad Köprülü, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Ahmet Ağaoğlu, Necip Asım sayılabilir.

Ziya Gökalp’in Türk milletini yükseltmek olarak tanımladığı Türkçülük (Gökalp, 2016), fikir adamları tarafından ulus devlet inşası ekseninde şekillenmiş ve eğitim sahalarına yansması ise çoğunlukta Balkan savaşlarının sonucunda olduğu görülmüştür. Eğitimde millileşme evresinin başladığı bu dönemin eğitim sloganı ‘Millî Terbiye’ olarak literatüre geçmiştir. Meşrutiyet döneminde gelişen Türkçülük fikir akımının eğitim politikalarına yansıdığını gösteren gelişmeler şu şekildedir;

Türkçülüğün ilk formları Yükseköğretim kurumlarında görülmüştür. 1915 yılında sultani programlarında Türkçülük esaslı eğitim verilmeye başlanması ile yeni programlarda Türkçe, Türk edebiyatı, Türk tarihi derslerinin önemi artırılmış ve Yurt Bilgisi dersi eklenmiştir. Böylelikle öğrencilerde milli kimliğin oluşması ve milli bilincin gelişmesi amaçlanmıştır. İttihat terakki yönetiminin son zamanlarında hükümet politikası olarak kabul edilen Türkçülük fikir akımı, ulus-devlet inşası sürecinde etkin rol oynamış ve etkilerini Cumhuriyet döneminde de sürdürmüştür. Cumhuriyet’in İlanından sonra 1924’te de Tarih Dersi programlarında Osmanlı Tarihi yerine “Türk Medeniyet Tarihi” dersinin konması, Öğretim programı amaç ve hedeflerinde Türklüğe vurgu

yapılması, yetişecek genç neslin toplumun küçük yurttaşları olarak görülmesi ve toplum yararına yetişmesi milli kimlik doğrultusunda yapılan çalışmalardır.

Türkçülük düşüncesinin programlara 1927 programı ile yansması (Şengül, 2007) neticesinde Türk Tarih Tezi'nin dünyaya duyurulması, bu programla birlikte Türk kültür ve medeniyeti derslerine daha çok önemin verilmesi uygulanan eğitim politikalarının somut göstergeleri arasındadır. Bu doğrultuda, Türk tarihinin daha detaylı incelenmesi amacıyla Türk Tarih Kurumu'nun ve dilimizin güzelliklerini ortaya çıkarmak için kurulan Türk Dil Kurumu da milli kültürümüzü ön plana çıkaran çalışmalar arasındadır. Dil reformu çalışmaları ve 1931'de Birinci dil Kurultayının toplanması ile; dilimizin Türkçeleştirilmesi, okuma yazmanın kolaylaşması ve kültür düzeyinin artmasının yanı sıra ulusal kimlik oluşturmada Türk dilinin işlevinden yararlanılmıştır. 23 Mart 1931'de çıkarılan "Türk Vatandaşı Çocukların İlk Tahsili Hakkındaki Kanun" ile Türk çocuklarının Türk okullarında öğrenim görmesi Talim ve Terbiye Kurulunun isminin "Milli Talim ve Terbiye" olarak değiştirilmesi Milli Eğitim şuralarına yer verileceğinin belirtilmesi, eğitimde milli bir anlayışın benimsendiğinin göstergesidir.

Türkçülük akımının etkileri olarak yukarıda sıralanan gelişmelerden hareketle, imparatorluk yapısından bir kopuş neticesinde ulus-devlet inşa etme amacını güden bu fikir akımı, başka alanlarda olduğu gibi eğitim sahasına da yansımış ve eğitimin hem ideolojik hem de pratikte uygulanan somut sonuçları ile karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programlarının amaç-hedeflerinde ağır basan Türklük vurgusu, milli kimliği ön plana çıkaran derslerin öneminin artması, dil ve tarih alanında yapılan reform ve çalışmalar bize bu düşüncenin eğitimi derinden etkilediğini kanıtlar. Bu düşüncenin etkisinin hala yoğun bir şekilde müfredatta yer aldığına örnek olarak, ülkemiz 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkelerine uygun olarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı verilebilir. Bu programla öğrencilerin; "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini sevmesi, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri, Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavramaları" (MEB, 2018) amaçlarına yönelik yetişmelerinin sağlanması, eğitimde millileşmeyi temele alan Türkçülük akımının halihazırdaki örneğidir.

KAYNAKLAR

- Acar, Ü. (2019). Meşrutiyet dönemi düşünce akımları ve günümüze yansımaları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23 (2). 413-424.
- Akçura, Y. (1976). Üç Tarz-ı Siyaset. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aksoy, İ. (2008). II. Meşrutiyet Dönemi Eğitim Politikası ve Satı Bey. *Gazi Türkiyet Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (3), 67-81.
- Akın, R. (2013). İkinci Meşrutiyet Türkçülüğünün İdeolojik ve Politik Boyutları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları* ,(3), 15-47.
- DOI: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuydta/issue/953/10735>
- Akyüz, Y. (2008). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademi.
- Aşçı, E. (2020). II. Meşrutiyet dönemi eğitim politikalarına bakış. *Turkish History Education Journal*, 9(2), s. 492-509.
- DOI: 10.17497/tuhed.676873
- Atasoy, F. (2019). Osmanlı'nın dağılmasını engelleme çabası olarak üç siyasi fikir hareketi. *OTAM*, 45, 1-21.
- Aytaç, K. (1984). Gazi M. Kemal Atatürk eğitim politikası üzerine konuşmalar. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Binbaşıoğlu, C. (2005). Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Duran, A. (2017). Meşrutiyet dönemi eğitimdeki yenileşme hareketleri ve cumhuriyet dönemine bıraktığı miras. *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*. 1(8), 62-77.
DOI: 10.18299/cahij.129
- Eren, E. (2018). Ulus devletlerde toplumsal, kültürel ve siyasi bir etmen olarak kimlik algısı: Türkiye bağlamında ulusal kimlik merkezli dil ve eğitim politikaları. *Turkish Studies*, 13(22), s. 225-237.
DOI: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13938>
- Ersanlı Behar, B. (1992). İktidar ve Tarih: Türkiye'de 'Resmi Tarih' Tezinin Oluşumu (1929-1937). İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Erkek, M. S. (2021). Osmanlı Devletinde ilk Türkçü eğitim dergisi: Yeni Fikir. *History Studies*, 4(1), 197-213.
- Eşel, G. (2017). Yusuf Akçura'nın "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı eserinin Türk siyasal hayatına yansımaları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5. 421-435.
- Gökalp, Z. (1964). Milli Terbiye ve Maarif Meselesi. Ankara: Diyarbakırı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayınları.
- Gökalp, Z. (1973). Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri I. Devlet kitapları. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gökalp, Z. (2003). Türkçülüğün Esasları. (Haz. Kemal Bek). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Gökalp, Z. (2006). Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak. Haz. Osman Karatay. Ankara: Akçağ yayınları.
- Gökalp, Z. (2016). Türkçülüğün Esasları. Ankara: Nilüfer yayıncılık.
- Gül, O. K. ve Evcı, N. (2021). Tarih Eğitimi Bağlamında Ziya Gökalp'in Türkçülüğün Esasları Adlı Eseri. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 84-100.
- Gündüz, M. (2007). II. Meşrutiyetin Klasik Paradigmaları. Antalya: Lotus Yayınları.
- İnan, M. R. (1975). Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973), İstanbul: Sermet Matbaası, Atatürk Devrimleri Araştırma enstitüsü Yayınları. s. 443-464'deki makale.
- Karpat, K. (2014). Osmanlı'dan Günümüze Kimlik ve İdeoloji. İstanbul: Timaş Yayınları
- Kaynar, R. (1975). Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973), İstanbul: Sermet Matbaası, Atatürk Devrimleri Araştırma enstitüsü Yayınları. s. 245-261'deki makale.
- Kılıç, M. (2007). Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 113-140.
- Kuran, E. (1975). Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973), İstanbul: Sermet Matbaası, Atatürk Devrimleri Araştırma enstitüsü Yayınları. s. 264-268'deki makale.
- MEB (2018). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı ilkököl ve ortaokul (4, 5, 6 ve 7. sınıflar).
DOI: <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>.
- Namlı Altıntaş, İ., ve Gölen, Z. (2020). Ziya Gökalp'in Türkçülük düşüncesinin milli tarih ders kitaplarına yansımaları. *Turkish History Education Journal*, 9(2), s. 425-443.
DOI: 10.17497/tuhed.753343

- Ortaylı, İ. (2018). Gazi Mustafa Kemal Atatürk. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Palazoğlu, A. B. (1990). Atatürk ve Eğitim. Ankara: MEB Yayınları.
- Spuler, B. (1975) Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973), İstanbul: Sermet Matbaası, Atatürk Devrimleri Araştırma enstitüsü Yayınları. s. 428-439'daki makale.
- Tekin, (1975) Atatürk Devrimleri I. Milletlerarası Sempozyumu Bildirileri, 10-14 Aralık 1973), İstanbul: Sermet Matbaası, Atatürk Devrimleri Araştırma enstitüsü Yayınları.
- Tokluoğlu, C. (2012). Ziya Gökalp: Turancılıktan Türkçülüğe. *Atatürk Araştırma Dergisi*, 84, 103-142.
- Yılmaz, Z. ve Bakır, K. (2009). Balkan milliyetçiliğinin Türk eğitim düşüncesine etkileri. *TSA*, 13 (1), 53-70.
- Şahin, M. ve Tokdemir, M. A. (2011). II. Meşrutiyet döneminde eğitimde yaşanan gelişmeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 851-876 .
- Şimşek, U., Küçük, B. ve Topkaya, Y. (2012). Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının ideolojik temelleri. *Turkish Studies*, 7(4), 2809-2823.
- Şengül, T. (2007). Siyasi düşünce akımları ve tarih ders programlarındaki düşünsel değişim (1908–1930). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 40(1), 63-97.
- Şimşek, U. (2006). II. Meşrutiyet dönemi Türkçülük akımının Türk kimliği oluşturmadaki rolü. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 287-300.
- DOI: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2775/37197>
- Özkan, K. (2021). Osmanlı Aydınlarının İslamcılık ve Türkçülük Siyasetleri Üzerine Tartışmaları Çatışma, Uzlaşma, Sentez. Ankara: İksad Yayınevi
- Uyanık, E. (2006). Modernleşme Döneminde Türk Aydınlarının Eğitime Bakışı. (Yayınlanmamış doktora tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.
- Ülken, H. Z. (1994). Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi. Ülken Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- Vaidıs, T. (2005). Bir Yunancı Gazeteci Gözüyle “Atatürk”. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Yıldız, O. ve Yıldız, T. (2016). Türkiye Cumhuriyeti eğitim politikaları. *Journal Research Of Education and Society*. 3(1), 24-41.
- DOI: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/etad/issue/26384/277997>

OSMANLI SON DÖNEMİNDE BATICI AYDINLARIN EĞİTİM DÜŞÜNCELERİ EDUCATIONAL THOUGHTS OF WESTERN INTELLIGENCE IN THE LAST OTTOMAN PERIOD

Beyza Bayram

Öğrenci, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi,

<https://orcid.org/0000-0003-4148-7487>

Özet

Osmanlı devleti tarihi boyunca çok büyük başarılarla imza atmış döneminde en güçlü devletlerinden biri olmuştur. Ancak tarihsel süreç içerisinde Batıda ve dünya da meydana gelen bilimsel, teknik ve sosyal gelişmeler Osmanlı devletini olumsuz etkilemiş özellikle 18. yy'den sonra ciddi bir gerileme sürecine götürmüştür. Osmanlı devleti bu gerilemenin önüne geçmek, yenileşme ve ayakta kalma mücadelesi vermek için birçok yenileşme hareketine başlamıştır. Bu hareketlerden en önemlileri Tanzimat ve Meşrutiyet'in ilanıdır. Bu dönemlerde Osmanlı aydınlarında Osmanlı devletini ayakta tutmak ve Avrupa devletleri ile mücadele edecek bir hale getirmek için yoğun düşünce üretimi ve fikir tartışmaları meydana gelmiştir. Özellikle 2. meşrutiyet dönemi birçok fikir akımı ortaya çıkmakla beraber, bazıları aydınlar üzerinde daha etkili olmuştur. Bu fikir akımlarından biri de Batıcılık'tır. Batıcı aydınlar aralarında bazı fikir ayrılıkları olsa da Osmanlı devletinin kurtuluş reçetesinde eğitime büyük bir sorumluluk biçmiş ve eğitimle ilgili görüşlerini birçok dergi makale ve kitapta dile getirmişlerdir. Batıcı aydınların bu görüşleri Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş dönemine de etki etmekle beraber diğer fikir akımları gibi toplumun farklı kesimlerince hala tartışılmaktadır. Bu çalışmada Abdullah Cevdet, Celal Nuri İleri ve Tevfik Fikret'in eğitim görüşleri aracılığı Batıcı aydınların eğitim paradigması aktarılmaya ve dönemin eğitim sorunlarına getirdikleri çözümler eleştirel bir perspektifle sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batıcılık, Eğitim, 2. Meşrutiyet, Osmanlı Aydını

Abstract

The Ottoman state has achieved great success throughout its history and became one of the most powerful states in its period. However, in the historical process, scientific, technical and social developments in the West and in the world negatively affected the Ottoman state, especially after the 18th century, it led to a serious decline. The Ottoman state started many innovation movements in order to prevent this decline and to struggle for innovation and survival. The most important of these movements is the proclamation of the Tanzimat and the Constitutional Monarchy. In these periods, intense thought production and discussion of ideas occurred in the Ottoman intellectuals in order to keep the Ottoman state alive and to make it to struggle with the European states. Especially in the period of the Second Constitutional Monarchy, although many currents of ideas emerged, some of them were more influential on the intellectuals. One of these currents of thought is Westernism. Although the idea of westernism is an intellectual movement that started to mature in the 2nd constitutional period, its origins date back to earlier years. Although there were some differences of opinion among the western intellectuals, they gave a great responsibility to education in the salvation recipe of the Ottoman state and expressed their views on education in many magazine articles and books. Although these views of westernist intellectuals influenced the founding period of the

Republic of Turkey, they are still discussed by different segments of the society, like other currents of thought. In this study, it has been tried to convey the educational paradigm of Western intellectuals through the educational views of Abdullah Cevdet, Celal Nuri İleri and Tevfik Fikret and to present the solutions they brought to the educational problems of the period with a critical perspective.

Keywords: Westernism, Education, Second Constitutional Monarchy, Ottoman Intellectual

THE EFFECT OF CODING WITH LEGO ROBOTICS ON PRIMARY SCHOOL
STUDENTS' SCIENCE PROCESS SKILLS

LEGO ROBOTİKLE KODLAMANNIN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMSEL SÜREÇ
BECERİLERİNE ETKİSİ

Orçun BOZKURT¹, Nimet Gül PAŞABEYOĞLU²

¹Doç.Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen Eğitimi,

<http://orcid.org/0000-0003-2251-0397>

²Öğretmen, TED Hatay Koleji, Fen Eğitimi,

<http://orcid.org/0000-0001-7665-1035>

Özet

Akademik başarı her eğitim kademesindeki bireyler için önemli bir ölçüttür. Akademik başarının ölçülmesi gelecek eğitim planlarının yapılmasında önemli bir alandır. Çocukların okul öncesi eğitimden sonra okuma yazma öğrenmekle başladıkları ilk eğitim safhası ilkokullardır. Bu nedenle ilkokul öğrencilerinin akademik başarılarının ölçülmesi önemlidir. Fen bilimleri ise öğrencilerin eğitim hayatında önemli yer tutan bir çalışma alanıdır. Öğrencilerin fen bilimlerine karşı tutumları bilimsel süreçlerine de etki etmektedir. Bu noktada teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanmak hem öğrenciler hem de toplumlar açısından avantajlar yaratabilir. Günümüz teknolojisinin ulaştığı noktada pek çok işlem dijital ortamlarda bilgisayarlar aracılığı ile yapılmaktadır. Dolayısıyla bu ortamın gereklerinden biri olan kodlamanın yani bilgisayar programlarını kullanmanın ve bu programları yazmanın ve kullanılabilirliğinin önemi artmıştır. Gelişmiş bir ülke olma amacıyla olan ülkelerin bu konuya ayrıca önem verdikleri görülmektedir. Türkiye’de de son yıllarda bu konudaki çalışmalara ağırlık verdiği görülmektedir. Yine son yıllarda bu konuda yapılan yani LEGO robotik kodlama, bilgisayar programcılığı, program geliştirme vb. alanlarda yapılan akademik çalışmaların arttığı gözlemlenmektedir. Bu çalışmada LEGO robotikle kodlamanın ilkokul öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerine etkisi incelenmiştir. Çalışmaya toplam 33 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %45,2’sinin ailesinin geliri iyi ve %45,2’sinin çok iyidir. Öğrencilerin %59,4’ü erkek, %40,6’sı kızdır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında “Bilimsel Süreç Becerileri Testi” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda LEGO robotikle kodlamanın ilkokul öğrencilerinin bilimsel süreç becerilerinde pozitif yönde etkisi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: LEGO Robotik, Fen Bilimleri, Bilimsel Süreç Becerisi.

Abstract

Academic success is an important criterion for people in each levels of education. Measuring academic success is an important area in making future about education plans. Primary schools are the first stage of education that children start how to learn reading and writing after pre-school education. For this reason, it is important to measure the academic achievement of primary school students. Science is an area about studying that has an important place in the educational life of students. Students' attitudes towards science also affect their scientific processes. At this point, to

benefit advantages of the opportunities comes from technology can create advantages for both students and societies. Many processes are made of digital environments through computers in today's technology. Therefore, the importance of coding, using computer programs, writing the programs and usability of these programs has increased. The countries that aim to become a developed country give great importance to this issue. It has seen that Turkey has given the importance to studies on this issue in recent years. The academic studies has been made about LEGO robotic coding, computer programming, program development, etc.. are increasing in recent years. In this study, the effect of coding with LEGO robotics on the science process skills of primary school students was investigated. A total of 33 students participated in the study. The families of 45.2% of the students participating in the research have a good income and 45.2% of them have advance income. 59.4% of the students are boys and 40.6% are girls. "Scientific Process Skills Test" was used to collect the data of the study. As a result of the research, it has been found that coding with LEGO robotics has a positive effect on the science process skills of primary school students.

Keywords: LEGO Robotics, Science, Scientific Process Skill.

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN
ROL MODEL ALMA ALGILARI ile FEN BİLİMLERİNE YÖNELİK ÖZ-
DÜZENLEMELERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Melek KARACA¹, Oktay BEKTAŞ², Seyide EROĞLU³

¹Dr., Bağımsız Araştırmacı, Fen Eğitimi, 0000-0002-6957-5932

²Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-2562-2864

³Dr., MEB, Fen Eğitimi, 0000-0002-7363-6638

Özet

Öz-düzenleme ve rol model kavramlarını ayrı ayrı inceleyen birçok çalışma olmasına rağmen (Abdollahi et al., 2015; Han, 2022; Khodarahmi & Zarrinabadi, 2016; Pell et al., 2022; Truskauskaitė-Kunevičienė et al., 2020; Winter et al., 2020) bu iki kavram arasındaki ilişki hakkında daha az şey bilinmektedir. Oysaki, rol model alma algısı öz-düzenleme becerilerinin gelişiminde önemli bir yordayıcıdır (Karaca & Bektas, 2021). Ayrıca, öz-düzenleme becerileri gelişmiş bireyler kendilerini hedeflerine ulaştırabilecek doğru rol modelleri seçmede daha mahirdirler (Gibson, 2004). Dolayısıyla, rol model alma algısı ile öz-düzenleme becerileri arasında döngüsel bir ilişki olduğu söylenebilir. Karaca ve Bektas (2021), ortaokul öğrencilerinin rol modelleme algılarının öz-düzenlemelerini açıkladığını ve olumlu yönde etkilediğini gösteren bir model önermişlerdir. Bu model, öğrencilerin sosyal çevrelerinde ne kadar çok pozitif rol model bulunursa, farkındalık ve öz-düzenleme becerilerini edinmelerinin, kullanmalarının veya geliştirmelerinin o kadar kolay olacağını kanıtlamıştır. Yakın zamanda meslek seçimi için üniversite sınavlarına girecek olan lise öğrencilerinin de bu duyuşsal becerilerini geliştirmeleri önem arz etmektedir. Nitekim, öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır (MoNE, 2018). Bu gelişim sürecinde duyuşsal becerilerin gelişimi de büyük etkiye sahiptir.

Araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin rol model alma algıları ile öz-düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi gösteren bir yapısal eşitlik modeli geliştirmektir. Çalışmada, nicel araştırma yönteminin yordayıcı korelasyon deseni kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, bir devlet okulunda öğrenim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 362 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma verileri, “*Rol Model Alma Algısı Belirleme Ölçeği*” ve “*Fen Bilimlerine Yönelik Öz-düzenleme Ölçeği*” ile toplanmıştır. Sonuç olarak, lise öğrencilerinin rol model alma algılarının yeniden üretme, akılda tutma ve motivasyon boyutlarının, fen bilimlerine yönelik öz-düzenlemenin öğrenme stratejileri, eleştirel düşünme ve zaman-çaba düzenleme boyutlarının her birini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığını gösteren bir model geliştirilmiştir.

Kendi kendini düzenleme otomatik olarak gelişmez. Öğrencilerin sosyal çevrelerinde doğru rol model maruz kalmaları öz-düzenleme becerilerinin gelişimini etkiler (Wirthwein et al., 2020). Öz-düzenleme becerilerini geliştiren bireyler ise doğru rol modellerden önemli bilişsel ve duyuşsal özellikler kazanabilirler. Bu sonuç, lise öğrencilerinin öz-düzenleme becerilerini ve alt boyutlarını geliştirmede rol modellerin önemli olduğunu ispatlamıştır. Dolayısıyla, öz-düzenleme gelişiminin sadece erken yaşlarda değil lise döneminde de devam eden bir süreç olduğu söylenebilir. Öğrencilerin

öz-düzenleme düzeylerinin farklı geçmiş, kültür veya sınıf ortamları nedeniyle değişebileceği göz önüne alındığında, bu modelin gelecekteki öz-düzenleme çalışmaları için kullanılabileceği ve farklı demografik değişkenlerle ilişkilendirilerek bu alandaki araştırmaların kapsamının genişletilebileceği önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Rol model, öz-düzenleme, fen eğitimi, yapısal eşitlik modeli

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN STEM KARIYER İLĞİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

Seyide EROĞLU¹, Oktay BEKTAŞ², Melek KARACA³

¹Dr., MEB, Fen Eğitimi, 0000-0002-7363-6638

²Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen Eğitimi, 0000-0002-2562-2864

³Dr., Bağımsız Araştırmacı, Fen Eğitimi, 0000-0002-6957-5932

Özet

Teknoloji ve beraberinde bilginin ışık hızında değiştiği 21. yüzyılın gerekleri düşünüldüğünde, mevcut ekonomik yarışta kalabilmek için öncelikli alanlarda yetişmiş *nitelikli iş gücü* oluşturmak büyük önem arz etmektedir. Nitelikli iş gücü oluşturmak için, yeni nesil mühendis, matematikçi ve bilim insanlarının yetiştirilmesine katkı sağlayarak STEM eğitiminin geleceğe yön vereceğinin altı çizilmektedir. Ayrıca yüksek teknoloji alanındaki boşluğu doldurmak için 21. yüzyıl becerileri ile yetiştirilmiş öğrencilerin STEM eğitimi ile olabileceği artık bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında, STEM alanlarında yetişmiş nitelikli iş gücü günümüz iş dünyası için önemli olup, öğrencilerin bu alanlarla ilgili mesleklere yönlendirilmesi gerekmektedir. Araştırmanın amacı, katılımcıların STEM mesleklerine yönelik ilgilerinin belirlenmesidir. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama (survey) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini, 2020-2021 öğretim yılında Kayseri ili Melikgazi ilçesinde bulunan bir lisede öğrenim gören 9. sınıf seviyesinde 133 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma verileri, Kier, Blanchard, Osborne ve Albert tarafından 2013 yılında geliştirilen ve Koyunlu Unlu ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan STEM Career Interest Survey (STEM-CIS) ölçeğini kullanarak toplanmıştır. STEM-CIS ölçeği 5'li Likert tipinde (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5= Kesinlikle katılıyorum) ve 4 faktörlü (fen-teknoloji-mühendislik-matematik) bir yapıya sahip olup, bu çalışmada ölçeğin her bir faktör altında 10 soru içeren formu kullanılmıştır. STEM-CIS ölçeği ($\alpha=.91$) ile ölçeğe ait alt boyutlar için (Fen: $\alpha=.85$, Matematik: $\alpha=.82$, Teknoloji $\alpha=.90$ ve Mühendislik: $\alpha=.93$) Cronbach's alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve yüksek güvenilirlik değerlerine ulaşılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 paket programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların STEM mesleklerine yönelik genel eğilimlerini tespit edebilmek için her bir katılımcı için ölçek ile ilgili STEM toplam puanları hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; toplam puanların 109 ile 200 puan arasında değiştiği görülmüş ve toplam puanların ortalaması 157.34 olarak hesaplanmıştır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puanın $5*40=200$, en düşük puanın ise $1*40=40$ 'dür. Alanyazından destekle, ortalama puanlar toplam madde sayısına bölünmüş ve elde edilen ortalama 2,60 kritik değeri üzerinden incelenmiştir. Buna göre 2,60 değerinin üstünde kalanlar yüksek ilgi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, katılımcıların STEM mesleklerine yönelik genel eğilimlerinin olumlu yönde ve yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışma sonuçları dikkate alınarak, öğrencilerin STEM mesleklerine yönelik ilgilerinin artırılması için ilgi düzeylerinin erken yaşlarda belirlenerek gerekli önlemlerin alınması, cinsiyet, akademik başarı, aile gibi faktörler açısından farklı sosyoekonomik ve coğrafi bölgelerde de çalışmalar yapılarak sonuç karşılaştırması yapılması şeklinde önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: STEM, Mesleki Kariyer İlgi, Fen Eğitimi

Abstract

Considering the requirements of the 21st century, where technology and information change at the speed of light, it is of great importance to create a qualified workforce trained in priority areas to stay in the current economic race. It is underlined that STEM education will shape the future by contributing to the training of new generation engineers, mathematicians, and scientists to create a qualified workforce. In addition, it is now known that students who have been trained with 21st-century skills can be with STEM education to fill the gap in the field of high technology. From this point of view, a qualified workforce trained in STEM fields is important for today's business world and students should be directed to professions related to these fields. The research aims to determine the participants' interests in STEM professions. This study prefers the survey, one of the quantitative research methods. The sample of the study consists of 133 9th grade students studying in a high school in the Melikgazi district of Kayseri province in the 2020-2021 academic year. We have collected the research data using the STEM Career Interest Survey (STEM-CIS) scale developed by Kier, Blanchard, Osborne, and Albert in 2013 and adapted into Turkish by Koyunlu Unlu, Dokme, and Unlu (2016). The STEM-CIS scale has a 5-point Likert-type (1=Strongly disagree, 5=Strongly agree) and 4-factor (science-technology-engineering-mathematics) structure. In this study, the form of the scale containing 10 questions under each factor was used. Cronbach's alpha reliability coefficient was calculated for the STEM-CIS scale ($\alpha=.91$) and the sub-dimensions of the scale (Science: $\alpha=.85$, Mathematics: $\alpha=.82$, Technology $\alpha=.90$ and Engineering: $\alpha=.93$). high-reliability values have been reached. The obtained data were analyzed with SPSS 25 package program. To determine the general tendencies of the participants towards STEM professions, the total STEM scores related to the scale were calculated for each participant. We have seen that the total scores ranged from 109 to 200 points and the average of the total scores was calculated as 157.34. The highest score that can be obtained from this scale is $5*40=200$, and the lowest score is $1*40=40$. With the support of the literature, the average scores were divided by the total number of items and analyzed over the average critical value of 2.60. accordingly, the value above 2.60 was considered high interest. Therefore, we have concluded that the general tendencies of the participants towards STEM professions were positive and at a high level. Considering the results of the study, suggestions were made to determine the level of interest of students at an early age to increase their interest in STEM professions, to take necessary precautions, to compare the results by conducting studies in different socioeconomic and geographical regions in terms of factors such as gender, academic success, and family.

Keywords: STEM, Professional Career Interest, Science Education

1. GİRİŞ

Teknoloji ve beraberinde bilginin ışık hızında değiştiği 21. yüzyılın gerekleri düşünüldüğünde, mevcut ekonomik yarışta kalabilmek için öncelikli alanlarda yetişmiş *nitelikli iş gücü* oluşturmak büyük önem arz etmektedir (Çorlu, 2013; NRC, 2002; TÜSİAD, 2016). Nitelikli iş gücü, 21. yüzyıl becerilerine sahip olarak yetiştirilen bireyler olarak ifade edilmektedir (TYÇ, Madde 4. s. 6549). Nitelikli iş gücünün oluşması için akademisyenlere ve eğitimcilere büyük görevler düşmekte, okullardan başlanarak bir çerçeve plan dahilinde çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir (Çevik, 2018). Planlamada, öncelikli ihtiyaç alanları belirlenmeli, bireyler bu becerileri esas alan nitelikli bir eğitimden geçirilmeli ve bireylerin bu alanlara yönelik ilgi düzeyleri arttırılmalıdır (Knezek vd., 2013).

ABD`de, öğrencileri belirledikleri öncelikli ihtiyaç alanlarına yönlendirebilmek ve bu alanları cazip kılmak amacıyla *Gelecek Nesil Fen Standartları (Next Generation Science Standarts)* adı altında bir çerçeve hazırlanmıştır (NGSS, 2013). Merkezine mühendislik alanlarını alan NGSS`ye göre,

ülkelerin geleceğe yön verebilmeleri için öğrencilerinin hangi mesleğe yönelirlerse yönelirler nitelikli bir K-12 fen eğitiminden geçmeleri gerekmektedir.

Fen eğitiminin niteliğini artırmak amacıyla, ilk defa 2001 yılında Amerika`da bir eğitim kısaltması olarak ortaya konan STEM eğitimi, kısaltma içerisinde yer alan dört disiplinin (fen, matematik, teknoloji ve mühendislik) bir araya gelmesi/birbirine entegre edilmesinden çok daha fazlasını ifade etmektedir (Dugger, 2010; Ostler, 2012). ABD`de fen ve mühendislik alanlarına yönelik ilginin azalması sonucu bir eğitim reformu olarak ortaya konan STEM eğitimi, büyük yankı uyandırmış ve kısa sürede Rusya ve Japonya gibi farklı ülkelerde de konuşulmaya başlanmıştır (NRC, 2011). Nitelikli iş gücü oluşturmak için, yeni nesil mühendis, matematikçi ve bilim insanların yetiştirilmesine katkı sağlayarak STEM eğitiminin geleceğe yön vereceğinin altı çizilmektedir (Thomas, 2014). Ayrıca yüksek teknoloji alanındaki boşluğu doldurmak için 21. yüzyıl becerileri ile yetiştirilmiş öğrencilerin STEM eğitimi ile olabileceği artık bilinmektedir (Guzey, Harwell & Moore, 2014). Bu açıdan bakıldığında, STEM alanlarında yetişmiş nitelikli iş gücü günümüz iş dünyası için önemli olup, öğrencilerin bu alanlarla ilgili mesleklere yönlendirilmesi gerekmektedir (Thomasian, 2011).

Dünya Ekonomik Forumu'nun (World Economic Forum/WEF, 2020) Mesleklerin Geleceği raporuna göre; çok sayıda işte insanın yerini makinelerin alacağı ve 2025 yılına kadar insanlar, makineler ve algoritmalar arasındaki yeni iş bölümlerine imkan sağlayan 97 milyon yeni rolün/mesleğin ortaya çıkabileceği öngörülmektedir. Veri Bilimci, Yapay Zeka ve Makine Öğrenimi Uzmanı, Büyük Veri Uzmanı, Dijital Pazarlama ve Strateji Uzmanı, Dijital Dönüşüm Uzmanı, Yazılım ve Uygulama Geliştiricileri, Nesnelerin İnterneti (Iot) Uzmanı, Veritabanı ve Ağ Uzmanı, Robotik Mühendisi ortaya çıkacağı öngörülen yeni mesleklerden birkaçıdır. Bahsedilen bu meslekler *Geleceğin meslekleri* olarak da ifade edilmektedir (TÜSİAD, 2017). Gelişmiş teknolojiyi merkeze alan geleceğin mesleklerinin neredeyse tamamı STEM alanlarının doğrudan veya ilişkili olarak içerisine girmektedir (Vilorio, 2014).

Dijital dönüşüm ve beraberinde mesleklerde/kariyer alanlarında yaşanması öngörülen bu değişim beraberinde işverenin ve toplumun kişilerden beklentilerinde de değişimi getirmektedir. STEM meslekleri/kariyer alanları inovasyon, eleştirel bakış açısı, çok boyutlu düşünme, kompleks problem çözme gibi (21. Yüzyıl becerileri) beceri ve yetkinliklere sahip nitelikli insan kaynağı ortaya koyarak bu beklentiye cevap vermektedir (Çağlak, 2017; UKCES, 2013).

Diğer taraftan, son yıllarda öğrencilerin bu alanları istenilen düzeyde tercih etmedikleri tespit edilmiştir (Schwab ve Sala-i-Martín 2012). Bu durumu çok sayıda istatistik veri de desteklemektedir (Özkurt & Yakın, 2020; Taş & Bozkurt, 2019; TÜSİAD 2017). Örneğin, Taş ve Bozkurt'un Türkiye`de STEM alanlarını cinsiyet açısından değerlendirdikleri çalışmalarında farklı sayısal verilere dikkat çekilmektedir. Çalışmada, STEM alanlarını tercih eden birey sayısının düşük olduğu, STEM alanını tercih edenler arasında kadınların oranının da erkeklere oranla daha düşük olduğu ifade edilmektedir. 2008-2018 yılları arasında bir lisans alanından mezun olan toplam kadın sayısının sadece %14,2'sini STEM alanı mezunlarının oluşturduğuna dikkat çekilmiştir. Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği'nin (TÜSİAD) ortaya koyduğu rapora göre (TÜSİAD, 2017) Türkiye`de 2023 yılı toplam istihdamın %10,3 lük kısmını STEM alanlarının oluşturacağı ve bu ihtiyacında sadece %31'inin karşılanabileceği belirtilmektedir. İhtiyaç duyulan istihdamın artmasına karşın, ülkemizde ve dünyada STEM alanlarına yönelik ilginin istenilen düzeyde olmadığı raporlanmaktadır (Medeiros, 2011; MEB, 2018; Yıldırım ve Selvi, 2015). Yüksek öğrenim kurumu (YÖK) verileri de bu durumu destekler niteliktedir. Örneğin, öğrencilerin 2000-2014 yılları arasında STEM alanları olarak ifade edilen fen, matematik, teknoloji ve mühendislik ile ilgili alanları tercih oranları %44,6 azalmıştır (YÖK, 2015). Bu durum Türkiye`de ve dünyada öğrencilerin STEM alanlarına yönlendirilmesi ve bu alanlar ile ilgili meslek tercihi yapmaları konusunda teşvik edilmesinin önemli olduğunu göstermektedir (Akgündüz vd., 2015).

TÜSİAD (2014) *STEM alanında eğitim almış işgücüne yönelik talep ve beklentiler araştırmasında*, STEM işgücünün ülkelerin ekonomik ve teknolojik gelişimindeki önemi vurgulamak ve STEM alanında nitelikli insan gücü konusunda iş dünyasının talep ve beklentileri ortaya koymak amacıyla bir rapor oluşturulmuştur. Araştırmada, altı büyük ilden farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerden AR-GE Direktörleri, İK Direktörleri ve STEM Mezunu Çalışanlar olmak üzere 558 kişi ile görüşülmüştür. Çalışma sonucu elde edilen çok fazla önemli sonuçlardan belki de en dikkat çekicisi STEM mezunlarının endüstrinin beklentilerini karşılamama nedenleri ile ilgili ortaya konan sonuçlardır. Araştırmada görüşülen direktörlerin 31'i yeni mezunların yetenek ve özellikleri doğru tespit edilemediği için sahadaki beklentiye tam olarak karşılayamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu tespit aynı zamanda bu çalışmanın da temel amacını oluşturmaktadır. STEM alanlarının ve bu alanlarda yetişmiş nitelikli iş gücünün ülkelerin ekonomik ve teknolojik gelişimi açısından anahtar öneme sahip olması, bu alanları tercih eden öğrenci sayısının yeterli olmaması nedeniyle öğrencilerin bu alanlarda tercih yapmaları için teşvik edilmesinin gerekliliği ve son olarak öğrencilerin ilgi/özelliklerinin erken yaşlarda belirlenerek buna göre mesleklere yönlendirilmelerinin önemli olması gibi nedenlerden dolayı bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Ayrıca, ülkemizde yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak, orta okul düzeyinde gerçekleştirildiğinden ve meslek seçiminde lise dönemi orta okul dönemine göre daha belirleyici olduğundan çalışma önem kazanmakta ve diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, 9. sınıf öğrencilerinin STEM alanları ile ilgili kariyer ilgi düzeylerini ve dolayısıyla onların mesleki yönelimlerini belirlemektir. Araştırma sonucu elde edilen veriler yardımıyla, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmelerine, kendilerini daha iyi tanımalarına ve kişilik özelliklerine uygun alanlara ya da mesleklere yönelmelerine yardımcı olmak hedeflenmektedir. Ayrıca çalışma sonuçlarının, öğrencilere mesleki rehberlik konusunda destek sağlayan uzmanların çalışmalarını da kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda "*Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin STEM mesleklerine yönelik ilgi düzeyleri nedir?*" sorusuna cevap aranmıştır.

1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmada kullanılan, STEM-CIS ölçeği Kier ve arkadaşları tarafından (2013) "*Sosyal Bilişsel Meslek Teorisi*" (Social Cognitive Career Theory -SCCT) temel alınarak geliştirilmiştir. SCCT, Lent ve arkadaşları tarafından (1994) Bandura'nın Genel Sosyal Bilişsel Kuramı da göz önünde bulundurularak ortaya konmuştur. SCCT'ye göre, bireylerin kariyer gelişim süreçlerini etkileyen faktörler bulunmaktadır. Bu sebeple SCCT *öz-yeterlik, sonuç beklentileri, ilgi, kişisel hedefler* olmak üzere dört boyutlu bir yapı içermektedir (Lent, 2005). Bu kuramın ortaya koyduğu hipotezlerden biri de bireylerin mesleki ilgileri ile meslek seçimleri arasında pozitif ilişki bulunduğu şeklindedir. Buradan yola çıkılarak bu çalışma da öğrencilerin STEM alanlarına/mesleklerine yönelik ilgileri belirlenerek, onların STEM mesleklerine yönelik seçimleri belirlenmeye çalışıldığından SCCT temele alınarak çalışma yürütülmüştür.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) deseni kullanılmıştır. Genel tarama modelleri, belirlenen evren hakkında genel bir yargıya varmak ve bir konu ya da olayla ilgili olarak katılımcıların görüş, tutum, ilgi ve yeterliliklerini tespit etmek için evrenden seçilen bir örneklem üzerinde yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2008; Karasar, 2012). Bu araştırmada da seçilen örneklem üzerinde araştırma yürütülmüştür. Çalışmada STEM-CIS ölçeği ile öğrencilerin fen, mühendislik, matematik ve teknolojiye yönelik mesleki ilgileri belirlenmeye çalışıldığından, amaca uygun olarak tarama yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın örneklemini 2020-2021 öğretim yılında Kayseri ili Melikgazi ilçesinde bulunan bir lisede öğrenim gören 9. sınıf seviyesinde 133 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma verileri, Kier ve arkadaşları tarafından 2013 yılında geliştirilen ve Koyunlu Unlu ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan STEM Career Interest Survey (STEM-CIS) ölçeğini kullanılarak toplanmıştır. Ölçme aracı 40 maddeden oluşmakta olup, bu çalışmada kesinlikle katılmıyorumdan (1), kesinlikle katılıyorumda (5) doğru sıralanan beşli likert tipi ölçek şeklinde puanlandırılmıştır. Ölçek 4 faktörlü (fen-teknoloji-mühendislik-matematik) bir yapıya sahip olup, her bir faktör altında 10 soru bulunmaktadır. Araştırmanın verileri 2021-2022 öğrenim yılı içinde Eylül ayında toplanmıştır. Ölçme aracını uygulamak için gerekli randevular alınmış ve araştırmacılardan biri tarafından uygulama online olarak yapılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS.25 paket programı ile analiz edilmiştir. Veri toplama süreci sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Verilere ait frekans değerleri, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek geçerlik çalışmaları sayısız kere yapılmış bir ölçek olduğundan geçerliğe dair herhangi bir çalışma yürütülmemiştir. Güvenirlğe kanıt sağlamak amacıyla Cronbach alfa güvenirlık katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca, araştırma problemine cevap bulmak amacıyla da parametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır (Tekin, 1996).

3. BULGULAR

1. Güvenirlğe İlişkin Bulgular

Güvenirlık, bilimsel çalışmalarda sağlanması istenilen ilk koşul olup, bulguların ne kadar tekrar edebileceğini açıklamak için kullanılır. Aynı zamanda ölçme sonuçlarının tesadüfi hatalardan arınık olma derecesi olarak tanımlanabilir (Çepni, 2009, s.193).

STEM (Fen-Teknoloji-Matematik-Mühendislik) ile ilgili, öğrencilerin mesleki ilgi ve yönelimlerini belirlemek amacıyla geliştirilen 40 maddeden oluşan ölçeğin güvenirlğini belirlemek amacıyla SPSS.25 programı kullanılarak güvenirlık analizi yapılmış ve Cronbach alfa güvenirlık katsayısı yorumlanmıştır. Cronbach alfa güvenirlık katsayısı bir testin iç tutarlığını belirlemek amacıyla yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel tekniktir ve hesaplanan alfa değeri +1,00'e yaklaşırsa testin kendi içinde tutarlığının arttığı yorumu yapılır (Tekin, 1996).

Ölçeğin güvenirlğine ilişkin olarak, tüm ölçek için ve her bir alt boyut için ayrı ayrı α güvenirlık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin tümüne ait Cronbach alfa güvenirlği; 0,92 olarak bulunmuştur.

Tablo 1

Cronbach alfa_toplam güvenirlık katsayısı

Cronbach's alpha_toplam N of Items

,918 40

Tablo 2

Cronbach alfa_alt boyutlar güvenirlık katsayısı

Boyut	Madde Sayısı	Cronbach alfa	Madde örneği
Fen	10	,849	Fen derslerindeki başarımın, gelecek meslek hayatımda bana fayda sağlayacağına inanıyorum.
Matematik	10	,824	Matematik alanındaki mesleklere ilgi duyuyorum.

Teknoloji	10	,902	Teknoloji ile ilgili çok şey öğrenirsem pek çok iş imkanıyla karşılaşabilirim.
Mühendislik	10	,934	Mühendislik becerisi gerektiren etkinlikleri seviyorum.

Tablo 1 ve 2’de görüldüğü gibi bu ölçekten elde edilen puanların ve alt boyutlara ait puanların Cronbach alpha güvenirlik katsayısı 1 değerine yakın olarak bulunmuştur (Toplam: $\alpha=.92$, Fen: $\alpha=.85$, Matematik: $\alpha=.82$, Teknoloji $\alpha=.90$ ve Mühendislik: $\alpha=.93$). Güvenirlik katsayısı 1’e ne kadar yakınsa test o kadar kararlı, tutarlı ve tekrarlanabilir, demektir (Çepni, 2009, s.194). Bu araştırmadaki ölçekten elde edilen puanların güvenirliği tutarlı ve tekrarlanabilirdir.

2. Araştırma Problemine Ait Bulgular

"Ortaöğretim 9. Sınıf öğrencilerinin STEM mesleklerine yönelik ilgi düzeyleri nedir?" sorusuna cevap bulmak için verilere ait frekans değerleri, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Bunun için öncelikle katılımcıların STEM mesleklerine yönelik genel eğilimlerini tespit edebilmek için her bir katılımcı için ölçek ile ilgili STEM kariyer ilgi toplam puanları hesaplanmıştır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puanın $5*40=200$, en düşük puanın ise $1*40=40$ ’dür. Daha sonra her bir katılımcı için elde edilen toplam puanlar toplam madde sayısına bölünerek katılımcıların STEM mesleklerine yönelik kariyer ilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır (Turgut ve Baykul, 1992). Buna göre, 2,60 kritik değer olarak kabul edilmiş, bu değer ve üstü olumlu/pozitif ilgi, 2,60 değerinin altında kalan değerler ise olumsuz/negatif ilgi olarak değerlendirilmiştir (Öztaban ve Satıcı, 2015). Yapılan analiz sonuçlarına bakıldığında; toplam puanların 109 ile 200 puan arasında değiştiği görülmüş ve toplam puanların ortalaması $157.34/40=3.933$ olarak hesaplanmıştır. Ayrıca, her bir faktör içinde toplam puanlar hesaplanmış ve puan istatistiklerine bakılmıştır. Buna göre, ölçeğe ait her bir faktörden alınabilecek en yüksek puanın $5*10=50$, en düşük puanın ise $1*10=10$ ’dur. Ayrıca faktörlere ait toplam puanlar için ortalama değerler alınmış ve yine her bir faktör altına düşen değerlerde madde sayısına bölünerek faktör ortalamaları elde edilmiştir. Buna göre, en büyük değer $41.69/10=4.169$ ile matematik faktörü, en küçük değer ise 3.535 ile mühendislik faktörü için bulunmuştur ($\square_{fen}=4.013$, $\square_{matematik}=4.169$, $\square_{teknoloji}=4.017$ ve $\square_{mühendislik}=3.535$).

Tablo 3

Faktörler ve Toplam Madde Puanlarının İstatistiği

	Ortalama	\square_{madde}	Medyan	Mod	Std. Sapma	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Maks.
Toplam	157,34	3.933	156,00	155	18,270	-,121	-,023	109	200
Fen	40,13	4.013	41,00	44	6,117	-,414	-,525	24	50
Matematik	41,69	4.169	42,00	38	5,409	-,274	-,647	29	50
Teknoloji	40,17	4.017	41,00	30	6,719	-,439	-,406	18	50
Mühendislik	35,35	3.535	35,00	30	7,988	,057	-,585	19	50

Tablo 3 farklı açılardan incelenmiş ve her bir madde için normal dağılım gösterip göstermediği araştırılmıştır. İlk olarak mod, medyan ve ortalama değerlerine bakılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiğinin söylenebilmesi için mod, medyan ve ortalama değerlerinin aynı veya birbirine yakın olması istenen bir durumdur (Köklü vd., 2007). Tablo 3 incelendiğinde bu değerlerin teknoloji faktörü dışında toplam puan ve faktör puanları için birbirlerine çok yakın oldukları görülmektedir. İkinci olarak ise Çarpıklık ve Basıklık değerleri incelenmiştir. Bu değerlerinde verilerin normal dağılım

gösterebilmesi için -2 ile +2 aralığında olması beklenir (Köklü vd., 2007). Tablo 3 incelendiğinde tüm maddeler için değerlerin -2 ile +2 aralığında yer aldığı görülmektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Katılımcıların STEM mesleklerine yönelik genel eğilimlerini tespit edebilmek için her bir katılımcı için ölçek toplam puanları hesaplanmıştır. Toplam puanlar ile ilgili istatistik yöntemler uygulanmıştır. Toplam puan için elde edilen ortalama değere göre ($\square_{\text{toplam}}=3.933$), katılımcıların STEM mesleklerine yönelik genel eğilimlerinin olumlu yönde ve yüksek seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Her bir faktör için ortalamalar alındığında değerlerin 3.535 (mühendislik) ile 4.169 (matematik) arasında değiştiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, öğrencilerin matematik alt boyutuna yönelik ilgilerinin en yüksek olduğu ifade edilebilir. Bu durum mevcut sınav sistemindeki matematik alanının öğrenciler gözündeki önemi ile açıklanabilir. İlgili alanyazın incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlarla benzerlik ve farklılık gösteren çalışmaların bulunduğu tespit edilmiştir (Christensen & Knezek, 2017; Çevik, 2018; Karakaya, 2017; Koyunlu Unlu vd., 2016). Örneğin, Karakaya'nın (2017) ortaokul öğrencilerinin STEM mesleklerine yönelik ilgileri düzeylerini çalışmasında, katılımcıların $\square_{\text{toplam}}=3,75$ olarak hesaplanmış ve katılımcıların mesleki ilgi düzeyleri ortalamasının üzerinde olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, aynı çalışmada alt boyutlar içerisinde en yüksek ortalama teknoloji alt boyutuna ait iken ($\square_{\text{teknoloji}}=3.88$), en düşük ortalama mühendislik alt boyutuna ait ($\square_{\text{teknoloji}}=3.46$) olarak bulunmuştur. Bu durum öğrencilerin teknolojiye olan ilgilerine dayandırılmış ve bu yönüyle bu çalışmadan farklı bir bakış ortaya konmuştur. Christensen ve Knezek'in (2017) MSOSW projesi kapsamında sekiz yüzden fazla ortaokul öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmalarında, katılımcıların yarıya yakınının STEM kariyerlerine yönelik ilgilerinde artış ve buna bağlı olarak da STEM mesleklerine yönelik eğilim tespit edilmiştir. Bu durum, STEM mesleklerinin geleceğin meslekleri olarak değerlendirilmesi ve bu mesleklere gelecekte ihtiyaç duyulacağına ilişkin durum raporlarının da doğal bir sonucu olarak ifade edilebilir (Thomas, 2014; World Economic Forum/WEF, 2020).

Öğrencilerin mühendislik alt boyutuna yönelik ilgilerinin diğer boyutlara göre düşük (3,535) olduğu tespit edilmiştir. Günümüzde mühendislik alanlarına yönelik tercihlerde artış gözlenirse de artışın istenilen düzeyde olmadığı ifade edilmektedir (NSF, 2019). Bu durum, kariyer alanlarının yeterince bilinmemesi, düşük öz-yeterlik, aile ve öğretmenlerin olumsuz ifadeleri gibi birçok nedenle izah edilebilir (Sidiq vd., 2021).

Öneriler

STEM-CIS ölçeğinin ile yapılan tarama çalışma sonucunda aşağıda belirtilen çözüm önerileri ortaya çıkmıştır:

- Farklı okul türlerine göre karşılaştırma yapılarak, anlamlı bir farkın ortaya çıkıp çıkmadığına bakılabilir.
- Katılımcıların yönelimlerini daha ayrıntılı inceleyebilmek ve altında yatan nedenleri ortaya koymak için çalışma nitel veri toplama araçları ile zenginleştirilebilir.
- Çalışma sonuçları dikkate alınarak, öğrencilerin STEM mesleklerine yönelik ilgilerinin arttırılması için ilgi düzeylerinin erken yaşlarda belirlenerek gerekli önlemlerin alınması, cinsiyet, akademik başarı, aile gibi faktörler açısından farklı sosyoekonomik ve coğrafi bölgelerde de çalışmalar yapılarak sonuçlar karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akgündüz, D., Aydeniz, M., Çakmakçı, G., Çavaş, B., Çorlu, M. S., Öner, T., & Özdemir, S. (2015). *STEM eğitimi Türkiye raporu*. İstanbul: Scala Basım.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*.
- Christensen, R., & Knezek, G. (2017). Relationship of middle school student STEM interest to career intent. *Journal of education in science environment and health*, 3(1), 1-13. <https://doi.org/10.21891/jeseh.275649>
- Çağlak, S. (2017). Does hands-on science practices make an impact on achievement in science? A meta-analysis. *Journal of Education in Science Environment and Health*, 3(1), 69-87. <https://doi.org/10.21891/jeseh.275708>
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. Genişletilmiş 4. baskı, Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Çevik, M. (2018). Impacts of the project based (PBL) science, technology, engineering and mathematics (STEM) education on academic achievement and career interests of vocational high school students. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi= Pegem Journal of Education and Instruction*, 8(2), 281-306. <https://doi.org/10.14527/pegegog.2018.012>
- Çorlu, M. S. (2013). Insights into STEM education praxis: An assessment scheme for course syllabi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(4), 2477-2485. <http://hdl.handle.net/11693/54454>
- Dugger, W. E. (2010). *Evolution of STEM in the United States*. In 6th biennial international conference on technology education research (Vol. 10).
- Greenhill, R. (2011, September). *The global competitiveness report 2011-2012*. Geneva: World Economic Forum.
- Guzey, S. S., Harwell, M., & Moore, T. (2014). Development of an instrument to assess attitudes toward science, technology, engineering, and mathematics (STEM). *School Science and Mathematics*, 114(6), 271-279. <https://doi.org/10.1111/ssm.12077>
- Karakaya, F. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin fen, teknoloji, matematik ve mühendislik (FeTeMM) mesleklerine yönelik ilgi düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi* [Scientific research method]. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kier, M. W., Blanchard, M. R., Osborne, J. W. & Albert, J. L. (2014). The development of the STEM career interest survey (STEM-CIS). *Research in Science Education*, 44(3), 461-481.
- Knezek, G., Christensen, R., Tyler-Wood, T., & Periathiruvadi, S. (2013). Impact of Environmental Power Monitoring Activities on Middle School Student Perceptions of STEM. *Science Education International*, 24(1), 98-123.
- Koyunlu Unlu, Z. K., Dokme, I., & Unlu, V. (2016). Adaptation of the science, technology, engineering, and mathematics career interest survey (STEM-CIS) into Turkish. *Eurasian Journal of Educational Research*, 16(63), 21-36.

- Köklü, N., Büyüköztürk, Ş., & Çokluk-Bökeoğlu, Ö. (2007). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem A Yayıncılık.
- Lent, R. W. (2005). A social cognitive view of career development and counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 101-130). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79-122.
- Medeiros, D. J. (2011). *The influence of female social models in corporate STEM initiatives on girls' math and science attitudes*. University of Pennsylvania.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). “Öğretim Programlarını İzleme ve Değerlendirme Sistemi-Öğretim Programları”. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>
- National Research Council. (2002). *Minority students in special and gifted education (Committee on Minority Representation in Special Education, M. S. Donovan & C. T. Cross, Eds., Division of Behavioral and Social Sciences and Education)*. Washington, DC: National Academy Press.
- Next Generations Science Standards [NGSS] (2013). *The next generation science standards executive summary*: <https://bit.ly/3whe2TS> 25.05.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ostler, E. (2012). 21st century STEM education: A tactical model for long-range success. *International Journal of Applied Science and Technology*, 2(1).
- Özkurt, Ö., & Yakın, İ. (2020). 2013-2019 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin stem alanlarında kayıtlı öğrenci sayılarının cinsiyet bağlamında karşılaştırılması. *Euroasia Journal of Social Sciences & Humanities*, 7(13), 68-85.
- Öztaban, A., & Satıcı, A. F. (2015). Bilişim teknolojileri alanında eğitim gören ortaöğretim öğrencileri doyum ölçeği: Geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 4(1), 1-7.
- Sidiq, Y., Ishartono, N., Desstya, A., Prayitno, H. J., Anif, S., & Hidayat, M. L. (2021). Improving elementary school students’ critical thinking skill in science through hots-based science questions: A quasi-experimental study. *Jurnal Pendidikan IPA Indonesia*, 10(3), 378-386.
- Taş, B., & Bozkurt, E. (2019). Türkiye’de STEM alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri araştırma ve izleme raporu. *Etkiniz AB Programı ve Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği Raporu*.
- Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. (10. Baskı). Ankara: Yargı Yayınları.
- Thomas, T. A., (2014). *Elementary teachers’ receptivity to integrated science, technology, engineering, and mathematics (STEM) education in the elementary grades*. (Doctoral dissertation). Retrieved from Proquest. (3625770).
- Thomasian, J. (2011). *Building a science, technology, engineering, and math education agenda: an update of state actions*. NGA Center for Best Practices.
- Turgut, M. F., & Baykul, Y. (1992). *Ölçme teknikleri*. Ankara: ÖSYM yayınları, 2.
- TÜSİAD (2014). *STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics, Fen, Teknoloji, Mühendislik, Matematik) alanında eğitim almış işgücüne yönelik talep ve beklentiler araştırması*. TUSIAD.
- TÜSİAD (2016), Türkiye’nin Küresel Rekabetçiliği İçin Bir Gereklik Olarak Sanayi 4.0, <http://www.tusiad.org/indir/2016/sanayi-40.pdf>

- TÜSİAD, (2017). *Faaliyet raporu*. <https://tusiad.org/tr/faaliyet-raporlari/item/9911-tusiad-faaliyetraporu-2017>
- TYÇ, 2015. <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/turkiye-yeterlilikler-cercevesi> adresinden 12.05.2022 tarihinde erişilmiştir.
- UKCES (UK Commission for Employment and Skills). (2014). Employer skills survey 2013: UK results evidence.
- Vilorio, D. (2014). *STEM 101: Intro to tomorrow's jobs*. *Occupational Outlook Quarterly*, 58(1), 2-12.
- WEF. (2020). *Global Competitiveness Index*. <https://www.weforum.org/reports> 26.05.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yıldırım, B., & Selvi, M. (2017). STEM uygulamaları ve tam öğrenmenin etkileri üzerine deneysel bir çalışma. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 13, 183-210. <https://hdl.handle.net/20.500.12428/1737>
- Yüksek Öğretim Kurumu (2015). <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 25.06.2022 tarihinde erişilmiştir.

HİNT FİMLERİNDE DİNİ ÖGELER VE İNANIŞ BİÇİMLERİ RELIGIOUS ITEMS AND BELIEFS IN INDIAN FILMS

Esra BÜYÜKBAHÇECİ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve
Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Ana Bilim Dalı.

ORCID: 0000-0002-3339-0071.

Özet

Bir toplumun kültürüne dair yaşayış ve dini inanış biçimlerini tanıtmaya yarayan en önemli araçlardan biri sinemadır. Yaygın kanının aksine Hint filmleri her ne kadar tek başlık altında “Bollywood” olarak bilirse ve adlandırılrsa da Hindistan’da sadece Bombay (Mumbai) menşeli film endüstrisi bulunmamaktadır. Ülkenin güneyinde yer alan Andhra Pradesh eyaletinin resmî dili olan Telugu dilinde çekilen filmler “Tollywood”, Tamil Nadu eyaletinin resmî dili olan Tamil dilinde çekilen filmler ise “Kollywood” olarak adlandırılmaktadır. Üç büyük sektöre yerel film sektörlerin de eklenmesi, bizlere Hint sinema endüstrisinin büyüklüğünü açıkça göstermektedir. Bu filmler, Hint kültürünü ve toplumunu tüm dünyaya tanıtmış ve Hint filmlerinin popülerliğini arttırmıştır. Hint filmlerinde işlenen konu ne olursa olsun (tarihî olaylar ya da kitaptan uyarlamalar) filmlerin hepsinde dini ritüellerin uygulamalarıyla ilgili sahneler görmek mümkündür. Bu sahnelerde çok tanrılı bir din olan Hinduizm’in çeşitliliği, her filmde farklı tanrı idolüyle birlikte dini bayramlarda sahnelendiği görülmektedir. Böylece, ülkede çoğunluğun inandığı Hinduizm dinine ait öğeler sıkça konu edilmektedir. Örneğin, bir filmde geçen evlilik töreni sahnesinde, kadının kıyafetinin erkeğin kıyafetinin ucundan bağlanarak yedi kez ateşin etrafında dönmesi Hint film/dizilerde örneğini çok defa gördüğümüz âdet haline gelmiş bir törendir. Bu sahnede Hinduizm’in ateş tanrısı, Agni anılarak sembolleştirilmiştir. İzleyici Hinduizm’e ait ateş tanrısının olduğunu bilmeseydi sahneyi anlamlandıramayacak ve neden ateşin etrafında döndüklerini bilemeyecektir. Kültürün bir parçası olan bu tören ve uygulamaların doğru anlaşılması ve yorumlanması için bu çalışmanın yön göstermesi hedeflenmektedir. Seçilen Hint filmleri üzerinden konu edilen dinî unsurlar incelenecektir. Filmlerde, farklı tanrılara farklı inanış biçimleriyle yer verilmesinin nedeni olarak kurgusal akışı beslediği mi yoksa kültürel değerleri aktarmadaki misyonun mu öncelikli olduğu sorusuna dikkat çekilip, araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hint Sineması, Hinduizm, Bajirao Mastani, Lagaan, Bajrangi Bhaijaan.

Abstract

Cinema is one of the most important tools to introduce the way of life and religious beliefs about the culture of a society. Contrary to popular belief, although Indian movies are known and named as "Bollywood" under a single title, there is not only a Mumbai (Mumbai) origin film industry in India. Films shot in Telugu, the official language of the state of Andhra Pradesh, located in the south of the country, are called "Tollywood", and films shot in Tamil, which is the official language of the state of Tamil Nadu, are called "Kollywood". The addition of local film industries to the three big sectors clearly shows us the size of the Indian cinema industry. These films introduced Indian culture and society to the whole world and increased the popularity of Indian films. Regardless of the subject

covered in Indian films (historical events or adaptations from the book), it is possible to see scenes related to the practices of religious rituals in all of the films. In these scenes, the diversity of Hinduism, which is a polytheistic religion, is seen on religious holidays with different god idols in each movie. Thus, elements belonging to the religion of Hinduism, which the majority believe in in the country, are frequently discussed. For example, in the wedding ceremony scene in a movie, the woman's clothing being tied around the man's clothing and turning around the fire seven times is a ritual that we see many times in Indian movies/series. In this scene, the fire god of Hinduism is symbolized by commemorating Agni. If the audience does not know that there is a fire god belonging to Hinduism, they will not be able to make sense of the scene and will not know why they revolve around the fire. It is aimed to guide this study in order to understand and interpret these ceremonies and practices, which are a part of culture. The religious elements that are the subject of selected Indian films will be examined. The question of whether it feeds the fictional flow or the mission of conveying cultural values is the priority as the reason why different gods are included in different forms of belief in the films will be pointed out and investigated.

Key Words: Indian Cinema, Hinduism, Bajirao Mastani, Lagaan, Bajrangi Bhaijaan.

Giriş

Hint film endüstrisi, her yıl üretilen film sayısı açısından dünyanın en büyüğüdür ve farklı dillerde çıkan filmler sayesinde uzun yıllardır dünyanın en büyük film yapımcısı ülkesi Hindistan olarak bilinir (Wadia, 2008: 32). İlk dönemlerde sadece romantik aşk konulu filmler yer alsa da Hint sineması kendi kültürlerinde var olan masallardan ve mitolojik konulardan fazlaca beslendiği bilinmektedir. Hindu öğeler, Hint menşei ya da Hint kültürü ile ilgili filmlerde yaygındır ancak bu filmlerde ifade edilen temalar değişiklik göstermektedir. Geleneksel Hindu değerleri yansıtmaya çalışan sayısız film örneği vardır (Burton, 2013: 7). Son zamanlarda gerçek ya da tarihî olaylardan esinlenen filmlerin yer alması da ayrıca dikkat çekicidir. Ünlü aktör, yönetmen ve yapımcı Aamir Khan, filmlerinde özellikle toplumsal sorunlara değinerek gerek Hint toplumunda gerekse de tüm dünyada büyük oranda farkındalık yaratmayı başarmıştır. Hint sinema endüstrilerinden kuzeye ya da güneye ait sektörler fark etmeksizin (Bollywood, Hintçe/Hindi Dili; Tollywood Telugu Dili, Kollywood, Tamil Dili; Sandalwood, Kannada Dili) filmlerinde sahnelenen danslar önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple, dans ve müzik içerikli sahnelerin fazla olmasından dolayı Hint sinemasına yönelik oldukça uzun metrajlı olduğuna dair eleştiriler yapılmaktadır. Filmlerdeki bu dans geleneği, kadim Hint toplumunun Vedalar Döneminin (MÖ 1500) kutsal kitapları olan *Samaveda* (melodi bilgisi) ilahi kitabına kadar izini sürmek mümkündür. Böylece, Hint toplumunda müziğin öneminin büyüklüğü açıkça anlaşılmaktadır. Zamanla insanların duyguları ile yerel kültürlerin karışımı müziği daha da zenginleştirmiştir (Kaya, 2000: 46). Kendi kültürlerine has özellikleri ve yapısıyla Hint sineması, dünya sinemasından bu noktada ayrılmaktadır. Hint filmlerinin bir başka özelliği de sahnelenen dinî ritüeller veya farklı tanrılara adanmış bayramlardır. Din, günümüz toplumunda o kadar büyük bir rol oynuyor ki, filmlerde de kendine yer bulması şaşırtıcı değildir (Barton, 2010) Kendi kültürlerini tanıtmaya amacıyla yapılan bu sahneler, izleyiciye Hint kültür yapısı ile ilgili bilgiler vermektedir, ancak son zamanlarda filmlerde farklı konuların işlenmesiyle birlikte Hinduizm'e ait farklı özellikteki tanrılara yer verilmiş ve bu durum da seyirci tarafından çoğu sahnenin anlaşılmadığına dair eleştirileri doğurmuştur. Bu çalışmada ise Hindu topluma ait dinî ritüellere açıklık getirilerek, Hint kültürünü daha iyi ve doğru anlamak adına filmlerde sahnelenen tanrı inanışlarının tesadüf olmadığı da kanıtlanmak istenmiştir. Bu çalışma sayesinde izleyicinin konu ve sahnelenen tanrılarla gerekli bağı kurması hedeflenmiştir.

Seçilen Hint Filmleri ile İlgili Filmlerde Kutlanan Dinî Bayramlar

Başrolünde Aamir Khan'ın yer aldığı, 2001 yapımı **Lagaan** filmi, kırsal kesimde yaşayan Hintlilerin, İngiliz sömürgesi karşısında vermek zorunda oldukları *lagaan* isimli vergiyi ve sıkıntılı günleri konu

edilmektedir. Müzikal/spor türünde olan bu film, bağımsızlık öncesi Hintli futbolcuların yabancı bir ülke karşısında oynadığı maçtan esinlenilerek vergi için İngilizlerle oynanan kriket maçına yer verilir. Köylüler daha önce hiç oynamadığı ancak kısa sürede öğrendiği bu maça çıkmadan önce, tanrı Krishṇa'nın doğduğu gün olan Krishṇa Janmastami bayramı kutlanmaktadır. Köyde yüksek bir yere inşa edilen Krishṇa taptığında ibadetlerini gerçekleştirirler. Tanrı Krishṇa, Vishnu'nun sekizinci ve en önemli bedenlenmesidir. Krishṇa kültü, bir çoban kahramanın, Hindu olmayan unsurlarla mücadelesi sonucu insanlar tarafından çok sevilip tanrılaştırılmasıyla ortaya çıkmış olduğu tahmin edilmektedir. Bu yüzden genellikle kırsal kesimde yaşayan köylüler, ibadet için tanrı Krishṇa'yı tercih ederler. Ten rengi genellikle mavi veya siyahtır, iki kolu, iki eli vardır ve elleriyle flüt çalar. Ayakta durup flüt çalarken yanında veya arkasında beyaz, sevimli bir öküz, tavus kuşu veya karısı Radhā olabilir. Filmde ise köylülerin yaşadığı mücadelede Krishṇa kültüründen dolayı filmde Krishṇa'nın doğum gününü kutlandığı dini bayramın kutlandığı sahnelere yer verilmektedir.

Aksiyon ve dram türünde çekilen ve 2015 yılında izleyici ile buluşan **Bajrangi Baijaan** filmi "Sevginin Gücü" adıyla Türkçe'ye çevrilerek başrolde Salman Khan yer almaktadır. Filmde konuşamayan beş yaşındaki Pakistan'lı Shaida tedavi ettirmek üzere ailesiyle birlikte Hindistan'a getirilir, ancak Shaida, trende annesinin yanından ayrılarak kaybolur. Tam da bu noktada Bajrangi (Salman Khan) adındaki genç bir adam ile yolları kesişir. Aralarında herhangi bir kan bağı olmamasına rağmen Bajrangi, Shaida'ya maddi/manevi gerekli tüm yardımları yapmak istemesi üzerine ikili, macera dolu bir yolculuğa çıkar. Film, tarihi bir olayı ya da gerçeği yansıtmamasının aksine filmin ilk sahnelerinde (16:20) Hanumān bayramı kutlanmaktadır. Hindu tanrıların Hanumān'ın heykelinin yer alarak kutlama yapılması senaryo ile son derecede uyumludur. Hakkındaki bilgileri Ramāyaṇa Destanı'ndan edindiğimiz Hanumān, Rāma'nın dostu ve en güvenilir hizmetkârıdır. Lankā adasına gidip Sītā ile görüşür ve Rāma'nın gelip kendisini kurtaracağını haber verir. Olağanüstü güçleri sayesinde Rāma'ya yardım ederek Sītā'yı kurtarır. Uçma yeteneği sayesinde Lankā'dan sonra Himālayalara uçarak oradan şifalı otları getirir. Hindistan'da her Rāma tapınığında mutlaka Hanumān'ın da bir idolü bulunur. Bir maymun başı, iki kolu ve uzun bir kuyruğu vardır. Vücudu, güçlü bir insanın vücudu gibidir (Kaya, 2000: 11). Filmde hem fiziksel görünüşüyle hem de davranış biçimiyle Hanumān'a benzetilen Bajrangi'nin küçük kız çocuğuna yardım etmesi, seçilen tanrı Hanumān ile özdeşleştirilmiştir. Ek olarak, Bajrangi'nin taktığı kolye de Hanumān'ın elinde her zaman taşıdığı gürz şekilde kolyedir. Böylece filmde senaryoya ve konuya uygun olarak Hanumān bayramının kutlanması, Hindu inanışlarının davranış biçimlerine yansması sonucu Hanumān'ın yardımseverliğinin ve Rama'ya gönülden bağlılığı örnek alınarak oluşturulduğu da açıkça anlaşılmaktadır.

2012 yılında gösterime giren **Kahaani** filminde ise Londra'da yaşayan hamile bir kadının kayıp kocasını bulmak amacıyla kocasının memleketi olan Hindistan'ın Kalkūta şehrine gelmesinin hikayesi anlatılmaktadır. Gerilim/gizem türünde olan bu filmde, kocasından hiçbir iz olmamasına rağmen kadının tek başına mücadeleler içindeki hâli yansıtılmaktadır. Filmin sonunda ise tanrıça Dūrga'ya adanan Dūrga Puja (Dūrgapūcā) bayramı sahnelenmektedir. Tanrıça Dūrga, Şiva'nın karısıdır, ancak bağımsız gözüktür ve ona ayrıca tapılır. Filmde konu edinilen kadının tek başına mücadelesi, kötü insanlarla olan savaşı tanrıça Dūrga'nın kötü ruh Mahiṣāsura'ya karşı kazandığı zafer ile özdeşleştirilerek, diğer ismi Dussehra olan bayrama yer verilmektedir. İyinin kötüye galip gelişini simgeleyen bu bayram, ülkenin çeşitli yerlerinde değişik biçimlerde kutlanır. Temel amaç ayındır, yani tanrıçanın dişil enerjisinin (şakti) büyüklüğünü göstermektir. Tanrıçanın koruyucu annelik yönü vurgulanır. On gün süren bayramın her dokuz gecesi, tanrıça Dūrga'nın "Navadūrga" denilen dokuz biçimine yani dokuz farklı bedenlenmesine adanmıştır (Kaya, 2000: 32).

Bir Hint kralının hayatını romantik/dram türünde yansıtan **Bajirao Mastani** (2015) filmi, Maratha kralı Bajirao'nun yönetimindeki dönem yansıtılmıştır. Filmde, kralın yönetim sürecinde yaşadığı zorluklar yansıtılırken bir yanda da biri Hindu biri de Müslüman olan iki karısı da konu edilmektedir.

Kendisi Hindu olduğu için Müslüman bir kadın ile evlenmesi, ona sarayında bir oda vermesi ve hatta ondan doğan çocuklarına Shamsheer Bahadur isminin vermesi toplum tarafından çok tepkilere sebep olur. Bölgede yaşayan Hindu din adamları bu durumu değerlendirmek üzere bir araya gelerek Müslüman bir kadınla evlenilmesi uğursuzluğa sebep olacağı için kralın başına bir felaket geleceği haberini tüm krallığa duyurur. Bunun üzerine insanlar huzursuzluk için beklemeye başlarlar ve dedikodular bölgede yayılmaya başlar. Kral, hem üzerindeki bu dedikodulara son vermek hem de krallığını genişletmek için savaşa çıkmaya hazırlanır. Savaşa çıkmadan önce senaryo gereği Ganeşa (Ganeş/Ganesh) Çaturthi bayramı kutlanmaktadır. Tanrı Ganeşa engelleri ortadan kaldıran ve tüm sıkıntıları gideren özelliği ile bilinmektedir. Tam da bu özelliğinden dolayı kral için önemli bir yere sahip olduğu da filmde işlenmektedir. Ganeşa (Ganeş/Ganesh) Çaturthi; ağustos ayında tüm Hindistan’da, özellikle de Mahārashtra bölgesinde kutlanır. Tanrı Ganeşa’nın sekiz metreye kadar varan büyüklükteki topraktan heykeli eve getirilir, iki ile on gün arasında ona tapınılır. Kalabalık hâlde, Ganeşa, ellerde taşınarak yürünür sonra da denize veya bir göle bırakılır (Kaya, 1997: 12). Filmde ise krallıkta özel bir odada bulunan heykelinin önünde kutlama yapılmaktadır. Yanında Hindu karısı ile birlikte tüm dinî ritüelleri gerçekleştirirler. Bu sırada öldürülmek üzere kumpas kurulan Müslüman karısı da dışarda oğlunun hayatını kurtarmak üzere savaşmaktadır. Bunu fark eden kral, ibadetini bitirdikten sonra Müslüman karısını kurtarır. Böylece, sıkıntılar bir nebze olsun giderilmiş bir şekilde kral, savaşa gönderilir.

Hint toplumunda farklı dinlere ait inanışlar da olduğu için filmlerde sadece Hinduizm’den izlerden ziyade İslamiyet’e konulu dinî öğelere de yer verilmektedir. Örnek olarak, 2007 yapımı başrolde Ranbir Kapoor’un oynadığı **Saawariya** isimli filmi gösterebiliriz. Film, Dostoyevski’nin Beyaz Geceler romanının uyarlanmasıdır. Her ne kadar romandan uyarlama olsa da film, büyük bir ustalıkla Hint toplumuna ve kültürüne entegre edilerek Hint sinemasındaki yerini almıştır. Filmde romanın kurgu hikayesinin yanı sıra uyarlandığı Hint toplumun yaşadığı sosyal sıkıntılara da yer verilmiştir. Yağmurlu bir gecede köprüde bekleyen Sakina, Raj ile karşılaşır. Sakina, ona geri gelmek üzere söz veren sevgilisinden bahseder. Raj, Sakina’ya âşık olsa da ona sevgilisini bulması için yardım eder. Oysa ki sevgilisi Sakina’dan ayrılırken gitmek zorunda olduğunu ancak Ramazan Bayramı’nda geri geleceğini söyler. Bunun üzerine bir gün Raj, Müslümanların yaşadığı mahalleye gelerek hilalin görüldüğünü işaret eder ve yarın bayram ilan edildiğinin müjdesini verir. Bunun üzerine film, mahalledeki herkesin büyük bir coşku ve mutlulukla birbiriyle bayramlaşma sahnesini gösterir. Ülkede çoğunluk olarak Hinduların olması filmde Hindu aktörlerin yer almasına rağmen Müslüman toplumun bayramlarına gösterilen saygı ve beyaz perdeye taşınan bu görsel ile Hint filmlerinde sadece etnik yapının değil dini yapının da çeşitliliğinden söz etmek mümkündür.

Sonuç Yerine Değerlendirme

Örneklerden de anlaşılacağı üzere Hint sineması, çeşitli konulardan beslenen önemli sektörlerden biridir. Hint filmleri, nitelik ve nicelik itibarıyla uyarlama eserlerden beslense dahi, yoğun bir biçimde Hint kültüründen sahneler görmek de mümkündür. Elbette ki her filmde dini öğelere yer verilmemektedir ancak yine de filmde yer alan karakterlerin birbirlerini selamlama ifadesinden onun hangi dine ait olduğu ya da hangi tanrıya inandığı net bir biçimde anlaşılabilir. Bu açıdan bakıldığında, Müslümanların birbirlerini selamlama şekli yaygın olarak bilinirken (“selamun aleykum” ya da sadece “salam”), Hindularda “namaste” kelimesi yerine “radhe radhe” ifadesini kullanıyorsa tanrı Krishna’ya inanan bir toplum olduğunu anlayabilmekteyiz. Hinduizm’de temelde üç tanrı (Brahma, Vishnu, Şiva) ve bu üç tanrının kendilerine ait özellikleri (Brahma, yaratıcı; Vishnu, koruyucu; Şiva, yok edici) itibarıyla ayrı ayrı görevleri de bulunmaktadır. Hint toplumunda ise bahsi geçen tanrı çeşitliliğinden dolayı, Hindular Vishnucular (Vishnuit) ve Şivacılar (Şivait) olmak üzere iki büyük mezhebe ayrılmaktadır. Hatta Vishnu’nun bilinen on bedenlenmesinde (avatara) yer alan tanrı Krishna’nın bile taraftarları o kadar fazladır ki bu yüzden onlar da Hare Krishnacılar olarak bilinmektedir.

Çoklu tanrı inanişından dolayı kaçınılmaz olarak ortaya çıkan mezhepsel bu farklılıktan dolayı Vishnucu bir kimse Şiva'yı sevmiyor ya da ona dua etmiyor anlamına gelmez sadece Vishnu'ya daha çok ibadet ve dinî ritüel uygulamaları yapıyor anlamına gelmektedir. Bu sebeple ilgili filmlerde görülen, herkesin inanç bakımından çatı bir kapsam olarak Hindu olduğu ancak konu itibariyle farklı tanrılara, mezheplere ve inaniş biçimlerine yer verilmektedir. Seçilen tanrı ya da gerçekleştirilen ritüelin tesadüfi olmadığı, sadece filmin konusuyla bir bağ kurulunca verilmek istenen mesajın doğru anlaşılabilceği da bilinmelidir. Genel olarak, sadece temelde yer alan üç tanrı ve özelliği bilinse de kırsal kesimlerdeki küçük azınlıklar tarafından farklı tanrılara da inancın devam ettiğini anlatma amacıyla kurgu yapılabilmektedir sonucuna da varabiliriz.

Kaynakça

- Barton, Christine. "God in the Movies: When Banal Religion is disguised by Humour." Media, Film, Music, Religion Blog, October 28, 2010.
- Burton, David F. "Fire, Water and The Goddess: The Films of Deepa Mehta and Satyajit Ray as Critiques of Hindu Patriarchy." Journal of Religion & Film, 17(2) (2013), 6-77.
- Kaya, Korhan (1997). Hint Mitolojisi Sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaya, Korhan (2018). Hinduizm. İstanbul: Sujala Yayıncılık.
- Kökdemir, Esra (2022). "Sinema ve Edebiyat İlişkisi Bağlamında Dostoyevski'nin Beyaz Geceler Romanının Hint Sinemasına Uyarlanması: Saawariya Filmi" Hece Dergisi Dostoyevski Özel Sayısı.
- Qadri, Monisa and Mufti, Sabeha "Films and Religion: An analysis of Aamir Khan's PK" Journal of Religion & Film, 20 (1) (2016), 1-29.
- Wadia, Angela. "Film, Television, and Radio Production: Elements, Dimensions and Trends." New Delhi: Kanishka Publishers, 2008.

**SANSKRİT DİLİ VE ÖZELLİKLERİ: HİNT'TE DİNİ VE EDEBİ METİNLERİN
KRONOLOJİK OLARAK İNCELENMESİ**
**SANSKRIT LANGUAGE AND PROPERTIES: A CHRONOLOGICAL EXAMINATION
OF RELIGIOUS AND LITERATURE IN INDIAN TEXTS**

Esra BÜYÜKBAHÇECİ

**Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve
Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Ana Bilim Dalı**

ORCID: 0000-0002-3339-0071.

ÖZET

Hint alt kıtasında yaklaşık olarak MÖ 1500 yıllarında oluşturulduğu tahmin edilen ve insanlığın bilinen en eski kutsal kitapları olan *Vedaların* (*R̥gveda*, *Sāmaveda*, *Yacurveda* ve *Atharvaveda*) yazıldığı dil Sanskrit dilidir. *Upanishad* felsefe metinlerinin, *Mahābhārata*, *Ramāyaṇa*, *Harivaṃṣa* gibi destanların, *Purāṇa* mitolojik içerikli anlatıların ve bazı Buddhist *Sūtralar* ile birlikte daha birçok edebi eserin orijinal dili Sanskrit'tir. Sanskrit sözcüğü “k̥” fiili ile “saṃs” ön ekinin birleşimiyle “arınmış, mükemmeleştirilmiş” anlamlarına gelmektedir. İnsanlık tarihinde var olan uygarlıklar hakkında bilgi edinebilmek ve onları daha yakından tanıyabilmek için, ilgili uygarlıkların geçmişte kullanmış oldukları diller ve bu dillerin özelliklerini incelemek en önemli adımlardan biridir. Bir dil ne kadar doğru okunur ve bilinirse yapılan araştırmalar da o kadar doğru ve nitelikli olur. Bu sebeple, herhangi bir toplumun dili üzerine uzmanları tarafından yapılan araştırmalar ve çalışmalar, o toplumun kültürünü en iyi şekilde yansıtmayı amaçlamaktadır. Hint bilimi ile ilgili yapılan çalışmalar için de modern dil olan Hindî (Hintçe)’den önce Sanskrit dilini iyi bilmek gerekir. Sanskrit dilini bilen de Hindî dilini ve hatta diğer Hint dillerini daha iyi kavrayabilir. Bu çalışmada ise, Hint toplumuna ait dinî ve edebi kaynaklar üzerinden örnek cümlelerle Sanskrit dilinin karmaşık yapısı çözümlenmeye çalışılacaktır. Kuşkusuz, bir dili öğrenmenin ilk basamaklarından biri o dilin alfabesini öğrenmektir. Devanāgarī alfabesini öğrenmek de Sanskrit dilini öğrenmenin ilk adımıdır; ancak Sanskrit dilini bilmek için bunun tek başına yeterli olamayacağı, buna ek olarak Sanskrit dilinin özelliklerinin de bilinmesi gerektiği aşikârdır. Bu çalışmada, Sanskrit dilinde sözcük türleri başta olmak üzere, Sanskrit dilinin fonetik özelliklerine de değinilmiş olup, özellikle bu kapsamda *sandhi* kuralları çerçevesinde sözcüklerin aldıkları formlar da aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hint-Āri Dilleri, Sanskrit Dili, Sandhi Kuralları, Vedik Sanskrit, Klasik Sanskrit.

Abstract

Sanskrit is the language in which the Vedas (*R̥gveda*, *Sāmaveda*, *Yacurveda* and *Atharvaveda*), the oldest known sacred books of humanity, which are estimated to have been created in the Indian subcontinent around 1500 BC, are written. The original language of *Upanishad* philosophical texts, epics such as *Mahābhārata*, *Ramāyaṇa*, *Harivaṃṣa*, *Purāṇa* mythological narratives and some Buddhist *Sūtras*, as well as many other literary works, is Sanskrit. The Sanskrit word is a combination of the verb “k̥” and the prefix “saṃs” to mean “purified, perfected”. It is one of the most important

steps to examine the languages that the relevant civilizations have used in the past and the characteristics of these languages in order to learn about the civilizations that existed in the history of humanity and to get to know them better. The more accurately a language is read and known, the more accurate and qualified the research will be. For this reason, researches and studies carried out by experts on the language of any society aim to reflect the culture of that society in the best way. For the studies on Indian science, it is necessary to know the Sanskrit language well before the modern language Hindī (Hindi). Those who know Sanskrit can also better grasp Hindi and even other Indian languages. In this study, the complex structure of the Sanskrit language will be tried to be analyzed with example sentences from the religious and literary sources of the Indian society. Undoubtedly, one of the first steps in learning a language is learning its alphabet. Learning the Devanāgarī alphabet is also the first step in learning the Sanskrit language; however, it is obvious that this alone will not be enough to know the Sanskrit language, and in addition to this, the features of the Sanskrit language should also be known. In this study, the phonetic features of the Sanskrit language, especially the word types in the Sanskrit language, were also mentioned, and in this context, the forms of the words within the framework of the sandhi rules were also tried to be conveyed.

Key Words: Indo-Ari Language, Sanskrit Language, Sandhi Rules, Vedic Sanskrit, Epic Sanskrit.

Giriş

Dilin “*insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmaya veya lisana verilen isimdir*” (Türkçe Sözlük, 2009: 526) ve “*düşünce, duygu ve istekleri, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge*” (Aksan, 1979: 55) gibi tanımlamaları yapılmaktadır. Bir dilin lehçeden veya ağızdan ziyade dil olabilmesi için o dili konuşan toplulukların sayısal fazlalığı değil, o dille yaratılmış edebiyatın gelişmişliği belirlemektedir. 18. yüzyılda Sanskrit dilinin Batılıların keşfedilmesiyle birlikte karşılaştırmalı dilbilim çalışmalarının da başladığını söylemek mümkündür. “Samskrta” şeklinde de söylenen ve “arınmış, düzeltilmiş, kusursuzlaştırılmış” anlamlarına gelen Hititçe ile birlikte bu dil ailesinin en eski üyelerinden biridir. Sanskrit diye bir toplum olmadığından “Sanskritçe” şeklinde söylemek yanlıştır. Dilin adı “Sanskrit” tir. Sanskrit grameri üzerine ilk araştırmalar MÖ 5. yüzyılda yaşadığı tahmin edilen ünlü gramerci Pāṇini ile birlikte hatta bazı araştırmacılara göre ise Pāṇini’den de daha önce başladığını savunurlar. Sanskrit dili, Hint-Avrupa Dil Grubu’nun Hint-İran koluna aittir. Zaman bakımından Vedik Dönem ve Klasik Dönem olmak üzere ikiye ayrılır. Eski dönem tabakayı oluşturan dilin başında Vedik Sanskrit gelir. Bunu Veda sonrası metinleri destanlar ve şiirsel edebiyat izler. Klasik Sanskrit döneminde dil, çok parlak ve edebi bir özellik kazanır. Bununla birlikte edebiyatın gelişmişliği konusuna en iyi örneklerden biri Sanskrit diyebiliriz (Kaya, 2021: 3-5).

Vedik Sanskrit Eserleri	Klasik Sanskrit Eserleri
Rigveda	Mahābhārata
Samaveda	Ramāyaṇa
Yacurveda	Pañcatantra
Atharvaveda	Kathāsaritsāgara
Brahmāṇa(lar)	Purāṇa(lar)
Aranyaka(lar)	Tantra(lar)
Upanishad(lar)	

Sanskrit Dilinde Sözcük Türleri ve Çekimleri

Sanskrit dilinin sözcük türleri, isim, sıfat, belirteç, adıl, eylem, ilgeç, bağlaç ve ünlem olarak sıralanabilir. Sanskrit dilinin en önemli özelliği, sözcüklerin isim, sıfat, zamir, fiil gibi bütün durumlarında çekimleniyor olmasıdır. Bu çekimler sayesinde söz diziminde belirli bir sıralamaya gerek kalmaz ama yine de Sanskrit söz dizimi Türkçedeki sıraya benzer bir yol izler. Aşağıdaki iki cümlede, sözcüklerin çekim eklerini değiştirerek anlamın nasıl değiştiğini görebiliriz.

Sītā gacam paṣyati = Sītā fili görüyor.

Sītām gacaḥ paṣyati = Sītā'yı fil görüyor.

Örnekte de görüldüğü üzere isimler çekime uğradığı kurallar ismin cinsine ve sayısına göre değişiklik göstermektedir. Sanskrit dilinde isimler eril, dişil ve nötr olmak üzere üç cins ayrılmaktadırlar. Bu bağlamda cinslerine göre çekim kuralı uygulanan isimler, ayrıca tekil, dual ve çoğul olmak üzere üç kategoride daha çekimlenirler. Bu bilgiler doğrultusunda eril 'aşva' sözcüğünün çekimi şöyledir (Can, 2007: 21).

“aşva” /at/ -eril	Tekil	Dual	Çoğul
Nominative /yalın hali/	aṣvaḥ	aṣvau	aṣvāḥ
Accusative /-i hali/	aṣvam	aṣvau	aṣvān
Insturmental /ile hali/	aṣvena	aṣvābhyām	aṣvaih
Davite /-e hali/	aṣvāya	aṣvābhyām	aṣvebhyaḥ
Ablative /-den hali/	aṣvāt	aṣvābhyām	aṣvebhyaḥ
Genetive /-in hali/	aṣvasya	aṣvayoḥ	aṣvānām
Locative /-de hali/	aṣve	aṣvayoḥ	aṣveshu
Vocative /hitap/	aṣva	aṣvau	aṣvāḥ

Sanskrit'te fiiller birinci (1, 4, 6, 10) ve ikinci (2, 3, 5, 7, 9) grup olmak üzere ikiye ayrılır. Fiiller yalın halleriyle kullanılmadıkları gibi önce bulunduğu grubun sınıfına göre gövde halini alıp daha sonra ilgili çekim ekini alırlar. Kök halindeki fiil kullanılacağı zaman önce gövde daha sonra sayısına göre takı alır. Diğer yandan Sanskrit'te altı temel zaman (kālāḥ) vardır. 1- Present (Vartamanah) 2- Aorist (Bhutah) 3- İmperfect (Anadyatanabhutah) 4- Perfect (Parokshabhutah) 5- I. Future (Anandyatanabhavishyan) 6- II. Future (Bhavishyan) Yaptığın işin niteliğini belirten üç tarz vardır: 1) Haber (Indicative) 2) İhtimal/Dilek (Optative veya Potential), 3) Emir (Imperative) (Kaya, 2005: 52-58). “dr̥ṣ” görmek fiili “paṣ” gövdesine dönüşerek geniş zamandaki çekimi ise şöyledir:

Parasmaipādam	Tekil	Dual	Çoğul
	paṣyami	paṣyavaḥ	paṣyāmaḥ
	paṣyasi	paṣyathaḥ	paṣyatha
	pṣyati	paṣyataḥ	paṣyanti
Ātmanepādam			

	paşye	paşyāvahe	paşyāmahe
	paşyase	paşyethe	paşyadhve
	paşyate	paşyete	paşyante

Örneklerini gördüğümüz çekimler doğrultusunda aşağıda bazı Sanskrit cümleler Türkçe karşılıkları ile birlikte verilmiştir. Cümleler incelendiğinde her dil öğreniminde olduğu gibi sadece çekim eklerinin öğrenilmesi/ezberlenilmesi doğrultusunda kolaylıkla çeviri yapabileceği görülmektedir.

Sanskrit: mama nāma Prakāṣaḥ asti.

Türkçe: Ben(-im) ad(-ım) Prakāṣa'dır.

Sanskrit: mama nāma Latā asti.

Türkçe: Ben(-im) ad(-ım) Lata'dır.

Sanskrit: saḥ gatvā Rāmaḥ āgaḥchat.

Türkçe: O git(-tikten sonra) tva (-den sonra) Rama gel(-di).

Sanskrit: sa ḥa kākaḥ calaṃ pitva sukham alabhata.

Türkçe: Ve o karga su(-yu) iç(-tikten sonra) tva (-den sonra) mutlu oldu.

Sanskrit dili ve özellikleri örnek cümlelerle kolay gibi görünse de dahi aslında Sanskrit dili bu yapılarla sınırlı değildir. Araştırmacılar ilgili sözcük türlerini ve çekimlerini ezberlese bile karşılaşacakları bir kuralın daha olduğunu bilmelidirler. Bu sebeple sözcük türleri ve çekimleri öğrendikten sonra edebi metinler üzerinden çeviri yapmaya çalıştıklarında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını anlayacaklardır. Sadece Sanskrit diline özel bu kurallara sandhi adı vermektedir. Sandhi kuralları aslında fonetik bir özellik olarak bilinmektedir ve sesler arasındaki bağlam, uzam ya da kesiklik biçimindeki değişikliklere denir. Sanskrit dilinde sözcükler birbirini izlerken, bunların ilk heceleri ile son heceleri arasında birtakım etkileşimler olur; sesler birbirlerini kuvvetli bir şekilde eritir ve yutarlar yahut başka birtakım değişimler olur. Sandhinin üç tipi vardır: Sesliler Sandhisi (Svarasandhi), Sessizler Sandhisi (Hal Sandhi) ve Nefes Sandhisi (Visargasandhi) (Kaya, 2005: 60).

mama aparādhaḥ = mamāparādhaḥ

iṣvara iḥḥā = iṣvareḥḥā

rācā ṛshih = racarshih

vana okas = vanaukas

yadi aham = yadyaham

vishṇo atra = vishṇo'tra

manyate ātmānam = manyatayātmānam

tasmai iti = tasmāyiti

grāmāt āgaḥchati = grāmādāgaḥchati

aham gaḥḥāmi = ahaṅgaḥḥāmi

ḥit maya = ḥinmaya

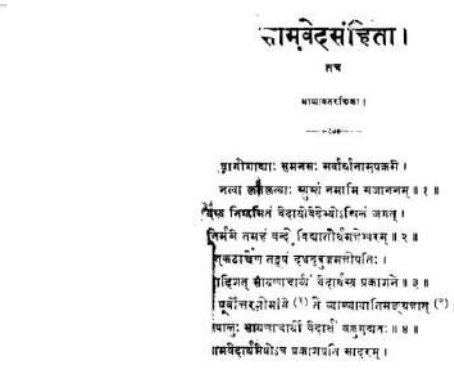
bhayat ladhu = bhayālladhu

bālah iḥḥati = bāla iḥḥati

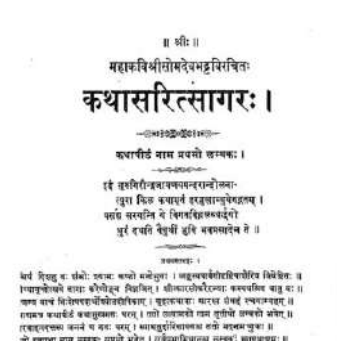
yatih çintayati = yatişçintayati (Kaya, 2021)

Sonuç Yerine Değerlendirme

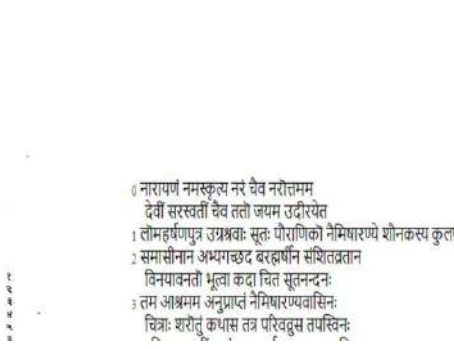
Çalışmamızın temel itibariyle, Sanskrit dilinde iki kelime yan yana geldiği zaman cinsi ve çekimi ne olursa olsun ilk kelimenin son harfi ile ikinci kelimenin ilk harfi birleşime uğradığı örneklerde görülmüştür. Bu birleşim Sandhi'nin otuza yakın kuralları doğrultusunda yapılmaktadır. Fonetik özelliği gereği bu kurallara çok dikkat edilmeden dil öğrenimi yapılsa da edebi metinler üzerinden çeviriler yapılmaya başlanınca önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Eski metinlerde sandhi kuralına göre birleşime uğramış çok fazla örnek görmek mümkündür. Bazı metinlerde neredeyse bir cümle aralık olmadan bir satıra denk geldiği de görülmüştür. Araştırmacılar ve çevirmenler bu aralıkları kendileri açarak (sandhi kurallarına göre) kelimeleri ayırdıktan sonra daha sağlıklı çeviri yapacaklarını bilmelidirler. Son zamanlarda bazı alanlara ilginin artması sebebiyle Sanskrit diline de ilginin arttığı görülmektedir. Bu çalışmada bahsedilen konular çerçevesinde Sanskrit dilini özelliklerini iyi bildikten sonra doyunluk ve olgunluk seviyesine ulaşıldığı görülmüştür. Bu seviye ise ancak edebi metinler üzerinden sürekli yapılan çeviriler sayesinde ulaşılabilir bir seviyedir. Bu sebeple Sanskrit dili herkes için zor bir dil tanımı yapılmaktadır. Burada zorlayıcılık dilin kendisinde değil, dilden yapılan çevirilerin zorluğu vurgulanmaktadır. Sanskrit dilinin zorlayıcılığı ve bu zorlayıcılığın ciddi bir mesele olduğu bilinmelidir.

Ek-1 Rigveda (Sanskrit Orijinal Metin)

Ek-2 Samaveda The Mal

Ek-3 Kathasaritsaga

Ek-4 Mahābhārata

Kaynaklar

- Can, H. Derya. (2007). *Devanāgarī Alfabeti ve Sanskrit Okuma Parçalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kaya, Korhan. (2005). *Hindistan'da Diller*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaya, Korhan. (2006). *Sanskrit-Türkçe Sözlük*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaya, Korhan. (2021). *Ana Hatlarıyla Sanskrit Diline Giriş*. Konya: Eğitim Yayınevi.

**DEMOCRATIC PLANNING, AND MIXED ECONOMIC DEVELOPMENT:
NIGERIA IN FOCUS**

**MUSTAPHA, MUSA GWADABE
UMAR ABDULRASHEED BALA**

Niger state polytechnic Zungeru

Abstract

Nigeria is the fourth world largest democracy with a population of over 260 million and world sixth largest oil supplier and blessed with economic potentials, but majority of the Nigerian population is poor due to bad governance. Everyone expected the return of Nigeria to democratic rule will bring about development. On the contrary Nigeria is still left behind in this sphere of human development. The paper is basically qualitative approach used to analyze the relationship between democracy and development in the Nigerian context, concentrating on the fourth republic. Relying on poverty reduction, employment generation, effective healthcare delivery, revenue and expenditure, Gross Domestic Products (GDP), foreign exchange rate, Good governance and Human Rights Development Index (HDI). Seer's theory of development is applied in the study. The paper argued that, though Nigeria experienced twenty-three years of uninterrupted democratic rule, available evidence revealed that, there is no clear direct relationship between democratic planning and development in Nigerian context, in essence the first years of democratic dispensation in the country has in no way improved remarkable development. The paper recommended strict adherence to the principles of democracy and good governance, as well as rule of law.

Keywords: Democracy, Development planning and Mixed Economy

Introduction

The world over, democracy is fast spreading due to its ability to provides basic requirements for good governance and development (Ardo, 2000:2). Since the end of the Cold War and subsequent re-emergence of the New World Order, there was a significant resurgence interest on democracy. This development has brought an end to the struggle for supremacy as to which system of government is best due to hegemonic emergence of liberal democracy as the final human government. Nigeria is not an exception; the wave of democratic change that blew through the country was largely the product of internal and external pressures exerted on the state. (Omotola, 2007:1). Such optimism was also predicated on the realization that, democracy stimulates development (Pel, 1999; Olson, 1993; Somolakae, 2007; Jamo, 2010). It is against this background many people celebrated the return of Nigeria to democratic rule in 1999 after the sixteen years of military dictatorship. The country celebrated its fourteen years of democratic rule, within the same period also the country witnessed transfer of political power from civilian to civilian government for the first time ever in the history of the Nigerian body politics since independence (Jamo, 2010:2). Everyone expected the return of Nigeria to democratic rule will bring about development. On the contrary Nigeria is still left behind in this sphere of human development. This has made many people still hold doubts on whether development is achievable under the present democratic

dispensation due to growing insecurity, poverty, corruption and unemployment to mention but a few despite growing revenue. Nigeria is the fourth world largest democracy with a population of

Over 160 million and world sixth largest oil supplier and blessed with economic potentials (Abdullateef, 2010, Ibrahim, 2013) but majority of its population are poor (Ibrahim, 2013). The paper looked at the nexus between democracy and development planning in a mix economy with reference to Nigeria relying on indicators including poverty, unemployment, revenue and expenditure, health, Gross Domestic Products (GDP), Good Governance and Human Rights Development Index (HDI). The paper is divided into four sections; the second contains the definitions of the key concepts in this article, followed by the literature review on the nexus between democracy and development. The third section is the research findings, followed by conclusion and recommendations.

The Concept of Democracy

The word democracy is coined from two Greek words: Demos (the people) and Kratos (rule) which simply means people's rule. In its Greek perception means rights of the citizens of the Greek city states to participate directly in an act of governance. Ardo, (2000) added that, there is no universally acceptable definition of the word democracy. In the same vein, Chambers Encyclopedia (1970) also maintained that, there are different conceptions of democracy and no agreement as to its true nature. Dahl (1956) in the same vein maintained that, there is nothing like democracy but there are democracies. Nwokeji went further to conclude that not just is there no universal definition of democracy, but none may emerge. However, Jega (2002) observed that, if there is any consensus about what democracy means, it is perhaps in relation to the understanding that, it is not personal rule, and that, it is different from authoritarian/dictatorial rule. It can also be said that democracy is based on some forms of perception and or representation. Powell (1992) as cited in Mallam (2009) opined that, democratic governments have the following characteristics.

The legitimacy of the government rests on a claim to represent the desires of its citizens; That is the claim of government assertion to be doing what the people want it to do; The organization arrangement that regulates this bargain of legitimacy is the competitive political election; Leaders are elected at regular intervals, and voters can choose among alternative candidates in practice, at least two political parties that have a chance of winning are needed to make such choices meaningful; Most adults can participate in the electoral process, both as voters and candidate for important political offices; Citizens and leaders enjoy basic freedom of speech, press, assembly and organization; Both established parties and new ones can work to gain members and whenever democracy exists, political disagreements subsist.

From the above it is clear that, in a democratic state government must be legitimate, free and fair elections, existence of more than one political party and fundamental human rights. Edigheji (2005) added separation of power, political tolerance, accountability, transparency, rule of law and equality as essential features for democratic government. Samuel (1991) as cited in Edigheji (2005) conceptualized democracy as a form of political system in which the decision makers are selected through fair, honest, periodic elections in which candidates freely compete for votes and in which virtually all adult population is eligible for vote. Democracy therefore involves popular participation in the process of governance, equality among citizens, sovereignty of the people, promotion and protection of human rights and essential freedoms, limited government, Supremacy of the rule of law, and separation of powers between the three arms of government (Malan, 2009).

The Concept of theory applied and clarification

Like other concepts in social sciences, development defies single definition; however scholars have offered different conceptions of the term, for instance, Sen (2008) defined development as "collective activities by any human society directed at reducing the totality of perceived obstacles to a higher standard of living; Thus maximizing the quality of lives of its citizens". Development can also be seen as gradual advance or growth through progressive changes. It is a gradual differentiation of an

ecological community; the term is also used to describe the process of economic and social transformation within the countries. While Seers in his conception, related development to eradication of poverty, unemployment and in equality in a society among other variables when he asserted that;

The questions to ask about country's development are therefore; what has been happening to poverty? What has been happening to unemployment? What has been happening to inequality? If all the three of these have declined from high levels than beyond doubt this has a period of development for the country concerned. If one or two of these central problems have been growing worse, especially if the entire three have, it would be strange to call the result "Development" even if per capita income doubled. (Seer, 1969). This has also been suited for the study do to its outstanding ingredients.

From the foregoing definitions development implies change or advancement. It also implies continuous process of positive change in the quality of life of an individual or a society, reduction of poverty, unemployment and inequality.

Development planning

According to Dickson the word planning can simply refers to as making of a major economic decisions, why and how it is to produced and to whom it is to be allocated by the conscious decision of a determinant authority, on the basis of comprehensive survey of the economic system as a whole within set period of time. While Dewitt see it as conceiving, initiating, regulating and controlling economic activities by the state in order to achieve set objectives.

To the above therefore Development planning is to be a document which contain the policy framework and programme, consciousness and deliberately formulated to achieve pre-determined objectives using the available resources, and investment across all sectors of the economy in the country.

The Mixed Market Economic System

The mixed market system involves a combination of capitalism and socialism. That is, private ownership of resources is complemented by a substantial public ownership and participation in economic activities. Most often, prices are not only determined by the market mechanism but they are equally administratively determined. There are variations in countries that practice this economic system; in some countries there is large public sector domination while some have large private sectors. Nigeria, Brazil, Taiwan, Egypt, are some of the economies that practice mixed economic system. In Nigerian economy for instance, government does not only regulate and control the private and market mechanism through fiscal, monetary and direct control but the government is also involved in the production of goods through the public sector. As regards public sector, the decision regarding what to produce, how to produce and how much to invest are taken by the government and planning commission. The market or price mechanism determines how the private sector works.

So also mixed economy is the combination of both attributes of capitalist and socialist economy system of means of production in the country or society.

Democracy and development

Przeworski (1990); and Przeworski and Lamungi (2007) used cross national study to compare regimes (both democracies and dictators) on their effect on development; while Pel (1990) study compared Human Right Development Index (HRDI), per capita income, and gross domestic product (GDP) as an indicators for measuring development among countries. Of course the studies have exposed some issues relevant to development in countries, however there is little evidence of study with focus on poverty, unemployment, revenue and government expenditure, GDP growth and human development index, foreign exchange rate (Naira per US dollar) and health performance. This work will fill this gap. Among the debated issues in recent years is whether link exists between democracy

and development. Considerable number of scholars including, (Pel, 1999; Campos 1994; Jamo 2010) maintain the view that, there is causal link between democracy and development, while others including Sirowy and Linkels (1991); Bardhan (2002); Przeworski and Lamongi (2007) on the contrary maintained the opposite view. Two approaches according to Somolakae (2007) were observed, the first approach utilizes by the scholars is the normative approach by exploring the possible link on the basis of what they know about democracy and development, and try to establish possible linkages between them. While the other approach is the use of case studies by trying to operationalize the concept of democracy and development, and examining the rate and character of development within the area under study and try to establish conclusion whether relationship or linear association exist between the two variables. Duncan et al (2009 as cited in Olarimoye, 2010) maintained that there is a clear relationship between political and economic change. However, there is limited hard evidence on the direction of causality, and the basic mechanisms through which politics affects growth and vice versa. Chan (2009) in her study on democracy and development in Japan and some Asian newly industrialized countries, examined whether developing countries need to adopt democracy or western model to achieve economic success. The study argues that, economic and social freedoms are necessary, but not western style institution or culture. The study is of the view that, liberal democracy is not a prerequisite to development, what is important for development is social and economic rights rather than the western ideology. To her, development can be achieved irrespective of the type of regime, so far social and economic freedoms are available. This view is also consistent with that of Sirowy and Linkels (1991); Bardhan (2002); Przeworski and Lamongi (2007) that there is negative relationship between democracy and development. They further opined that, regimes do not differ in their impact on the growth of per capita income. On the contrary, Barrow as cited in Pel (1999) suggests that, the relationship between democracy and growth is likely to be slowest in the most politically repressed societies. But improvement in political rights and civil liberties in such societies tend to produce higher growth. research in addition shows that, growth tend to peak when the level of democracy is in the middle-range and gradually taper off as the level of democracy rises. The study also supported the notion that, positive linkages exist between democracy and development depending on the level of political and civil rights available, therefore the study maintained that, the higher the level of political and civil rights the higher the development, vice versa. In similar study, Pel (1999) argued that, the question whether democracy promotes development rests on the central idea that, political institutions critical to economic development are more likely to exist and function effectively under democratic rule. These institutions include the rule of law which protects property rights, individual liberty which poster creativity and entrepreneurship, the freedom of expression which ensures the production and unimpeded flow of information, and institutional checks and balances that prevent massive theft of public wealth often observed in democracies. Supporting this assertion, statistical study of growth data for 115 countries from 1960 – 1980 were utilized. Although, the work did not provide criteria for selecting the sampled population, however, it provided a comparative analyses for several countries using institutional approach to analyze the level of development without due concern on the level of development of such institutions and that of such countries. Similar empirical study was also repeated and claims that, countries with high degrees of political openness

achieve an average annual per capita growth rate of 2.53 percent, compared with 1.41 percent in more closed political systems. The study implies that more democratic countries may grow 80 percent faster than less democratic countries. Similar study also conducted examining GNP growth data from 100 countries from 1960 – 1990 but shows negative relationship. Again, Duncan et al (2009) also posited that, there is a clear correlation between political and economic change. The study further revealed that, there is limited hard evidence on the direction of causality, and the basic mechanisms through which politics affects growth and vice versa. Scholars opposing this view contended that, strong authoritarian state which they view as essential or leading a successful process of development.

They argued that, only strong authoritarian state can discipline groups bent on making too many demands and hence undermining the development agenda. Others asserted that democracy opens political contexts that may take the form of ethnic and religious mobilization and thereby undermine the emergence of a social contract or the creation of political communities. This conception made that, many parts of the world such as in Latin America ‘there is evidence of declining support for democracy due to the perception that democracy has failed to improve people’s lives (Somolakae, 2007). Bardhan (2012) in similar view opined that, there is no significance relationship between democracy and development when he reported that:

Even in some of the richest democracies of the world while the enforcement of laws may be better and subject to less corruption and arbitrariness than in developing countries, the process of enactment of those laws is subject to an enormous amount of influence peddling for contribution to campaign finance and other perquisites for legislators. Over time this problem has got worse in most democracies, as elections have become frightfully expensive .When policies to be legislated are up for sale to the highest contributor to the campaign fund, development projects may not win out(the policy decision in the budget may go in favor of buying one more military air craft rather than 100 rural clinics), and it will not be much consolation to be told that the policies thus legislated will be implemented well by the bureaucracy and the court system under a democracy.

The above submission revealed that, there is problem of linkages between democratic regimes and provision of social welfare services to the people; in essence democracy does not always reflect the wishes of the voters, and does not always bring development. In similar opinion, Przeworski (1990) study observed that, democratic government may be less capable of managing development. The reasoning here according to him is that, development involved changes and that change may affect some voters negatively, while at the same time benefiting others. To this extent, the study concluded that, because of this reality, governments seeking reelection could be more inclined to avoid making tough economic choices out of fear of losing support of some groups. This would either slow down development or hinder it. This dilemma may not be faced by an authoritarian regime. From this view, Przeworski is of the view that, there is little evidence of correlation between democracy and development. Przeworski (2007) in another study refined his earlier findings and examined the mutual relationship between political regimes and economic development. His analysis of political regimes shows that while the path to democracy are varied, once established for whatever reasons, democracy survive in developed countries. Contrary to long existing arguments, political regimes do not affect the rate of investment and of the growth of total income. But since population grow faster under dictatorships, per capita incomes increase more rapidly under democracies. The study concluded that, there is correlation between democracy and

development.

However, one can convincingly assert that the long existing findings that democracy is prerequisite to development is no longer relevant because of the recent findings have emerged and contradicted the position of this perception, for instance, example of countries like Japan, China and other Asian countries which have recorded some level of development, yet, they are authoritarian and less politically open states, have come to revalidate the argument that democracy is not prerequisite to development. Similarly, quantitative study by William et-el (2009) proved that correlation exists between levels of income and aspects of good governance such as market capitalism and liberal democracy. The study though significant but did not prove the direct relationship between democracy and economic development and vice-versa.

However, the above theoretical and empirical explorations have not resolved our problem of whether there is positive and significant correlation between democracy and development, because both the two opposing sides have used both case studies and empirical studies to support their

arguments. The above theoretical findings made their analyses on cross countries; however, the next section will pay more emphases on Nigeria.

Rate of Unemployment and Development in Nigeria

Employment and unemployment are among the indicators for measuring development of a particular country. A country is said to be developing if the rate of unemployment is declining. Again, if the rate of employment increase, the rate of purchasing power, security and saving will increase and lead to enhancement of economic activities and vice versa. Unfortunately for Nigeria, the rate of unemployment in Nigeria continues to increase since the return of the country to democratic rule, for instance, the rate of unemployment in 2002 was 3.8 and jumped to 3.3 in 2004. The figure dropped to 3.3 in 2005 and appreciated to 5.8 and 11.8 in 2008 and 2009 respectively. The figure also increased to 19.7 in 2010 and to 21.1 in 2011 and finally reached 23.3 in 2012 and 37.9 in 2019.

Revenue generation under Democratic rule

The above rate of unemployment in the country is increasing with increasing revenue since the return of democratic rule, for instance, in 2004 the Federal Inland Revenue generated N1, 194.80 trillion out of the total revenue of N3.978trillion. However, the contribution of non oil revenue increased in 2005 with N1, 741.80 trillion out of total of N5, 619.30. The figure for non oil revenue appreciated to N2, 20 trillion in 2009 and N2, 84 trillion in 2010. The figure reached N4.63 trillion in 2011. Again, at the close end of 2012 the Federal Inland Revenue Services collected N5, 007trillion. In the light of the above data it is indicating that the Federal Inland Revenue alone collected N13.81trillion tax revenue in four years. (NAN,27, April 2012; www.enownow.com/news/story.php?sno=9366; Punch, 14 Feb, 2012; Business News, Oct, 29,

2012). Whereas the sovereign wealth Fund has risen to N1.2 trillion (\$7.3 billion) in 2012 (Akinloye, 2013). From 2000-2009, oil revenue generated N34.2 (82%) trillion into the federation account, while non-oil revenue generated N7.3 (17.64%) trillion. Not only that, the price of oil contributed to about 80% of the Nigeria's GDP rose from \$13 per barrel to \$125(Ebinbowei, 2012). While the country's excess crude oil account has shrunk from \$ 20 billion in 2007 to \$ 4.2 billion at the end of November 2012. This shows that Nigeria has generated huge revenue during the present democratic dispensation. Despite this increased revenue, the country is suffering from poor

income distribution, in adequate infrastructures and relative poverty. These problems can be linked to bad governance and poor performance of national institutions (Ogbonna, and Ebinbowei, 2012).

Nigeria's Federal Government Budget figures in the past

The revenues increase led to the increase in government budget, the budget continued to increase year after year, for instance, in 1999 the federal government budget was N 0.524 billion and appreciated to N0.705 trillion in 2000. In 2001 and 2002 the federal government budgeted N 0.894 and N1.064 trillions respectively; the figure reached N1.446 and N1.189 trillions in 2003 and 2004 respectively. The figure increased to N1.8 and N1.9 trillions in 2005 and 2006 respectively. The figure reached N 2.3 and N 2.45 in 2007 and 2008 (Nigerian Muse, 2008). While in 2013 the Nigeria budget was N4.987 trillion, with N1.62 and N2.38trl for capital and recurrent expenditure respectively. This indicates that, the bulk of the Nigeria's budgets are spent on recurrent expenditure mostly servicing expenses of politicians.

Performance of Nigerian Healthcare service under the democratic dispensation

Healthcare service delivery is among the major indicators for measuring development of a country; for the reason that "healthy nation is a wealthy nation." However, despite the importance of health to the development of a nation. National health indicators in Nigeria are possibly among the lowest in the world for almost all measurable indices (WHO, 2012; Jamo, 2013). Life expectancy in Nigeria as

at 2012 was 48 years compared to 73 years in China and 83 years in Japan, while maternal mortality rate was 1,100 deaths per 100,000 in contrast to 45 and 6 deaths per 100,000 in China and Japan respectively (WHO, 2012). One third of the world maternal death occurs in India with 20% and Nigeria with 14% respectively (WHO, 2012). In Nigeria 52000 Nigerian women die every year, and daily 150 pregnancy related cases with an average of death in every 10 minutes (UNICEP, 2012). Nigeria is also among the countries in the world with the large number of infant mortality rate (70.49%, 33rd of 179), maternal mortality, malnutrition, poor drug access (0%, 141st of 163), poor birth rate, crude > 1000 people (40.51/1000, 20th per 1000), with 0.28 physician per 1000 (48 of 148), poor expenditure on health as % of GDP of 4.7% (13th of 185) and general low health performance records in the world. (WHO, 2012; NPC, 2010; Jamo, 2013). The rate of neo-natal mortality rate in the North western Nigeria (the case study) as at 2008 was 55 per 1000, while infant mortality rate was 114 per 1000, whereas under five mortality rate was 269 per 1000. (Olaniyan and Lawanson, 2010; WHO, 2012, Jamo, 2019).

Nigeria's GDP growth and human development index

Numerous Nigerians have very high expectations that, the return of the country to democratic rule will free people from low development and the vicious circle of poverty and intergenerational transmission of poverty through the flow of dividend of democracy (Abdullateef, 2010). However, conversely the case, the country's GDP growth performance continued to be far below the pre-democratic era, for instance, in 1985 the percentage of the country's GDP growth was 9.5% and appreciated to 13.0% in 1990, dropped to 2.2% in 1995; while the percentage increased to 5.4% and 6.10% in 2000 and 2005 respectively and dropped again to 5.0% in 2010. (CBN Statistical Bulletin, 2010 as cited in Abdullateef, 2010).

Good governance under democratic dispensation

Similarly, Nigeria continued to maintain its backward position despite increased revenue under the present democratic dispensation, for instance, the report of MO Ibrahim of 2013 indicated that, the country is among the countries with poor position on the development scale in Africa. The country is ranked 13th out of 16 West African countries and 41st out of 54 continental countries on good governance with score of 41 out of 100. The report also indicated that, Nigeria is not among the best 10 African countries with suitable business environment, using economic indices such as GDP, growth GDP percapita, technology, corruption and public debt in the assessment (Ibrahim, 2013). Nigeria is the fourth world largest democracy with a population of over 130 million and world sixth largest oil supplier and blessed with economic potentials (Abdullateef, 2010; Ibrahim, 2013) but majority of its population are poor.

Transparency and the rate of corruption in Nigeria

Transparency is one of the prerequisite for development, where it is lacking development hardly achieved. Corruption is among the indices for measuring development of a particular state. Nigeria continued to maintain its leading position since the return of the country to democratic rule in 1999. The country in 2001 to 2004 ranked as the second most corrupt country in the world. In 2005, 2006 and 2007 the country was ranked 6th, 21st 32nd most corrupt country in the world, while in 2008 and 2009 the country ranked as 59th and 50th and finally pushed to 44th position in 2010 (Transparency international corruption perception index 2001-2010). Though there are quite improvements over the years however the Nigeria is still among the most corrupt country in the world.

Security and Development in Nigeria

Security is among the indices for measuring development. Security is among the major requirements for development, investments and other productive activities. The return of Nigeria to democratic rule

in 1999 opened up another transition to insecurity in the country, for instance Nigeria is rated 10th most in secured out of 53 countries in Africa in 2001, 2002 and 2003. The rate of insecurity increased in 2004 which pushed the country to 8th most unsecured country in Africa. In 2005 and 2006 the country was ranked 10th and 9th respectively; then pushed the country in 2007 to 9th most unsecured country in Africa. In 2008 and 2010 the country was ranked 17th respectively (Ibrahim, 2001-2010). This indicates that the rate of insecurity situation in the country is not appreciable despite the increasing budget on security in recent years.

Foreign exchange rate (Naira per US dollar)

The value of the Nigerian currency (Naira) continue to depreciate over the years since the return of the country to democratic rule, for instance the value of naira in 1994 as compared to one US Dollar was N22.00, the value depreciated to 76.00 and 96.10 in 1998 and 1999 respectively. In 2000 and 2001 the value of naira per one US dollar was N101.70 and N111.70 respectively. Again, the value dropped to N118 and N129 in 2002 and 2003 respectively and finally to N158 in 2013 per one US dollar. This indicates that, the value of the naira in the last fourteen years suffered great depreciation.

Poverty and Development in Nigeria

Poverty incidence is among the indicators for measuring presence or absence of development of a particular state. If poverty is to be used as an indicator for measuring development, Nigeria is classified among the poorest countries of the world. While the incidence continued to increase since return of the country to democratic rule in 1999. Nigeria is the sixth largest exporter of oil

and at the same time host the largest poor people after China and India (Igbuzor, 2008). The incidences of poverty in 1999 fall to 42.7% and increased again to 65.6% in 2000'this trend continued till 2003. In 2004 the incidence of poverty in the country decreased to 54.4% and maintained this position till 2006 and jumped to 54.5% in 2007 and increased again to 63.6% in 2008(MDGs Mid - point report 2008). Again, the 2010 report of the Federal Bureau of Statistics revealed that, 112.5 million Nigerians out of 163 million populations live in poverty. However, the report further revealed that, apart from the relative poverty which puts the country's poverty rate at 99.248 million or 60.9 per cent, the dollar per day measure, which put the poverty at 61.2 per cent; and subjective poverty measure which put the poverty level at 93.9 per cent (NBS, 2010);Not only that, MDG 2010 report shows that , although poverty is reduced since 2000, the reality is that, among every ten Nigerians , five still live in poverty .Growth has not been sufficiently equitable or generated employment(<http://newsafrikanpress.com/2010/08/21/nigeria>

is unlikely –to-achieve-MDG-by 2015) Again, the United Nation Human Development report put Nigeria Human Development Index at 0.423. Nigeria therefore is among the lowest ranking Nations in the low development category, it is in the 27th position, counting from the rump.

1.3 Problems and Challenges of an Economy

The scarcity of resources gives rise to economic problems which has to be solved by the economy to satisfy human wants. Such problems are solved mostly by the economic system that prevails in any particular economy. The basic questions that every modern economy is confronted with are:

- i) What should be produced and in what quantity?
- ii) How are the goods to be produced?
- iii) How are the goods to be distributed?

iv) What provision should be made for economic growth?

Attributes of Democracy, development and mixed economy

The broad objective of the above sub-titled is to bring about development among various sectors of the economy. Specifically, it aimed at bringing:

- a. Rapid increased in national income and thereby bringing about increased in living standard of the people.
- b. Rapid industrialization and creating employment opportunities
- c. Reductions of inequalities in income distribution.
- d. Increase in Agricultural productions and productivities.
- e. Good planning increased discipline and aid efficiency over her destiny, to mention but few.

Conclusion and recommendations

Democracy is among the most popular system of government globally because of the expectation that it facilitate development due to the possession of instruments that support development.

However, reality in Nigeria using different indicators revealed that, democracy in the short run did not improve development, rather contradicted our earlier notion that there is causal relationship between Democracy, Development and Mixed Economy. This study also coincided with other previous findings that, though democracy is important for development, but it is not a prerequisite for development. The paper recommends strict adherent to the principles of democracy and good

Governance for betterment of all.

Reference

- Abdullateef, U. (2010). Dividend of Democracy in Nigerian Issues and Challenges for National Growth and Development.
- Akinloye, L. (2011). Nigerias 2012 Budget: Consolidation, Growth and Employment. Think Africa. Article 15. December.
- Ardo, U. (2000). Democracy and Africa: A Historical overview. In the Journal of Human Rights, Democracy and Good Governance. Ahmadu Bello University Zaria.
- Bardhan, P (2002) "Decentralization of Governance and Development". Journal of Economic Perspectives, 16(4): 185-205.
- Dahl, R.A., Preference to Democratic Theory (Chicago: University of Chicago Press; 1956), <http://newsafricanpress.com/2010/08/21/nigeria-is-unlikely-to-achieve-MDG-by-2015>
- Ibrahim J. and Igbuzor O. (2008). Can Nigeria meet the MDGs in 2015,
- Igbuzor O (2008). Millennium Development Goals (MDGs) and Poverty Eradication in Nigeria Proceedings of the Paper on can Nigeria meet the MDGs in 2015, Central for Demand Development Kaduna.
- Jamo, I.A. (2009). Democracy and Development in Nigeria: Issues and Challenges. Proceedings of the 2010 International Conference on the Global Financial Crises and Africa's Quest for Development. Faculty of Administration, Ahmadu Bello University Zaria.

- Mallam B (2009) National Security as a tool for Sustainable Democracy in Nigeria: An Assessment of Nigerian Police Force. Paper presented at National Conference on Security and Nigeria's Quest for Development. Organized by the Kaduna State University Kaduna
- MDGs report 2005 World Bank (1975) Annual Report. Washington D.C, U.S.A.
- MDGsReport2004.Retrievedfromhttp://newsafrikanpress.com/2010/08/21/nigeria is unlikely – toachieve- MDG-by 2015).
- MDGsReport2010. Retrieved from,http://newsafrikanpress.com/2010/08/21/nigeria unlikely – toachieve- mdgs-by-2015.
- MO Ibrahim, (2013) Development index: Nigeria among the Poorest, Failing States.
- MO Ibrahim Foundation (2009) Ibrahim Index of African Governance Summary. Retrieved from www.moibrahimfoundation.org. 07th June 2013.
- MO Ibrahim Foundation (2011). 2011 Ibrahim Development Index of African Government Summary. Available from www.moibrahimfoundation.org. 08th June 2013
- Arabian Journal of Business and Management Review (OMAN Chapter) Vol. 3, No.3; Oct. 2013 94.
- Mutasa. C.(2005) Politics of MDGs and Nigeria: A critical Appraisal of Global Partnership for Development. Retrieved from [www.afroad.org/ downloads publications/MDGNig.pdf](http://www.afroad.org/downloads/publications/MDGNig.pdf).
- National Bureau of Statistic (2010). Available from, www.myondostate.com/.../112-5million-nigerians-live-in-poverty-national-bureau-of-statistics.
- National Planning Commission, National Economic Empowerment Development Strategy (NEEDS), Abuja, 2004.
- Nigeria meet the MDGs in 2015, Central for Demand Development Kaduna.
- Nigeria's Federal Government Budget figures for 1999 -2008. Nigerian muse//categories: Nigeria watch.
- Olarimoye, O (2010) Democracy, Participation and Development. in Nigeria's Fourth Republic 1999-2003, in Turkish Journal of Politics Vol. 1 No. 2.
- Pel, M (1999). Economic Institutions, Democracy and Development, A Paper presented at the Conference on Democracy and Development, World Bank Conference, Korea. Retrieved from www.carnegiendowment.org/publication. 13th June 2013.
- Sen. A (2008) Development as Freedom. Oxford. Oxford University Press.
- Seers, D. (1969) The Meaning of Development , International Development Review, 19,(3).
- Somolakae, G(2007) The Democracy and Development Nexus: Exploring the Linkages. In International Conference on Sustaining Africa's Democratic Momentum. Sandton Convention Centre, Johannesburg South Africa.
- Edigheji, O (2005) A Democratic developmental State in Africa. A Research Report 105, Centre for Policy Studies. Johannesburg, South Africa.
- NAN, 27, April 2012; www.enownow.com/news/story.php?sno=9366 Punch, 14 Feb, 2012; usiness News, (Oct, 29, 2012).

AN ECONOMIC INVENTION AND ENTREPRENEURSHIP IN NIGERIA: ISSUES AND PROSPECTIVES

IBRAHIM, SALIHU KOMBO

Department of political science, IBB university Lapai, Niger state, Nigeria

Abstract

This study seeks to appraise entrepreneurship contribution to economic infrastructural growth and development in Nigeria. The study was motivated by desire to analyse the role to which invention and entrepreneurship has played in aiding the economic development of Nigeria. In spite of the country economy challenges, many are of the view that it has increase maximally. It is for the study to justify whether the activities of entrepreneur have contributed or not to the country economy. The study adopted multi-dimensional development theory involving re-orientation and re-organisation of the entire economic and social system by Todaro, which analyzed both changes in physical process and state of mind in different societies. Documentary (qualitative) methodology approach was used for this study with emphasis on secondary source of data. The study discovered that for any society to achieve economic independence, reduce unemployment, encourage self-reliance and discourage practice of mono-economy, invention and entrepreneurship most play to the gallery which Nigeria is not an exceptional. The study therefore recommends that over dependence on mono-economy (crude oil) will bring a set-back to economy growth and development in Africa, Nigeria in particular. And as such sound priority should be giving to both invention and entrepreneurship, rather than over dependence on certificates and mono-economy.

Keywords: Invention, Development, Economy, entrepreneurship and Sector

Introduction

Economic invention and entrepreneurship are wards that stand together to benefit any given society across the globe. Entrepreneurship is a key factor of production that solve the society problem and identify the require services needed for human societal issues or explore the ideas to benefit the society at large. Africa and Nigeria in particular has made various policies from independence to date for people's welfare orientation. Much more as a result of population explosion and demands of human wants, needs become cumbersome and as such resulted to government overburdening. In recent times, the governments reaction of dropping most issue to capitalist status doesn't only make the economic problems such as poverty and unemployment, more visible among the majority of Nigerians but also a source of unfavourable environment for entrepreneurship to strive and succeed for the nation economic growth and development.

Entrepreneurship is one of the most important strategies for sustainable economic growth and development in developing nations like Nigeria. Several efforts such as entrepreneurship development initiatives and programmes which includes NEPC, You WIN, YEDP, SMEDAN, SURE-P, N-POWER etc, are been made by the government to promote entrepreneurship activities in the country, but these initiatives and programmes fails to achieve their stated objectives despite huge resources invested as a result of poor implementations due to corruption, inconsistent policies, inadequate sufficient infrastructural facilities, political influences etc. If the identified challenges were properly addressed, then innovation and entrepreneurship has prospects that would lead to

sustainable economic development through creation of mass employment, increase in per capital income, improved economic performance, innovations of ideas and diversification; and requires increased private investment, this will result in an enhanced productivity to stimulate and to prosper, also generate more employment opportunities.

Entrepreneurship has become the engine of economic and social development throughout the work (Audretsch, 2003). Entrepreneurship is seen as an effective means not only of combating unemployment, poverty and under-development in the developing nations, but also as a strategy for rapid economic development in both developed and developing nations (Schumpeter, 1934; Morris and Lewis, 1991; Hamilton, 2000; Clausen, 2006). It is the process of creating new products, services and ideas by pooling resources and efforts together in order to generate more wealth for the transformation of the economy after a diligent consideration of the risk and bottlenecks that are available in the environment (Itodo, 2011). Entrepreneurship is known to be a leading vehicle of job creation and economic growth all over the world. As such attention to the needs of entrepreneurs by creating strong infrastructural framework, conducive policy and regulatory environments and strong legal protection, intellectual property right and infant industries, and also technologies from unfair competition, (Aliko Dangote, 2016). Naude (2011), contends that global development is entering a phase, where entrepreneurship will increasingly play a more important role. He adduces three reasons for this development. The first – is that the managed economy of the 1970s – 2000 in the west, characterized by reliance on big business and mass production, has given way to so called entrepreneurial economy. Where knowledge – driven goods and services are more flexibly provided by smaller, creative's class. Secondly, impressive growth in the emerging economies, notably Brazil, Russia, India, China and Malaysia, has been driven by innovations entrepreneurial revolution. Thirdly, in the least developed countries, where dependency is high, donor agencies have been shifting emphasis in development cooperation towards private sector development.

According to the International Institute for Sustainable Development (IISD); sustainable development is the development that meets the needs of the present without compromising the ability of the future generations to meet their own needs. True sustainability means a major shift from existing techniques and organization of production (in areas as Agriculture, Energy, Industry, Renewable resources system) to newer techniques that will practically address the real issues without jeopardizing the future, but instead, present it (Adejumo and Adejumo, 2014).

Lele (1991), describes sustainable development as a new way of life and approach to social and economic activities for all societies, rich and poor which is compatible with the preservation of the environment. Economic development this involves achieving a balance in all sectors of the economy in the process of production of goods and services be it agriculture, finance, manufacturing, health, education etc (Adejumo, 2014).

In this respect, this paper seeks to highlight the major issues, challenges and prospects of entrepreneurship in Nigeria, and proposing some strategies that can promote effective entrepreneurship that will help for sustainable economic development.

Literature Review

Concept of invention and Entrepreneurship

Invention has been defined by various scholars, depending on their lines of study or belief. Elizabeth (2006), defines creativity as the ability to solve problems, fashion products, new questions domain, or in a way that is usually considered novel, but intimately becomes accepted in a particular cultural setting. It is also to develop new ideas and to discover new ways of looking at problems and opportunities for human consumption (Thomas and Norman, 2005).

Invention is often interchanged easily with entrepreneurship, even though they are not the same thing. Invention is all about new ideas, as well as doing a new thing or an old thing in a new form. In other words, while invention is about thinking of an idea for a product, entrepreneur aid the transformation of the idea into a product to investment.

The fact that studies has shown that human brain is of two hemispheres of left and right, with a specialize functions. Such that the left is guide by linear, vertical thinking of a logical conclusion to the other. As the right relies on the kaleidoscope, lateral thinking considering issues of all sides and jumping to different points. The left is more of step by step manners and as well handles information such as languages, logic and symbols. While the right process information intuitively all at once depending heavily on images and taking care of body's emotional, intuitive and spatial function.

Entrepreneurship

Entrepreneurship is the backbone or strategies for economic development all over the world, and it plays crucial roles in jobs creation, revenue and social changes, particularly on sustainable economic development of a nation like Nigeria. This paper is concerned on the factors affecting the effectiveness of government efforts towards entrepreneurship development. Major government policies and programmes were examined to identify the inherent weaknesses supported by empirical and theoretical literature. This paper reveal that such initiatives by the government fails to achieve its objectives due to bureaucracies, corruption, inadequate infrastructural facilities and inconsistent policies and so on, entrepreneurship has a lot of prospects in the country. The paper conclude that entrepreneurship in other country's is an engine for job creation, innovation and diversification strategy, and Nigeria entrepreneurs have a long way to go before they can effectively drive changes on sustainable economic development process; and recommend that government should recognized the importance of entrepreneurship to sustainable economic development by enacting good policies, environment for private sector led investments, adequate infrastructural facilities and all necessary supports for prosperous economic development.

Entrepreneurship is the capacity and willingness to develop, organize and manage a business venture along with any of its risks in order to make profit; starting a new business is one of the obvious ways of venturing into entrepreneurship (Business Dictionary). Peterson (1985) describes entrepreneurship succinctly as the identical and exploitation of an opportunity.

Entrepreneurship is the capacity and willingness to develop, organize and manage a business venture along with any of its risks in order to make profit; starting a new business is one of the obvious ways of venturing into entrepreneurship (Business Dictionary). Peterson (1985), describes entrepreneurship succinctly as the identical and exploitation of an opportunity. Entrepreneurship is a process involving various actions to be taken to established an enterprise; is the force of creative destruction whereby established way of doing things are destroyed by creating a new and better ways of getting things done (Schumpeter,1934).

Entrepreneurship is the capacity for innovation investment and expansion in new market product and technique (Leff,1991). From functional view point entrepreneurship is defined as the combination of activities such as perception of market opportunities, gaining command over scares resources, purchasing inputs, responding to competition and maintaining relation with political administration and public bureaucracy for concession licenses and taxes etc(Kanaka,1994). According to Aliko Dangote (2016); Entrepreneurship is known to be a leading vehicle of job creation and economic growth all over the world. Entrepreneurship is a complex term that is often defined as simply as running your business (Jenifer, 2017).

Economic Development

Economic development is defined as the process of increase volume of production along with the improvement in technology, a rise in the level of living, institutional changes etc, in short it is the progress in the socio – economic structure of the country (Surbhi, 2015). Economic development involves achieving a balance in all sectors of economy in the process of production of goods and services be it agriculture, finance, manufacturing, health, education etc (Adejumo, 2014). Entrepreneurship is some efforts that seek to improve the economic well – being and quality of life for a community by creating and/or retaining job and supporting or growing incomes and (2017).

the taxes base; Economic development encompasses three major areas (Salmon Valley Business and Innovation Centre, 2011); -

* Policies that government undertake to meet broad economic objectives such as price stability, high employment, expanded tax base and sustainable growth such efforts include monetary and fiscal policies, regulation of financial institution, trade and tax policies.

* Policies and programmes to provide infrastructural and services such as highways, parks, affordable housing, crime prevention and educational programmes & projects.

* Policies and programmes explicitly directed at job creation and retention through specific efforts in business finance, marketing, neighborhood development, small business startup and expansion, technology transfer, workforce training and real estate development.

Theoretical Framework

Theories of Entrepreneurship

The study adopted Todaro theory of invention and entrepreneurship development. More relevant to the study Kizner (1997,13); argues that entrepreneurs are the key determinants of economic equilibrium in the course of exploiting favorable opportunities in the environment, even though the attainment of the equilibrium position is practically not feasible due to imperfect distribution of information in the environment. Kunkel theory classified entrepreneurs as active risk takers because all entrepreneurial ventures are identified with different degree of risks. In this end he proposes that government intervention programmes and activities are keenly needed in order to minimize the vagaries of risk and other forms of environmental challenges on entrepreneurial ventures (Itodo, 2011). Schumpeter's (1934), He acknowledges that the extent by which an entrepreneur searches for new opportunities in the market is a critical factor, which breaks disequilibrium in an economy. To him entrepreneur is a resource or co – partner establishing an entrepreneurial business. David McClelland (1965); He emphasizes that the practice of entrepreneurship is geared by the need for achievement as propagated by the behavioral school of thought. He holds that entrepreneurs are stimulated by an internal drive such as innate desire for responsibility, independence, self – efficacy and confidence and also high need for achievement in order to embark on any form of entrepreneurial activity. Casson (1982), According to him entrepreneurs are set of individuals that have dozens of skills and varieties of knowledge in comparison with non – entrepreneurs (general public). It is against this background that the entrepreneurs are able to plan, organize and coordinate the limited resources in order to create more wealth. Casson's positions is contrary to the ones argued by the neoclassical and the orthodox economist because of their static nature, inability to expatiate and critically identify the role of entrepreneurs towards economic development as they are already performing by someone else. Hagen's (1962); maintains that economic growth can occur, only when there is a definite change from traditionally oriented personality, associated with self – centeredness, low esteem, and authoritarian overtones to a more modern open and innovative personality structure (Mowlana and Wilson, 1990). Entrepreneurship as the dynamic process of creating incremental wealth; The wealth is created by individual who assume the major risk in terms of equity, time and/or career commitment or provide values for some products or services, the product or services may or may not be new or

unique, but the values must be somehow be infused by the entrepreneur receiving and locating the necessary skill and resources, (Ronstctt, 1984).

Theories of Economic Development

Keynesian theory focuses on the sustainable economic development and the role of economic policy in the achievement of macro – economic objectives; it postulates emphases on demand management policies can and should be used to improve macro-economic performance and sustainability. That is macro – economic policies should involve setting monetary and fiscal variables in each time period at the values which are thought necessary to achieve the government objectives, (Abata, Kehinde and Bolarinwa, 2012). Therefore, based on the Keynesian economic growth model financing small and medium enterprises (SMEs) should be part of the macro – economic policies of government in which both the fiscal and monetary policies should recognize to achieve the desired level of economic growth and development, (Kemi and Zubair, 2014). Rodney (1969), sees this as many sided process. At the level of the individual it implies increase in skills and capacity, greater freedom, creativity, self-discipline, responsibility and material well-being. On the bases of this Todaro (1969), was of the view that economic invention and entrepreneurship development involves a multi-dimensional process involving the re-organization and reorientation of the entire economic and social system. This involves, in addition to improvement of income and output, radical changes in institutional, social and administrative structures as well as in popular attitudes, customs and beliefs. This study adopts Todaro theory because its main contention is that invention and entrepreneur development is of both physical process and a state of mind. The transformation of institution is one aspect. The other aspect is that the thinking of the people must change towards invention and entrepreneurship.

Some Government Initiatives and Programmes for entrepreneurship Development in Nigeria

The Nigerian Export Promotion Council (NEPC); was established through the promulgation of the NEPC act of 1976 and formally inaugurated in March, 1977. The council’s amendment decree of 1992 was to minimize the bureaucratic bottlenecks and increase autonomy in dealing with members of the organized private sector. Its goals and mission are to make the non – oil export sector a significant contributor to Nigerian GDP, facilitate opportunities for exporters to promote sustainable economic development.

The Nigerian Investment Promoting Commission (NIPC); is an agency of the federal government which was established in 1995, to among the other things “coordinate, monitor, encourage and provide necessary stance and guidance for the establishment and operation of enterprises in Nigeria. By this decree the government abolished almost all restrictions in investment, especially restriction on foreign investment into the Nigerian economy, most of this efforts of the NIPC are therefore, focused on attracting foreign investments.

Small and Medium Enterprise Development Agency of Nigeria (SMEDAN); was established by the federal government of Nigeria during the era of Chief Olusegun Obasanjo, with the aim of developing the SMEs, because of their dominant roles in the economy of both the developed and developing countries. The vision of the agency was to basically to established well organized, structured and efficient SMEs that will sustain economic growth and development of Nigeria and to compete favorably with their counterparts in international market.

Small and Medium Industries Equity Investment Schemes (SMIEIS); is voluntary initiative of the bank’s committee approved at its 246th meeting held on 21st Dec. 1999. The initiative was in response to the federal government concerns and policy measures for promotion of small and medium enterprises (SMEs) as vehicles for rapid industrialization, sustainable economic development, poverty alleviation and employment generation. The scheme requires all banks in Nigeria to set aside

ten percent (10%) of their profit after tax (PAT) for equity investment and promotion of small and medium enterprises.

Youth Enterprises with Innovation in Nigeria (You WIN); This is one of the latest initiatives of the federal government of Nigeria, aimed at developing entrepreneurship in the country. It is defined as an innovative business plans competition aimed at job creation by encouraging and supporting entrepreneurial youth in Nigeria to develop and execute business ideas (You WIN, 2013).

Youth Entrepreneurship Development Programmes (YEDP); was launched on 15th March, 2016; To enhance the development of the ingenuity and resourcefulness of Nigerian youths for maximum economic. The aim of YEDP is to fix the triple barreled constraints of insufficiency, high cost and inadequate term of capital usually faced by youth entrepreneur's and startups.

Subsidy Reinvestment and Empowerment Programme (SURE_P); this scheme was designed and implemented by president Goodluck Ebele Jonathan in 2011-2015 as social intervention scheme aimed at providing employment for unemployed graduate through intervention programmes. Its core mandate was to reduce poverty via vocational training scheme and community services. **National Social Investment Programme (N-SIP):** The administration of president Muhammadu Buhari introduced to reduce twin evils of poverty and unemployment through building capacity, investment or invention and direct financial support to bring about invention and innovation. It consists of four major components; job creation and Youth empowerment (N-Power), National Home Grown School Feeding programme (NHGSFP), National Cash Transfer programme (NCTP), and Government Enterprise and Empowerment Programme (GEEP). All are for absorbing economic invention and innovation.

Entrepreneurship Challenges in Nigeria

* **Difficulty in securing loan from financial institutions;** the major challenges being faced by entrepreneurs in Nigeria is the issues of startup capital, this is due to some banks seeing lending entrepreneurs' money as a huge risk, due to the uncertainties surrounding the Nigerian economy. Also some of these financial institutions discourage entrepreneurs with their huge collaterals and unrealistic interest rates, with this practice by banks a lot of brilliant business ideas washed down the drain due to financial constraints (Adekoya, 2016).

* **Globalization;** A two – edge sword – globalization presents business with opportunities of expansion while simultaneously hinders their opportunities, for growth. Foreign companies are able to export production to countries with low labour cost, thus increasing competition from foreign companies in local market; outsourcing production to countries such as China and India has led to a decrease in production, for local manufacturers, sometimes causing them to shut down completely. (Einstein, 2016).

* **Poor Marketing Skills** – most small business owners in Nigeria do not have time to study in and out of marketing, what with the many things they have to juggle, there is little time for them to learn skills (Jimi Osheidu, 2017).

* **Minimal Government Assistance** – Government support to small business in Africa is largely inadequate, while some countries such as Nigeria, have implemented programmes that are severely limited in scope and reach (Eran, 2016).

* **Poor State of the Country Infrastructure** – the absence of good infrastructural facilities, such as good roads and rail networks, stable electricity, water etc. has been one of the major problems entrepreneurs are battling in Nigeria, also some of the government programmes cannot be implemented successfully without adequate infrastructural facilities.

* **Inconsistent in the Policies of the Government** – the incessant change in the policies of the government is a challenge being faced by Nigerian entrepreneurs, in time past, it's found that there's inconsistency in the policies of government which is attributed to the constant change of government, some of the policies made does not even last more than four years before the new government change it, there is no continuity in the policies of government.

* **Lack of Knowledge in Basic Science and Technology** – the role of entrepreneurship in economic development involves more than just increasing per capital output and income, it involves initiating and constructing change in structure of the business and society. This change accompanied by growth and increased output which allows more wealth to be divided by various participants. One theory of growth depicts innovations as a key, notably in developing new product and services for the market but also in stimulating investment interest in the new ventures being created; the critical point in product evolution is the intersection of knowledge and a reasonable social needs, which being in with product development phase (Baba, 2013).

* **Corruption** – Widespread of corruption practices in terms of the implementations of the government initiatives and programmes, as a result of some head of the agencies were appointed base on political affiliation or compensation, not based on skills and competencies, that it why a huge resources were invested for a longtime and the stated objectives were not achieved, due to the procurement of licenses, permits and even payment of taxes & levies difficult without playing the game of paying bribes and influence.

* **Security Issues** – When there no guarantee of security of live and properties, it is difficult to carry out a successful investment. Nigerian is experiencing the challenges of kidnappings, terrorisms, political instabilities etc, which affect some of the government initiatives and programs towards entrepreneurship development in the country.

* **Lack of enforcement of the Nigerian patent laws** - is a serious challenge that entrepreneurs faced in Nigeria; is the level of competition from foreign companies, which discourages some Nigerian entrepreneurs from commercializing their ideas and invention. The situation is worsened by the apparent lack of faith in the Nigerian patent law which many entrepreneurs feel offers them little protection against piracy, (Baba,2013).

Prospects of Entrepreneurship in Nigeria

According to Dangote (2016); Entrepreneur's play a critical part in the economic development of any economy in the following ways: -

* **Promoting Capital Formation;** Entrepreneurs promote capital formation by mobilizing the idle savings of the public, they employ their own as well as borrowed resources for setting up their enterprise. In this way entrepreneurial activities lead to value addition and creation wealth, which is very essential for the industrial and economic development of a country.

* **Creating Large – scale Employment Opportunities;** Entrepreneurs provides jobs, with the evolution of more and more enterprises both small and large scale – numerous job opportunities are created for others. As time goes on, these entrepreneurs grow, providing direct and indirect employment opportunities to many more. In this way, entrepreneurs play an effective role in reducing the problem of unemployment in the country.

* **Promoting Balanced Regional Development;** they help to remove regional disparities, through setting up of industries in less developed and backward areas. The growth of industries and business in these areas in turn lead to a large number of public benefits such as provision of transportation networks, health facilities, and educational opportunities etc. This ultimately opens up hitherto backward regions for development.

* **Reducing Concentration of Economic Power;** Economic power is the natural outcome of industrial and business activity. Industrial development normally leads to concentration of economic power in the hands of a few individual; which result in the growth of monopolies, the birth of small business has help reduced the concentration of economic power in a few hands. In effect, entrepreneurship stimulates equitable redistribution of wealth and income.

* **Increasing Gross National Product and per Capital Income;** Entrepreneurs being in new product and services and develop market for economic growth. In this way they help increase Gross National Product as well as Per Capital Income of the people in the country. These in turn translate to economic growth and increase in the standard of living of the people.

* **Innovation, Research and Development;** Entrepreneur's as inventors are responsible for an ever increasing number of new innovations in products, services and lifestyles that benefits individuals and societies, similarly, successful entrepreneurs are constantly, engaged in reaching and developing new ways to solve problems.

Empirical Evidence

According to Andre van sted (2005); in his analysis on Entrepreneurship and Economic Growth in 21 OECD countries, stated that; the estimated model implies that the 'equilibrium' number of entrepreneurs is different at different stages of economic development. For instance, in the upward part of the U – shaped equilibrium relationship, a given level of entrepreneurship may be below the optimum for a higher level of economic development, while the same level of entrepreneurship is above the optimum for a lower level economic development. Hence, a further increase in entrepreneurship positively affects economic growth in the higher income countries, while it negatively affects growth in the lower income countries; (as the gap between the actual and the equilibrium rate of entrepreneurship becomes bigger). Entrepreneurship plays a different role in economies in different stages of economic development. In modern highly developed economies, growth is powered by their capacity to innovate and to win new global market for their technologically advanced products (McAurthur and Sachs, 2002). In terms of different types of economic – managed versus entrepreneurship, Audretsch and Thurik (2001) in their study of what is new about the new economy; distinguished the role that entrepreneurship plays in lower developed economies is more in line with the manage economy, while, the role of entrepreneurship in higher developed economies is more in – line with the entrepreneurial economy. Access to credit facilities further increase entrepreneurship risk bearing abilities, improve risk copying strategies and enable competition smoothing overtime (Abdul – Kemi and Idris, 2014). Also the number of market participant in any industry will have an effect on economic growth and this is recognized as another stand of evidence of the role of entrepreneurship in economic expansion (Carree and Thurik, 2002).

Conclusion

Invention and Entrepreneurship is essential strategy for rapid and sustained economic and social development. This study reveal that development of entrepreneurship is important and can be stimulated through a set of supporting institutions and initiatives. However, there are a lot of challenges, but also there are also prospects especially when all necessary resources in form of capital, human resources and effective policies are made available and efficient in a Conducive environment for enhancing economic invention and entrepreneurship in Nigeria.

REFERENCES

- Abata, M.A., Kehinde, J.S. and Bolarinwa, S.A. (2012); Fiscal and Monetary Policy and Economic Growth in Nigeria; A Theoretical Exploration: International Journal of Academic Research in Economic and Management Sciences,1(5).

- Abdul-Kemi and Idris, Z. (2014). Entrepreneurship and Economic Development in Nigeria: international Journal of Business and Social Sciences. Proceeding of the 4th International Conference on Management and Muamalah 2017 (ICoMM 2017).
- Abdulkadir, D.S. (2009). Contemporary Approach to Entrepreneurial Development. Minna-Niger state. The Rock printers.
- Adekoye, A. (2016). Problems and Prospects of Entrepreneurship in Nigeria. Retrieved from <https://infoquidenigeria.com/problem-and-prospects-entrepreneurship-nigeria/>.
- Adejumo, G. (2001). Indigenous Entrepreneurship Development in Nigeria; Characteristics, Problems and Prospects; Advance in Management: A Journal of Department of Business Administration Uni – illorin, kwara Nigeria.
- Akintoye, V.A. and Opeyemi, O.A., (2014). Prospects for Achieving Sustainable Development, through Millenium Developmen Goals in Nigeria: European Journal of Sustainable Development 3(1) 33 – 46
- Aliko Dangote (2016). The Roles of Entrepreneurship in National Development, ‘the story of Dangote Group’. Lectures delivered at 38th Convocation of Ahmadu Bello University, Zaria.
- Andre Van sted (2005). Entrepreneurship & economic Growth; An Empirical Analysis of 21 OECD Countries: International Small Business Journal 22, 218 – 318.
- Audretsch, D.B. and A.R. Thurik, (2001). What is New about the New Economy: Sources of Growth in the Managed and Entrepreneurial Economic, Industrial and Corporate Change 10, 267 – 315.
- Audretsch, D.B. (2003). Entrepreneurship: A Survey of the Literature, Enterprises Papers No.14 Brussels : European Commission.
- Baba, G.K. (2013). The Challenges of Entrepreneurship in Nigeria and Way Forward: Journal of Business and Organizational Development 5(1).
- Carree, M.A. and A.R. Thurik, (2003). The Impact of Entrepreneurship on Economic Growth in: Z.J. Acs and D.B. Audertsch (eds.). Handbook of Entrepreneurship Research, Boston, MA: Kluwer Academic Publisher, 437 – 471.
- Casson, M.A. (1982). Entrepreneurship and Economic Theory. Oxford: Martin Robertson.
- Eran F. (2016). The 6 – Biggest Obstacles Start up Faced in Africa. Retrieved form ventureburn.com/2016/3/6-biggest-obstacles-startup-face-africa.
- Hagen, E. (1962); On the Theory of Social Change: Homewood, Illinois; Dorsey press.
- Hamilton, B.H. (2000). Does Entrepreneurs Pays: An Empirical Analysis of the Returns to Self Employment: Journal of Political Economy, 108(3) 601 – 631.
- Ibrahim, M.M. (2017). Entrepreneurship in Nigeria; Issues, Challenges and prospects for sustainable economic Development. Mubi. Icomm.
- Itodo, J.I. (2011). Basic Entrepreneurship; Published by Pylandmark, Publishers, Kaduna, Nigeria International Institute of Sustainable Development (IISD).

- Jenifer,P. (2017). What is Entrepreneurship? Retrieved from Business News Daily; “Small Business:” Solutions and Inspirations.
- Jimi, O. (2017). 5 – Challenges Facing Small Business in Nigeria, and their Solutions. Retrieved from; blog. V connect. Com/ 5 challenges facing - small business – Nigeria – solution. Proceeding of the 4th International Conference on Management and Muamalah 2017 (ICoMM 2017).
- Kirzner, I. M. (1982). Theory of Entrepreneurship in Economic Growth: In kent, C.A., Sexton, D.L., and resper.
- Leff, N. (1991). Entrepreneurship and Economic Development: The problem; Retrieved from: Journal of Economic Literature, (17) 46 – 64.
- Lele, S.M., (1991). Sustainable Development; A Critical Review on World Development: United Nation Conference. Retrieved from; www.Un.org/.../wssnplan/hpl - pdf.
- McAurthur, J.W. and D.J, Sachs (2002). The Growth Competitiveness index: Measuring Technological Advancement and the stages of Development, in M.E porter, J.D. Sachs, P.K.Cornelus, J.W., McAuthur and K. Schwab (eds.); The Global Competitiveness Report 200 – 2002, New York: Oxford University Press, 28 – 51.
- McCelland, D. C. (1965). Achievement Motivation can be developed: Harvard Business Review.
- Mowlana, H. and Wilson, L. (1990). The Passing of Modernity: Communication and the transformation of society. Longman: New York.
- Morris, M.H. and Lewis, P.S. (1991). Entrepreneurship as a Significant Factor in Social Quality of Life: Journal of business Research 23 (1) 21 – 36.
- Ronstactl, R.C. (1984). Entrepreneurship, Dover, MA: lord Co.
- Salmon Valley; Business and Innovation Centre (2011). ‘Economic Development’. Retrieved from www.svbic.com/note/24.
- Schumpeter, J.A. (1934). The theory of Economic Development. Cambridge MA: Harvard University press.
- S.S. Kanaka, (1994). Industrial Development of Backward Areas, Himalaya Publishing House, New Delhi – India – 86 – 88.
- Surbhi, (2015); Difference Between Economic Growth and Economic Development. Retrieved form key differences. com/ difference – between economic growth – and development. Html. Htt://www.business dictionary.com/ definition/ entrepreneurship html.
- Ujo, A.A. (2005). Understanding Develpoment Administration in Nigeria. Kaduna. Joyce Graphic.

IMPLICATION OF POLITICAL CLASS, CORRUPTION AND UNDERDEVELOPMENT IN NIGERIA

AHMED, MOHAMMED LETSWA
ABDULLAHI, MUSTAPHA SHEIKH

Department of Political Science IBB University Lapai, Niger State

Abstract

Political class and corruption has been blamed for the existence of underdevelopment in Nigeria and how it negative implication has brought economic set-set. Government had made effort to wipe away this phenomenon by creating two anti-corruption agencies, but corruption still exist and keep rising in Nigeria. This study was carried out to evaluate the implication of political class, corruption and under-development in Nigeria. This study will point out causes of corruption and also other factors that lead to underdevelopment in Nigeria and how to prevent or solve the problems. Seer's theory of development was applied for the study. Documentary method was adopted for the study, with a major secondary sources of data in the course of the study. Finally, the work stated how corruption takes place in the arms of government, and recommendations were made for this phenomenon such as independent operations and strengthening of anti-corruption agencies to fight against corrupt practices and promoting regional economy balance to yield development.

Keywords: Corruption, Development, Economy, Agency and political class

Introduction

The birth of democracy on 29th May, 1999, brought happiness and jubilation to the country. Twenty-three years of practicing democracy the country has witnessed a rebirth of corruption which has pin down the development of Nigeria. The alarming trend in the magnitude of financial corruption by politicians prompted the Obasanjo's government to bring about the idea of two anti-corruption agencies; the Economic and Financial Crime Commission (EFCC) and the Independent Corrupt Practices Commission (ICPC). These two bodies were created to checkmate the devastating effects of corruption in Nigeria economy. Smith (2007) said that in all the challenges Nigeria is passing through, corruption remains the main obstacle to the Nigeria development that has increased poverty and inequality. Achebe in his epic book "The Trouble with Nigeria" mentioned that the trouble with the country called Nigeria is that political leaders, use their instrument of power to commit and made their ways as they like (Achebe, 1983). Corruption is a cankerworm that has eaten deep in the fabric of the country and had stunted growth in all sectors of the economy (EFCC, 2005). Under development in Nigeria has many factors but corruption and the political influence has upper hand in under developing nation like Nigeria, which has necessitated this study.

Conceptual clarification

Political class: political class are small group of people who hold a disproportionate amount of wealth, privilege, political power or skills in a particular society.

They are also known as political elites. Cambridge dictionary defined elite "as those people or organizations that are considered most powerful compared to the other people or ordinary people.

Corruption: In a layman's language, it means using one's position to collect bribe from a person who is in need of something important, for example, seeking for admission into higher institutions, or

seeking for employment in an organization by giving gratifications of any kind. But corruption goes beyond the layman's meaning. Salish (2000), encapsulate corruption to mean the mismanagement of public funds for private gain. Funds that are supposed to be used for developmental aspect of the country are been pocketed by politicians. Morris (2000), a professor of political science, wrote that political corruption is the illegitimate use of public power to benefit private interest only. World Bank economist Kaufman, extended the concept to include legal corruption in which power is abused within the confine of the law as those with power often have the ability to make law for their protection than for the generality of all.

Underdevelopment: According to some scholars like (Amino and Rodney 1972), are of the view that African system of penetrating into the world economy is responsible for it underdevelopment. Academic scholars from West believed that African underdevelopment is as a results of colonialism and globalization. Maunro2007, Obayelu 2007, Sachs, 2005, and Smith 2007, underdevelopment means when a nation's potentials or resources are not fully utilized for the benefit of all in a given country. Rodney makes us to understand that underdevelopment is the absence of development (Rodney, 1973).

Theoretical framework

The study adopted Seer's theory of development which argue that; the questions to ask about a country development are therefore to know what has been happening to poverty? What has been happening to unemployment? What is happening to inequality? If all three of these have declined from high levels, then beyond doubt this has been a period of development for the country concerned. If one or two of these central problems have been growing worse, especially if all the three have, it would be strange to call the result development, even if per capital income doubled (Seer, 1969). This definition is important for an understanding of development because it is centred on the improvement in the living conditions of the individuals in a giving society. By implication, it means that the economy could grow without developing. Buttressing this Todaro sighted example that number of developing countries which experience relatively high rates of growth of per capital income during the 60's and 70's simultaneously showed little or no improvement or witness an actual decline in employment, equality and real incomes of the bottom 40% of their populations. By the earlier growth definition, these countries were developing nations like Nigeria. By the more recent poverty, equity and employment criteria, however, they were not fighting the menace as expected (Todaro, 1969). Based on forgoing definitions we conclude by agreeing with Todaro that the objectives of development are concerned with the followings things; life-sustenance, self-esteem or respect and freedom.

Life-sustenance; under life sustenance, we are concerned with basic human needs, without which life would be impossible. These things include foods, shelter, health and protection or security. Absence of this it's may be conclude that there is no development.

Self-esteem: The second feature of development is self-esteem or self-respect. It is the wishes of every society to be respected. To this end most societies pursue those things that would give them the necessary respects. These things include wealth and technological development. Most of the highly developed nations of the world like Japan and USA have these essential features.

Freedom: Freedom as used in this context means emancipation from alienation material conditions of life and freedom from the social servitude of men and nature ignorance, or misery, institution and dogmatic benefits. When a society is free from superstitious beliefs it would have more choice available to it development.

Causes of corruption

According to many study, the following factors are causes of corruption;

- * Greed of money desires
- *Low press freedom
- *Low levels of democracy and low political transparency
- *Poverty
- *Political instability
- *Gender inequality
- *Lack of commitment of society towards developmental goal

It has been noted that in comparison of the most corrupt nations with the least corrupt countries, the former group contains nations with huge socio-economic inequality and the other contains nations with a high level of social and economic justice. So also the former like Nigeria has this experience and its implications has been on the rising to the country development.

Causes of underdevelopment and its implications to Nigeria Development

Nigeria is a blessed and wonderful state with a large percentage of population and it also have an endless natural resources. It has a great qualities and potentials to become a great nation. But, however the country is suffering, struggling with the problem of underdevelopment, which is not a good thing. We have many unpleasant factors contributing to it. Below are some of the factors or causes of underdevelopment in Nigeria and ways to solve these problems.

1. **Corruption:** It is one of the challenging problem in Nigeria everyday life. It is such a huge issue that affect almost every area of life in the country and deprives us of growth and development. It feels like no matter which political leader we will choose; the results will be the same. They do not care much about improving the lives of Nigerians and how the country will grow. Most of the politicians do steal the funds that are meant for various projects related to country's development and put them in their personal bank accounts or take out the country's money to a foreign country. With the lavish lifestyle of many politicians, it becomes clear that apart from their official salary, they also take the funds from national reservoir and as such has implication in the country development.

Fight against corruption should be given more attentions and care just like the way oil is given. Developing this seconds thought will bring enough revenue for carrying out the much needed projects, for the improvement of the economy of were efforts are needed to fight corruption in Nigeria and a lot of initiative supported by government, for example government has formed some agencies like EFCC and ICPC to beat down corruption in the country, but all effort made are been wasted.

To destroy corruption, we need to start by changing ourselves and outlook of our society. The "leading by example most continue" strategy needs to be apply- The country should have strong leaders who would show up with their own examples that corruption is wrong. Combating tribalism, ethnicity and getting more united as a nation is also a way to success (the nation at heart first).

2. **Dependence on oil (mono-economy):** Nigeria is a country which is almost fully dependent on the oil sector. Since there are major suppliers of oil in Nigeria, which contribute to the general income of the country, but also we have other sources of income which are left with little or no attention. For example, we have sectors like agriculture and tourism which are bonded and left underdeveloped compared to oil sector. If the tourism sector was in a better condition, it could have been inviting investors from outside the country and foreign visitors, but this aspect of the economy is neglected nowadays. Agriculture sector is also facing the same problem. Despite a lot of natural resources Nigeria is still developing slower than it should and as such has serious implications on the nation GDP growth and development.

Solving this, it is simply implying that, agricultural sector as well as tourism sector should be giving maximum priority in Nigeria.

3. Unemployment: This is also a serious problem in Nigeria economy that is also affecting the fast grow of the nation-economy. The rate of unemployment in Nigeria is far higher than the employment, when the rate of employment is greater than that of unemployment there will be higher contributions to the development of the country vice-versa. The youths are unable to find jobs due to high requirements and lack of work, person's knowledge and skills does not give a person job in Nigeria, it is only who you know or if a person can buy the work. If a person cannot afford it then his knowledge and skills that could have been of use to the country's growth and development become wasted and silent.

Due to the unemployment rates, the GDP of Nigeria keeps reducing every year, which is one of the effects of Underdevelopment in Nigeria and call for serious attentions.

4. Insurgency: Its one of the persistent problem in Nigeria's development. The insurgency of a jihadist group as it's so called Boko Haram started in 2009. When they decided to rebel against the government of Nigeria, till date, there is still tension in the country, because the insurgents are still active. Their violent actions led to thousands of loss of lives and properties.

Boko Haram group are radically against western education and value, unfortunately they demonstrate their beliefs mostly with violence against those who do not share same believe with them. They have officially been called one of the dealers of terrorist group in the world, because of number of people that have been murdered and the way they carry out their activities.

The insurgents can appear any time and this is a major problem for those who want to make investment in Nigeria. There is no guarantee of complete safety, most especially if the investment is to be made in the north-eastern part of the county. This may be a reason for the investors to choose another place outside Nigeria to make their investment.

5. Poor project supervision and implementations by political class: There are a lots of projects suggested to improve the country's development in various sectors. However, similarly to the previous point, a lot of projects do not get anywhere and if by chance the project completed it do lack quality that will make it last long (substandard outlook), in the absence of the good quality the project gets quickly abandoned and neglected thereby cause serious harm to economic development. The appointment of supervisors to a certain projects have to stick with people doing the project until the proper completion. They should avoid jumping on board of other economy aspects and investing in them before the project is properly completed, otherwise its risk them starting the same project over and over again which severely slows down the nation's development.

6. High level of illiteracy: one more reason for Nigeria underdevelopment is high rate of illiteracy in the country. What influence or led to illiteracy in Nigeria is poverty. A lot of children are the ones feeding their family starting from a very small age, instead of a child to go to school he/she will be on the street hawking for the survival of their family. Some parents lack education and as such they attach little or no value to education for their children. Therefore, a lot of citizens in Nigeria grow up illiterate, without basic school education. If the level of illiteracy reduces then the county will have more productive persons and will be able to make people come up with new ideas that can change the present and the betterment of the future. There are many programs dedicated to give basic education to those people who are unable to afford it and they are very useful methods of combination of illiteracy. The above listed causes of underdevelopment can be gradually over come. If we get rid of those issues mentioned and many others, then our country will have a great chance of becoming a better and developed national.

How to eradicate corruption in Nigeria (prospects)

- Government should stop given ways to pardon the convicted political criminals as well as no Compromise in the case of justice.
- The anti-corruption bodies should be given full independent to operate in order to stop government or anyone from interfering in their duties for better results achievements.
- The two anti-corruption agencies should prosecute corrupt persons found guilty of the act without delay. As well judicial or legal system should be straightening. Promotion of regional Development: Removing of regional disparities through setting up industries in less developed and backward areas such as the grass-roots. The growth of industries and business activities. Industrial development usually leads to concentrations on economic power in the hands of few individuals, which resulted in the growth of monopolies. The birth of small-business help in reducing the concentration of economic power in a few hands. In effects entrepreneurship will stimulates equitable redistribution of wealth and income among others.

Conclusion

The political class and corruption are major factors that hinder the development of Nigeria economy. Corruption increases poverty and high rate of abject poverty in a country brings down the image of the country in the eyes of the world. The fight against corruption and underdevelopment of Nigeria cannot be done only by the government it has to involve each and every citizen, individually need to change and amend for the betterment of the country and also leaders should lead by good examples as the followers are up to them. More youths are expected to be engaged in economic productions rather than consumption to avoid crimes and criminalities across the nation and as such its will yield an economy growth and development in Nigeria.

References

- Achebe,c. (1983).The Trouble with Nigeria Enugu: Fourth Republic. Dimension publishers
- Adejoh, I.M. (2012). An article on Nigeria’s impending health care implosion. Lagos. Joys enterprises.
- Alao. D. O. (2010). Global Economics crisis: The Effects and the way out for Developing Nations. University research journal. Bulawayo. Zimbabwe. Alpha print.
- Bola. A. p. (2012). Business day: public service reform and transformation agenda. Lagos. Business analysis index.
- Boons, S. M., and Reinek, J. (2011). National context matters: the co. values. Lagos. Construct LTD.
- Chinweoke,v. and salish (2011). Economics transformation facts and processes. Vanguard, Nov.6. <http://www.vanguardngr.com>.
- Chi, C.I.A.(2013). Nigeria GDP: real growth rates, World fact book. <http://www.indexmudi.com.nigeriangdp> real growth.
- Gyong, J.E. (2012). A social Analysis of transformation agenda of president Goodluck jonathan Ebele. European scientific journal july edition. Vol. 8, No16.
- IMF data (2012). List of countries by GDP(nominal) per capital. [http://eujournal.org/index.pbp/articlesview/249/279.\(28/05/2012\)](http://eujournal.org/index.pbp/articlesview/249/279.(28/05/2012)).

- Lawal, A.R., Jimola, S.A., Olurundare, S.A. and Ijaya, N.Y.S (2010). Education reforms in Nigeria, past, presents and future. Lagos. Stirling-Horden publishers LTD.
- Leadership Newspaper(2013).february4
- Nkom, S.A. (2015). Our cultural legacy as a foundation for purposeful leadership: 60th of anniversary of the enthronement of chief of Kagoro. Kaduna state. Kst press.
- NPC (2015). Transformation Agenda 2011-15. National Planning Commission.
www.npc.gov.ng/transformation.pdf.12th may, 2013:05:10 pm.
- Nwabueze, B. (2013). Inadequacy of Transformation Agenda. Daily Independence.
<http://www.dailyindependentnig.com/2013/inadequacy-of-present-goodluck-jonathan-transformations-agenda>. may27th, 2013.
- Obadan, M.I.(2008). Poverty Reduction in Nigeria: The way forwards, CBN Economic and finance. Review, vol39, no.4pp159-188.
- Okonjo Iweala, N. Soludo, C.C. and Mukhtar, M. (2003). The debt trap in Nigeria: towards a sustainable Debt strategy. Abuja. World press,inc.
- Osiosima, B.C.(2012). A paper presented on the occasion of 2010NIM south-east zonal management summit at King David Hotels. Akwa Ibom. Forensic oppress.
- United Nations (1987). Report of the World Commission on Environment and Development. Popoola, Michael.A. and Alao, D.O. (2012). Ethnic conflicts in Nigeria: implication on Good governance. Plateau. University press.
- Punch mobile (2013). 24th unemployment rate worrisome. punchmobileNewspaper. Tuesday 14th May, 2013.
- Rodney, W. (1969). How Europe Under-developed Africa. Tanzania. House publish.
- Smith, C., Rees, and Morris, P.(1998). Economic Development: 2nd edition. Lagos. Macmillan.
- Tinubu, B.(2009). Global economic crisis: implication for Niger: The Nations. Lagos. Vintage press.
- World summit outcome documents. World Health organization. 15 September, 2005.
- EFCC reports (2005). Effect of corruption in Nigeria economy. Nigeria EFCC Information Communication Technology Department Abuja.
- Odusanya, R. (2021). Causes of underdevelopment in Nigeria, effects and solution"Retrieved www.legit.ng
- Ujo, A.A. (2007). Understanding Development Administration in Nigeria. Kaduna. Joyce Publication.

POST-MORTEM OF MILLENIUM DEVELOPMENT GOALS IN NIGERIA: A CRITICAL ASSESMENT

IMOKE JOEL ILOKE, MOHAMMED ABDULLAHI MOHAMMED,
MUSA HABEEBA LANLE

Abstract

The study investigates assessment of millennium development goals in Nigeria. Its impact and how it was carried out to achieve it set objectives/targeted goal and as well as cause of its failure in Nigeria. Nigeria is one United Nations member state that is increasingly working on achieving the Millennium Development Goals (MDGs) which took off at the turn of this century. The MDGs are eight goals and targets to be attained within 2015. Giving the available time, it is obvious that it is a major challenge to Nigeria because of its requirements for actualization in the country. Among the requirements is ensuring effective policy implementation. However, poor policy implementation is believed by some analysts to be the bane of development in Nigeria. The study therefore, seeks to highlight the need for proper and effective policy implementation while identifying some impediments to be tackled if Nigeria is to ensure that policies, particularly those relating to the MDGs, are effectively and timely implemented. These impediments include, among others: corruption, bad leadership, political instability, slow public service structures, ethnicity etc. The paper posits some sustainable development measures for Nigeria, such as effective use of political will, eschewing social vices (like ethnicity, favouritism, nepotism and mediocrity), continuity of policies between governments, eradication of corruption etc. It is documentary in nature of the study and thereby adopted historical/documentary research methods with emphasis on secondary sources of data. The study discover weak governance and mismanagement of resources across all level, lack of transparent performance-assessment system, limited efforts to harness the potentials of the privates sectors and the weak regulations among others contributed to its failures of MDGs in Nigeria. Based on this the study recommends urgent needs to have good collaborations and management of its potentials across all level government as well in good relations to privates organizations to support the efforts of the policy.

131

Key words: Policy, Implementation, Millennium Development Goals, Nigeria

Introduction

As a result of failure to development plans of government in Nigeria. In the year 2000, the country needs to tackle. Nigeria is one United Nations member state that is increasingly working on achieving the Millennium Development Goals (MDGs) which took off at the turn of this century. The MDGs are eight goals and targets to be attained within 2015. Giving the available time, it is obvious that it is a major challenge to Nigeria because of its requirements for actualization in the country. Among the requirements is ensuring effective policy implementation. However, poor policy implementation is believed by some analysts to be the bane of development in Nigeria. The study therefore, seeks to highlight the need for proper and effective policy implementation while

Identifying some impediments to be tackled if Nigeria is to ensure that policies, particularly those relating to the MDGs, are effectively and timely implemented. These impediments include, among others: corruption, bad leadership, political instability, slow public service structures, ethnicity etc.

The paper posits some sustainable development measures for Nigeria, such as effective use of political will, eschewing social vices (like ethnicity, favouritism, nepotism and mediocrity), continuity of policies between governments, eradication of corruption etc. The objectives of the Millennium Development Goals (MDGs) are no doubt laudable. The development goals have been widely embraced by many United Nations member states, including Nigeria. These goals are practical targets with definite time limit spanning from inception till 2015. It is obvious that the pace of many of these nations towards attaining the MDGs is being undermined by a number of factors. And for any effective effort to achieving the MDGs between now and 2015 to be actualized, it implies getting rid of these negative factors or at least minimizing their impact considerably. To an extent, this is the case of Nigeria and many other developing countries that are members of the United Nations. The World Bank (2008), Global Monitoring report, stated unequivocally that “looking to the medium term a key challenge is to spur stronger growth in lagging countries that have not shared in the surge in growth witnessed in much of the developing

World over the past several years”. The above statement signifies that some member nations of the U.N. are lagging behind when compared with some others who made significant strides towards achieving the MDGs as at mid-term of the time frame i.e. as at middle of 2007.

The question here is: why is it that nations are not pursuing the MDGs with as much momentum as others, which has led them to their “backbencher” position as at present? Many factors are assumed to contribute to this status-quo and they include bad leadership, political instability, global economic uncertainty, corruption, lack of proper and effective policy implementation, etc. This is where the hub of the paper lies. The question of Nigeria’s problem of poor policy implementation even when the country is noted for beautiful policy formulation and wonderful acronyms such as Economic and Financial Crimes Commission (EFCC), Independent Corrupt Practices Commission (ICPC), Standard Organization of Nigeria (SON), just to mention but a few. Some analysts have argued that the bane of development in Nigeria is her inability to implement policies and in some cases outright frustration of some individual’s proposals on better ways to move the nation forward. This is the argument of this paper, that poor policy implementation or failed implementation of government policies stands in the way of bringing the MDGs to fruition and for providing socio-economic development in Nigeria.

The study starts with identifying the MDG’s, defining the concept of policy implementation, overviews the problems of policy implementation in Nigeria and how it reflects itself in the failed developmental Plans of governments in Nigeria. It identifies factors such as general lack of political will of the leaders, corruption, political instability, ethnicity, sluggish public service structures, etc as clog to the wheel of effective policy implementation in Nigeria.

The Millennium Declaration of 2000

The United Nations Millennium Development Goals (MDGs) and targets come from the Millennium Declaration, signed by 189 countries, including 147 Heads of State and Government, in September 2000 (<http://www.un.org/millennium/declaration/ares552e.htm>), and from further agreement by member states at the 2005 World Summit (Resolution adopted by the General Assembly – (A/RES/60/1). The goals and targets are interrelated and should be seen as a whole. They represent a partnership between the developed countries and developing countries in an effort to create an enabling environment at the national and global levels alike that can be effective for development and the eradication of poverty. It is believed that the elimination of poverty is central to attaining the other Millennium Development Goals. This is based on the premise that poverty and hunger expose people to illiteracy, disease, conflicts, child and maternal mortality, environmental degradation through deforestation and pipeline vandalization (which causes oil spillage and a host of other problems) etc.

The MDGs are no doubt concrete and laudable goals and targets that nations in the quest for sustainable development must embrace and put in place requirements for its actualization, if not by 2015, at least by 2020. This date coincides with Nigeria's economic development target known as Vision 20:2020. With only three years to go, attaining the MDGs will require all hands to be on deck, particularly the government, who must ensure among other strategies that policies are followed and implemented to the logical and realistic end. The MDGs are encapsulated below for clear identification.

Goals and Targets from the Millennium Declaration, 2000 Goals to Eradicate Extreme Poverty and Hunger

Target 1.A. Halve between 1990 and 2015, the proportion of people whose income is Less than \$1 per day. Target 1.B Achieve full and productive employment and decent work for all including

Women and young people. Target 1.C Halve, between 1990 and 2015, the proportion of people who suffer from Hunger. Goal 2 Achieve Universal Primary Education.

Target 2.A Ensure that by 2015, children everywhere, boys and girls alike, will be able to complete a full course of primary schooling. Goal 3 Promote Gender Equality and Empower Women Target

3.A Eliminate gender disparity in primary and secondary education. Preferably by 2005, and at all levels of education no later than 2015. Goal 4 Reduce Child Mortality Target 4.A Reduce by two-

thirds, between 1990 and 2015. The under-five mortality rate. Goal 5 Improve Maternal Health Target 5.A Reduce by three-quarters, between 1990 and 2015, the maternal mortality ratio Target 5.B

Achieve by 2015 universal access to reproductive health, halve by 2015 the spread of HIV/AIDS Goal 6 Combat HIV/AIDS, Malaria and Other Disease Target 6.A Achieve by 2015 universal access

to treatment for HIV/AIDS. Target 6.B Half by 2015 and begin to reverse the incidence of malaria and other major diseases. Target 6.C Integrate the principles of sustainable development into country

policies and programs and reverse the loss of environmental resources. Goal 7 Ensure Environmental Sustainability Target 7.A Reduce biodiversity loss, achieving by 2010 a significant reduction in the

rate of loss. Target 7.B Halve by 2015 the proportion of people without sustainable access to safe drinking water and basic sanitation. Target 7.C Have achieved a significant improvement by 2020 in

the lives of at least 100million slum dweller Goal 8 Develop a Global Partnership for Development Target 8.A Develop further an open, rule-based, predictable, nondiscriminatory trading and financial

system (including a commitment to good governance development and poverty reduction, nationally and internationally). Target 8.B Address the special needs of the least-developed countries (including

tariff and quota-free access for exports of the least-developed countries; enhanced debt relief for heavily indebted poor countries and cancellation of official bilateral debt; and more generous official

development assistance for countries committed to reducing poverty).

Target 8.C Address the special needs of landlocked Countries and Small Island developing states (through the Programme of Action for the Sustainable Development of Small Island Developing

States and the outcome of the 22nd special session of the General Assembly). Target 8.D Deal comprehensively with the debt problems of developing countries through national and international

measures to make debt sustainable in the long term. Target 8.E In Cooperation with pharmaceuticals companies, provide access to affordable, essential drugs in developing countries. Target 8.F in

cooperation with the private sector, make available the benefits of new technologies, especially information and communication. Source: United Nations 2008: Report of the Secretary-General on the indicators for monitoring the Millennium Development Goals. E/CN. 3/2008/29. New York.

Policy Implementation Conceptualized

In Nigeria, we are used to hearing on news or reading from papers about policy reforms, policy formulation, public policy, capital policy, and policy implementation etc. They all relate to policy but

policy implementation stands out because it simply refers to the outcome and successful execution of these policies. Moreover, policy implementation can be conceptualized literarily by considering the definitions below. Funk and Wagnall's Standard Desk Dictionary (2003), defines policy as "any plan of action by government or business administration: a nation's foreign policy, prudence, wisdom, or shrewdness, as in conduct or the management of one's affairs; also any act or plan based on such principles". The same dictionary defines "implement" as "any means or agent for the accomplishment of a purpose, to provide for the accomplishment or carrying into effect of, to accomplish; fulfill". Webster's New Ideal Dictionary (2014), defines policy as "prudence or wisdom in the management of affairs: sagacity, a course of action selected in light of given conditions to guide and determine decisions". The same dictionary defines "implement" as "to carry out:

Fulfill; especially to give practical effect to by concrete measures". Any attempt to bring the definitions of the words "policy" and "implementation" together can bring us to the definition of policy implementation as the process of executing, carrying out, bringing to effect or accomplishing any plan of action by government or business organizations etc. It can also refer to process of giving practical effect to the accomplishment of a purpose or in the management of affairs by the application of concrete measures. The above definition of policy implementation captures the concept's essence as a factor that can affect the development of any nation or the attainment of the MDGs. Policies such as foreign policy, social policy, and economic policy etc are made in order to actualize certain goals or targets of governments and organizations. They are plan of action on how to achieve or put to practical effect the wisdom of government on different endeavours of a nation or corporate body. Policies can be seen as strategies to achieving goals and so the implementation i.e. its fulfillment, amounts to realization in practical terms of set goals. This is why effective policy implementation can be very instrumental for achieving the MDGs in Nigeria. When policies relating to the eradication of poverty, education, conflicts, pandemic diseases such as malaria, HIV/AIDS, tuberculosis etc are neglected, subverted and not properly implemented, the result is that in practical terms, these problems remain and get worse as days go by. These problems are the issues that goals and targets of the Millennium Declaration are meant to confront. This is why Nigeria's efforts towards achieving the MDGs must be considered within the context of effective policy implementation among other factors required for its accomplishment. Effective policy implementation should therefore drive all other factors necessary for the realization of the MDGs in the country.

The Problem of MDGs Policy Implementation in Nigeria

Nigeria is one country that many of her citizens and foreigners watching her Development process will agree is not in drought of policies. Nigeria has a number of Policies that are meaningful, laudable and capable of bringing about sustainable Development to the country. Since independence in 1960, many policies have been made with some of them enshrined in the nation's constitution, thereby giving them the much needed legal backing. Also, policy formulation and the establishment of agencies and parastatals for their implementation have been on the increase over the years. In Nigeria, policies are quickly made by every successive government, often without Any thought of continuity of previous ones. This leads to non-execution or neglect of many Laudable policies that could have ensured the manifestation of concrete development around the country. It takes little or nothing for policies to be made in Nigeria but to implement Policies is a whole different issue undermined by some factors that are man-made and Perpetuated by Nigerians. These factors frustrate policy implementation in Nigeria and consequently affect the development of the country negatively. The question here is what are these negative factors that inhibit effective policy implementation in Nigeria? It is Necessary to identify these factors because their elimination will go a long way to help Nigeria attain huge developmental strides including achieving the MDGs which themselves Are core developmental goals necessary for the progress of any society or nation, especially in this millennium of globalized economy and governance. Eneanya (2010), states that "there are two concepts in policy

analysis – such Concepts as policy statements and policy outputs, especially in this clime where we often celebrate the statements of our governments. But the truth is that there is always a world of difference between intentions and actual outcomes”. This statement points to the fact that there is a gap between policy statements and policy implementation in Nigeria. It takes a lot to transform policy statements into policy outputs and subsequent governments in Nigeria have failed to effectively move to the “output” level due to lack of political will of the leadership, corruption, ethnicity, political instability, slow public service structures etc. The argument here is that the inability or partial ability to translate policy statements into policy outputs is simply a failure in policy implementation – and this is one of the major reasons for sluggish development in most developing nations, including Nigeria. The recent call for implementation of Beijing Declaration by Lagos women clearly shows the level of non-implementation of policies in Nigeria. Adebayo (2010), observes that “governments at all levels in the Federation have failed to implement the 15-year old document called the Beijing Declaration on women rights”. Imagine this happening in a country that is pursuing the MDGs. This action directly undermines Nigeria’s efforts towards attaining the third goal of the MDGs which aims at promoting gender equality and empowering women. The 1995 Declaration is aimed at ensuring that every country put in place legislation and policies that preserve the rights of women and children. Obi (2010), also highlights Nigeria’s policy implementation problem in the following words, “the recent declaration by the federal government to create a database of unemployed persons is a good idea. The trouble, however, is that Nigerians have heard it several times before, and it has never seemed to be able to transform itself into significant reduction in unemployment and underemployment”. This contradicts Nigerian’s efforts towards achieving the goal number one of the MDGs which aims at the eradication of extreme poverty and hunger. Any act or policy by a nation that does not help to reduce unemployment rate is equally not helping in poverty reduction, let alone poverty eradication. There can be no doubt that the establishment of a comprehensive database of the unemployed is one of the first concrete steps towards tackling the monster of joblessness and its associated problems such as youth restiveness, crime, violence, terrorism, poverty etc. As experience in other parts of the world such as United States of America, Germany, Britain, Canada and Japan has shown, such databases offer government an invaluable overview of the precise dimensions of unemployment: age ranges, qualifications, location etc, which help to make other important demographics become apparent (Macleans, 2010).

A journey to Singapore may be instructive at this juncture. Not too long ago, Singapore was rated by the Transparency International as the most corrupt country in the world. At that time, poverty and underdevelopment was evident in the country due to corruption. However, the assumption of office as President by Lee kwan Yaw brought a change. He introduced the rule of law as the official watchword of his administration. Singapore within ten years came out of doldrums to emerge as one of the fastest growing and solid economies of the world. The success story of Singapore came through because a visionary leader came with the policy of rule of law which the government implemented strictly in all its affairs. If Singapore that is not richly populated like Nigeria and has little natural resources, and not as large as Nigeria, could achieve this in a matter of a decade, then Nigeria, giving her endowments, can become a “first world” country within a space of five years if we all say no to corruption and our leaders ensure adherence to rule of law and prompt policy implementation at all levels of governance. This is imperative if the MDGs are to be met on time.

Some failed policies (Development Plans) in Nigeria

The failure of policy implementation is vivid when one considers some of the development plans of past governments in Nigeria. Past experiences at policy making in Nigeria were incorporated in a series of development plans. Although Nigeria made initial efforts at development planning during the colonial era in 1946 and between 1955 and 1960, the 1962 – 1968 plan is regarded as its first comprehensive plan for purposes of policy formulation. Subsequent Development Plans were 5-

yearly plans for the periods 1970-74, 1975-79 and 1980-84 (Onyi, 1985). Most of these development plans which were expected to roll over the years were interrupted, manipulated or abandoned leading to non-implementation or partial implementation. This contributed to the poor state of infrastructural development in Nigeria today. With the inception of democratic rule in May, 1999, a number of policy documents such as National Economic Empowerment and Development Strategy (NEEDS) and the State equivalent, State Economic Empowerment and Development Strategy (SEEDS), and the Seven Point Agenda etc, were initiated. Okongwo (2009), states that “while NEEDS is struggling to position itself towards attaining certain goals through supporting small and medium scale enterprises across the country, some of its state counterparts (SEEDS) are merely existing on paper”. Between 2009 and now, the Nigerian government’s development agenda are basically encapsulated in the Vision 20:2020 (Usman, 2010). This document articulates policies and programmes for the development of the Nigerian economy with the hopeful view that Nigeria emerges as one of the twenty biggest world economies by 2020. In a calculated appraisal of these documents, one will notice duplication of policies, programmes, and strategies resulting in limited success in effective implementation. Institutions such as Independent Corrupt Practices Commission (ICPC), Nigerian Sports Commission (NSC) and Economic and Financial Crimes Commission (EFCC) etc, were established to pursue certain government policies that will help to provide the enabling environment for speedy socio-economic development in Nigeria. However, many Nigerians believe that these commissions are not carrying out their functions appreciably and therefore contributing to policy failure because the purpose for which they were established are not being met. Njoku (2011), stresses that “several institutions have been created to foster policy implementation but with limited achievements in terms of concrete results. These institutions have been working at across purposes with considerable duplication of efforts and attendant waste of resource”.

Some Impediments to Effective Policy Implementations in Nigeria MDG’s

·**Corruption/Criminality:** In Nigeria, corruption has been so institutionalized that many Nigerians have come to see corruption as a way of life (Iheriohanma, 2009). This is with the effect that corruption has grown deep into the fabric of our nation’s socio-economic and political strata. The issue of policy implementation is not left out as corruption affects it negatively. Many Nigerians do things under the influence of greed and selfishness and not for the collective interest of all Nigerians. Njoku (2011), opines that “Nigerians generally lack the necessary sense of patriotism and discipline required for effective and successful policy implementation”. The MDGs

Cannot be actualized under this condition because it requires selfless commitment by individuals, groups and institutions (the government and private sector) e.t.c, to be realized.

·**Bad Leadership/Poor Governance:** Achebe (2001), states that “the trouble with Nigerian is simply and squarely a failure of leadership The Nigerian problem is the unwillingness or inability of its leaders to rise to the responsibility of the challenge of personal example which are the hallmark of true leadership”. Any good government will ensure among other things, the implementation of its policies in order to succeed. Bad leadership in Nigeria, affects policy implementation negatively because of the lack of political will to implement policies according to plan for reasons that may be more political than social or economic. This in turn affects Nigeria’s pursuit of the MDG’s because its actualization requires firm commitment to the implementation of certain policies by people in government.

·**Political Instability:** Since independence in 1960, Nigeria has been under many governments, from Military to Civilian and this has not helped matters in the realm of policy implementation. The frequent change of government mitigates policy implementation because of apathy and distrust between governments. It is important to state here that the Nigerian military that was in power for

more years than the civilians is not trained for governance and does not apply or conform to rule of law. They believe in the use of decrees, force and aggression and many of their policies

Were undemocratic. For the MDGs to be actualized in Nigeria, stable socio-political atmosphere must be sustained up to 2015 and afterwards, because it is in that condition that policies can be effectively implemented.

·**Ethnicity/Nepotism:** Nigeria is a country with many citizens that are ethnocentric in perception and behaviour. Nigeria is a creation of British government for its own selfish economic interest and the seed of ethnicity was planted as the colonial masters sought after this interest. The problem of tribalism and ethnic distrust has been a source of obstacle to effective implementation of policies in Nigeria. Public office holders block the implementation of policies they envisage as not beneficial to their people or part of the country. By so doing interfere with the purposes for which

These policies were made in the first place. Projects are abandoned or relocated to places that are not viable for their purpose and sustenance. The MDGs are goals that should be pursued without interruptions or manipulations of projects aimed at their actualization.

·**Slow Public Service Structure:** There are public service structures which unduly delay or completely stagnate policy implementation in Nigeria. Idachaba (2014), notes that “problems of management for results within a civil service framework are simply monumental”. For instance, for many years, the nation’s annual budget comes out late, sometimes at the end of the first quarter of the year. This trend of late budgeting has been noted by some Economists as having negative influence on policy implementation. They argue that when budget is delayed, policy implementation is equally delayed. Delay in policy implementation in Nigeria today will no doubt mean delay in the actualization of the MDGs in Nigeria which have the deadline of 2015.

·**Lack of Continuity of Policies:** There seem to be conscious and deliberate discontinuity of policies from one government to another in Nigeria and this is part of the reason for our poor state of development. Each successive government wants to be identified with its own policies and so quickly abandons the laudable policies of the predecessors. The instability in policies disrupts the complete implementation of existing policies in the country. The sustenance of government policies will help ensure that government’s Development Plans are executed and this will lead to realizing strong social and economic returns for Nigeria. Policies, particularly those that are related to MDGs must enjoy continuity even when there is change in government. This is apt and imperative for the MDGs to be attained in Nigeria.

Conclusion/recommendations

Nigeria did not achieved the MDGs target as and when expected whether on time or later do to it continues problems of policy implementation which to some extent is contributing to underdevelopment in Nigeria. Since policy implementation is mainly in the domain of the leaders, they owe themselves and the entire citizenry of the country immediate change of political attitude by continually pursuing development policies that will materialize in the much pronounced democracy dividends that up till now seem elusive. The MDGs are democratic goals that the route to attainment is embedded in the implementation of people oriented policies that are allowed to manifest in concrete and physical terms. Nigeria and her quest for the actualization of the MDGs and socio-economic development take root from the application of sustainable development measures outlined below. Nigeria should quickly rise above the challenges of policy implementation that are evident today in the country. As a democratic country pursuing the MDGs among other development needs in a state of developing states, with a time frame in mind, Nigeria can no longer continue to be found in the realm of failed or poor policy regime. This is a matter that requires immediate action, particularly on the path of our leaders. Nigerian leaders should ensure that the nation does not continue to suffer non

implementation of policies which is what some policy analysts believe has been contributing to our poor development status. They should begin to acquire the guts and political will to ensure that government policies, which are Development Plans, are effectively discharged to the intended meaningful and laudable socio-economic ends. They should rise above tribalism, favouritism nepotism and mediocrity etc if policies must survive and yield their purposes. Policies should not be discontinued just because there is change of government, reshuffle of portfolio or redeployment in ministries and agencies of government etc. The problem of corruption which is on top of the entire crisis in Nigeria is also fueling policy failure in the country. Nigerians must eschew corruption in all its ramifications. Nigeria must develop the necessary sense of patriotism and commitment for her policies to translate to significant developmental strides. Government should apply these measures that allow for swift and better implementation of policies. The MDGs are goals that are being pursued by the government of the nations that were signatory to the United Nations Millennium Declaration in 2000 with the expected support of their civil societies. And so the bulk of the work lies on government's shoulders. If Nigeria actually desires MDGs success on time, then it must activate government's outfits with a reform template that will help bring about proper policy implementation.

References

- Achebe, C. (2001). *The Trouble with Nigeria*, Papers for the UNUIWIDER Conference on Sharing ideas for Nigerians Prosperity, September, 2001.
- Funk, C and Wagnall, S. (2003). *Standard Desk Dictionary*. Harper & Row Publishers Inc.
- Idachaba, M. M. (1980) "Inefficiency in Public Service and Development in Nigeria". In E. Gornwalk, V. (ed.). (2015). *Industrial Relations in Nigeria Development and Practice*. Ibadan: Longman pp. 9-13.
- Iheriohanma, E.B.J (2009). *Down the Great Drains: A Sociological Discourse of the Entangle and Challenges of Corruption and Development in Nigeria*, LWATI Journal: A Journal of Contemporary Research, Vol 6(2): 232 – 240.
- International Bank for Reconstructure and Development/ the World Bank (2008). *Global Monitoring Report: MDGs and the Environment: Agenda for Inclusive and Sustainable Development*.
- Macleans, T. (2010). *Challenges of Unemployment and Underemployment in a Globalized World*". In S. Williams (ed.). *Organization Theory*. New York: Harper and Row.
- Njoku, A. U. (2011). *Emphasizing on Policy Implementation for a Greater Nigeria: A Study on Policy Problems in Nigeria*. Lagos: Vent Publishers.
- Okongwo, E. (2009). *Economic Empowerment in Nigeria. A Comparative Study of Economic Growth in Nigeria*: Lagos Business School.
- Onyi, U. (2005). *A Review of Some Development Plans in Nigeria*, Lagos Centre for Social Sciences Research and Development.
- The World Bank: *World Bank Africa Database* (2005).
- International Journal of Development and Management Review (INJODEMAR)* Vol. 7 June, 2012.
- Thom-Otuya, B.E.N. (2010). *Kidnapping: A challenge to Nigeria security system*. *International Journal of Social Sciences* 2 (8):107-116.
- Turner, M. (1998). *Kidnapping and Politics*, *International Journal of the Sociology of Law*, 26 (2): 145–60.

- Tzanzelli, R. (2006). Capitalizing on Value: Towards a Sociological Understanding of Kidnapping, *Sociology SAGE publications* 40 (5): 929-947.
- The Sun (2017). Protecting farming Communities with agro-rangers. Retrieved from <https://www.sunnewsonline.com/protectingfarming-communities-with-agro>.
- Yun, M. (2007). Hostage Taking and Kidnapping in Terrorism: Predicting the Fate of a Hostage, *A professional Journal* 2(1): 23-40.
- Yun, M., (2007). Implications of Global Terrorist Hostage-taking and Kidnaping, *The Korean Journal of Defense Analysis*. 19 (2): 135-165.
- Zango, B.M, and Rafindadi, I.A. (2015). Conditions of dams in Niger State: A report submitted to Niger State government for the agricultural restoration agenda.
- Zeman, T. Břeň, J.Urban, R. (2018). Profile of a lone wolf terrorist: a crisis management perspective, *Journal of Security and Sustainability Issues* 8(1): 5-18.

GLOBALIZATION AND NIGERIA ECONOMY, OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

ABDULAZEEZ ABDULGAFARU, BAGUDU ALFA RAMAT,
MUHAMMAD SANI AGAIE

Abstract

The concept of globalization and the place of Nigeria in the web of international relationship involving opportunities and challenges, which are the major categories of globalizations. This study shall intensify the issue of globalization in Nigeria economy via its opportunities and challenges. Though the study observed that labour market across the globe are not so integrated, owing that factor which includes immigration laws, over-dependence Nigeria state among others. The study adopt economic theory of globalization by Rourke which stated that the world system is created in disparity between developed countries and the developing countries as thus the North and south divides. This study concludes that Nigeria has not much benefits in globalizations owing to undue dependency on crude oil exports, low manufacturing exports of technologies and under-development of the domestic financial market. The study thereby identify opportunities and challenges of globalizations. Some of them are increased in specializations and efficiency, economies of scale in productions and increased in global welfare. The challenges includes: the design of appropriate framework to ensure that domestic monetary management is not impaired, and that the domestic economy is not unduly destabilized owing to adverse development in other parts of the world. Therefore for Nigeria to benefit maximally from globalization and escape from being marginalized, accountability and transparency must be enthroned through good governance and application of market-friendly policies.

Key words: Globalization, Economy, structure, development, dependency

Introduction

Globalization is the integrations of national economies through trades and financial integrations. A sub-set of globalizations which has become very pervasive and in some cases, destabilizing in financial market integrations across the globe. The rapid grow of goods, services and capital, especially the later has made national controls on these aggregates less effective without considerations for countervailing measures that other nations could impose in the absence of coordinated responses. The rapid advancement of technology and telecommunication has reduced the cost associated with foreign portfolio and direct investment. Without moving from one locations to another, a foreign investor could deploy funds across the globe with the aid of telecommunication facilities. The ease with capital can be re-deployed to take advantage of better returns has often proved adverse for the economies experiencing out flow. Reductions in transport and communication cost, capital account opening, financial market deregulation and privatization of state enterprises have combined to creates a favourable environment for increased capital mobility (Fischer, 2005). The globalizations of financial market deregulations has proved complex to understanding because the phenomenon encompasses both product and capital market. The integrations of financial market has exerted considerations of constraints on the conducts and effectiveness of macroeconomic policies in recants time, as depicted by the financial crisis in Nigerian 1997. The rapid advancement of globalizations, especially after the cold war has enacted the lai-ssaize fair doctrine in to pluralized the ideology in the world of globalizations. The extends to which effectiveness of Nigeria domestic economy policy can be compromised if adequate considerations is not given to contravene revealing

responses of other nations is the major area of inquiry for this research. The interdependence between nations is an indications that growth could be undermined if nations build protective walls around their economy. Stabilizations of financial risks have been attributed to an increase in the technical capabilities for engagement in precisions finance, the integrations of national financial capabilities for engaging in precision finance, the integration of national finance market, the blurring of distinctions between financial institutions and the activities of the market they engages in and the emergence of the globalizations of bank and the international financial conglomerations, each providing mix of financial products and services in broad range of market they engage in the country. This financial institutions resulted to two global financial development. In the first is the traditional banking institutions have evolved into financial services firms with new accounts. Additionally new financial institution now competes with banks both assets and liabilities sides of the balance sheets thereby blurring the distinctions between banks and non-banking financial institutions. Also the rapid growth in off-balance sheets items have been unprecedented (IMF, 1998).

Conceptual clarifications

Globalization: This concept has been progressed with development in the world of economy. The phenomenon has benefitted immensely from multilateral trading and investment arrangements, advance in technology and communications, and the opening up of trades and investment through liberalizations of current and capital account transactions. The concept of globalization has robust theoretical underpinning. The promotions of trade as the bedrock of the wealth of the nation was first espoused to the mercantist doctrine before the advent of Adam Smith and David Ricardo's theses. The neo-classical model of growth was later counter by radical theories on the inviolability of trade for ensuring the growth of nations. The radical theory proponents of development of economy were of the view that growth can be internalized. However recent development in the world of economy has shown that it is futile for countries to isolate themselves in a rapid integrating world. Trade theory, as well as closed and open economy of macroeconomics have explained a great deal of the phenomenon that has overwhelmed the world. Globalization can also refers to the process of going to a more interconnected world, which may be capitalist model (peter, 1984). It provides the nation to imputes to tailor their development through competitive in order to remain relevance to in the emergence global economy. The trades theory advance the thesis that trade was essential for growth of nations. The argument of this school did not favour most market of the world, where an economy is closed with little relations with the rest of the world.

Economy: This is the effective management of the resources of a community or system. It is a collective effort or focus of the study of money, currency and trade, as well as efficient used of resource. Though it is a Greek word, which is the applications of house hold rules to the ordinary everyday living (Aluko1999). To father of economy Adam Smith it is the science which studies the nature and causes of the wealth of nations. To Jaws B. (1945), it is that which govern the wealth of nation. It is also how society chooses how to produce and distributes goods and services in a world of scarce resources. It is described as the study of the choices which people make and the actions they make in order to make the best used of scarce resources in meeting their wants and needs (Edwin, G.1889).

Theoretical study

The study apply Economic structure theory of globalization by Rourke (2009), which argued that the world system is structured in a way that its creates disparity between the developed countries and the developing countries. Thus, the North and South divides. The economic structuralist contend that the world is divided between have and the have not countries. The haves (the European Developed Countries) work to keep the haves-not (the Less Developed Countries) weak and poor in order to exploit them. To change this, economic structuralists favour a radical restructuring of the economic

system to end the uneven distribution of wealth and power. This is to say that in the process of interaction or economic relations, countries of the South are exploited; while the countries of the North are the exploiters. This has made the LDCs to continue to depend on the EDCs. The dependency theories which happens to be a sub-set of economic structuralist contend that the EDCs' exploitation of the LDCs is driven by the EDCs need for cheap primary products (such as oil), large external markets for the EDCs expensive manufactured goods, profitable investment opportunities, and low-wage labour. Because this economic structure enrich the EDCs and impoverishes the LDCs, dependency theory argue that; the EDCs follow policies designed to keep LDCs dependent. For this reasons, economic structuralist call the system that has been created neocolonialism, because it operates without colonies but nevertheless imperialistic (Rourke, 2009)

On Over View of Globalization on Nigeria Economy

The adjustment of prices in the assets of systemic risks has not been uniform, thus, introducing further instability into the international financial market system. Other factors that influences the inflows of capital to emergence market development of economy includes; the degree of openness of the economy, rates of return on investments, credits rations and secondary market prices of sovereign debts. Overall international capital flows which are directly dependent on arbitrage opportunities. Looking at the traditional theory of in international borrowing and lending assumes that the financial market are highly integrated. Demands and supply for loanable funds are assumed to be equilibrated by interest rates which adjust instantaneously. Thus, each country may borrowed at a given interest rates, subjects to the constraints that the borrower is able to repay back its debts in the long run by using resources. Though the interest rates may varied according to demands and supply in the global market. The modern theory on the other hands in it financial market integrations are built on the traditional school. The degree of financial market is held depends on the context to which assess prices are equalized. This is derived from the popular notion of the law prices. When risks and transactions cost are discounted, yields on the same assets are expected to be the same at home and in the rest of the world. In Nigeria context the elimination of such risks and transactions cost is expected to equilibrate yields on similar assets across the globe. The law of one price, which the efficient market hypothesis is a sub-set of domestic financial market that is integrated into the global economy. The exchange and interest rates are the main channels by which adjustment through the efficient market trigger in its hypothesis funds movements. Under the rational expectations the future spot rates should be equal to the actual observed value in additional expectations, the future spot should be equal to the actual observed value in additions to the risks in the foreign exchange market which has been roundly rejected on empirical ground. However, with the great diminished barriers between national markets, alienation of currency risks by forward cover and non-inhibitions of potentials arbitrage flows between Nigeria national market departure from CIP have on the average become much smaller. The divergence between CIP and domestics short-term interest rates declined in the year 1980's in response to the financial deregulations and liberations of capital economy movement undertakes by countries which Nigeria is not an exceptional (world economy outlook,2007). Capital market therefore have become more integrated in the last twenty years. In spite of the phenomenon growth of cross-border flows and the rapid progress towards the financial integration of market integrations, in the purchasing power parity (PPP). But the high integrations of financial market segment of the capital market is large enough to exercised higher constraints than in the past on the capital market on the conduct of and effectiveness of micro-economy policies.

Apart from the fact that capital flows, especially when they are destabilizing the system can undermined macroeconomic stability, they are important elements to watch because unlike trade flows, they are subjects to heard behaviour, principles of panics, crashes, destabilizing speculations and self-justifications outflows and currency speculations(IMF,2018). This made Nigeria capital

account to be porous and easily ease municipal control. Thus, the case of capital account liberalization should be cautiously approached for it not to counterproductive.

Globalizations in Nigeria, opportunities and challenges

Globalizations has both positive and negative effects, which are opportunities and challenges, respectively. Its positive effects are numerous, but the most important includes; increased in specializations efficiency, better quality products at reduced prices. Economies of small scale in productions, competitions, and increase in output, technological improvements and increased in managerial capabilities. This is made through globalization. It ensure consumers driven best satisfactions as a result of best standard of quality which maintain through specialization and competitions. Furthermore, it add it increase the welfare of an individual across the nation states. The increase in FDI facilitates the states process through technology innovations and global outputs by increased in international mobility of capital and insurance efficiency used of the technological and other resources in the productions process. Through the investment process and trades, firms specialize in productions, with trade facilities in specialization process. Technological innovations process has facilitates the improvement manpower through deployment of resources to achieve lower units of productions. These process help in the increased of global wealth, enhanced global standard, ensure poverty reductions, and improved welfares of the individual in Nigeria and the world at large. Thus, globalizations is crucial to worldwide economy growth and development. Trades and investment can aid efforts at restructuring an economy to make it competitive and better able to contribute to the globalizations process. Rapid capital and financial interactions has helped in the mobilizations of foreign savings for domestics' investments and economic growth. It has also made capital to be more efficiently deployed. In spite of specific term, the benefits of financial term in integration of saving in favour of relatively more profitable investments, and the enhancement of the depth and efficient of the financial markets, which is positively impacts on output and employments. Another favorable impact of globalizations on the nation's economy has been attributed to the slow growth in inflation, reduces fiscal imbalances with improved real interest and good prospects for investments And structural reforms, especially in transitions economy and heavily debt distress economy applying adjustment programme. Current and capital account liberations across various state in Nigeria also help in the rapid economy growth of the world which double cross the national boundaries on various assets. The narrowing is predicted on the high rates of removal of tariff of volatility, especially in a fully saturated system which may saddle the country capital economy flows. Fragile and over –exposed banking system with inadequate prudential regulations also accentuate reverse capital flows at periods of crisis and turbulences. Different in macro-economics, sectorial and structural policies have accounted for the varying degree of benefits accruing to countries (Nigeria) not an exceptions in the integrations of rapids goods, services and financial market information systems across the globe. Globalizations penalizes countries that adopt policies of wrong macro economies and sectorial policies, while enhancing the growth potentials of those that apply sound policies. As a result of the rapid integrations of the world economics. However many problems which has not be taking serious, especially to those with liberations arise from the capital market. For instance while trades flows may not be necessary exhibit herd behaviour, capital flows do and this is serious phenomenon predicated and intensified financial crises in Nigeria in 1997. The rapid integrations has made a market flow set back and very slow funding realizations in the country. Rapid capital flows from globalizations can pose difficulties for macroeconomics management. A weak external sectors in the nation's economy can be financed by temporarily hidden current account deficit which made the economy to have a setback. Also excessive investment in foreign exchange when the internal saving is low economically is could result to difficulty with commitant problems for macroeconomic stability. So also inflation and slow growth has attributed to globalization in Nigeria economy. Another problem, with globalizations is rapid spreads of shocks and disturbances from one financial market to another. Although, the shock can be absorbed by large

markets, which constitutes by many market forces obstacles to the achievement of market economy in the global market in relations to Nigeria. It rapid flows takes the advantages of macroeconomic. The interest rates are always high which leads to serious problems in exchange rates, which may be counterproductive investment in the nation economy. It is therefore follows that globalizations, especially financial market integrations has serious implications for macro-economy management in Nigeria. These and many more has not make Nigeria advanced consequently to meet up with economic standard. Dependency of Nigeria on external trade is great treat to the country development. Many programmes and policies are made by government to meet up with global standard but attitudinal behaviour of Nigerians has made not to achieve global standard in the international market. This and many more has made Nigeria economy to be worse in the global standard of relatively world trade level. Therefore for Nigeria to benefits from globalization, efforts should be made to develop human capital and decodes the multi-media super-corridor for relevance information's. Thus, information technology should be in progress in line with global trends. Above all good governance, transparency and accountability are desirable for strong and competitive economy.

Conclusion and Recommendations

Globalization, the closer the interactions between national economies through trades, investment, and capital flows, made possible by technological development and advancement in telecommunications, has increased global welfare and transformed the world into a global village. It has evolved over the years, but it's rapidly intensified after second cold war. Globalizations should enhance the nation's economy greatly via good ideology and major protagonist. With the aid of ideology of polarizations of the world, increased emphasis should be placed on openness and liberalizations of national economy to secure maximum benefits from global economy prosperity. It should be able to facilitate activities of multinational corporations, as well as multilateral monetary and financial system, especially the Bretton woods financial institutions and international trade arrangements. Both its positive and negative effects demands international specializations, which results in high quality and low cost products, improvement in welfare and the closer interactions between Nigeria and national goods and services at the financial market. This can lead to free market movement which result to free movement of opportunities for higher yields across national boundaries. This includes accentuations of macroeconomic of imbalance, marginalizations of economy that failed to apply appropriate free flows policies for capital flows of the nation economy. The world economy has been characterize by rapid economy integrations of financial transactions over decades. But its difficulty can be improve because of peculiarities. Reductions of transportations and telecommunications cost, capital account liberations, financial market deregulations and privatizations can creates states enterprises to have a favourable environment for increased capital mobility. Good strategies and moderations policies are to be apply for smooth running of macroeconomic stabilizations for ease way of meeting up with economy standard of the global village. Above all the country must pursue policies that liberalize their economies, reduces the roles of government relatives to that of the privates sectors and ensure good governance in order to reap the fruits of globalizations. Otherwise, poor policies will be rewarded by marginalization in the global arena.

References

- Adekonle, I.M. (2012). An article on Nigeria's impending health care implosion. Lagos. Joys enterprises.
- Adejoh, P.O. (2010). Nigeria health care system- A ticking time Bomb. Lagos. ABK enterprise.
- Alao.D. O. and Rourke, J. (2010). Global Economics crisis: The Effects and the way out for Developing Natoes. university research journal. Bulawayo. Zimbabwe. Alpha print.

- Bola. A. p. (2012). Business day: public service reform and transformation agenda. Lagos. Business analysis index.
- Boons, S. M., and Reinek, J. (2011). National context matters: the co. values. Lagos. Construct LTD.
- Chinweoke,v. (2011). Economics transformation facts and processes. Vanguard, Nov.6.
<http://www.vanguardngr.com>.
- Chi, C.I.A. (2013). Nigeria GDP: real growth rates, World fact book.
<http://www.indexmudi.com.nigeriangdp> real growth.
- Gyong, J.E. (2012). A social Analysis of transformation agenda of president Goodluck jonathan Ebele. European scientific journal july edition. Vol. 8, No16.
- IMF data (2012). List of countries by GDP (nominal) per capital.
<http://eujournal.org/index.pbp/articlesview/249/279>.(28/05/2012).
- Lawal, A.R., jimola,S.A., olurundare,S.A. and Ijaya, N.Y.S (2010). Education refroms in Nigeria, past, presents and future. Lagos. Stirling-Horden publishers LTD.
- Leadership Newspaper (2013).february4
- Nkom, S.A.(2015). Our cultural legacy as a foundation for purposeful learedship: 60th of anniversary of the enthronement of chief of kagoro. Kaduna state. Kst press.
- NPC (2015). Transformation Agenda 2011-15. National Planning Commission.
www.npc.gov.ng/transformation.pdf.12th may,2013:05:10 pm.
- Nwabueze,B.(2013). Inadequacy of Transformation Agenda. Daily Independence.
<http://www.dailyindependentnig.com/2013/inadefquacy-of> present goodluck jonathan tranformations agenada. may27th, 2013.
- Obadan, M.I. (2008). Poverty Reduction in Nigeria: The way forwards, CBN Economic and finance. Review, vol39, no.4pp159-188.
- Okonjo-Iweala, N., Soludo, C.C. and mukhtar, M. (2003). The debt trap in Nigeria: towards a sustenable Debt strategy. Abuja. World press,inc.
- Osiosima,B.C.(2012). A paper presented on the occasion of 2010NIM south-east zonal management summit at king David Hotels. Akwa ibom. Forensic oppress.
- United Nation (1987).report of the world commission on environment and development.
- Popoola, M.A. and Alao, D.O. (2012). Ethnic conflicts in Nigeria: implication on Good governance. Plateau. University press.
- Punchmobile(2013).24th unemployment rate worrisome. punchmobileNewspaper.Tuesday 14th may, 2013.
- Smith, C. and Rees,G.(1998). Economic Development: 2nd edition. Lagos. Macmillan.
- Tinubu, B.(2009). Global economic crisis:implication for Niger: The Nations. Lagos. Vintage press.
- World summit outcome documents. World Health organizations.

APPLICATION OF MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL TO GDP AND INFLATION IN NIGERIA

Micheal, Vincent Abiodun¹ and Adenomon, Monday Osagie²

¹Department of Statistics, Federal Polytechnic Bida, Niger State,

²Department of Statistics & NSUK-LISA Stat Lab, Nasarawa State University,
(NSUK), Nasarawa State,

Abstract

This study investigates the gross domestic products and inflation in Nigeria using a time series data from 1960 – 2019 with the aid of Markov switching vector autoregressive model. Markov switching vector autoregressive (MSVAR) model is used to determine the structure of inflation in Nigeria. The result from this study concludes that the MSVAR model is a high-degree flexible model having captured regime shifts in the mean, variance and parameters of the vector autoregressive process. Also, it is observed that inflation in this regard is well fitted by the MSVAR model and the filtered probabilities can be deduced. This gave reasons by the estimated parameters and the filtered probability plots of regime 1 and 2. The result shows that they have high transition probabilities of 0.99 and 0.97 respectively with expected durations that corresponds to the probability in a regime are 69 and 35 showing that inflation on the economic growth will stay in the origin state almost two time before movement to the second state. Therefore, this study concludes that there is regime switch in the data under study. Hence, it is recommended that the economic policy makers in Nigeria be cautious in decision making due to unstable inflation in Nigeria economy.

Keywords: Gross domestic product, Inflation, Regime Switch, Probability, MSVAR.

Introduction

Inflation has been defined by scholars in so many different ways in the literature. Modeling of inflation in most cases have specified the inflation procedure as a function of a wide set of macroeconomic and policy-related variables, often involving complicated dynamic structures (Bojanic, 2021). Since the 1990s, recognizing that structural changes are key in understanding time series variables, Markov-switching models have become ubiquitous in analyzing processes, such as inflation, that may be subject to occasional, discrete shifts over time.

The problem of inflation surely is not a new process and it has been a major problem in the country over the years. To attain sustainable economic growth coupled with price stability continues to be the central objective of macroeconomic policies for most countries in the world today (Bakare, Kareem and Oyelekan, 2015).

Frequently, inflation is thought of as being a highly persistent variable. However, empirical studies have found lower persistence during monetary policy regimes that have precisely targeted inflation. A very persistent low rate of inflation can be seen as desirable if the rate is in line with a central banks definition of price stability (Zakipour-Saber, 2019).

Macro-economic variables typically and persistently fluctuate around high and low levels, this one may lead to the possibility of a regime shift and an unobservable Markov process. An appropriate method that can fascinate the unobservable state, the transmission from one regime to another and the duration of stay in a particular regime often ignored by the linear methods is the Markov-Switching Variance Autoregressive model. The MS-VAR model can provide a systematic ability to implementing statistical methods and the model can also estimate an efficient and consistent parameters, detect recent changes and correct the VAR model when the regimes change (Wai, Ismail and Sek, 2003).

The aim of this study is to apply MSVAR model to GDP and inflation in Nigeria economy.

Methodology

This study uses Nigeria data obtained from World Development Indicator database for the period of 1960 – 2019 to test whether there is regime shift between GDP and inflation. The variables were converted to logarithm to avoid spurious rejection. The E-views 10 statistical package was used to carry out the analysis in this study

Model specification

Augmented Dickey-Fuller model can be written as follows:

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + \varepsilon_t \tag{1}$$

The model can be written by adding a constant and a trend to it and becomes:

$$Y_t = \rho Y_{t-1} + \alpha + \beta_t + \varepsilon_t \tag{2}$$

Where ε_t are independent identically distributed variables that follow a normal distribution; $N(0, \sigma^2)$ and $t = 1, 2, \dots$

The test statistic is the τ statistic on the lagged dependent variable. The relevant root null hypothesis is if the absolute value of the calculated ADF statistic (τ) is higher than the significant level, the series is not stationary and if the p-value is less than the significant level, the series is stationary (Umeh and Anazoba, 2016).

We can make use of differencing to make the time series stationary. The differenced series can be written as,

$$V_t' = V_t - V_{t-1} \tag{3}$$

This is the first difference of V, at period t.

Testing for the unit root in the vector autoregressive (VAR) model, the absolute of the eigenvalues of the matrix can be sought for and must be precisely the real numbers that satisfy the equation

$$\det(A - \lambda t) = 0 \tag{4}$$

The VAR structure is considered stable if all the unit roots lie inside the unit circle and the modulus is less than one.

If for instance, the random variable of interest V_t follows a process that depends on the value of an unobserved discrete state variable S_t , then there is an assumption that there are N possible regimes, and it is said to be in state or regime n in period t when $S_t = n$, for $n = 1, \dots, N$.

The switching model assumes that there is a different regression model associated with each regime, and that the regression errors are normally distributed with variance that may depend on the regime (Umeh and Anazoba, 2016).

The first-order Markov assumption requires that the probability of being in a regime depends on the previous state, so that

$$P(S_t = j / S_{t-1} = i) = P_{ij}(t) \tag{5}$$

This probabilities are assumed to be time-invariant so that $p_{ij}(t) = p_{ij}$ for all t , but this restriction is not required.

The transition matrix of these probabilities can be written as

$$P(t) = \begin{pmatrix} P_{11}(t) & \cdot & \cdot & \cdot & P_{1N}(t) \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ P_{N1}(t) & \cdot & \cdot & \cdot & P_{NN}(t) \end{pmatrix} \tag{6}$$

Where, the ij -th element represents the probability of transitioning from regime i in period $t - 1$ to regime j in period t .

This is adapted from the study of Diebold, Lee and Weinbach (1994) ;

$$P_{11}(t) = P(S_t = 1 / S_{t-1} = 1, Y_{t-1}; \beta_1) = \frac{\exp(Y_{t-1}' \beta_1)}{1 + \exp(Y_{t-1}' \beta_1)}, P_{1N}(t) = (1 - P_{11}(t))$$

Also,

$$P_{NN}(t) = P(S_t = N / S_{t-1} = N, Y_{t-1}; \beta_N) = \frac{\exp(Y_{t-1}' \beta_N)}{1 + \exp(Y_{t-1}' \beta_N)}, P_{N1}(t) = (1 - P_{NN}(t))$$

This study made use of a two state Markov process which indicates that $N = 2$. The two transition probabilities are time-varying, they evolve as a logistic functions of $Y_{t-1}' \beta_i, i = 1, 2$, where the vector Y_{t-1} includes economic variables that affect the state transition probabilities. The two sets of parameters governing the transition probabilities are a $(2k \times 1)$ vector, $\beta = (\beta_1', \beta_2')$.

Regarding the simple switching model, the probabilities may be parameterized in terms of a multinomial logic. Note that since each row of the transition matrix specifies a full set of conditional probabilities, a separate multinomial specification for each row i of the matrix is defined as,

$$P_{ij}(L_{t-1}, \delta_i) = \frac{\exp(L_{t-1}, \delta_{ij})}{\sum_{i=1}^N \exp(L_{t-1}, \delta_{iN})} \tag{7}$$

For, $j = 1, \dots, N$ and $i = 1, \dots, N$ with the normalizations $\delta_{iN} = 0$.

The Markov property of the transition probabilities can be evaluated recursively, each step begins with filtered estimates of the regime probabilities for the previous period. Given filtered probabilities, $P(S_{t-1} = n | \mathfrak{S}_{t-1})$, the recursion may be broken down into four steps:

$$P(S_t = n | \mathfrak{S}_{t-1}) = \sum_{j=1}^N P(S_t = n | S_{t-1}=j) \cdot P(S_{t-1}=j | \mathfrak{S}_{t-1})$$

$$= \sum_{j=1}^N P^{jn} (L_{t-1}, \delta_j) \cdot P(S_{t-1}=j | \mathfrak{S}_{t-1}) \quad (8)$$

Equation (8) forms the one-step ahead predictions of the regime probabilities using basic rules of probability and the Markov transition matrix.

$$f(x_t, S_t = n | \mathfrak{S}_{t-1}) = \frac{1}{\sigma_n} \Phi\left(\frac{x_t - \mu_t(n)}{\sigma(n)}\right) \cdot P(S_t = m | \mathfrak{S}_{t-1}) \quad (9)$$

These one-step ahead probabilities are used to form the one-step ahead joint densities of the data and regimes in period as giving by equation (9) above.

The likelihood contribution for period is obtained by summing the joint probabilities across unobserved states to obtain the marginal distribution of the observed data:

$$G_t(\beta, \gamma, \sigma, \delta) = f(V_t | \mathfrak{S}_{t-1}) = \sum_{j=1}^N f(V_t, S_t = j | \mathfrak{S}_{t-1}) \quad (10)$$

Finally, the probabilities are filtered using the results in Equation (7) to update one-step ahead predictions of the probabilities:

$$P(S_t = n | \mathfrak{S}_t) = \frac{f(x_t, S_t = n | \mathfrak{S}_{t-1})}{\sum_{j=1}^N f(x_t, S_t = j | \mathfrak{S}_{t-1})} \quad (11)$$

These steps are repeated successively for each period, $t = 1, \dots, T$. All that is required for implementation are the initial filtered probabilities, $P(S_0 = n | \mathfrak{S}_0)$, or alternately, the initial one-step ahead regime probabilities $P(S_1 = n | \mathfrak{S}_0)$.

Given parameter estimates of the model, inference can be made on S_t using all the information in the sample by using Hamilton (1989) filter as in Tuaneh and Essi (2021). Hence, the filtered regime probabilities of GDP on inflation can be derived.

Results and Discussion

The result of this study is discussed as below.

Table 1: Augmented Dickey-Fuller test for GDP and Inflation

Variables	Order	t-stat	P-value	Decision
lngdp	level	-1.8186	0.6827	Accept unit root
	1 st diff	-5.2981	0.0003	Reject unit root
lnInf	level	-4.0137	0.0136	Reject unit root
	1 st diff	-5.9725	0.0000	Reject unit root

Critical value for 5% level of significance is -3.490662

The p-value computed here in table 1 above is greater than the significance level of 0.05 and the critical value of -3.49066 is less than the test statistic of -1.818601, the null hypothesis cannot be rejected and hence concludes that there is presence of unit root for gross domestic products in the series. Because of the presence of unit root, we have to first difference it. Consequently, the series has been integrated of other 1, hence, the null hypothesis is now rejected, implying that there is no presence of unit root in the series. Hence, the series is said to be stationary.

The p-value in table indicates that there is no unit root in the data since the values are less than 5% significant level except for GDP at level. The result of ADF for inflation is stationary at both level and first difference since the absolute value of test statistic of 5.972465 is greater than the critical value of 3.495295 at 5% level.

Table 2: Markov Switching Vector Autoregressive Model

Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
Regime 1				
C	4.65E+10	1.34E+10	3.477673	0.0005
INFLATION	2.16E+08	5.36E+08	0.402173	0.6876
Regime 2				
C	4.21E+11	7.40E+10	5.690958	0.0000
INFLATION	-2.10E+09	6.20E+09	-0.338387	0.7351
Common				
LOG(SIGMA)	24.78200	0.098935	250.4881	0.0000
Transition Matrix Parameters				
P11-C	4.219891	1.199425	3.518262	0.0004
P21-C	-3.526974	1.516431	-2.325838	0.0200
Mean dependent var	1.25E+11	S.D. dependent var	1.56E+11	
S.E. of regression	6.90E+10	Sum squared resid	2.57E+23	
Durbin-Watson stat	0.468040	Log likelihood	-1550.862	
Akaike info criterion	52.80887	Schwarz criterion	53.05536	
Hannan-Quinn criter.	52.90509			

From table 2, we can see the differences in the regime specific coefficients (Regime 1: 46466933804.9, Regime 2: 421305185296), which Hamilton(1990) as in Umeh and Anazoba (2016) termed the fast and slow supports the growth rates for Nigeria economy for the period under study. It can also be observed those regimes are significant at 5% level meaning that the dynamics of both regimes are substantial. The transition matrix parameters and log(sigma) also indicated significance in the model. The parameter is more stable in regime 2 meaning that inflation reduced during regime 2.

Table 3: Estimation Equation of the model

1: $GDP = 46466933804.9 + 215505778.879 * INFLATION$

2: $GDP = 421305185296 - 2097805121.86 * INFLATION$

$SIGMA = @EXP(24.782001602)$

The estimation here in table 3 implies that the growth rate increases as the unit of inflation increases in equation 1 while there is decrease in the rate of inflation in equation 2. Thus the economy is more stable as there is decrease in inflation during this period.

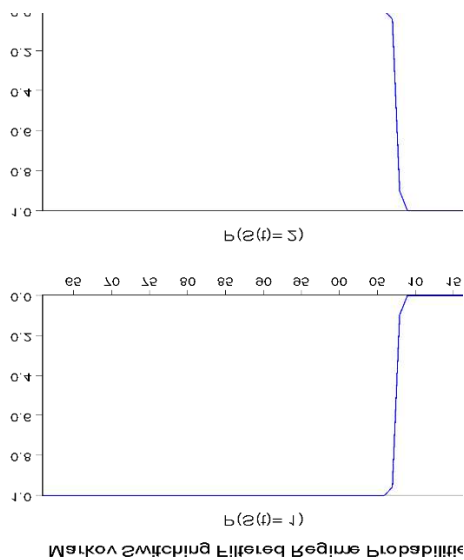

Figure 1 and 2: Chart showing the filtered estimates of the regime probabilities.

Figures 1 and 2 above is the filtered estimates of the probabilities of been in the two regimes. Filtering is the process by which the probability estimates are updated (Tuaneh and Essi, 2021). This filtering is done to determine the likelihood of the movement from one state to the other and it shows that the states are in the years 2006 and 2009 respectively.

Table 4: Transition Probability and Expected Duration

	1	2
TP	1	0.014487
	0.985513	0.971446
ED	69.02609	35.02085

From table 4, the transition probability is generated from and the time-varying probabilities shows an appreciable state dependence in the transition probabilities with a higher probability of remaining in the origin, $P(S_t = 1/S_{t-1} = 1)$ is 0.985513 for the high output state and $P(S_t = 2/S_{t-1} = 2)$ is 0.971446 for a low output state. The expected durations that corresponds the probabilities in a regime are 69

and 35 respectively, which by implications that inflation on the economic growth will remain in the origin state almost two times before moving to the second state. The result in this study actually supports the result from the study of Okereke and Uwaeme (2018) and that of Umeh and Anazoba (2016)

Conclusions

This study investigated regime switching in the inflation of Nigeria economic growth using the Markov switching vector autoregressive model. The results from this study indicates that the MSVAR model is a high-degree flexible model having captured regime shifts in the mean, variance and the parameters of the vector autoregressive process. Also, it is observed that inflation series is well fitted by the MSVAR model and the filtered probabilities can be deduced. This was accounted for by the estimated parameters and the filtered probability plots of regime 1 and 2. Hence, this study concludes that there is regime switch structure in the variables of interest in economy of Nigeria..

References

- Aliyu, S.U.R. and Aminu, A.W. (2018). Economic regimes and stock market performance in Nigeria: Evidence from regime switching model. *Munich Personal RePEc Archive*.21:1-25.
- Bakare, H., Kareem, R., and Oyelekan, B. (2015). Effects of inflation rate on economic growth in Nigeria. *Developing Country Studies@iiste.org*, 5(8), 153 – 160.
- Bojanic, A. N. (2021). A Markov-Switching Model of Inflation in Bolivia. *Economies* 9: 37. <https://doi.org/10.3390/economies9010037>
- Diebold, F.X., Lee, J.H. and Weinbach, G.C. (1994). Regime Switching with Time-Varying Transition Probabilities, in C.P. Hargreaves editor: *Non-stationary time series and cointegration*. Oxford University Press, 283-302.
- Hamilton, J.D. (1989). A New Approach to the Economic Analysis of Non stationary Time Series and the Business Cycle, *Econometrica*, 57(2), (1989), 357-384. <https://doi.org/10.2307/1912559>.
- Kal, H. and Gunduz, I. (2019). Global capital flows, time varying fundamentals and transitional exchange rate dynamics: An MS-VAR Approach, *Istanbul Journal of Economics*. 2019;69(1):1-22.
- Okereke, E.W. and Uwaeme, O.R. (2018). Markov Switching Vector Autoregressive Modelling of the Nigerian Stock Price and Oil Price Series. *Quantitative Economic Research*, 1(2), 95-107.
- Tuaneh, G.L. and Essi, I.D. (2021). Markov-Switching Vector Autoregressive Modelling (Intercept Adjusted); Application to International Trade and Macroeconomic Stability in Nigeria (2000M1–2019M6). DOI: 10.9734/AJPAS/2021/v12i430294.
- Umeh, E.U. and Anazoba, U.F. (2016). Application of Markov-Switching Regression Model on Economic Variables. *Journal of Statistical and Econometric Methods*.
- Wai, S.P., Ismail, M.T., and Sek, S.K. (2003). A Study of intercept adjusted Markov switching vector autoregressive model in economic time series data. *Information Management and Business Review* 5(8):379-384.
- Zakipour-Saber, S. (2019). Monetary policy regimes and inflation persistence in the United Kingdom, Working Paper, No. 895, Queen Mary University of London, School of Economics and Finance, London. RePEc:qmw.qmwecw:895

MARKOV-SWITCHING VECTOR AUTOREGRESSIVE MODEL ON THE RELATIONSHIP BETWEEN GDP AND INFLATION IN NIGERIA

Micheal, Vincent Abiodun¹ and Adenomon, Monday Osagie²

¹Department of Statistics, Federal Polytechnic Bida,

²Department of Statistics & NSUK-LISA Stat Lab, Nasarawa State University

Abstract

Application of Markov-switch models to Nigeria's economy especially the macroeconomic variables in order to determine how it relates to policy making cannot be under-emphasized. This study investigates the relationship between gross domestic products and inflation in Nigeria using a time series data from 1960 – 2019 with the aid of Markov switching vector autoregressive model. Markov switching vector autoregressive (MSVAR) model is used to determine the structure of inflation in Nigeria. The results from this study concludes that the MSVAR model is a high-degree flexible model having captured regime shifts in the mean, variance and the parameters of the vector autoregressive process. Also, it is observed that inflation series is well fitted by the MSVAR model and the filtered probabilities can be deduced. This was accounted for by the estimated parameters and the filtered probability plots of regime 1 and 2 and they have high transition probabilities of 0.985513 and 0.97144. The expected durations that corresponds the probability in a regime are 69 and 35 respectively showing that inflation on the economic growth will remain in the origin state almost two times before moving to the second state. Hence, this study concludes that there is regime switching structure in the dataset. It is therefore recommended that the economic policy makers be cautious due to unstable inflation in Nigeria economy.

Keywords: Gross domestic product, Inflation, Regime Switch, Probability, MSVAR.

**CONCEPTUAL SEEPAGE REMEDIATION MEASURES
FOR AN AGED COASTAL EMBANKMENT**

Chee-Ming CHAN

**PhD, Sheffield UK Professor (Geotechnical Engineering)
Universiti Tun Hussein Onn Malaysia**

Abstract

The Senggarang Coastal Embankment (SCE) bordering the South China Sea in the Johor state of Malaysia is over 2 decades old and showing apparent signs of severe seepage failure. The seaward slope of the embankment was found to suffer erosion and loss of materials, exposing the geostructure to tidal and wave impacts which aggravates the seepage problem. Internally, the earth dam structure is suspected to have undergone much deterioration due to the long term water percolation, as evidenced by non-uniform subsidence and numerous potholes along the service road overlying the embankment. The present work was therefore initiated in collaboration with the local Department of Drainage & Irrigation to investigate plausible causes of the embankment failure, as well as to formulate feasible countermeasures to address the ailing SCE. PLAXIS 8.0 was adopted for the simulation exercises with input data from past technical records and field observations. Design of the seaward slope protection scheme, installation of an internal drain system as well as introduction of compacted / stabilised soil as backfills were solutions examined in the study. All in all it was found that the coastal embankment can be rehabilitated with external repair and reinforcement of the seaward slope to prevent excessive water inflow, in combination with internal treatment of the geostructure with stabilised soil as backfills for improved strength and stiffness, and with installation of internal drain schemes for removal of seepage water which weakens the geostructure.

Keywords: Dredged marine soil, geo-waste, beneficial reuse, engineering application, soil improvement

**DEVELOPMENTS OF THE INTERNATIONAL SYSTEM MANAGEMENT OF THE
INTERNATIONAL CRISIS MANAGEMENT OF THE GREAT POWER OF THE
RUSSIAN FEDERATION AND US AMERICA AFTER THE COLD WAR IN THE
UKRAINIAN CRISIS**

***AMERICA IS THE CAUSE OF THE CRISIS IN UKRAINIAN AND ALSO SEEKS TO
MANAGEMENT CRISIS***

VORYA SHABRANDI

ABSTRACT

The methods of managing the international crises by the Russian Federation and the United States before and after the Cold War, and its use to understand the transition of the international system and complex conditions can be an important scientific effort. The experiences of the Russian Federation of the United States in the management of international crises are fed from their military, political, economic and strategic culture, the nature of international crises has shown that the Russian and the United States Federation in a multilateral structure, in parallel with cooperation and competition. It seeks to stabilize the equivalent of power in its international state. Due to the crisis and war in Ukraine, there have been signs of this type of relationship with the Russian Federation. The most important features of these relationships are concepts such as encouragement, containment, renunciation, agreement and resolution of the crisis. But what is important is the developments of the international system before and after the Cold War and its impact on decision -making structure. For this reason, this is an attempt to address the important question of how the new developments in the international system have on the decision -making structure of the Russian and US Federation of America in managing international crises in the Ukrainian crisis and war. In this article, following the two special questions in the Ukrainian crisis and war:

155

1) What are the causes of crisis and war in Ukraine among Russia led by the United States and in the post -Cold War era?

2) What are the ways and scenarios of decision -making in the Ukrainian crisis management of Russia, and in particular the US management of the United States, what will be the case of their special competition and cooperation in resolving the Ukrainian War?

Finally, the findings and conclusions of this article deals with their interests and goals in the aftermath of the Cold War, each of the powers of the US and Russia in the post -Cold War era.

Keywords: International Crisis Management, Russian Federation, USA, Ukraine crises.

Evaluation of Visitors Negative Impacts on Site of Jesus Baptism-Jordan

Prof. Dr. Mohammed Waheeb

Queen Rania College-Hashemite University -Jordan

Abstract

This article attempts to present and assess, the negative impacts of tourism activities and services to the cultural significance of the site, taking into consideration the area status and the site's particularity and capacities. This will be achieved through a general understanding of why the baptism archaeological site should be preserved, by evaluating its cultural significance, the existing conditions, and defining the causes of deterioration and threats (natural and human) and understanding how the cultural significance and the attraction factors of the baptism site, should guide and direct the future plan.

Keywords: Impacts, Tourism, Excavations, Heritage, preservation, Byzantines.
Introduction

The site of Wadi el-Kharrar is located in an area called Ghor al-Kafrein and bordered from north by Wadi Nimrin and from south by Wadi Gharaba, from east by the modern village al-Kafrein, while

Jordan River is the western border.

The wadi consists of a natural depression in the ground and extends to the east-west for less than two kilometers (1800 meter) before emptying in the Jordan River.

The beginning of the Wadi is distinguished by the location of a small low hill which is called Elijah's hill or Hermon Hill and by the spring which was described by the pilgrims as "John the Baptist spring". The valley was depicted on Madaba Mosaic Map and named "Saphsaphas" with numerous springs joined together which empty in the Jordan River.

Several kinds of trees and plants are still growing in the Wadi reflecting the beautiful nature of the area, while some caves (monk cells) still visible on both sides of the valley indicating the importance of the site and the memory of John the Baptist when he started his mission and preaching in and around this valley. Near the end of the Wadi, before the spring empties in, the archaeological

excavations revealed the presence of more than three churches, while the sound of the running water still reminds us with the memory of the Baptist when he baptized Jesus Christ.

Figure 1: A map showing the location of Baptism site

The core of the ancient settlement of Bethany beyond the Jordan was located on a small low hill located on the south bank of Wadi al-Kharrar, immediately at the beginning of the wadi at the point where several freshwater springs emerge from the surrounding arid valley plains. This rather a striking starting point for the wadi gives the site much of its special atmosphere.

From the midst of a rather dry, barren landscape, suddenly one finds this beautiful oasis of tamarisk, palm trees, and reeds around the tell, and from here the wadi al Kharrar stream makes its way some two kilometers to the Jordan River with its entire route defined by the sound of running water and the sight of thick, green vegetation and an assortment of wild animals and birds.

The unique and rather exciting ecology of the site may have played a role in giving it a spiritual dimension in antiquity.

The same hill that forms the heart of modern Tell-Kharrar and Roman – Byzantine Bethany beyond the Jordan has also long been identified (since the 4th century AD) as the spot where the prophet Elijah lived.

Aim of the Study

The aim of this study is **Evaluation of Visitors Impacts on Site of Jesus Baptism-Jordan** (natural or human), and defining a mechanism of decay by which a suitable treatment for conservation of stone (cleaning, consolidation and protection) could be suggested.

Geology

The rock consists of lissan marl with thin alternating layers of chalk, clay, sand, and pebbles. The soil was formed partly out of lissan marl and partly from the large amounts of erosive material carried along the riverbeds from the western and eastern beds; these fertile alluvial soils are utilized for various agricultural crops.

The site is a wadi flowing east as one of the Jordan River tributaries. The Wadi itself is a narrow shallow valley with a perennial stream flowing from a spring two kilometers towards the west before inflowing the Jordan River. Laying to the north of the Dead Sea the site is located on the lowest spot in Jordan.

Climate

The site is classified as a very hot area in relation with the Mediterranean climate prevailing in Jordan. However, the mean annual temperature over along period of time is a bout 20°C. Nevertheless, the lowest temperature is usually about 10°C, and in some years it reaches as low as 0°C. while the highest temperature is about 40°C but winter seasons are mild and warm.

Key of Threats of Bethany beyond the Jordan

Conservation is defined as a group of direct and indirect actions, curative and preventive, to save the physical fabric and its significant architectural features and values from natural and human causes of decay, it is important to discuss all causes of decay, whether natural or human, from the planning level to direct actions.

Depending on the field study conducted in Wadi el-Kharrar and the surrounding area, the deterioration and decay effects on the discovered archeological sites could be classified as:

1. Natural.
2. Human.

Natural and human factors affect the remains into three types:

1. Mechanical
2. Biological
3. Chemical

A well established conservation process is needed to minimize these effects, and to protect the archeological and heritage sites in Bethany beyond the Jordan.

Natural causes

Natural causes were categorized by Feilding (1) as follow

1. Natural disasters including

- Earthquakes

- Floods:

The flood of Jordan River and frequent flash-flood occur during the rainy season in the site area and this represents a threat to the safety of discovered archaeological sites such as John the Baptist Church and the nearby staircase.

- Land slide:

Bethany Beyond the Jordan site is fragile and consist mainly of lissan marl formation, the development activities and high number of visitors may adversely impact on geological properties and may support land slide especially in Elijah's Hill.

- Fires

The area distinguished by the river Jordan, the existence of green converge of tamarisk trees on the eastern bank of Jordan River and along the length of Wadi el-Kharrar. In addition to that 15 specious of trees and plants existed in the area around the archeological sites, more ever the restoration activities depend on building shelters by using wood. More measurements to protect this area from threats of fire is urgently needed. Woodcutting and burning affects the plant population and the fauna depending on such vegetation.

2. climatic and environmental :

- Sunshine

Bethany Beyond the Jordan is classified as a very hot area in relation to the Mediterranean climate prevailing in Jordan. The highest temperature is about 40 – 45°C. this will cause effects on the whole archaeological sites especially during summer season. Building wooden shelters such as shelter of John the Baptist Church may reduce the effect of sunshine.

Figure 2 : Map of the Baptism Site and visitor circulation .

- Rain

Fresh and brackish water flow from underground and adjacent mountains into the major Wadi el-Kharrar. The movement of water is east-west towards the Dead Sea. The annual rainfall in the site does not exceed 100mm. However, the water table of the site is very shallow due to its low altitude.

Limited effects of rain are expected on the buildings, due to the limited annual rainfall, building shelters may reduce this effect to the minimum scale.

- Salt

Deep water in the lower cretaceous aquifer is salty and under artesian conditions, and it steps upwards through the recent sediments to the surface forming saline springs as Wadi el-Kharrar. The salt affect the soil, the artifacts and even the foundations of the building which cause more destruction to the stones and forming a white salty spots on the surface of mosaic floors and the stones. By using modern cements (without salts) and other chemical materials in restoration will reduce the effects of salts on the buildings. While saline soil is characterized by having high concentration of salt that

forms often a soil crust of salt due to evaporation of water.

Figure 3: The small church in the Baptism site

- Water

The feeding waters of the Wadi el-Kharrar has been declining in the past few years due to agricultural act as a new source of water to keep the circulating water in the wetland and maintaining its natural features and preserve the ecological features of the site against any possible drying in the future.

The conversion of the feature of water running under some sites near Wadi el-Kharrar from being pure natural to polluted water mixed with the waste outcome of factories, black water full of chemical agents and organic salts all cause a very critical and serious problem to the foundations and lower parts of stone walls.

If foundations in buildings are not insulated from damp ground, water is drawn into the structure by the suction mechanism. The height that water can actually reach in a structure is influenced mainly by the balance between the underground water and the evaporation from the wall surface. As the inside raising water depends on the thickness of the wall, the height of rise is greater for thicker walls. The influence of gravity, opposing the rise, appears to be negligible with respect to the effect of evaporation. Air circulation near the surface accelerates evaporation and causes a reduction of the

moisture level. In the long run, soluble salts also play a role in the evaporation surfaces. Besides causing damage when they crystallize, salts attract water by osmosis and can determine a further rise of the water level. As accumulation of salt never stops, it is likely that a stable equilibrium is never reached. The best example for this case is John the Baptist church near Jordan River

Figure 4: The spring of Joh the Baptist

- Winds

Since part of the site especially the eastern part (Elijah's Hill and surrounding area) is a barren land and affected by daily erosion caused by wind, which resulted in demolishing the foundations of the archaeological sites. In addition to that, dust is generated by winds and surrounding environmental activities of various reasons such as ploughing of agricultural land and construction activities around the site.

- Pollution

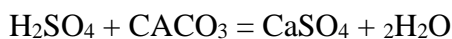
The expected density of traffic in this area will witness much polluted air that increase the Sulphur dioxide SO₂ ratio and the carbon dioxide CO₂ present on the atmosphere.

Chemical reactions always require the presence of water; therefore chemical corrosion is possible only when building materials are wet. The rainwater is always slightly acidic because air contains carbon dioxide, which forms carbonic acid when dissolved in water; CO₂ + H₂O = H₂CO₃ (Carbonic acid)

Under such conditions, carbonates of calcium and magnesium can be transformed into bicarbonates and slowly dissolved.

Polluted atmospheres inside or near urban centers contain variable amounts of sulfur dioxide produced by the burning of sulfur-containing fuels.

SO₂ + H₂O + O = H₂SO₄ (Sulfuric acid) a strong acid that can cause the deterioration of stone facades, which transfer the limestone into Gypsum, for example the area of the caves and Elijah's Hill.

Sulphury acid + calcium carbonate (limestone) = Calcium sulphate (Gypsum)

Biological

1. Bacteria and fungi:

Several strains of bacteria draw the energy necessary for their vital activities from inorganic chemical reactions of reduction or oxidation which they can produce. Such reactions can result in the formation of acids, both strong and weak, and can corrode building materials that are sensitive to acids. Other types of bacteria of the nitrogen cycle produce nitric acid. There are other types of bacteria and fungi draw their energy from the oxidation of organic materials and yield organic acids, as the final product of the reaction, one of such acids is oxalate among the materials present in surface crusts on ancient stones.

2. Algae :

The algae attack on masonry materials is frequent in very damp atmospheres or caves, the more frequent is the superficial damage caused by algae vegetation which is particularly noxious in the case of panted or craved surfaces.

3. Lichens:

Lichens are formed by the association of fungi and algae. Development of lichens over masonry materials is widespread on external surfaces; White crustaceous lichens extend their growth several millimeters inside the material and decompose it to some extent by means of the production of organic acids (oxalic acid).

4. Moss:

Moss can exert a definite disruptive action on the surface of building materials and up to a depth of

Fig:5 The traditional spot on Jordan River

centimeter or more. It appears that its development is favored on alkaline surfaces, such as cement concrete or lime mortars, and occasionally it has been noted to take place on stone surfaces located near areas where cement concrete was used for consolidation.

5. higher plants:

Roots of weeds, bushes or trees can cause disruption of masonry materials even at some distance from the plant, for example site No2 of St. Mary the Egyptian.

6. Other deterioration caused by animals.

The mechanical deterioration

1. External stress caused by overloading structure,

The Working stone techniques; thermal expansion, wind erosion and the traffic vibration. Mechanical stresses induced in a building material by its environment can lead to damage, particularly in the case of tensile stresses towards which the resistance of brittle materials is low. Even if actual macroscopic breaking does not occur, stress can be the cause of permanent deformation and microscopic cracks, resulting in an overall acceleration of the weathering rate. There are several mechanisms that can general localized high stresses in building materials.

2. Load:

In every structure some parts receive higher stresses than others: Columns, lintels, pillars, for instance. The design of buildings, in general, aims to minimize tensile stresses and allow materials to work mainly under compression. Nevertheless, roofing systems, asymmetrical loads, side thrusts, and so on, inevitably cause some tensile stress. It is frequently noted in buildings that parts under particular stress deteriorate more quickly.

3. Thermal Expansion:

Materials in buildings are subjected to daily and seasonal temperature cycles. Such cycles are important sources of stress because materials expand on heating and contract on cooling. Stresses

arise even inside a homogeneous piece of material, between the surface, which is directly exposed to the environment and undergoes a greater temperature change, and the inner part, where the temperature variation is smaller.

4. Stress caused by working Techniques:

Mechanical abuse of the surface of building materials can take place in the course of preparation for use or of mechanical cleaning. This has particular importance in the case of stone which might be fissured when it is quarried or when its surface is carved, cleaning methods like grit blasting or scratch brushing can also cause mechanical damage on the surfaces. An increase in the number of microscopic cracks always produces acceleration of weathering rates. In all masonry materials, deterioration rates depend strongly upon the condition of their surface.

2. Internal stress caused by salt crystallization:

Large stresses can arise inside porous materials when water evaporates leaving behind crystals of dissolved materials (salt crystallization). The growing crystals exert a stress which is balanced by the resistance to compression of the material around them. Near the surface, however, a thin section of material will be subject to a thrust from inside which is equivalent to a tensile stress pulling from outside, a situation in which a brittle material can easily break.

The natural threats on the discovered buildings of Bethany Beyond the Jordan could be classified as two types

1st – Immediate and drastic effects by natural disasters

2nd – Slow and cumulative damage by climatic and environmental threats.

Human Causes

Man made causes of decay come from negligence and ignorance of archaeological and heritage sites, coupled with vandalism and fires, here five causes classified as major man made causes of destruction of the archeological and heritage site in Bethany Beyond the Jordan.

1. Negligence and ignorance: that led to the lack of annual or regular maintenance which naturally caused more

Fig :6 A wooden staircase leading up to the hermit caves

2. types of destructive forces to be more active. Since the late Byzantine period the archeological and heritage sites in Bethany were affected by indirect ignorance, the withdrawal of the Byzantines from the area led to more difficulties in maintenance of the sites due to the new political and economic situation.

3. Development such as paths, roads, shelters, benches, on-site used new designs, instead of traditional designs, especially the footpath which connects Elijah's Hill with Jordan River, while the construction of roads represents a direct harmony to the site. Economic pressures and forces of investment, building new facilities for commercial and other purposes. The adopted management plan

specifies the total number of visitors who can visit the baptism site at one time. It also divides the visitor route into four stop areas: 1-Tell al-Kharar;2- the baptism pools;3- the Byzantine church near the Jordan River and4- the Jordan River, with an estimated 40 people at each stopover at one time.

However, the baptism attractions and significance attract visitors in unexpectedly high numbers for religious celebrations. This may cause a destructive impact on the cultural and religious environment of the baptism archaeological site, the water resources, the vegetation, the wildlife, and bird watching, the landscape and even on the quality of the visitor experience.

Baptism Site /Bethany beyond the Jordan Development plan includes paths, roads, shelters, limited buildings, facilities, on-site used traditional designs, instead of new designs.

4. The following facilities were constructed in Bethany Beyond the Jordan:

1. visitor center including:
 1. Guesthouse
 2. Ticket office
 3. Five-star restaurant
 4. Three-star east food outlet
 5. Souvenir shops
 6. A heliport
 7. Separated building for (VIP) arrivals
2. Other facilities on-site as follow
 - a. sites to carrying out Baptism
 - b. Wastewater treatment plant
 - c. R.O unit
 - d. Building two viewpoint courtyards

The design of some on-site and visitor center buildings did not consider the traditional architectural styles and partly not built below the ground level.

5. Local community involvement:

There has been a general lack of local community involvement in consultation regarding the site development to the present time.

6. Law enforcement:

Better law enforcement and regulation is required concerning activities of the archaeological and tourism sector particularly in respect of the status of the site as both an archaeological and natural park and potentially as a UNESCO World Heritage Site.

Conclusion & Recommendations

The study resulted in encouraging the related parties to work and cooperate with the stakeholders to achieve the following:

- Encouraging the Ministry of Tourism / Dept. of Antiquities to effectively collaborate with related parties to integrate the archaeological site within the environmental development plans.
- Appropriate conservation measures needed for the site should be adopted.

- Degree of pollution effects on the site should be analyzed and identified.
- Assessment results of previous conservation work conducted on the site must be reexamined and evaluated before conducting more restoration in the site.

References

1. Ashurst, J and Dimes, F 2001
Conservation of Building and Decorative Stone, London
2. Fielden, B 1994
Conservation of Historic Building. Avon, Bath Press
3. Torraca, G 2000
Deterioration and decay of monuments a lecture presented in a training course titled, Conservation and Management of Archaeological Sites, 17th Sep.29th 2000. Held on the 9th of October 2000, and Orgnized by UNESCO.
4. Massari, G 1977
Humidity in Monuments ICCROM. Rome
5. Lazzarini, L and Tabasso, L 1998
Restauro della Pietra. Rome
6. Stambolov, T and De- Boer, V 1976
The deterioration and conservation of porous building materials in monuments ICCROM. Rome
7. Giorgio, T 1988
Porous building materials, ICCROM, Rome
8. Waheeb, M 1998
Wadi al-Kharrar (al-Maghtas) American Journal of Archaeology Vol. 102, No3, P, 106.
9. Waheeb M, 1999
Wadi al-Kharrar Archaeological Project The Monastery, Annual of the Department of Antiquities of Jordan XLII, P. 549-557.

GELİYE HİCRİKA ÖRNEĞİ IŞIĞINDA AĞAÇ KÜLTÜNÜN GÜNÜMÜZDEKİ İZLERİ ÜZERİNE

ON THE CONTEMPORARY TRACES OF THE TREE CULT IN THE LIGHT OF THE EXAMPLE OF GELİYE HICRIKA

Laleş USLU AZARAK*

Özet

Kökeni Tarih Öncesi Çağlar'a uzanan Ağaç Kültü, hemen hemen bütün topluluklarda işlenen bir temadır; aynı zamanda kadın ve doğumla ilişkilendirilmiştir. Kutsallığını günümüze kadar koruyan bu güçlü etki, insan yaşamı üzerinde hayati ve kutsal bir rol oynamıştır. Bu kutsiyet, gökyüzü ile yeryüzünü birbirine bağlamakta; tıpkı ağacın kökleri gibi yerin derinliklerine, gizemine uzanmakta; yaprakları ile de gökyüzüne uzanarak var olmanın sırlarına erişmektedir. Günümüzde Ağaç kültürünün ritüellerinin geçerliliğini koruduğunu ve doğumla ilişkisinin devam ettiğini görüyoruz. Bu nedenle günümüzden bir örnek üzerinde yoğunlaşmış ve konu sınırlandırılması yapılmıştır.

Anahtar Sözcük: Ağaç, Kült, Kutsal, Doğum, Hayat Ağacı

Abstract

Tree Cult, whose origin goes back to Prehistoric Ages, is a theme that is handled in almost all communities; It has also been associated with women and childbirth. This powerful influence, which has preserved its sanctity until today, has played a vital and sacred role on human life. This holiness connects the sky and the earth; just like the roots of a tree, it extends to the depths of the earth, to its mystery; reaching the sky with its leaves and reaching the secrets of existence. Today, we see that the rituals of the cult of Trees are still valid and their relationship with birth continues. For this reason, it has been focused on an example from today and the subject has been limited.

Keyword: Tree, Cult, Sacred, Birth, Tree of Life

Giriş

Tarih boyunca doğadaki birçok olguya çeşitli anlamlar yüklenmiş, bu anlamlar sembolize edilmiş ve kutsal sayılmıştır. Kutsalın sembolize edilmesiyle nesilden nesile aktarılmış bundan dolayı devamlılığı sağlanmıştır. İlk insandan günümüz insanına dolayısıyla ilk dinlerden günümüz dinlerine kadar “kutsal” olgusunun sürdüğü görülmektedir. İnsanlar, özde kutsal varlık ya da varlıklara inanma ve saygı duyma eğiliminde olmuş, “kutsalla” bir bağ kurmuştur. Bu kutsal olguların en öne çıkan ve yaygın olanı “Ağaç kültürü”dür. Tarih Öncesi topluluklardan günümüze izler taşıyan “Ağaç kültürü”, hemen hemen bütün kültürlerde yer almış olup bin yıllar boyunca etkisini sürdürmüştür. On binlerce yıl kaybolmadan günümüze kadar gelebilen sembollerin ilk ortaya çıktığı toplumların bilgi birikimleri bilinemesi de bu sembollerin taşıdıkları anlamların toplumsal hafızalarında yer aldığı, ısrarla tekrar ettiği ve günümüze kadar devamlılığını koruduğu anlaşılmaktadır (Ateş,2002:196).

Canlılar dünyasında doğum ve ölümler birbirini izleyerek yaşam döngüsünü sonsuz kılar. Bu döngü de binyıllardır ağaçla simgelenmiştir. İnsanın sonsuz yaşama isteği, ölümü kabullenemeyişi ve yeniden dirilme inancı ve ağacın, güz mevsiminde yapraklarını döküp ilkbaharda tekrar yeşermesi,

uzun yaşamının da sembolü olmuştur (Çevik,1999:335;Belli,1982:237-247). Ağacın bu özellikleri ile insan-ağaç arasında bir bağ kurulmuştur.

Ağaç, aynı zamanda ataların gücü, doğumda yaşamın yaratılışı, ölüm-ölümünden sonrası, sağlık-hastalık yönünden birçok işleve sahiptir. Ağaçlar, aynı zamanda yaşamın ruhi ve fiziki bağışlayıcılarıdır; bu nedenle ağaçtan yapılmış birçok obje, dini ritüellerde ve hastalıkları tedavi etmede kullanılmaktadır (Frese-Gray,1987:26).

Köklerinin yerin derinliklerine, dal ve yapraklarının göğe doğru uzanmasıyla yer ile göğü bir nevi birleştirmesinden dolayı Tanrı ile iletişimini de simgelemiştir (Ağaç ve Sakarya,2015:1-14); bu yönüyle, birçok kültürde ağacın kutsal olduğu ve tanrıyı sembolize ettiği görülmektedir (Eliade,2003:268).

Tarih boyunca Ağaç kültü ile ilgili birçok mit ve inanç geliştirildiğine tanık oluyoruz. Söz konusu mit ve inançlarda “kutsiyet” atfedilen Ağaç kültürünün genellikle kozmik evren ve Hayat ağacı ekseninde toplandığı görülmektedir (Bonnefoy,2000:27).

“Hayat ağacı”nın yeri konusunda çeşitli yorumlar olsa da -her nerede olursa olsun- hemen hemen bütün kültürlerde, genellikle dünyanın merkezinde ve göbek çukurunda olduğu inancı mevcuttur. Söz konusu merkezde; yeraltı, yeryüzü ve gökyüzü arasındaki iletişimi sağlayan temel bir eksenin yer aldığı ve bu eksenin de “Hayat ağacı” olduğu düşünülmektedir (Eliade,1991:17; Öztekin, 2008:26).

Tarihsel boyutuna baktığımızda; MÖ 4.-3.-2. binlerden itibaren Mezopotamya'da çeşitli sanat eserlerinin üzerine işlendiği; Sümer, Babil, Hurri, Hitit, Geç Hitit, Asur, Frig, Mittani ve Urartular'ın sanat eserlerine de yansdığı (Belli,1982:238;Çevik,1999:337) ve hayat ağacı motifinin en özgün biçiminin iki hayvan arasında verilmiş olduğu görülmektedir (Parpola,1993:161/ Belli,1982:241/Özkaya,1996:10), (**Resim1 a-b-c-d**).

MÖ 2. binlerde Asurlar'ın ölümsüzlüğe olan inanç geleneği, “Hayat Ağacı”nı bir tanrı ile birleştirerek Asur'un ulusal tanrısı sembolü haline getirmiştir (Moortgat,1949:23-38/Belli,1982:238/Çevik,1999:35). Kültün, yaşam ve ölümün sonsuz döngüsü açısından bu uygarlıkların tümünde aynı inanç geleneği sürdürmüş olduğu görülmektedir (Belli,1982:38).

Kültün; yaşam ve ölüm döngüsü, üç kozmik âlem arasında bağ kurma, tanrıyı sembolize etme, güç ve iktidarın sembolü olma vb. işlevlerinin yanında doğumla da yakın ilişkili olduğu görülür. Çalışmada kültürün, kadın ve doğurganlık yönü vurgulanmış olup günümüz örnekleri içinde Nusaybin'deki “Geliye Hicrika” örneği ışığında, yapılan birtakım ritüellerle kutsallığını koruduğu ve bu bağlamda kültürün izlerinin devam ettiği anlaşılmaktadır.

Ağaç-Kadın-Doğum İlişkisi

Üst Paleolitik dönemden beri Ağaç kültü-özelinde Hayat ağacı- kadın ve doğurganlıkla sembolize edilmiştir. Bu dönemde Hayat ağacı imgesi daha çok “bitki” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki dönemlerde de bu imge kullanılmaya devam edilmiş, kadın-doğumla özdeşleştirilmiş ve kesintisiz olarak günümüze kadar Hayat ağacı formunda devam etmiştir. MÖ 25000'lerde İsturitz'de bitki dalı sembolünün kadın üzerinde gösterilmesi (**Resim 2**), MÖ 6000'lerde Çatalhöyük Ana Tanrıçası'nın göbeğinden bitki dalı çıkar gibi işlenmesi kadın-bitki-ağaç ilişkisini vurgulamaktadır (Ateş, 2002:139).

MÖ 3000'lerde Anadolu Kalınkaya, (**Resim 3**) MÖ 2400'lerde de Türkmenistan Altın-tepe'de (**Resim 4a-b**) ele geçen buluntularda kadının bedenindeki bitki-ağaç formunun, ağaç-kadın-doğum ilişkisine işaret ettiği görülmektedir (Ateş, 2002:139).

Mitolojilerin ortaya çıktığı ilk toplulukların izleri silinse de bu bilgiler mitolojiler yoluyla günümüze gelebilmiştir; ancak mitolojilerde sembolik bir şekilde anlatılan doğum ve doğurganlıkla ilgili bu

bilgiler, tüm halk tarafından değil de toplumdaki bilge kişiler (şaman, otacı kadınlar, rahip/rahibeler tarafından bilinir ve gizli tutulurdu.

Mezopotamya mitolojisinde, ağaç kültü ile doğurganlık arasındaki ilişki birçok mitosta yer almaktadır. Sümerler’de “Etana” mitosunda geçen Kish kentinin kralı Etana’nın, karısının hamile kalması için kutsal bir bitkiyi aradığı ve bulduktan sonra çocuk sahibi olduğu anlatılmaktadır (Campbell,93,142;Eliade,1949:248-249;Hook,1991:61-62;Ateş,2002:139).

Aynı zamanda Sümer mitinde Hayat ağacının ilk örneği Dumuzi, Frigler’de Attis olarak karşımıza çıksa da İnanna-Dumuzi, Attis-Kybele kutsal ikilisi olarak aynı işlevle tapınım gördüğü anlaşılmakta (Köroğlu,105; fakat sembollere ve çeşitli sanat eserleri üzerine işlenen motiflere bakıldığında; ayrıca Sümerler’de, Tanrıça İştar’ın bir Asur silindir yazısında kutsal doğurganlık sembolizmiyle temsil edilmesiyle (Çevik,1999:335;bkz.Gange,1971:321) bu çalışmada daha çok Hayat ağacının kadın ve doğurganlık üzerindeki etkisine değinilmiştir.

Mykenlerde de hayat ağacının altında oturan tanrıça, elinde bir çocuk tutarken işlenmiştir (Eliade,1949a:261;Ateş,2002:141). Antik Yunan tapınaklarının ilk örnekleri etrafı temenosla çevrilmiş bir ağaç ve ağacın altında bulunan bir altar şeklindeydi; daha sonra bu açık hava tapınımı, tanrıça yontusunun içine konulduğu basit bir tapınak şeklini almıştır (Ateş,2002:141;Thomson,1995:328).

Persler’de kadınların, vücutlarına kökü genital organdan başlayan yaprak ve dalları göğüslerine uzanan ağaç dövmesi yaptırdığı bilinmektedir (Chevalier-Gheerbrant;1996:65); Çin mitolojisinde de “her kadının içinde bir kadın taşıdığına ve annenin karnında bulunan bu ağaçlardan çocuklar doğduğuna inanılmaktaydı (Frazer,2004:26;Ateş,2002:141). Altay mitolojisine bakıldığında; insanların yeryüzüne inmeden önce ruhlarının bir ağacın dalları arasında olduğuna inanılmaktaydı (İnan,1987:35-64; Ateş,2002:140;Ögel,1989:96).

Birçok kültürde kadınları doğurgan kılma gücünün ağaçtan geldiğine inanılmıştır. Çocuğu olmayan kadınlar, ağaçların -her toplumda farklı türde ağaç da olsa- altına giderek çocuk dileğinde bulunur ve bazı ağaçlara sarılarak onun bereketinden yararlandığına inanmıştır. Örneğin; Antik Yunan’da, Leto, Apollon ve Artemis’i doğurmak üzereyken bir hurma ve zeytin ağacına veya iki defne ağacına sarılması (Frazer,2004:165); Hint mitolojisinde de Buda’yı annesi doğururken bir ağaca sarılması (Eliade,1949b:261). Benzer şekilde yakın geçmişte, İsveç’te, kadınların ıhlamur, dişbudak veya karaağaca sarılarak doğum yapmaları; bu şekilde kötülüklerden korunacaklarına ve ağacın bereketinden faydalanılacağına inanmaları (Frazer,2004:166); kadın-doğurganlık ve bitki-ağaç arasında bir ilişki kurulduğu ve geçmişten günümüze bu kültürün izlerinin devam ettiği görülmektedir.

Paleolitik mağaralarının bazılarında benzer şekilde (El Castillo, Tuc d’Audoubert ve Lascaux) kadın genital organlarının ağaç-bitki şeklinde işlenmesi (Marshack,1972:174; Ateş,2002:75)”, bu formun tesadüf olmadığını hatta binlerce yıl sonra Sümerler’de de aynı sembolün yazı olarak “çocuk doğurmak” anlamında kullanılması, ayrıca günümüzde rahmin bir bölümüne Latince, “arbor vitae” yani “hayat ağacı” denilmesi de geçmişteki atalarımızın tıp bilgisine sahip olması açısından ilginç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Jeffcoate,1983:29;Ateş,2002:142).

Günümüzde de Ağaç kültürünün izlerini görebiliyoruz. Anadolu ve Mezopotamya’nın birçok yerinde ağacın doğurganlıkla ilişkisi düşünülmekte ve söz konusu ağacın genellikle bir alanda tek başına, görkemli bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Söz konusu ağacın, aynı zamanda halk arasında dileklerin dilendiği (dilek ağacı) ve dallarına bez parçası vb. kumaşların bağlandığı; dilenen dileklerin kabul edildiğine inanıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzde de bu inancın devam ettiği ve Mezopotamya ile Anadolu coğrafyasının birçok yerinde bu ağaçlara rastlanıldığı görülmektedir; Örneğin; Göbekli Tepe (**Resim5**), Silvan-Bezwan Köyü’nde (**Resim6**), Nusaybin-Beyaz Su (**Resim7**) vb. yerlerde bu dilek ağaçlarına rastlanılmakta; bu ağaçların halk arasında doğurganlığı sağlayacak güce sahip

olduğuna inanılmaktadır. Konuyu sınırlandırma adına, bir örnek ışığında bu konu irdelenmiştir. Nusaybin'e 20 km mesafede bulunan Beyaz Su civarı, Hope Köyü'nün sınırları içerisinde yer alan asırlık bir ağaç ışığında, geçmişin karanlık ve dolambaçlı yollarına bir kapı aralamak amacıyla Suphiye Biçen ve Caziya Biçen ile bu konu hakkında konuşulmuştur. Örneklem olarak seçilen bu ağacın, Mezopotamya ve Anadolu coğrafyasında bulunan diğer ağaçlarla ortak özelliği; bu ağaçların halk tarafından kutsal sayılması, çocuğu olmayan kadınların oraya gidip dilekler dilemesi ve birtakım ritüellerin yapılması sonucunda bu kadınların çocuk sahibi olacağına inanılmasıdır.

Nusaybin-Geliye Hicrika'daki Ağaç Kültü Üzerine

Nusaybin- Beyaz Su'daki Geliye Hicrika'da bulunan ve halk arasında kutsal olarak kabul edilen ağaç, çevrede yaşayan insanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Çocuk isteyen kadınlar tarafından hem ziyaret esnasında hem de sonrasında birtakım ritüeller gerçekleştirilerek kadının çocuk sahibi olacağına inanılmaktadır. Yakın zamana kadar bahar mevsiminin nisan ayında ağacın, büyük topluluklar tarafından coşkulu bir şekilde şenliklerle ziyaret edildiği; fakat şimdilerde ise sadece yakın çevreden, çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar tarafından ziyaret edildiği anlaşılmaktadır. Çocuk sahibi olmak isteyen kadının yapması gereken ritüeller, birkaç aşamadan oluşmaktadır. Bu ritüellerin aşamaları şöyledir:

“Öncelikle ağaç kadın tarafından ziyaret edilir, ağacın dallarına bez bağlanır. Daha sonra ağacın etrafından –sonra kullanılmak üzere- bir avuç toprak alınır. Yakınında bulunan ve üst üste yığılmış taşlardan oluşan, üstü açık yuvarlak ve küçük bir alan şeklindeki yerde, bez parçasıyla sembolik bir salıncak oluşturulur; dilekler dilenir, tatlı veya şeker dağıtılır. Dileğin gerçekleşmesi için bir adak adanır.

Sonrasında yapılan ritüellerde ise beyaz bir horoz kesilip, pişirilerek veya çiğ olarak bir yoksula verilir. Daha önce ağacın etrafından alınan bir avuç toprakla kadının bedeni ovalanır ve yıkanır -ki bu bir nevi arınmadır- yıkanan su dışarıda temiz bir alana dökülür; ayrıca alınan topraktan bir tutam ağza atılarak yutulur. Dilekler gerçekleştiğinde, adanan adak yerine getirilir.

SONUÇ

Tarih boyunca kutsal olarak kabul edilen, nesilden nesile aktarılarak sürekliliğini koruyan ve “kozmetik ağaç”, “dilek ağacı”, “hayat ağacı” vb. şekillerde adlandırılan; fakat özünde aynı olguyu ifade eden, hemen hemen bütün topluluklarda dünyanın merkezinde veya göbek çukurunda olduğuna inanılan ve kutsal kabul edilen hayat ağacının; daha çok kadın ve doğumla ilişkisi üzerinde durulmuş olup ve sembolik olarak Üst Paleolitik dönemden günümüze kadar kesintisiz bir şekilde bu inancın devam ettiği; ele geçen arkeolojik bulgulardan sanat eserlerine işlenmesinden anlaşılmaktadır.

Mezopotamya, Anadolu, Pers, Yunan, Çin, Altay ve daha birçok uygarlıkta ağaç kültü sembolizminde ortak bir dil kullanıldığı; hala çeşitli ağaç türlerine kutsiyet atfedilerek ve dallarına bez parçaları bağlanarak dilekte bulunulması şeklinde ritüellerde bulunarak da günümüzde hala devam ettiği anlaşılmaktadır. Çalışmaya konu olan Geliye Hicrika örneğinde bu kültün izlerine rastlanıldığı ve yapılan birtakım ritüellerle kutsandığını; halk arasında kadına bolluk, bereket ve doğurganlık gücü getirdiğine inanıldığı tarihin alacakaranlık dolambaçlı yollarında izlerine rastlanıldığı söylenebilir. Böylece kültün özellikle çocuk isteyen veya çocuğu olmayan kadınlar için bir umut kaynağı olmaya devam ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ağaç, S., Sakarya, M. (2015). “Hayat Ağacı Sembolizmi”, Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. S.1, Ankara, s.1-14.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara: Müze Eserleri Turistik Yayınları.

- Ateş, M. (2002). *Mitolojiler ve Semboller-Anatanrıça ve Doğurganlık Sembolleri-*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Belli, O. (1980). “Urartular’da Hayat Ağacı İnancı”, *Anadolu Araştırmaları*, İstanbul, VIII, 236-247.
- Bonnefoy, Y. (2000). *Antik Dünya ve Geleneksel Toplumlarda Dinler ve Mitolojiler Sözlüğü*, (Çev. Levent Yılmaz), Ankara: Alfa Yayınları.
- Campbell, J. (1992). *Doğu Mitolojisi, Tanrının Maskeleri* (Çev. Kudret Emiroğlu), Ankara: İmge Kitabevi.
- Chevalier, J., Gheerbrant, A. (1996). *Dictionnaire des symboles*, London: Penguin Books.
- Cooper, J. (2000). “The Assyrian Tree, And The Mesopotamian Origins Of Jewish Monotheism, Greek Philosophy, Christian Theology, Gnosticism, And Much More”, (Fig.2), *Journal of the American Oriental Society*, Vol. 120, No. 3 (Jul.Sep.2000), pp. 430- 444. (<http://www.jstor.org/stable/606013>).
- Çevik, N. (1999). “Hayat Ağacının Urartu Kült ve Törenlerindeki Yeri ve Önemi” İstanbul: *Anadolu Araştırmaları XV* (Ayrı Basım).
- Eliade, M., (1949). *Şamanizm*, (Çev. İsmet Birkan), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Eliade, M., (1949).”*Traite d’Histoire des Religions*”, Paris:
- Eliade, M. (1991). *Kutsal ve Din Dışı*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: Gece Yayınları.
- Eliade, M. (2003). *Dinler Tarihine Giriş*. (Çev. L. Arslan). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Frazer, J.G. (2004). *Altın Dal/Büyü ve Din Üzerine Bir Çalışma*, (Çev. Mehmet H. Doğan), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Frazer, J. G. (1949). *The magic art and the evolution of King II*. London: Mc. Millan.
- Frese, P. R. and Gray, S.J.M., (1987). “Trees”, *The Ancylopedia of Religion*, New York: Macmillan.
- Gange, H. (1971).“Zum Lebensbaum in den Keilschrift Kulturen”, *ACOR* 33, 321 vdd.
- Hook, S.H. (1991). *Ortadoğu Mitolojisi*, (Çev. Alaeddin Şenel), Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Jeffcoate,N. (1983). *Dorland’s Illustrated Medical Dictionery*, Dorland: Amazon.com.
- Köroğlu, H. (1996). *Friglerde Hayat Ağacı İnancı*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- Marshack, A. (1972). *Les racines de la Civilisation*, New York: Published online by Cambridge University Press: 25 May 2018.
- Moortgat, A. (1949). *Tammuz, Der Unsterblichkeitsglaube in der Altorientalischen Bildkunst*, Berlin: Walter de Gruyter & Co, 28-38,79 vd.

Ögel, B. (1989). Türk Mitolojisi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Özkaya, V. (1996). “Frig Mimari Kaplamalı Levhalar Işığında Attis ve Hayat Ağacı”, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları.

Öztekin, S. (2008). Dinlerde Hayat Ağacı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Parpola, S. (1993). " The Assyrian Tree of Life: Tracing the Origins of Jewish Monotheism and Greek Philosophy”, Journal of Near Eastern Studies , The University of Chicago Press, Jul., Vol. 52, No. 3, pp. 161- 208. <https://www.jstor.org/stable/545436>

Thomson, G. (1995). Tarih Öncesi Ege, (Çev. Celal Üster), İstanbul: Payel Yayınları.

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1a. Susa, Silindirik Mühür Üzerinde Keçiler Ve Ortada Hayat Ağacı.

(Moortgat, Tammuz, Taf.5;Abb.3;Köroğlu, Friglerde Hayat Ağacı İnancı, Levha Ib).

Resim 1b. Hayat Ağacına Tırmanan Keçiler, Pişmiş Toprak. MÖ 6. Yy. Pazarlı.

(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara: Müze Eserleri Turistik Yayınları).

Resim 1c. Van Müzesi, Urartu’ya Ait Bir Silindirik Mühür Üzerinde Betimlenmiştir.

(Belli, O. “Hayat Ağacı”, 242. Resim 5. Lev1.1;Köroğlu, Friglerde Hayat Ağacı İnancı, Levha IIa).

Resim 1d. T Avlusu, Shalmaneser III, Nimrud'un Üst Kapısından Sırlı Tuğla Kiremit Panel.

“The Assyrian Tree, And The Mesopotamian Origins Of Jewish Monotheism, Greek Philosophy, Christian Theology, Gnosticism, And Much More” J. Cooper, (Fig. 2). <http://www.jstor.org/stable/606013>.

170

Resim 2. MÖ 25000’lerde İsturtiz’de Bitki Dalı Kadın Bedeni Üzerinde Gösterilmesi.

(Ateş, 2002:53, Resim 19;A. Lemoz. (1929), S.183).

Resim 3. Stilize Kadın Heykelciği (İdol). Pişmiş Toprak. Kalınkaya, MÖ 3. Binyıl Sonu.

(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara: Müze Eserleri Turistik Yayınları).

Resim 4. Türkmenistan Altıntepe Stilize Kadın Figürini. MÖ 2400.

(Ateş, 2002:139).

Resim 5. Göbekli Tepe Dilek Ağacı (Hayat Ağacı).

<https://www.sabah.com.tr/sanliurfa/2022/06/07>

Resim 6. Silvan Bezwan Dilek Ağacı (Hayat Ağacı).

Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak. 2022.

Resim 7. Nusaybin Geliye Hicrika Dilek Ağacı (Hayat Ağacı).

Fotoğraf: Laleş Uslu Azarak. 2022.

RESİMLER

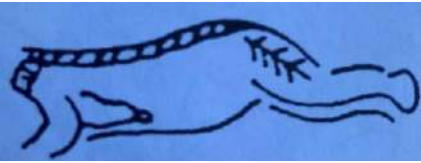
Resim 1a. Susa, silindirik mühür üzerinde keçiler.

keçiler ve ortada hayat ağacı.

Resim 1c. Van Müzesi, Urartu'ya ait bir silindirik III,

mühür üzerinde betimlenmiştir. kiremit panel.

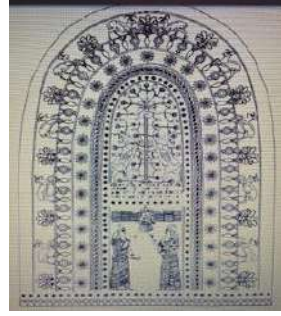
Resim 2. MÖ 25000'lerde İsturitz'de bitki dalı kadın (idol).

bedeni üzerinde gösterilmesi. binyıl sonu.

Resim 1b. Hayat ağacına tırmanan

Pişmiş Toprak. MÖ 6. yy. Pazarlı.

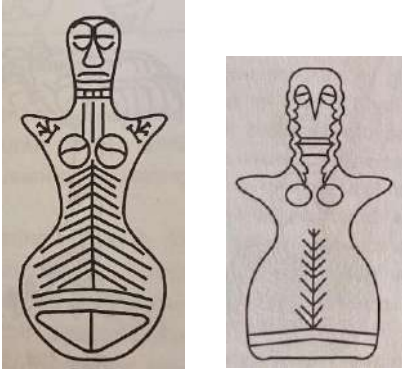
Resim 1d. T avlusu, Shalmaneser

Nimrud'un üst kapısından sırlı tuğla

Resim 3. Stilize kadın heykelciği

Pişmiş Toprak. Kalınkaya, MÖ 3.

Resim 4a-b. Türkmenistan Altintepe stilize kadın figürini. MÖ 2400.

Resim 5. Göbekli Tepe'deki Dilek Ağacı (Hayat Ağacı) .**Resim 6.** Silvan Bezwan'daki Dilek Ağacı

(Hayat Ağacı).

Resim 7. Nusaybin Geliye Hicrika'daki Dilek Ağacı (Hayat Ağacı).

**ÇOK KRİTERLİ KARAR VERME TEKNİKLERİNDEN ANALİTİK HİYERARŞİ
SÜRECİYLE ÇEVİRİMİÇİ SATIŞ KANALININ SEÇİMİ**
**CHOOSING OF THE ONLINE SALES CHANNEL BY ANALYTICAL HIERARCHY
PROCESS WHICH IS THE ONE OF MULTI-CRITERIA DECISION MAKING
TECHNIQUES**

Bahar ÇELİK (Birinci yazar)¹, Cansu TOR KADIOĞLU (İkinci yazar)

**¹Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Pazarlama
, 0000-0003-2494-5343**

**² Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi, Pazarlama,
0000-0003-1663-9282**

Özet

Gerek yoğun iş ve yaşam temposu, gerekse de Covid-19 pandemisinden sonra tüketicilerin fiziksel mağazalar yerine online alışveriş sitelerini tercih etme eğilimlerinin artması firmaların dijital satış kanallarına daha fazla yatırım yapmalarında itici güç olmuştur. Ancak firmaların özellikle pandemi sonrası online satış kanallarına hızla adaptasyon çabaları beraberinde pek çok problemi de getirmiştir. Sektörde yeni olan firmaların kendi web sitelerinden satış çabaları bilgi güvenliği ve teknolojiye adaptasyon problemlerini, firmaların sosyal medya siteleri üzerinden satış çabaları ürün ve bilgi güvenliği problemlerini, yine firmaların pazaryeri sitelerinden satış çabaları da maliyet problemini beraberinde getirmiştir. Bu nedenle firmaların online satış kanalları ile ilgili detaylı analizler yaparak tüketicilerin tercih ettiği satış kanallarını ve bu kanalları tercih etme nedenlerini anlamaları rekabet üstünlüğü açısından çok önemlidir. Her ne kadar literatürde her bir satış kanalı için ayrı ayrı çalışmalar bulunuyor olsa da bir satış kanalının diğerine göre tercih edilme nedenlerine ilişkin çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Bu çalışmanın amacı tüketicilerin; mağazaların e-ticaret siteleri, pazaryeri siteleri ve sosyal medya platformlarından hangisini daha fazla önceliklediklerini, bu önceliklendirme kararına sebep olan unsurları ve bu unsurlardan en yüksek önceliğe sahip olanı tespit etmektir. Çalışmada üç alternatif (mağazaların e-ticaret siteleri, pazaryeri siteleri, sosyal medya platformları) ve dokuz kriter (Fiyat, indirim olanakları, kargo ücreti, zamanında teslim, iade koşulları, bilgi güvenliği, teknolojik alt yapı, firmanın tanınırlığı, kullanıcı dostu ara yüz) kullanılacaktır. Çalışmanın ilk aşamasında karar vericilerin (tüketicilerin) hem kriterlere hem de kriterlere göre alternatifleri kıyaslamalara yönelik sözel değerlendirmeleri alınacaktır. Çalışmada Thomas L. Saaty (1988) tarafından geliştirilen, kıyaslama yaparak ikiden fazla kriter arasından seçim yapma imkanı sunan ve çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP) yöntemi kullanılacaktır. Çalışma sonunda elde edilecek bulguların bu alandaki literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: AHP, online Satış Kanalı, Çok Kriterli Karar Verme

Abstract

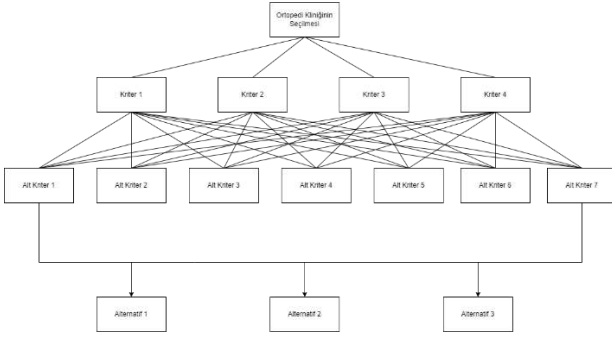
Both the intense work/life schedule, and Increasing tendency of consumers to prefer online shopping sites instead of physical stores after the Covid-19 pandemic has been the driving force for companies to invest more in digital sales channels. However, the rapid adaptation efforts of companies to online sales channels, especially after the pandemic, brought along many problems. The sales efforts of the

companies that are new in the sector have brought information security and adaptation to the technology problems , the sales efforts of the companies through their social media sites have brought the product and information security problems, and the sales efforts of the companies on the marketplace sites have brought the cost problem. For this reason, it is very important for companies to making detailed analyzes about online sales channels to understand the sales channels preferred by consumers and the reasons for preferring these channels in terms of competitive advantage. Although there are separate studies for each sales channel in the literature, studies on the reasons why one sales channel is preferred over the other are very limited. The aim of this study is determine that which of the e-commerce sites of stores, marketplace sites and social media platforms are prioritize more by customers, the factors that cause this prioritization decision, and which of these elements has the highest priority. In the study, three alternatives (e-commerce sites of stores, marketplace sites, social media platforms) and nine criteria (price, discount opportunities, shipping fee, on time delivery, return conditions, information security, technological infrastructure, company recognition, user-friendly interface) will be used. In the first stage of the study, verbal evaluations of decision makers (consumers) for criteria and comparison of alternatives according to criteria will be taken. AHP numbers will be used to eliminate the uncertainty in verbal evaluations. In the study, Analytical Hierarchy Process (AHP) method will be used which was developed by Thomas L. Saaty (1988), which are one of the multi-criteria decision making techniques. It is thought that the findings to be obtained at the end of the study will contribute to the literature in this field.

Keywords: Fuzzy AHP, Online Sales Channel, Multi-criteria Decision Making

1. GİRİŞ

İnsanoğlu hayatın hemen her anında ve aşamasında karar verme süreci ile karşı karşıya kalmaktadır (Şahin ve Yurdagül, 2018). Bu karar verme anında elindeki alternatifleri değerlendirerek en uygun olanı seçmeye çalışmaktadır. Uygun alternatifi seçme aşamasını da genellikle kendi kendine belirlediği ve önem derecesine göre sıraladığı çeşitli ölçütlere göre yapmaktadır. Ancak teknolojinin gelişmesi ve sayıca çok fazla alternatifin ortaya çıkması, karar verme sürecini giderek zorlaştırmıştır. Bu nedenle tüketicinin karar vermesine yardımcı olacak pek çok yazılım programı geliştirilmiştir. Çünkü bazı sektörlerde prosesler çok farklı birimlerden ve alt sistemlerden oluşmaktadır. Bu sistemlerin parçalanarak tek tek alt sistemlerine değerlendirilmesi ve her bir sistemin sahip olduğu kriterlerin önem derecesine göre sıralanması gerekmektedir. Böylece sistemler, alt sistemler ve kriterlerarası etkileşim çok daha net bir şekilde ortaya konabilecektir. Analitik Hiyerarşi Süreci bu anlamda hem nitel hem de nicel verileri kullanarak analiz yapabilme yeteneğine sahip olduğundan karar verme süreçlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. 1971 yılında Thomas L. Saaty tarafından geliştirilen ve 1977 yılında bir model haline dönüştürülen AHP yöntemi, Şekil 1’de görüldüğü gibi bir küme halinde verilen seçeneklerin içerisinde birbirleriyle bağlantılı olan önceliklerin belirli bir skalaya göre oturtulması, alternatifler arasından seçim yapacak olan karar vericinin sezgisel yargılarını ve yapmış olduğu karşılaştırma tutarlılığını da göz önünde bulundurarak sürecin en doğru ve etkin şekilde tamamlanmasını esas almaktadır. Kullanımı kolay olan AHP yöntemi için en az iki alternatifin olması gerekmektedir. AHP yöntemi, bir veya daha fazla karar vericiyle karar verme sürecinin analiz edilmesi imkanını verebilmektedir. Yöntem, birden fazla karar vericinin olması durumunda ortak bir karar ve düşünce birliğini sağlama imkanı da verebilmektedir (Clemen, 1996; Doğan, 2004; Albayrak ve Erkut, 2005; Özyörük ve Özcan, 2008; Rençber, 2010; Ömürbek ve Tunca, 2013).

Şekil 1. Dört Seviyeli Analitik Hiyerarşi Modeli

Kaynak: Ömürbek ve Tunca, 2013; Saaty ve Vargas, 2001

Covid-19 pandemisi sırasında sokağa çıkmanın yasaklanması ile birlikte tüketicilerin online satış kanallarına yönelmesi, bu alanın hızla gelişmesine ve büyümesine neden olmuştur. Bir yandan perakende satış mağazaları bu sürece adapte olmaya çalışırken bir yandan da alternatif satış kanalları türemeye başlamıştır. Düne kadar yalnızca bir sosyalleşme ortamı olarak görülen sosyal medya platformları adeta birer satış kanalına dönüşmüştür. Aynı şekilde birçok ürünü aynı anda tüketiciye satabilen pek çok pazaryeri sitesi kurulmuştur. Bu siteler o kadar çok talep görmüştür ki bugün birçok pazaryeri satış kanalı çok ciddi anlamda pazar payına sahip olmaya başlamışlardır. Ancak pazaryeri sitelerinin ürün fiyatı, iade koşulları gibi birçok konuda mağazanın maliyetinin artmasına neden olması bu mağazaların kendi online web sitelerini geliştirmelerine ve daha kolay satış yapılabilecek birer mecraya dönüştürmelerine vesile olmuştur. Ancak bu da firmalara ciddi oranda bir yatırım maliyetine neden olmuştur.

Çok fazla online satış kanalının ortaya çıkması ve bu satış kanallarının tercihini etkileyen çok fazla ölçütün ortaya çıkması perakende satış mağazalarını da zorlamakta, hedef pazarın hangi ölçütleri daha fazla önemseydiğini anlamayı güçleştirmektedir. Hepsine aynı anda büyük yatırım yapamayacak olan firmaların en uygun satış kanalını tespit ederek doğru satış kanalına harcama yapmaları gerekmektedir. Bunun için bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla bu alanda yapılan çalışmalar perakende satış mağazalarına yol gösterici olmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar bakıldığında;

Eren ve Gür (2017), AHP ve TOPSIS yöntemlerini bütünlük bir şekilde kullanarak online bir alışveriş sitesinde üçüncü parti lojistik (3PL) firma seçimi probleminde bütünlük bir karar verme süreci oluşturmuşlardır.

Salmani ve arkadaşları (2018) ise mevcut satış kanallarını iyileştirmeye yönelik optimal yatırım kararları için pazarlama perspektiflerinin entegrasyonu yoluyla kanal düzeyinde bir fayda-maliyet analizi sağlanmaya çalışılmışlardır.

Hacıfettahoğlu ve Perçin 2019 yılında yaptıkları çalışmada online alışveriş sitelerinin seçim kriterlerinin ve tercih edilen online alışveriş sitesinin belirlenmesi için Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) ve AHP yöntemlerini bütünlük bir şekilde kullanmışlardır. Analiz sonunda tüketicilerin en çok ürün kategorisindeki kişiye özel ürün kampanyaları alt kategorisine dikkat ettikleri ortaya çıkmıştır. Alışveriş sitelerinden hepsiburada.com sitesinin ise en çok tercih edilen online alışveriş sitesi olduğu anlaşılmıştır. Benzer şekilde Bulak ve arkadaşları (2021), YEM ve AHP yöntemlerini bütünlük bir şekilde kullanarak eticaret sitelerinin kullanılabilirliğini anlamaya çalışmışlardır. Çalışma sonunda AHP yöntemine göre n11 ve hepsiburada.com sitelerinin en iyi performans sergileyen siteler olduğu görülürken TOPSIS yöntemine göre hepsiburada.com ve amazon.com'un en yüksek puana sahip olduğu anlaşılmıştır. Deste ve Savaşkan (2021) ise VIKOR yöntemini kullanarak e-ticaret işletmeleri için kargo firmasının seçiminde kullanılacak kriterleri belirlemeye yönelik bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Son olarak, Karaoğlu (2022) bulanık AHP yöntemi kullanarak mobil

uygulamalar üzerinden yapılan alışverişte kritik rol oynayan kriterlerin belirlenmesine çalışmıştır. Çalışma sonunda fiyat ve indirim en yüksek önceliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde hem alternatiflerin seçimine hem de alışveriş sitelerinin veya kriterlerinin seçimine yönelik pek çok çalışma bulunmasına rağmen online alışveriş kanallarına yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılan çalışmanın, online satış kanalı belirlemek isteyen perakende işletmelerine yol gösterici ve bu alanda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

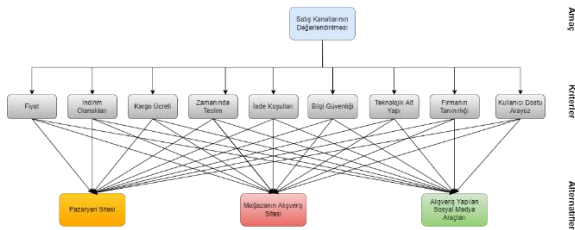
Bu çalışmada katılımcıların online satış kanalı seçimini belirlemek için çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan AHP yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada yer alan alternatiflerin ve kriterlerin belirlenmesi için hem literatür çalışmalarından (Saaty, 2013; Ömürbek ve Şimşek, 2014; Bulak vd., 2021; Karaoğlan, 2022) hem de dört uzman görüşünden faydalanılmıştır. Uzmanlar, Pazarlama ve Endüstri Mühendisliği alanında eğitim almış akademik personellerden seçilmiştir. Çalışma 9 kişiye yapılmış olup, AHP yöntemi için yeterli büyüklüğe sahiptir (Şahin ve Yurdagül, 2018). Katılımcılar, üç online satış kanalını da en az bir kere deneyimlemiş bireyler arasından seçilmiştir. AHP yönteminin uygulama aşamaları altı adımda belirlenmiştir (Göktolga ve Gökalp, 2012);

1. Adım: Çalışmanın probleminin belirlenerek bu probleme uygun alternatif ve kriterlerin belirlenmesi.

Online alışveriş kanallarının seçiminde tüketicilerin öncelendiği alternatifler ve bu alternatifleri öncelerken göz önünde bulundurdıkları kriterler çalışmanın problemini oluşturmaktadır. Çalışmada alternatif olarak üç ayrı satış kanalı (pazaryeri siteleri, mağazaların alışveriş siteleri ve alışveriş yapılan sosyal medya aracı) belirlenmiştir. Yine bu alternatiflerin değerlendirilmesine yardımcı olacak dokuz kriter (fiyat, indirim olanakları, kargo ücreti, zamanında teslim, iade koşulları, bilgi güvenliği, teknolojik alt yapı, firmanın tanınırlığı, kullanıcı dostu arayüz) belirlenmiştir.

2. Adım: Alternatif ve kriterler arası ilişkilerin belirlenmesi.

Alternatif ve kriterler Şekil 2'de verilen hiyerarşik yapı ile ortaya konmuştur. Hiyerarşik yapının oluşturulması kriterler ve alternatifler arasındaki ilişkinin ortaya konması açısından önemlidir. Şekil 2'de görülen hiyerarşide aynı seviyedeki bileşenlerin birbirini etkilemediği varsayılmıştır (Aladağ vd., 2017).

Şekil 2. Hiyerarşik AHP Yapısı

3. Adım: Kriterler arası ikili karşılaştırmaların yapılması

Bu aşamada katılımcılara soru şeklinde yönlendirmek üzere bir karar matrisi oluşturulmuştur. Karar matrislerinde Saaty (2013) tarafından önerilen 1-9 karşılaştırma ölçeği kullanılmıştır. Bu karar matrisinde yer alan ölçekler Tablo 1'de verildiği şekilde ifade edilmiştir;

Tablo 1. Karar Matrisinde Kullanılan Karşılaştırma Ölçeği

Ölçek	Önemi	Açıklama
1	Eşit öneme sahip	Her iki seçenekte eşit değerde öneme sahiptir

2	Zayıf ya da hafif	
3	Biraz önemli	Bir ölçüt diğerine göre biraz daha önemli
4	Makul artı	
5	Fazla önemli	Bir ölçüt diğerine göre çok daha önemli.
6	Güçlü artı	
7	Çok fazla önemli	Ölçüt diğer ölçüte göre kesinlikle çok daha önemli
8	Çok çok güçlü	
9	Son derece önemli	Bir ölçüt diğerine göre son derece önemli

Kaynak: Saaty, 2013

4. Adım: Verilerin normalize edilmesi ve öncelik vektörlerinin belirlenmesi

Ölçütlere ilişkin ikili karşılaştırma matrisindeki her bir eleman kendi sütunun toplamına bölünerek normalize edilmiştir (1). Normalize edilmiş matrisin her bir satır toplamlarının ortalaması alınarak önem ağırlıkları yani öncelik vektörleri belirlenmiştir. Yani her bir elemanın diğer elemana göre önem derecesi belirlenmiştir.

$$a_{ij}' = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^n a_{ij}}, \quad i, j = 1, 2, \dots, n \quad (1)$$

$$w_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n a_{ij}, \quad i, j = 1, 2, \dots, n \quad (2)$$

5. Adım: Tutarlılıkların hesaplanması

İkili karşılaştırmalar matrislerinin tutarlılığı aşağıdaki tutarlılık oranı formülü (3) ile hesaplanmıştır. Consistency Ratio-CR değeri olarak ifade edilen tutarlılık oranı $CR < 0,10$ olduğundan çalışmadan elde edilen bulguların tutarlı olduğuna karar verilmiştir (Aladağ vd., 2017).

$$CR = CIRI$$

(3)

$$CI = \max_{1 \leq i < j \leq n} \left| \frac{a_{ij}}{a_{ji}} - \frac{w_i}{w_j} \right|$$

$$1$$

(4)

$$\max_{1 \leq i < j \leq n} \left| \frac{a_{ij}}{a_{ji}} - \frac{w_i}{w_j} \right|$$

(5)

Çalışmada dokuz kriter kullanıldığından Rassal İndeks değeri Tablo 2'de dokuz kritere karşılık verilen 1.45 olarak kullanılmıştır.

Tablo 2. Rassal İndeksler

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
RI	0,00	0,00	0,58	0,90	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49	1,51	1,48	1,56	1,57	1,59

Kaynak: Saaty, 2013

6. Adım: Ölçütlere göre karar seçeneklerinin öncelik vektörlerinin hesaplanması

Karar seçeneklerine göre her bir ölçütün ikili matrisleri oluşturularak öncelik vektörleri belirlenmiştir. Elde edilen öncelik vektörleri birleştirilerek bütünsel öncelikler elde edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu çalışmada pazaryeri siteleri, mağazaların e-ticaret siteleri ve sosyal medya platformları olmak üzere üç online satış kanalının fiyat, indirim olanakları, kargo ücreti, zamanında teslim, iade koşulları, bilgi güvenliği, teknolojik alt yapı, firmanın tanınırlığı ve kullanıcı dostu arayüz olmak üzere dokuz ölçüte göre AHP yöntemi ile seçimi yapılmıştır.

Öncelikle her bir ölçütün diğerine göre önem derecesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucu elde edilen ve Tablo 3’te verilen bulgulara göre, “Bilgi Güvenliği”nin en yüksek öneme sahip olduğu “Firmanın Tanınırlığı”nın ise ikinci derecede öneme sahip olduğu görülmüştür. “Kullanıcı Dostu Arayüz”ün de en düşük önem derecesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların online satış kanalını kullanarak alışveriş yaparken bilgi güvenliğini önemsedikleri ve bu konuda güven veren satış kanalını tercih ettiği söylenebilir.

Tablo 3. Ölçütlerin Öncelik Vektörleri

Fiyat	0,08
İndirim olanakları	0,08
Kargo ücreti	0,04
Zamanında teslim	0,06
İade koşulları	0,10
Bilgi güvenliği	0,42
Teknolojik alt yapı	0,08
Firmanın tanınırlığı	0,12
Kullanıcı dostu ara yüz	0,03

Ölçütlerarası önem dereceleri belirlendikten sonra her bir alternatifin ölçütlere göre önem derecesi belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 4’te görüldüğü gibi katılımcılara göre %53’lük bir ağırlık ile pazaryeri siteleri en yüksek derecede öneme sahip iken mağazaların e-ticaret siteleri ikinci, sosyal medya platformları ise üçüncü derecede öneme sahiptir. Her bir ölçüte göre katılımcıların alternatifleri değerlendirmelerine bakacak olursak; “Teknolojik Alt Yapı” ölçütüne göre mağazaların e-ticaret sitelerinin daha iyi olduğu düşünülürken “Firmanın Tanınırlığı” ölçütünde pazaryeri siteleri ve mağazaların e-ticaret siteleri neredeyse eşit önem sahiptir. Diğer ölçütlerde ise pazaryeri siteleri yüksek öneme sahiptir. Genel olarak ölçütlerin önem derecelerine bakıldığında tüketicilerin sosyal medya platformlarını tercih etmedikleri söylenebilir.

Tablo 4. Ölçütlere Göre Alternatiflerin Öncelik Vektörleri ve Alternatiflerin Bütünsel Öncelikleri

	Fiyat	İndirim olanakları	Kargo ücreti	Zamanında teslim	İade koşulları	Bilgi güvenliği	Teknolojik alt yapı	Bilinirlik ve güvenilirlik	Kullanıcı dostu ara yüz	Öncelik	Öncelik Sırası
Pazaryeri siteleri	0,61	0,62	0,73	0,68	0,60	0,52	0,39	0,48	0,62	0,53	I

Mağazaların e-ticaret sitesi	0,30	0,29	0,19	0,29	0,34	0,42	0,47	0,46	0,30	0,38	II
Sosyal medya platformları	0,09	0,09	0,08	0,03	0,06	0,06	0,14	0,07	0,07	0,04	III

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, online satış kanallarını kullanan tüketicinin daha çok hangi kanalı tercih ettiğini ve bu kanalı tercih ederken hangi durumları göz önünde bulundurduğunu tespit etmek açısından önemlidir. Özellikle Covid-19 pandemisiyle birlikte online satış kanallarına ilgi artmıştır. Bu da firmaların doğru satış kanalı ve doğru bir satış stratejisiyle tüketiciye ulaşma konusunda daha fazla bilgiye ihtiyaç duymalarına neden olmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, online satış yapan perakende firmalarının bilgi güvenliği ve markalaşma çalışmalarına ağırlık vermeleri gerekmektedir. Çünkü bulgulara göre firmanın bilinirliğinin artması firmanın satış sonrası hizmet ve iade koşulları gibi hizmetlerine olan güvenini de artırmaktadır.

Çalışma esnasında karar vericilerin “Teknolojik Alt Yapı” ve “Kullanıcı Dostu Arayüz” ölçütlerini karşıladıklarında bu iki ölçüt arasındaki farkı tam olarak anlayamadıkları ve bu iki ölçütü karşılaştırırken zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu nedenle, gelecek çalışmalarda bu iki ölçütün daha farklı ifadelerle değerlendirmeye alınması ölçütlerin daha iyi anlaşılabilir olarak karşılaştırılmalarına olanak sağlayacaktır.

Pazaryeri sitelerinin veya benzer kategorideki perakende mağazaların online sitelerinin kendi içlerinde karşılaştırılmalarının online satış yapan perakende firmalarına yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

5. KAYNAKLAR

- Aladağ, Z., Avcı, S., Çelik, B., & Alkan, A. (2017). Özel hastane seçim kriterlerinin analitik hiyerarşi prosesi ile değerlendirilmesi ve kocaali ili uygulaması. In 5th International Symposium on Innovative Technologies in Engineering and Science 29-30 September 2017 (ISITES2017 Baku-Azerbaijan).
- Albayrak, Y. E., & Erkut, H. (2010). Banka performans değerlendirmede analitik hiyerarşi süreç yaklaşımı. İTÜ Dergisi/d, 4(6).
- Bulak, M. E., Kozanoğlu, O., Aydoğduoğlu, Ş. N., Göçer, F., & Algül, R. (2021). E-ticaret sitelerinin kullanılabilirliğinin AHP ve TOPSİS yöntemleriyle karşılaştırılması. Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, (26), 493-509.
- Clemen, R. T. (1996). Making hard decisions: an introduction to decision analysis. Brooks/Cole Publishing Company.
- Deste, M., & Savaşkan, A. G. (2021). E-ticaret işletmelerinin kargo firması seçimi üzerine VIKOR yöntemiyle bir uygulama. Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), 4-21.
- Doğan, B. (2004). Karar vermede çok kriterli bir yaklaşım modeli olarak analitik hiyerarşi süreci ve mayın avlama gemisi seçiminde analitik hiyerarşi yönteminin uygulanması. Deniz Harp Okulu, Deniz Bilimleri ve Mühendisliği Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eren, T., & Gür, S. (2017). Selection of 3PL company for online shopping sites with AHP and TOPSIS method. Hitit University Journal of Social Sciences Institute, 10, 819-834.

- Göktolga, Z. G., & Gökalp, B. (2012). İş seçimini etkileyen kriterlerin ve alternatiflerin AHP metodu ile belirlenmesi. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2), 71-86.
- Hacıfettahoğlu, Ö., & Perçin, S. (2019). Üniversite öğrencilerinin online alışveriş sitesi seçim kriterlerinin bütünlük yapısal eşitlik modeli ve analitik hiyerarşi süreci yaklaşımı ile incelenmesi. *Artvin International Congress On Social Sciences (AICOSS 19)*, 17-19 April 2019, Hopa, Artvin/Turkey
- Karaoğlu, S. (2022). Evaluation of consumers' selection criteria for mobile shopping applications with fuzzy ahp. *ICBM, Int. J. Adv. Eng. Pure Sci.*, 34(2): 262-270.
- Ömürbek, N., & Şimşek, A. (2014). Analitik hiyerarşi süreci ve analitik ağ süreci yöntemleri ile online alışveriş site seçimi. *Journal of Management and Economics Research*, 12(22), 306-327.
- Ömürbek, N., & Tunca, M. Z. (2013). Analitik hiyerarşi süreci ve analitik ağ süreci yöntemlerinde grup kararı verilmesi aşamasına ilişkin bir örnek uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 47-70.
- Özyörük, B., & Özcan, E. C. (2008). Analitik hiyerarşi sürecinin tedarikçi seçiminde uygulanması: otomotiv sektöründen bir örnek. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), 133-144.
- Rençber, Ö. F. (2010). Büyük Çaplı Projelerde Karar Verme: Analitik Hiyerarşi Süreci Uygulaması. *Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Gebze.*
- Saaty, T. L. (1988). What is the analytic hierarchy process?. In *Mathematical models for decision support* (pp. 109-121). Springer, Berlin, Heidelberg.
- Saaty, T. L. (2013). The modern science of multicriteria decision making and its practical applications: The AHP/ANP approach. *Operations Research*, 61(5), 1101-1118.
- Saaty, T. L., & Vargas, L. G. (2001). How to make a decision. In *Models, methods, concepts & applications of the analytic hierarchy process* (pp. 1-25). Springer, Boston, MA.
- Salmani, Y., Partovi, F. Y., & Banerjee, A. (2018). Customer-driven investment decisions in existing multiple sales channels: A downstream supply chain analysis. *International Journal of Production Economics*, 204, 44-58.
- Şahin, M., & Yurdugül, H. (2018). Eğitim araştırmalarında analitik hiyerarşi sürecinin kullanılmasına yönelik bir içerik analizi çalışması. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 9(4), 376-392.

**ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU MAHKEMESİ'NİN KARARLARI IŞIĞINDA
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMESİ'NİN 300. MADDESİNİN
KAPSAMININ BELİRLENMESİ**

**DETERMINING THE SCOPE OF ARTICLE 300 OF THE UNITED NATIONS
CONVENTION ON THE LAW OF THE SEA IN LIGHT OF THE DECISIONS OF THE
INTERNATIONAL TRIBUNAL FOR THE LAW OF THE SEA**

Gökey SARAÇYAKUPOĞLU (Birinci yazar)¹

¹LLM, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası Hukuk, 0000-0001-6412-2478

Özet

Ulusal hukuk düzenlerinde, hukuk düzeninin asli öznesi olan bireylerin kendilerine tanınan hak ve yetkileri başkalarına yalnızca zarar vermek kastıyla kötüniyetle kullanmalarını engelleme amacını taşıyan hakkın kötüye kullanılması yasağının farklı bir hukuk sistemi olan uluslararası hukukta bir hukukun genel ilkesi niteliğini haiz olduğu kabul edilmektedir. Buna ek olarak yasak, birçok çok taraflı uluslararası anlaşmada da bir anlaşma hükmü olarak doğrudan yer almıştır. Bu hükümlerin en önemlilerinden biri de, uluslararası deniz hukukunun neredeyse tüm konularını düzenleyen ve 1973-1982 yılları arasında gerçekleşen 3. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı sonrasında imzalanan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) "*İyiniyet ve Hakların Kötüye Kullanılması*" başlıklı 300. maddesidir. Her ne kadar bir anlaşma hükmü olarak yer alsada; hakkın kötüye kullanılması yasağına, BMDHS'nin düzenlediği alanlarda ortaya çıkan uyuşmazlıklara bakmakla görevli olan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi (UDHM) tarafından çok nadir olarak başvurulmuş ve bu nedenle de yasağın uluslararası deniz hukukundaki uygulanma alanına ve kapsamına yönelik tam bir belirleme yapılamamıştır. Bu çalışmada UDHM'nin 300. madde özelinde hakkın kötüye kullanılması yasağına yer verdiği kararları detaylı bir şekilde incelenerek, mahkemenin yasağı uyuşmazlıklara uygulamadaki çekinceleri ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda UDHM'nin, önüne gelen bir uyuşmazlıkta 300. maddeye başvurmadan kaçındığı; ayrıca taraf devletlerden herhangi birinin somut olayda hakkın kötüye kullanıldığı iddiasını ortaya atması durumunda tek başına 300. maddeye başvurulamayacağına, ancak başka bir BMDHS hükmü ile ilişkilendirildiği durumlarda böyle bir iddiayı inceleyeceğine yönelik bir tutumunun olduğu tespit edilmiştir. UDHM'nin bu tutumunun temel nedeninin 300. maddenin kapsamının çok geniş olmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı, Hukukun Genel İlkeleri, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi

Abstract

In national legal orders, the prohibition of abuse of rights aims to prevent individuals, who can be counted as the primary subjects of the national legal orders, from using the rights and powers which are granted to them with the sole intention of harming others, is accepted as a general principle of law in international law. In addition, the prohibition has been directly included as a treaty provision in many multilateral international treaties. One of the most important of these provisions is Article 300 entitled "*Good Faith and Abuse of Rights*" of the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), which regulates almost all matters of international law of the sea and was signed after the 3rd United Nations Conference on the Law of the Sea which was occurred between 1973-1982. Although it is included as a treaty provision, the prohibition of abuse of rights has rarely been

invoked by the International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS), which is responsible for dealing with disputes arising in the areas regulated by the UNCLOS, and therefore, a complete determination of the scope and the context of the prohibition in international law of the sea has not been made. In this study, by researching different views on the scope of the prohibition of abuse of rights in light of Article 300 and by analyzing the decisions of the ITLOS in detail, it has been tried to reveal the reservations of the court in applying the prohibition to disputes. As a result of the examination, it has been observed that there is no complete consensus in the doctrine regarding the scope of Article 300. On the other hand, it has been found out that the ITLOS has refrained from invoking Article 300 in a dispute before it. It has also taken the position that Article 300 alone cannot be invoked if a State Party alleges abuse of a right in a concrete case and that it will only examine such an allegation if it is associated with a UNCLOS provision. The main reason for this position of the ITLOS seems to be that the scope of Article 300 is very broad.

Keywords: United Nations Convention on the Law of the Sea, The Prohibition of Abuse of Rights, General Principles of Law, International Tribunal for the Law of the Sea

1. GİRİŞ

Uluslararası hukukun asli kaynaklarından biri olan medeni milletlerce tanınan hukukun genel ilkeleri, farklı hukuk sistemlerinde yer alan ve yer aldıkları bu hukuk sistemlerinde birçok hukuk kuralının oluşturulmasında kendilerine başvuru olan oldukça genel ve soyut çerçeveli ilkelerdir. Bu ilkelerden biri de mutlak bir hak olarak kabul edilen mülkiyet hakkının ve diğer taraftan da idarenin yetkilerinin sınırlandırılması amacıyla hem Anglo Sakson hem de Kara Avrupası Hukuk Sistemleri'ne dahil olan ulusal hukuk düzenlerinde kendisine oldukça yaygın bir şekilde başvuru olan hakkın kötüye kullanılması yasağıdır. İyiniyetin korunması amacını taşıyan yasağın temelde, kötünüyetli bir eylemin varlığı ve bu eylemin gerçekleştirilmesi sonucunda bir zararın ortaya çıkması olmak üzere iki farklı asli unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlar, yasağın uluslararası hukukta bir hukukun genel ilkesi niteliğini kazanabilmesi için yapılması zorunlu olan “uyarlama işlemi” sırasında uluslararası hukukun kendine münhasır özelliklerine uygun hale getirilebilmek için çeşitli değişikliklere uğramışlardır. Bu değişikliklerden en önemlisi “kötünüyet” kavramının kapsamına yönelik olmuştur. Ulusal hukuk düzenlerinde kötünüyet ancak eylemin yalnızca bir başkasına zarar verme amacıyla gerçekleşmesi halinde mevcut olabileceken; uluslararası hukukta, hukukun asli öznesinin devlet olması nedeniyle, kapsamı oldukça dar olan bu tanımlamadan vazgeçilerek daha geniş bir tanım ortaya konulmuştur. Bu şekilde, yasağın uluslararası hukuktaki uygulanabilirliğinin artması amaçlanmıştır. Nitekim yasağa birçok uluslararası anlaşmada da doğrudan yer verilmiştir. Bu anlaşmaların en önemlilerinden biri de 1982 tarihli ve “uluslararası deniz hukukunun anayasası” olarak adlandırılan BMDHS'nin 300. maddesidir. Bununla beraber, maddenin kapsamının çok geniş olması ve 1973-1982 arasında gerçekleştirilen 3. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nda yapılan tartışmalarda maddenin içeriğine yönelik olarak tam bir belirleme yapılmaması nedeniyle UDHM yapmış olduğu yargılamalarda 300. maddeye doğrudan başvurmadan kaçınmıştır. Buna karşın, uyuşmazlığın taraflarından herhangi birinin eyleminin 300. maddede kendisine yer verilen hakkın kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği iddiasının ortaya atıldığı az sayıdaki davada UDHM, 300. maddenin kapsamına ve uygulanma alanına ilişkin birtakım belirlemeler yapmıştır.

Bu çalışmada, BMDHS'nin 300. maddesinde kendisine yer bulan hakkın kötüye kullanılması yasağının UDHM kararları doğrultusunda kapsamı ve uygulanma alanı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma temelde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde 1973-1982 yılları arasında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler 3. Deniz Hukuku Konferansı'nda yapılan tartışmalarda hakkın kötüye kullanılması yasağının yeri ele alınmak suretiyle 300. maddenin amacı ortaya konulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde ise UDHM'nin, 300. maddenin ihlalini incelediği az sayıdaki davada bu maddenin kapsamına ilişkin olarak yaptığı belirlemeler ele alınarak maddenin günümüzdeki uygulanabilirliğine yönelik bir araştırma yapılmıştır.

2. HAKKIN KÖTÜYE KULLANILMASI YASAĞININ UNSURLARI VE 3. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMESİ'NDE YAPILAN TARTIŞMALARDAKİ YERİ

2.1. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı'na Genel Bir Bakış

Uluslararası hukukun asli kaynaklarının ortaya konulduğu Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38/1-c maddesinde belirtilen “medeni milletlerce tanınan hukukun genel ilkeleri”nin kapsamına hangi ilkelerin girdiği tam olarak belirlenemese de, farklı ulusal hukuk sistemlerinde mevcut olan ve bu hukuk sistemlerindeki kuralların bir bölümünün çekirdeği olarak kabul edilen ilkelerin belirli bir uyarlama işleminden geçirilmelerinden sonra bu asli kaynağın içine dahil edilebileceği bildirilmiştir. Nitekim bu durum Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 2018 yılında gerçekleştirilen 70. Oturumu sonucunda gündemine aldığı hukukun genel ilkelerine yönelik olarak, 18 Nisan-3 Haziran ve 4 Temmuz-5 Ağustos 2022 tarihlerinde düzenlenen 73. Oturumu'nda sunulan taslak andlaşma metninin “Ulusal Hukuk Sistemleri'nden Alınan Genel İlkelerin Tespiti” başlıklı 4. maddesinde ulusal hukuk sistemlerinden kaynaklanan hukukun genel ilkelerinin varlığının ve kapsamının “tespit edilmesi için gerekli” olan iki şart olarak somutlaştırılmıştır. Bu şartlar şu şekilde sıralanmıştır: “Dünyadaki farklı hukuk sistemlerinde ilkenin mevcudiyeti” ve “ilkenin uluslararası hukuk sistemine aktarılması” (UHK, 2022: s. 1).

Hakkın kötüye kullanılması yasağı Kara Avrupası Hukuk Sistemi'ne dahil olan hukuk düzenlerinde mutlak bir hak niteliğindeki mülkiyet hakkının ve idarenin takdir yetkisinin sınırlandırılması; Anglo Sakson Hukuk Sistemi'nde ise bir haksız fiil olarak nitelendirilen yararlanma hakkının ihlalinin engellenmesine yönelik hukuk kurallarının temeli niteliğindedir (Mayrand, 1974: s. 993-1004 ve Fridman, 1954: s. 583-592). Her ne kadar bu iki hukuk sisteminde farklı şekillerde yer alsada; unsurları ve şartları bakımından benzerlik göstermektedir. Bir hakkın kötüye kullanılması halinin ortaya çıkabilmesi için gerekli şartlar esasen bir hakkın mevcut olması, bu hakkın başka bir kişiye yalnızca zarar vermek amacıyla kullanılması yani eylemin kötüniyetli olması ve bir zararın ortaya çıkmasıdır (Saraçyakupoğlu, 2022: s. 57-72).

Ulusal mahkemeler, vermiş oldukları kararlarda kötüniyetin varlığının tespitinde eylemi gerçekleştiren kişinin zarar vermektan başka herhangi bir amacının olmaması gerektiğini belirtmişler ve başka bir amacın varlığı durumunda hakkın kötüye kullanılması halinin ortaya çıkmayacağı yönünde bir kanı ortaya koymuşlardır. Örneğin, 1895 yılında İngiltere'de görülen Mayor of Bradford v. Pickles davasında davalının kendi arsası üstünde bir su kuyusu açarak şehrin temel su kaynağı olan Many Wells'in akış hızını azaltmak suretiyle Bradford Waterworks şirketini kendi arsasını almaya zorlaması eyleminin zarar vermeyi değil; ekonomik çıkarlarını artırmayı hedeflediğinden arsası üstündeki yararlanma hakkını kötüye kullanmadığına karar vermiştir (Taggart, 2002: s. 5-22). Diğer taraftan, bu kullanımın hakkın çizdiği çerçevenin içinde olması da önem taşımaktadır. Bu çerçevenin dışına çıkıldığında eylem, bir hakkın kötüye kullanılması durumundan ziyade; hakkın aşkın kullanımı durumunu ortaya çıkartacaktır.

2.2. Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağına 1973-1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'na Kadar Yapılan Başvurular

Hakkın kötüye kullanılması yasağı, uluslararası hukuka bir uyarlama işlemi sonucunda alınmıştır. Bu işlem sırasında yasağın, ulusal hukuka münhasır özelliklerinden belirli bir oranda arındırılmıştır. Özellikle salt zarar verme kastına ilişkin olarak ulusal hukuk sistemleriyle uluslararası hukuk arasında birtakım önemli farklar bulunmaktadır. Uluslararası hukukun asli öznelerinin devletler olması nedeniyle; devletlerin salt zarar verme kastıyla bir eylemi gerçekleştirmeleri yapıları gereği mümkün olmadığından uyarlama işlemi sırasında kötüniyetin varlığına yönelik birtakım farklı saptamalar yapılmıştır. Burada genel olarak kabul edilen yaklaşıma göre şu üç halde devletin bir eylemi hakkın kötüye kullanılması haline vücut vermektedir: Bir devletin haklarını başka bir devletin kendi

haklarını gerektirdiği gibi kullanmasını engelleyecek şekilde kullanması, hakkın bir devlet tarafından iradi olarak yaratılma amacından farklı bir şekilde kullanarak zarara neden olması ve bir devletin haklarını kullanmasının başka devletlerin haklarını, açıkça hukuka aykırı bir şekilde ihlal etmeksizin de olsa zarara uğratması (Kiss, 1981: s. 1).

Bununla birlikte, uluslararası hukukta hangi durumların bir hakkın kötüye kullanılması halini oluşturacağına yönelik yeknesak bir görüş bulunmamaktadır. Fakat, Uluslararası Adalet Divanı'nın vermiş olduğu çeşitli kararlarda ve önüne gelen çeşitli uyuşmazlıklarda bu yasağa değinilmiştir.

Uluslararası Deniz Hukuku'nda ise yasağın, Uluslararası Deniz Hukuku'nun kodifikasyonuna yönelik olarak atılan ilk adımlardan itibaren farklı biçimlerde yer almıştır. İlk olarak 1930 tarihli Uluslararası Hukukun Kodifikasyonu Konferansı'nda karasularının hukuki rejiminin ve genişliğinin belirlenmesi amacını taşıyan taslak andlaşmada devletlerin 6 deniz mili genişliğindeki karasularının ötesinde egemen haklarını kullanabilecekleri özel durumların devletler tarafından kötüye kullanılarak bu deniz alanlarında egemenliklerini artırmak için bir araç olarak kullanabilecekleri konusu gündeme gelmiştir (Nations, 1927: s. 71-79). Bu nedenle komisyon üyeleri tarafından, özel durumlara ilişkin maddenin kapsamı oldukça daraltılmıştır.

1958 tarihinde gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nın Açık Denizde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunması'na yönelik bir andlaşma hazırlamakla görevli olan komitesinde yapılan tartışmalarda, komiteye sunulan taslak andlaşmaların asıl olarak devletlerin mutlak ve antik bir hakkı olarak kabul edilen açık denizde balıkçılık hakkının, kıyı devletlerinin deniz alanlarının bitişiğinde bulunan açık denizdeki canlı kaynakları tüketecek şekilde kötüniyetli olarak kullanılmasını engelleme amacını taşıdığı görülmektedir (UHK, 1953: s. 139-141).

2.3. 3. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı'nda Yapılan Tartışmalarda Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı

1958 Konferansı'ndaki tüm gayretlere rağmen, uluslararası deniz hukukunun en önemli sorunları olan karasularının genişliği ve kıyı devletinin bitişik bölgedeki balıkçılık hakkı sorunlarının çözülememesi; diğer taraftan konferans sonucunda tek bir andlaşma metninin hazırlanamayıp 4 farklı andlaşma metni ve 1 adet ihtiyari protokolün ortaya çıkması nedeniyle uluslararası deniz hukukuna ilişkin düzenlemeler bakımından bir yeknesaklık sağlanamamıştır. Bu durum sonraki dönemde uluslararası deniz hukukunun düzenlenmesine yönelik yeni bir uluslararası konferansın yapılmasını zorunlu kılmıştır. Nitekim, 1960 yılında 2. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı yapılmış; fakat konferans amacına ulaşamamıştır. Bu durum üzerine, BM Genel Kurulu tarafından 1973 yılında yeni bir uluslararası deniz hukuku konferansının düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. 3. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı 1973 yılının aralık ayında başlamıştır. Deniz hukukunun kodifikasyonunu amaçlayan diğer uluslararası konferanslardan farklı olarak bu konferansta UHK'nin herhangi bir etkisi olmamış; uluslararası deniz hukukunun düzenlenmesi amaçlanan alanlarına ilişkin olarak, devletlerin temsilcilerinin bulunduğu alt komitelerde taslak andlaşmalar hazırlanmış ve bu taslak andlaşmalar bu alt komitelerin bağlı olduğu Genel Komite'ye sunulmuştur.

Hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin tartışmalar asıl olarak alt komitelerde değil; doğrudan genel komitede yapılmıştır. Genel komitede yasağın, ilk olarak Meksika tarafından andlaşma metninde yer alması teklif edilmiştir. Bu teklifin büyük oranda kabul edilmesi sonucunda, "*kıyı devletlerinin münhasır ekonomik bölgelerdeki egemen haklarını kullanması sonucunda ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümü*" konusunu müzakere etmek amacıyla kurulan müzakere grubunda yasağın tekrar ele alınmıştır. Müzakere grubunda yapılan tartışmalarda da Meksika'nın teklifinde andlaşmadan doğan bir hakkın kötüye kullanılması halinde öngörülen zorunlu yargı yolu dışında yasağın andlaşmada yer almasına yönelik ciddi bir itiraz ortaya çıkmamıştır. Bu itiraz sonucunda maddede yer alan zorunlu yargı yolu kaldırılmış ve maddenin son hali şöyle olmuştur:

“Tüm devletler bu sözleşmede kendilerine tanınan hak ve yetkileri, başka devletlerin haklarına ya da uluslararası toplumun menfaatlerine gereksiz veya iradi olarak zarar vermeyecek şekilde kullanacaklardır.”

Bu taslak maddeye yönelik olarak Genel Komite’de önemli sayılabilecek bir itiraz olmamıştır. Bununla beraber, taslak maddenin içeriğinde çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda madde “İyiniyet ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı” başlığı altında BMDHS’de 300. madde olarak yer almıştır. Bu maddeye göre:

“Taraf devletler, bu anlaşmaya göre üstlendikleri yükümlülükleri iyiniyetle yerine getireceklerdir ve bu anlaşmada tanınan hakları, yetkileri ve özgürlükleri, hakkın kötüye kullanılması haline vücut vermeyecek şekilde kullanacaklardır.”

3. UDHM’NİN KARARLARINDA BMDHS’NİN 300. MADDESİ

BMDHS’nin “Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Statüsü” başlıklı VI. Eki’yle kurulan UDHM vermiş olduğu birtakım kararlarda, davalı devletlerin 300. maddenin ihlalini öne sürmeleri nedeniyle bu maddenin kapsamına ve uygulanabilirliğine yönelik çeşitli saptamalar yapmıştır.

UDHM’nin 300. maddeye ilişkin bir inceleme yaptığı ilk dava Saint Vincent ve Grenadinler ile İspanya arasındaki M/V Louisa davasıdır. Davaya konu olayda ABD’li bir şirketin sahibi olduğu ve Saint Vincent ve Grenadinler bayraklı M/V Louisa gemisi, 5 Nisan 2004 tarihinde İspanyol Çevre Bakanlığı tarafından şirketin İspanya’da iş ortağı olan diğer bir şirkete verilen deniz yatağından örnekler almak da dahil olmak üzere çeşitli izinler çerçevesinde 2004’ün ekim ayına kadar İspanya’nın karasuları ve içsularında çeşitli faaliyetler yürütmüştür. Bu kapsamda M/V Louisa gemisi 20 Ağustos 2004 tarihinde İspanya’nın Cadiz Limanı’na ulaşmıştır. Aynı yılın ekim ayında faaliyetler sona ermiş ve 01 Şubat 2006 tarihine kadar gemi limanda kalmıştır. Bu tarihte, İspanyol otoriteleri tarafından gemide arama gerçekleştirilmiştir. Yapılan arama sonucunda gemide, sualtından çıkartıldığı anlaşılan birtakım arkeolojik eserlerin yanında 5 adet de ateşli silah bulunmuştur. İspanyol otoriteleri gemide yapılan aramanın 30 Kasım 2005 tarihinde yerel mahkeme tarafından verilen arama emri doğrultusunda yapıldığını belirtmiş; buna karşılık St. Vincent ve Grenadinler ise yapılan aramanın kendisine önceden haber verilmediğini bildirmiştir (ITLOS, 2013: s. 22-25).

M/V Louisa gemisi, devam eden ceza yargılaması nedeniyle İspanyol otoritelerince seferden alıkonulmuş; 27 Ekim 2010 tarihinde ise yerel mahkeme, İspanyol ceza hukukuna başvurarak vermiş olduğu karar doğrultusunda ise silah saklama ve bulundurma ile İspanyol tarihi mirasına zarar verme suçlarının işlenmesinde kullanılması nedeniyle gemiye el koymuştur. Diğer taraftan 1 Şubat 2006 tarihinde M/V Louisa gemisinin de sahibi olan ABD’li şirketin İspanya’daki iş ortağı olan şirketin St. Vincent ve Grenadinler bayraklı olmayan Gemini III isimli gemisine de yine İspanyol otoriteleri tarafından, geminin İspanyol tarihi mirasına zarar verdiği gerekçesiyle el konulmuştur. St. Vincent ve Grenadinler ise bu geminin M/V Louisa’nın alıkonulmasından sonra onun faaliyetlerini 2005 yılında devam ettirdiğini; fakat sonrasında geminin kullanımının bir finansal kiralama sözleşmesi yoluyla başka bir şirkete devredildiğini ifade etmiştir. Buna ek olarak, M/V Louisa’nın seferden alıkonulduğu gün İspanyol otoriteleri mürettebattan üç kişiyi de farklı suçlamalarla gözaltına almıştır (ITLOS, 2013: s. 25-27).

St. Vincent ve Grenadinler, M/V Louisa ve Gemini III gemilerinin faaliyetlerinin İspanyol tarihi mirasına zarar verecek ya da deniz çevre kanunlarını ihlal edecek bir nitelikte olmadığını; ayrıca gemilerde yapılan aramalar sırasında bulunan silahların asıl olarak savunma amacını taşıdığını belirterek İspanya’nın gemilere el koymasının herhangi bir hukuki gerekçesi olmadığını ve geçen süre içinde gemilerin büyük oranda zarar gördüğünü iddia etmiştir. Buna ek olarak, el konulma sırasında gemilerin “değerli mallarla” yüklü olduğunu bildirmiştir. Bu iddialar doğrultusunda St. Vincent ve Grenadinler, İspanya’nın BMDHS’nin 73, 87, 226, 245 ve 303. maddelerini ihlal ettiğini

belirterek 23 Kasım 2010 tarihinde UDHM'ye başvurmuştur (ITLOS, 2011b: s. 30-40). Bu maddelere ek olarak sözlü yargılama safhasının ilk oturumunda St. Vincent ve Grenadinler'in temsilcisi tarafından şu dört nedenle BMDHS'nin 300. maddesinin de ihlal edildiği öne sürülmüştür: “*M/V Louisa'yla doğrudan bağlantılı olmayan kişilerin insan haklarını kötüniyetli bir şekilde ihlal etmek, 1 Şubat 2006 tarihinden itibaren herhangi bir suçlama olmaksızın Louisa'yı seferden alıkoymak, sonradan üretilmiş belgeleri mahkemeye sunmak, davacı devlete davalı devletin benzer durumlarda diğer devletlere davranışları göz önüne alındığında ayrımcı muamelede bulunmak*” (ITLOS, 2012c: s. 9-15). Bu doğrultuda, Saint Vincent ve Grenadinler İspanya'nın hangi eylemlerinin bir hakkın kötüye kullanılması halini oluşturduğunu doğrudan ortaya koymaya çalışmıştır.

İspanya ise 300. maddenin ihlal edildiğine yönelik iddialara ilişkin olarak, St. Vincent ve Grenadinler tarafından bu maddenin BMDHS'nin başka bir maddesiyle bağdaştırılmadan doğrudan ihlalinin ortaya atılmasının ve oldukça geniş bir şekilde yorumlanmasının 1973-1982 Konferansı'nda yapılan hazırlık çalışmaları da ele alındığında mümkün olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak 300. maddenin asıl amacının BMDHS'nin diğer maddelerinin yorumlanmasını desteklemek olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle de tek başına bu tür bir ihlal iddiasının ileri sürülemeyeceğini bildirmiştir (ITLOS, 2011a: s. 45-57).

Mahkeme davaya ilişkin olarak 28 Mayıs 2013 tarihinde vermiş olduğu kararında davaya konu olayın ilki gemiye el konulması ve gemiyle bağlantılı kişilerin göz altına alınması; diğer ise bu kişilere yönelik muamele olmak üzere iki farklı yönünün olduğunu ifade etmiştir. St. Vincent ve Grenadinler'in 300. maddenin ihlaline yönelik iddiasının asıl olarak olayın ikinci yönüyle ilişkili olduğunu bildirmiştir. Buna karşılık olarak Mahkeme, 300. maddenin ihlalinin lafzı dolayısıyla tek başına ileri sürülemeyeceğini; ancak BMDHS'de tanınan “haklar, yetkiler ve özgürlükler”in kötüye kullanılması halinde başvurulabileceğini belirtmiştir. Diğer taraftan, 300. maddenin ihlalinin yazılı yargılama aşaması bittikten sonra; sözlü yargılama aşamasında ortaya atılmasının usul açısından da mümkün olmadığını ifade ederek BMDHS'nin 300. maddesinin St. Vincent ve Grenadinler'in iddialarının temeli olamayacağına karar vermiştir.

300. maddeye başvuru yapılan diğer bir dava ise, Panama ile Gine-Bissau arasındaki M/V Virginia G. davasıdır. Panamalı bir şirketin sahibi olduğu Panama bayraklı Virginia G. yakıt tankeri 2009 yılında İrlandalı Lotus şirketine, balıkçı gemilerine yakıt ikmali hizmeti vermek amacıyla kiralanmıştır. 7 Ağustos 2009 tarihinde Empresa Balmar Pesqueras de Atlántico (Balmar) adlı şirket ile yapılan sözleşme sonucunda, gemi Balmar'ın Gine-Bissau'nun deniz yetki alanları içinde balıkçılık faaliyeti yürüten balıkçı gemilerine yakıt ikmali hizmeti yapmaya başlamıştır. Bu amaçla, Balmar tarafından, Gine-Bissau Balıkçılık Alanları Bakanlığı'na, geminin Gine-Bissau'nun münhasır ekonomik bölgesinde faaliyet yürüteceği bilgisi verilmiştir. Buna karşı verilen cevapta, geminin Gine-Bissau'nun münhasır ekonomik bölgesinde yakıt ikmali yapmak için yetkilendirilmesi gerektiği ve yalnızca bilgilendirmenin yeterli olmadığı ifade edilmiştir. Balmar tarafından konuya ilişkin bir yanıt verilmemiştir.

21 Ağustos 2009 tarihinde gemiye Gine-Bissau'nun deniz yetki alanındaki faaliyetlerine devam ederken, Gine-Bissau Balıkçılık Alanları Bakanlığı'na bağlı bir kurum olan Ulusal Balıkçılık Bölgeleri Teftiş ve Denetleme Hizmeti'nin mensupları tarafından, münhasır ekonomik bölgede balıkçılık yapan gemilere yetkisiz olarak yakıt satıldığı iddiasıyla çıkılmış ve gemi Balmar'ın sahibi olduğu iki balıkçılık gemisiyle birlikte Bissau Limanı'na çekilmiştir. 20 Eylül 2010 tarihinde Virginia G. Gine-Bissau otoritelerince serbest bırakılmıştır.

Tanker serbest bırakıldıktan sonra Panama, 3 Haziran 2011 tarihinde Gine-Bissau'nun alıkoyma işleminin BMDHS'de düzenlenen uluslararası yükümlülüklerle aykırı olduğunu ve tanker ile bağlantılı kimselerin alıkoyma ve alıkoymanın süresi dolayısıyla zarara ve kayba uğradığını bildirerek UDHM'ye başvurmuştur. Yapılan başvuruda Gine-Bissau'nun, BMDHS'nin 56, 58,

73. maddelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir (ITLOS, 2014: s. 30-37). Yazılı yargılama aşamasında ise, başvuruda belirtilen maddelerin dışında 300. madde de dahil olmak üzere belirli birtakım maddelerin daha ihlal edildiğini belirtmiştir (ITLOS, 2012b: s. 117).

Panama, Gine-Bissau'nun Virginia G.'ye yönelik eylemlerinde bir kıyı devleti olarak kendi münhasır ekonomik bölgesindeki canlı kaynakların korunmasına yönelik egemen haklarını kullandığını belirtmiştir. 300. maddenin de bu eylemler kapsamında ihlal edildiğini ifade ederek, Gine-Bissau otoritelerinin tankere ve tankerin mürettebatına davranışlarının kötünietli olduğunu; diğer taraftan da daha genel olarak Virginia G'ye yönelik tüm faaliyetlerinin 300. maddeyi ihlal edecek nitelikte olduğunu bildirmiştir (ITLOS, 2012b: s. 107-109). Bu duruma örnek olarak, tankerde bulunan yakıtın bu tür bir işlemi yasaklayan bir mahkeme kararı olmasına rağmen müsadere edilmesini vermiştir. Buna karşılık olarak Gine-Bissau ise, haklarını ve yetkilerini iyiniyetle kullandığından bahisle 300. maddenin ihlal edilmediğini bildirmiştir (ITLOS, 2012a: s. 62).

UDHM 14 Nisan 2014 tarihinde davaya ilişkin olarak vermiş olduğu kararında M/V Louisa davasında vermiş olduğu karara atıf yapmak suretiyle davacı devletin BMDHS'nin belirli herhangi bir hükmüne dayanmaksızın davalı devletin birtakım faaliyetlerinin iyiniyetle gerçekleştirmediği ve bir hakkın kötüye kullanılması hali teşkil ettiği iddiasını 300. maddenin ihlaline vücut vermek için yeterli olmadığını bildirmiştir. Burada mahkeme, davalının faaliyetlerinin hangi hükümler açısından bir hakkın kötüye kullanılması halini oluşturduğuna yönelik re'sen bir inceleme yapmadığını; bu hükümlerin davacı devlet tarafından ortaya konulması gerektiğini ifade etmiştir. Panama'nın 300. maddeye yönelik iddialarının da genel bir nitelikte olması ve BMDHS'nin herhangi bir hükmüyle bağlantılandırılmaması nedeniyle yeterli olmadığını bildirmiş ve 300. maddenin ihlali iddiasının incelenmesine gerek olmadığına karar vermiştir (ITLOS, 2014: s. 106-110).

UDHM'nin 300. maddeye ilişkin olarak inceleme yaptığı son dava ise Panama ile İtalya arasındaki M/V Norstar davasıdır. Davaya konu olayda, Norveçli bir şirketin sahibi olduğu Panama bayraklı M/V Norstar tankeri Nor Maritime Bunker isimli Maltalı bir şirkete kiralanmıştır. 1994'ten 1998'e kadar tanker, Panama tarafından "İtalya, Fransa ve İspanya'nın karasularının ötesindeki uluslararası sular" ve İtalya tarafından "Fransa, İtalya ve İspanya'nın kıyılarının açıkları" olarak nitelendirilen alanda mega yatlarla yakıt ikmali faaliyeti yürütmüştür. Bu süreçte gemi yakıt brokerliğini ise İtalyan Rossmare International S.A.S. şirketi üstlenmiştir.

1997 yılında İtalyan maliye polisi tarafından Rossmare International S.A.S. ve M/V Norstar'ın faaliyetlerine yönelik olarak bir soruşturma başlatılmıştır. İtalya bu soruşturmanın sonucunda M/V Norstar tarafından İtalya'dan vergi muafiyeti kapsamında alınan yakıtın İtalya'nın kıyılarının açıklarında İtalya ve diğer AB devletlerinin vatandaşlarına satıldığını tespit etmiştir. Bu kapsamda, M/V Norstar ile bağlantılı 8 kişiye yönelik soruşturma başlatılmıştır. Ayrıca 11 Ağustos 1998 tarihinde, İtalya'daki Savona Mahkemesi tarafından M/V Norstar'ın, taşıdığı yakıtla birlikte bir suç kanıtı (*corpus delicti*) ve soruşturulan suçun bir aracı niteliğinde olduğundan müsadere edilmesine karar verilmiştir. Savona mahkemesinin vermiş olduğu bu karar doğrultusunda, M/V Norstar tankerine Palma de Mallorca'da İspanyol otoriteleri tarafından el konulmuş ve gemi La Palma Körfezi'ne çekilmiştir. 11 Mart 1999 tarihinde Savona Mahkemesi savcısı tarafından M/V Norstar'ın belirli bir miktar kefalet ödemesiyle serbest bırakılabileceği belirtilmiş; fakat geminin sahibi olan firmadan bir yanıt alınamamıştır. Mahkeme 14 Mart 2003 tarihinde tankerin serbest bırakılmasına ve sahibine teslim edilmesine karar vermiş ve bu doğrultuda işlemlere başlamıştır. Buna karşılık, tankerin sahibi olan Norveçli şirket tankerin mülkiyetini kazanmaya yönelik bir faaliyette bulunmamıştır. 6 Eylül 2006'da İspanya Balear Adaları Liman Otoritesi Savona Mahkemesi'nden tankerin sökülmesine yönelik yetki istemiştir. Mahkeme, geminin sahibine teslim edilmesine ilişkin kararından sonra, geminin kaderini tayin etmeye yönelik bir yetkisinin olmadığını belirtmiştir. 2001 ile 2010 yılları arasında Panama ile İtalya arasında M/V Norstar'ın serbest bırakılmasına ilişkin çeşitli

girişimler yapılmış olsa da; herhangi bir sonuca varılamamıştır. Nihayetinde, 2015 yılında tanker açık artırmaya çıkartılmış ve satılarak sökülüştür (ITLOS, 2017b: s. 10-20).

Panama, somut olaya yönelik olarak 16 Kasım 2015 tarihinde UDHM'ye başvurmuştur. Yaptığı başvuruda İtalya'nın, BMDHS'nin herhangi bir hükmüne değinmeksizin yine Sözleşme tarafından tanınan açık denizde seyrüsefer serbestisini ortadan kaldıracak şekilde davrandığından ve tankere el konulduğuna yönelik Panama'ya herhangi bir bildirimde bulunmadığından bu yükümlülüğünü ihlal ettiğini bildirmek suretiyle İtalya'nın BMDHS'nin 33, 73/3 ve 73/4, 87, 111, 226 ve 300. maddesini ihlal ettiğini ifade etmiştir (ITLOS, 2017b: s. 20-38).

300. maddenin ihlaline ilişkin olarak iddiasını, M/V Louisa ve M/V Virginia G. kararlarını da dikkate almak suretiyle BMDHS'nin açık denizlerde seyrüsefer serbestisini düzenleyen 87. maddesiyle bağlantılandırmıştır. Bu doğrultuda İtalya'nın, 87. madde doğrultusunda kendisine verilen hakları ve yükümlülükleri iyiniyetle ifa etmediğini ve bu kapsamda da bir hakkın kötüye kullanılması haline vücut verdiğini ileri sürmüştür. Ayrıca, hakkın kötüye kullanılması yasağıyla iyiniyet ilkesinin birbirleriyle sıkı bir şekilde bağlantılı olduğunu ve bir devletin BMDHS'nin bir hükmünü ihlal edecek bir eylemi gerçekleştirmesi durumunda kötünietli olduğunu ifade etmiştir. Bu kapsamda İtalya'nın M/V Norstar tankerini yetkisi olmaksızın tutuklamasını ve sonrasında tankere el koymasını; diğer taraftan da yargılama sürecini uzatmasını ve Panama tarafından yapılan iletişim kurma çabalarına cevap vermemesini kötünietli olarak değerlendirmiştir. Diğer taraftan, hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin olarak ise, İtalya'nın kendi gümrük kurallarını açık denizdeki gemilere uygulamayacağını bilmesine rağmen açık denizde seyrüsefer serbestisini engelleyecek şekilde M/V Norstar tankerine el koymasını bir hakkın kötüye kullanılması hali olarak nitelendirmiştir. Bu kapsamda Panama, İtalya'nın kendisine BMDHS tarafından verilen yetkileri kendisinin ve M/V Norstar ile bağlantılı kişilerin aleyhine kullandığını belirterek bir hakkın kötüye kullanılması halinin mevcut olduğunu ileri sürmüştür (ITLOS, 2017b: s. 28-33).

İtalya ise, Panama'nın BMDHS'nin ihlal edildiği her durumun bir hakkın kötüye kullanılması hali teşkil ettiğine ilişkin iddiasının mantıklı olmadığını; çünkü böyle bir durumun BMDHS'nin herhangi bir hükmünün ihlal edildiği her halde 300. maddenin ihlalinin de ortaya çıkacağını gerektireceğini belirtmiştir. 300. maddeyi yalnızca 87. madde ile bağlantılandırması gerekirken İtalya'nın, M/V Norstar'a ilişkin tüm işlemleri bakımından genel bir hakkın kötüye kullanılması halinin mevcut olduğunu iddia etmesinin mevcut uyumsuzluk bakımından UDHM'nin yargı yetkisinin dışında kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca Panama'nın, İtalya'nın eylemlerinde kötünietli olduğuna dair iddialarının da temelsiz olduğunu belirtmiştir (ITLOS, 2017a: s. 31-42).

Mahkeme, 4 Kasım 2016 tarihinde verdiği ilk itirazlara yönelik kararında M/V Louisa ve M/V Virginia G. kararlarına 300. maddenin uygulanabilirliği bağlamında atıf yapmak suretiyle Panama'nın 300. maddenin ihlali iddiasını, 87. maddeyle bağlantılandırarak ileri sürmesi nedeniyle incelenmesi gerektiğini belirtmiştir (ITLOS, 2016: s. 74). 10 Nisan 2019 tarihinde ise Mahkeme davaya ilişkin olarak kararını vermiştir. Bu kararda Mahkeme 300. maddenin ihlal edildiğini iddia eden devletin ilk olarak BMDHS'de iyiniyetle yerine getirilmeyen yükümlülüğü ya da Sözleşme'de yer alan ve kötüye kullanılan hakların, yetkilerin ve özgürlüklerin kesin olarak ortaya konulması gerektiğini bildirmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme, Panama'nın yalnızca 87. maddenin ihlal edildiğini kanıtlamasının yeterli olmadığını; bununla beraber bu ihlalin aynı zamanda iyiniyeti suistimal edecek şekilde yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkeme bu konuyla ilgili olarak Panama'nın iddialarında, İtalya'nın faaliyetleriyle kötüniet arasında bir bağlantıyı kurmadığından bahisle İtalya'nın iyiniyetli olmadığına ilişkin olarak 300. maddenin ihlal edilmesine dair yeterli kanıtın ortaya konulmadığını bildirmiştir. Buna ek olarak Panama'nın, İtalya'nın faaliyetlerinin hem iyiniyetli olmadığı hem de bir hakkın kötüye kullanılması halini oluşturduğuna ilişkin iddiası dolayısıyla Mahkeme, somut olayda hakkın kötüye kullanılması halinin varlığını; kötünietten ayrı bir biçimde incelemiştir. Bununla birlikte, uyumsuzluğa 87. maddenin uygulanamayacağını ve

Panama'nın hakkın kötüye kullanılması halini 87. maddeyle bağlantılı bir biçimde ortaya koyması nedeniyle uyuşmazlıkta hakkın kötüye kullanılması halinin de oluşmadığına karar vermiş ve bu doğrultuda 300. maddenin iki bileşenine yönelik de herhangi bir ihlalin mevcut olmadığına karar vermiştir (ITLOS, 2019: s. 44-46 ve s. 77-93).

4. SONUÇ

BMDHS'nin 300. maddesinde yer alan hakkın kötüye kullanılması yasağı, bir andlaşma hükmü olmasının yanında aynı zamanda bir hukukun genel ilkesi niteliğindedir. Bunun yanında, devletler arasındaki ilişkilerde iyiniyetin korunması amacını taşıması dolayısıyla 300. maddede iyiniyet ilkesiyle beraber ele alınmak suretiyle ancak kötüniiyetin varlığı halinde uygulanabileceği de ortaya konulmuştur. Bununla birlikte UDHM, maddenin oldukça soyut ve genel nitelikte olması nedeniyle kötüniiyetin varlığının ancak BMDHS'nin bir başka hükmüyle bağlantılandırılması halinde incelemeye konu edilebileceğini belirterek önüne gelen davalarda yalnızca 300. maddenin ihlal edildiğine yönelik iddiaları incelemekten kaçınmıştır. Bu eğilim, ilk olarak M/V Louisa davasında ortaya çıkmıştır. Mahkeme St. Vincent ve Grenadinler'in, İspanya'nın M/V Louisa'ya yönelik eylemleri bakımından hakkın kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiğine ilişkin iddiasını BMDHS'nin herhangi bir hükmüyle bağlantılandırılmaması dolayısıyla incelenebilir bulmamıştır. Bu tutum, diğer davalarda da benzer bir şekilde devam etmiştir. Diğer taraftan, 300. maddenin ihlalinin iddia edildiği son dava olan M/V Norstar davasında 300. maddeyi iyiniyet ilkesi ve hakkın kötüye kullanılması yasağı olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu doğrultuda, İtalya'nın M/V Norstar tankerine yönelik faaliyetlerini iki farklı yönden incelemiştir. İnceleme sırasında, hakkın kötüye kullanılması halinin ortaya çıkabilmesi için devletin eyleminin kötüniiyetli olduğunun ortaya konulması gerektiğini bildirmiştir. Buna ek olarak, Panama'nın iddia ettiği gibi BMDHS'nin herhangi bir hükmünün herhangi bir şekilde ihlal edilmesinin 300. maddenin ihlaline vücut vermeyeceğini; ancak kötüniiyetin mevcudiyeti halinde bu durumun ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

Bu kapsamda UDHM'nin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda, BMDHS'nin 300. maddesinin uygulanabilirliği ve kapsamı açısından ihlalinin ancak Sözleşme'nin bir başka maddesiyle bağlantılandırılması ve ihlale konu olan eylemin kötüniiyetli olması halinde incelemeye konu edilebileceği görülmektedir. Buna ek olarak UDHM, 300. maddenin ihlaline yönelik olarak davacı devlete, davalı devletin eylemini kötüniiyetli olarak gerçekleştirdiğine ilişkin re'sen bir inceleme yapmayacağını belirtmek suretiyle ispat yükümlülüğü de vermiştir.

5. KAYNAKLAR

- Fridman, G. H. L. (1954). Motive in the English Law of Nuisance. *Virginia Law Review*, 40(5), 583-595.
- ITLOS. (2011a). *Counter Memorial of the Kingdom of Spain*.
- ITLOS. (2011b). *Memorial of Saint Vincent and the Grenadines*.
- ITLOS. (2012a). *Memorial of Guinea-Bissau*.
- ITLOS. (2012b). *Memorial of the Republic of Panama*.
- ITLOS. (2012c). *Verbatim Record of the Public Sitting held on 4 October 2012*.
- ITLOS. (2013). *Judgment of the M/V Louisa Case*.
- ITLOS. (2014). *Judgment of the M/V Virginia G. Case*.
- ITLOS. (2016). *Judgment of Preliminary Objections of the M/V Norstar Case*.
- ITLOS. (2017a). *Counter-Memorial of Italy*.
- ITLOS. (2017b). *Memorial of the Republic of Panama*.

- ITLOS. (2019). *Judgment of the M/V Norstar Case*.
- Kiss, A. C. (1981). Abuse of Rights içinde R. Bernhardt (Ed.), *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (Vol. 7 s. 1-4). Amsterdam, Hollanda: Elsevier Science Publishers.
- Mayrand, A. (1974). Abuse of Rights in France and Quebec. *Louisiana Law Review*, 34(5), 993-1015.
- League of Nations (1927). *Report to the Council of the League of Nations on the Questions Which Appear Ripe for International Law*.
- Saraçyakupoğlu, G. (2022). *Uluslararası Deniz Hukukunda Hakkın Kötüye Kullanılması ve Uluslararası Andlaşmalar Bağlamında Uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi
- Taggart, M. (2002). *Private Property and Abuse of Rights in Victorian England: The Story of Edward Pickles and the Bradford Water Supply*. Oxford, Birleşik Krallık: Oxford University Press.
- UHK. (1953). *Yearbook of International Law Commission Vol.I-Summary Records of the Sixth Session*.
- UHK. (2022). *General Principles of Law: Consolidated Text of Draft Conclusions 1 to 11 Provisionally Adopted by the Drafting Committee*.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE COVID-19 İLE MÜCADELEDE YAŞANAN SIKINTILAR VE ALINAN ÖNLEMLERİN ANALİZİ

Halil GÜNAY¹

¹Doktorant, Kocaeli Üniversitesinde Doktora Öğrencisi, Avrupa Birliği,
ORCID:0000-0003-1503-7415

Özet

Bulaşıcı hastalıklar, farklı şekillerde ve etkilerde insandan insana ve dolayısıyla sınırlı alanlardaki toplumlara hızlı bir şekilde geçen ve yayılan virüslerden ortaya çıkmıştır. Söz konusu bu bulaşıcı hastalıklar insanlık tarihinin her döneminde görülmüş ve görülmeye devam etmektedir. Ancak, yerleşik yaşama geçiş ile birlikte, toplu şekilde yaşamaya başlayan insanlar, bulaşıcı virüsler ile karşılaştığında bu virüsler, toplum içerisinde kitlesel olarak hızlı yayılmaya imkan bularak pandemi haline dönüşmüş ve böylece bölgesel ve küresel çerçevede doğrudan ve dolaylı olarak toplumları olumsuz şekilde etkilemiştir.

Bu araştırmada, 2019'un sonlarında Çin'de ortaya çıkan ve kısa sürede tüm ülkelere ve bölgelere hızlı bir şekilde yayılan Covid-19 pandemi süreci Avrupa Birliği (AB) açısından değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bu araştırmada üç temel soru sorulmaktadır. "İlk soru; AB sınırları içerisinde Covid-19 pandemi süreci nasıl ortaya çıkmış ve yayılmıştır? Diğer soru; pandemi sürecinde AB ve Birlik üye ülkelerinde yaşanan sıkıntılar nelerdir? Son soru ise; AB ve Birlik üye ülkelerinde yaşanan sorunlar çerçevesinde hangi önlemler alınmıştır?". Dolayısıyla bu araştırma, yukarıda ifade edilen üç soruya cevap aramaktadır.

Araştırma sorusu ile ilgili olarak varsayımımız; AB ve Birlik üye ülkeler, Covid-19 pandemisine hazırlıksız yakalanmıştır. Bunun iki temel nedeni vardır: Birincisi, AB üye ülkelerinin sağlık konusunda, Birlik organlarına yetki devri yapmaması ve ikincisi, ulusal hükümetler olarak bu ülkelerin, sağlık sistemindeki sorunları ortadan kaldırmak için bütçe ve eylem planı hazırlamamasından kaynaklanmıştır. Bu nedenle, AB sağlık politikası, hükümetler arası yapıdan ulus üstü zemine taşınmalıdır. Ayrıca bulaşıcı hastalıklarda yaşanabilecek sıkıntıların hızlı ve etkili bir şekilde önlenmesi ve Birlik üye ülkeler arasında koordinasyonun sağlanabilmesi adına, Frontex gibi spesifik bir ajans kurulmalıdır.

Araştırma sorularını yanıtlamak ve varsayımımızı kanıtlamak için yerli ve yabancı literatür taraması yapılmıştır. Bu anlamda birincil ve ikincil kaynaklar aracılığıyla; makale, kitap, ve internet kaynakları kullanılarak, veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Veriler, yorumsamacı paradigma ışığında analiz edilmiş ve nitel araştırma tekniği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi aşamasında teknik olarak, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Bu çerçevede bu çalışma giriş kısmı da dahil olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde, bulaşıcı hastalık ve pandemi kavramları ile ilgili yüzeysel bir açıklama yapılmakta ve daha sonra Avrupa tarihinde gerçekleşen bazı pandemilere değinilmektedir. Diğer bölümde, AB ülkelerinde Covid-19 pandemi sürecinin nasıl ortaya çıktığı irdelenmektedir. Üçüncü bölümde, AB ve Birlik üye ülkelerinde Covid-19 pandemi ile mücadelede gerek kurumsal ve gerek ulusal düzeyde yaşanan sıkıntılar açıklanmaya çalışılmaktadır. Son bölümde ise AB ve Birlik üye ülkelerin pandemi sürecinde yaşamış olduğu sorunları çözebilmek adına almış olduğu önlemler açıklanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, Covid-19, Dünya Sağlık Örgütü, Pandemi

Abstract

Communicable diseases arose from viruses that spread and spread rapidly from person to person, and therefore communities in limited areas, in different forms and effects. These infectious diseases have been seen and continue to be seen in every period of human history. However, with the transition to sedentary life, when people who started to live in groups encountered infectious viruses, these viruses had the opportunity to spread rapidly in the society and turned into a pandemic, thus affecting the societies directly and indirectly in the regional and global framework.

In this research, the Covid-19 pandemic process, which emerged in China at the end of 2019 and spread rapidly to all countries and regions in a short time, is evaluated in terms of the European Union (EU). In this context, three basic questions are asked in this research. “The first question is; How did the Covid-19 pandemic process emerge and spread within the borders of the EU? Other question; What are the problems experienced in the EU and Union member countries during the pandemic process? The last question is; What measures have been taken within the framework of the problems experienced in the EU and the Union member states? Therefore, this research seeks to answer the three questions stated above.

Our assumption regarding the research question; EU and Union member countries were caught unprepared for the Covid-19 pandemic. There are two main reasons for this: First, the EU member states did not delegate their authority to the Union bodies on health, and secondly, these countries, as national governments, did not prepare a budget and action plan to eliminate the problems in the health system. Therefore, EU health policy should be moved from an intergovernmental structure to a supranational one. In addition, a specific agency such as Frontex should be established in order to prevent the problems that may occur in communicable diseases quickly and effectively and to ensure coordination among the member states of the Union.

In order to answer the research questions and prove our hypothesis, a domestic and foreign literature review was conducted. In this sense, through primary and secondary sources; Data collection was carried out using articles, books, and internet resources. The data were analyzed in the light of the hermeneutic paradigm and qualitative research technique was used. Technically, descriptive analysis method was used in the analysis of the data.

In this context, this study consists of four parts, including the introduction. In the introduction, a superficial explanation of the concepts of infectious disease and pandemic is made, and then some pandemics in European history are mentioned. In the other section, how the Covid-19 pandemic process emerged in EU countries is examined. In the third part, the difficulties experienced both at the institutional and national level in the fight against the Covid-19 pandemic in the EU and Union member countries are tried to be explained. In the last section, the measures taken by the EU and the Union member states in order to solve the problems they have experienced during the pandemic process are explained.

Keywords: European Union, Covid-19, World Health Organization, Pandemic

1. GİRİŞ

İnsanların avcı-toplayıcı olduğu dönemlerde, bulaşıcı salgın hastalıklar yaşanmıştır. Ancak, yerleşik yaşama geçiş ile birlikte, topluluk halinde yaşamaya başlayan insanlar, kitlesel olarak bulaşıcı salgın hastalıklar etkilenecek pandemi haline dönüşme imkânı bulmuş ve pandemi, bölgesel ve küresel çerçevede doğrudan ve dolaylı olarak toplumları etkilemiştir (History, 2020). Bu anlamda, insanlar arasındaki sosyal mesafenin oldukça azaldığı ve çoğu zaman yeterli temizliğin sağlanamadığı yerleşik yaşam, bulaşıcı hastalıkların pandemiye dönüşmesini hızlandırmıştır (Türkiye Akademik ve Bilimsel İş Birliği Projesi, 2020, 1).

Pandemi, yeni bir bulaşıcı hastalığın dünya çapında yayılması olarak tanımlanmaktadır. Bu durum ilk ortaya çıktığında, insanlar bu bulaşıcı hastalık ile mücadele hususunda doğal bir bağışıklık sistemine sahip değillerdi. Bu bağlamda pandemi, virüsün insanlar arasında, topluluklarda ve dünyada hızlı bir şekilde yayılmasıyla oluşmaktadır (Healthline).

İnsanlık tarihinde birçok bulaşıcı hastalıklar pandemiye dönüşmüştür. Bunlar arasında Avrupa'yı etkileyen en önemlileri:

Kara Ölüm: Pandemiye, yersiniapestis bakterisini taşıyan sıçan pireleri sebep olmuştur. Bubonik veba olarak da bilinen bu salgın hastalık, enfekte pire taşıyan sıçanların, İpek yolu ile gerçekleşen ticari unsurlar sayesinde, 14. yüzyılda Avrupa'da yayılmaya başlamıştır. Avrupa genelinde 200 milyon insan hayatını kaybederek, ana kara kıtanın nüfusunu yarıya düşmüştür (Beck, 2018).

Kara vebanın Avrupa'ya yayılma döneminde İngiltere ve Fransa savaşıyordu. Avrupa'da ve kendi ülkelerinde yaşanan salgın hastalığın etkisi sebebiyle, iki ülke kendi aralarında uzlaşarak, ateşkes ilan ettiler. Ayrıca pandemi, ekonomik ve demografik yapıyı da etkilemiştir. Bu anlamda İngiltere'de savaş ve pandemi nedeni ile ekonomik olarak sıkıntılar yaşanmış ve ülkede feodal sistem çökmüştür (History, 2020).

Çiçek Hastalığı: Avrupalılar, ortaçağ döneminde yabani hayvanlar tüketen ve evcil hayvan besleyen bir kültüre sahipti. Bu durum, birçok virüsün ortaya çıkmasına ve küresel olarak pandemi haline dönüşmesine yol açmıştır.

1492 yılında, İspanyol Krallığı'nın sömürge faaliyetleri için desteklemiş olduğu Cenevizli denizci Kristof Kolomb'un, Amerika Kıtası'nı keşfetmesi ile beraber, Avrupa'da ana kara topraklardan yeni kıtaya yerleşmeler başlamıştır. Eski bağışıklık kazanılmış hastalıklar ile birlikte çiçek hastalığı da yeni kıtaya yerleşen Avrupalılar tarafından Amerika Kıtası'na getirilmiştir (Beck, 2018). Yeni Kıtadaki yerli halkın, daha önce bu tür virüslere maruz kalmaması, Kızılderililer'in yüzde 90'ının hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Bu durumu, Güney Amerika'nın literatürde Latin Amerika olarak adlandırılmasının sebeplerinden biri olarak ifade edebiliriz (History, 2020).

İspanyol (H1N1) Gribi: 1918 yılında, dünya çapında 500 milyon kişiye bulaşan pandemidir. Avrupa'daki salgınlar kısa sürede dünyaya yayıldı (Beck, 2018; 1). O zaman, bu pandemiyi tedavi etmek için etkili bir ilaç ya da aşı yoktu. 1918 baharında, bu bulaşıcı salgın hastalık, Madrid merkezli hızlı ölümlerin yaşanması sebebiyle, "İspanyol gribi" olarak adlandırılmıştır.

Pandemi, I. Dünya Savaşı'nda cephe alanlarında belirgin bir etkiye sahip olmuştur. O döneme ait kayıtlar, ön saflarda savaşmakta olan askerlere bulaşarak hayatlarını kaybetmelerine yol açmıştır. Ordu dışında ekonomiyi de çok ciddi derecede etkilemiştir (History, 2020; 1).

Covid-19: Koronavirüs olarak adlandırılan Covid-19 pandemisi, ilk olarak 2019'un sonlarında Çin'in Hubei Eyaletine bağlı Wuhan şehrinde, SARS-CoV-2 virüsü olarak tespit edildi (Healthline). İnsanlar bağışıklık kazanmadan ve tedavisi bulunmadan virüs, Çin sınırlarının ötesine yayıldı ve Mart ayı ortalarında, küresel olarak 163'den fazla ülkede görüldü. 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 virüsünün 114 ülkede üç ay içinde yayıldığını ve 118.000'den fazla insanı enfekte ettikten sonra resmen bir salgın olduğunu duyurdu. (History, 2020; 1).

Bu pandemi süreçlerinin 3 önemli ortak özellikleri vardır. Bunlardan birincisi, bulaşıcı virüslerin yabani hayvanların tüketilmesinden kaynaklı oluşmuştur. Dünya Sağlık Örgütü, bu sorunu ortadan kaldırması için yabani hayvanları tüketen, özellikle Çin gibi ülkelere caydırıcı tedbirler uygulaması gerekmektedir. İkinci olarak ise, bu pandemilerin "suni mi?", "insan yapımı mı? veya "laboratuvar çalışması mı?" gibi ciddi tartışmalar yaşanmıştır. Covid-19 pandemi sürecinde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu tartışmalar gündem olmuştur. Özellikle ABD Başkanı Trump, direkt olarak

Çin'i suçlayarak, Covid-19 virüsünü Çin virüsü olarak nitelendirmiştir. Son olarak ise, pandemi bölgesel ve küresel olarak ciddi derecede dünyada değişimlere sebep olmuştur.

2. COVID-19 VİRÜSÜNÜN AB ÜLKELERİNDE İLK ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ

İtalya ve İspanya, Covid-19 virüsünün ilk görüldüğü AB ülkeleridir ve bu virüsün diğer AB ülkelerine yayılmasında etkili olmuşlardır. Bu çerçevede bu bölümde İtalya ve İspanya'daki Covid-19 virüsünün ilk ortaya çıkış ve yayılma süreci değerlendirilmeye çalışılmıştır.

İtalya'da ilk Covid-19 enfeksiyon vakası, 30 Ocak 2020'de, Istituto Superiore di Sanità (Sağlık Yüksek Enstitüsü) tarafından doğrulanmış ve Çin'den sonra ilk görülen yer Avrupa kıtası olmuştur. Ulusal Enfeksiyon Hastalıkları Enstitüsü, enfekte olan ilk bireylerin iki Çinli turist olduğunu belirtmiştir (Epicentro, 2020; 1). 7 Şubat 2020 tarihinde, salgın merkezi olan Çin'in Vuhan kentinden İtalya'ya dönen bir İtalyan vatandaşın hastalanması ve Covid-19 semptomları göstermesi nedeniyle yapılan test sonucunun pozitif çıkması ile İtalya'da enfekte olan kişi sayısı üçe yükselmiştir. İki hafta sonra, İtalya'nın kuzeyindeki Lombardiya bölgesinde enfekte olan 16 kişinin de testlerinin pozitif çıkması ile toplam vaka sayısı 19 olmuştur. İki gün içerisinde, hızlı bir şekilde vaka sayıları artmaya başlamıştır. Bu vakalardan 78 yaşındaki bir kişinin hayatını kaybetmesi sonucunda, İtalya'da salgından dolayı ilk ölüm vakası yaşanmıştır (TV24, 2020; 1).

Avrupa Birliği üye ülkelerinden olan ve Covid-19 pandemisinden en çok etkilenen ülkelerin başında gelen İspanya, İtalya ile bu süreci paralel olarak yaşamıştır. İlk vaka, 31 Ocak 2020 tarihinde, bir Alman turistte görülmüştür (Linde, 2020; 1). 13 Şubat 2020 tarihinde, 69 yaşındaki bir kişinin hayatını kaybetmesi ile İspanya'da pandemi nedeniyle ilk ölüm vakası gerçekleşmiştir. Kısa sürede enfekte olan kişi ve ölüm sayıları artmıştır. 13 Mart 2020 tarihinde, İspanya genelinde 50 şehirde virüsün yayılması, İspanya Başbakanı Pedro Sánchez'in ülke genelinde OHAL ilan etmesine yol açmıştır.

3. AB ÜLKELERİNDE COVID-19 PANDEMİSİ İLE MÜCADELEDE YAŞANAN SIKINTILAR

2019 yılının son ayı itibari ile dünya çapında görülen Covid-19 salgını ile küresel ve bölgesel olarak tüm dünyada, pandemi ile mücadelede birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Dolayısıyla bu sıkıntılar AB ve Birlik üye ülkelerinde de görülmüştür. Bu bağlamda AB ve Birlik üye ülkelerinde yaşanan sıkıntılar bu bölümde 7 madde üzerinde özetlenmiştir.

3.1. AB Üye Ülkelerinin Pandemi Sürecini Farklı Şekillerde Yönetmesinden Kaynaklı Sıkıntılar:

Bu alt bölümde AB ülkeleri arasında Covid-19 virüsü ilk görülen ve diğer AB ülkelerine yayılmasında etkili olan ve Covid-19 pandemi sürecini farklı şekillerde yöneten İtalya ve İspanya değerlendirilmektedir. Bu çerçevede İtalya Covid-19 virüsünü önemseyerek gerekli önlemleri almaya çalışırken, İspanya ise virüsü önemsemeyerek hem ülkede hem de AB içerisinde hızlı şekilde yayılmasına neden olmuştur.

İtalya, ilk Covid-19 virüsünün görülmesi ile birlikte, 31 Ocak 2020 tarihinden itibaren Çin'e giden ve Çin'den gelen tüm doğrudan uçuşların askıya alındığını duyurmuştur. Bu nedenle İtalya'nın en baştan pandemi konusunda ciddi olduğu görülmüştür. Daha sonra, 25 Şubat 2020 tarihinde 75 yaşındaki bir kadının hayatını kaybetmesi, İtalya'da Covid-19 pandemisine daha ciddi bir şekilde yaklaşılmasına neden olmuştur. Veneto bölgesi başkanı, Venedik'in ünlü karnavalını iptal etmiş ve bölgesel makamlar okulların, işletmelerin ve restoranların kapatılmasını ve dini hizmetlerin iptal edildiğini ilan etmiştir. Spor Bakanlığı, Serie A futbol maçları da dahil olmak üzere tüm spor etkinliklerinin askıya aldığı kendi resmi kurum sayfasından yayımlamıştır (DW, 2020).

İspanya ise ilk başta pandemiye önemsememiştir. Bu anlamda 9 Şubat'ta, Madrid'deki tıbbi acil durumlar başkanı Fernando Simón, "İspanya'da sadece birkaç vaka olacak" demiştir (Tremlett, 2020). Pandemi İspanya'da yayılmaya başlamadan önce Çin ve İran, bulaşıcı salgın dönemini yaşamıştır. Ayrıca, bir Avrupa ülkesi olan ve sınırları açısından birbirine yakın coğrafi konumda bulunan İtalya, virüsün Avrupa içinde hızlı bir şekilde yayılabileceğine dair bir örnek teşkil etmiştir. İspanya, vaka görülen bu ülkelere kara sınırı olmamasından dolayı, virüs nedeniyle enfekte olan kişilerin az sayıda olacağını düşünmüştür. Bu bağlamda, virüsün yayılmasını engellemek adına hiçbir tedbir almamıştır. 19 Şubat'ta, 2.500 Valencia futbol taraftarı, Milan'daki Şampiyonlar Ligi maçı için İtalya'daki Bergamo'dan 40.000 Atalanta destekçisi ile maçı seyretmeye gitmiştir. İspanya'da Valencia oyuncuları, taraftarları ve spor gazetecileri ilk hastalananlar arasında olmuştur. Bu süreçten sonra virüs hızlı bir şekilde ülke geneline yayılmaya başlamıştır.

İspanya'da Şubat ve Mart aylarında güneşli bir bahar mevsiminin yaşanması, insanların sokağa çıkmasına sebep olmuştur. Virüsün en kolay bulaştığı ortam olan kafelerin ve barların dolup taşması, pandeminin hızlı bir şekilde yayılmasına neden olmuştur. Ayrıca spor etkinlikleri, siyasi parti konferansları ve Dünya Kadınlar Günü'nü kutlamak için büyük gösteriler yapılmıştır. Üç gün sonra, yaklaşık 3.000 Atlético de Madrid taraftarı Liverpool'daki bir başka Şampiyonlar Ligi maçı için birlikte seyahat etmişlerdir. Tüm bu durumlar virüsün İspanya'nın tüm şehirlerine yayılmasına neden olmuştur (Tremlett, 2020).

3.2. Schengen Bölgesindeki Devletlerin Covid-19 İle İlgili Sıkı Sağlık Kontrolleri Uygulamamasından Kaynaklı Yaşanan Sıkıntılar:

Schengen Anlaşmasını imzalayan ülkelerin çoğunun Avrupa ülkeleri ile sınır kontrolü yoktur. Avrupa ülkelerinin doğrudan Çin uçuşlarının tek taraflı olarak yasaklanması, rasyonel ve iyi düşünülmüş bir seçenek değildi ve eve dönmek zorunda kalan binlerce İtalyan ve Çinli yolcu için ciddi sıkıntılara ve endişelere neden oldu. Ayrıca, Avrupa ülkeleri tüm Çin uçuşlarını askıya alsa bile, Çin'den hareket eden yolcular yine de üçüncü destinasyonlarda mola vermeyi seçebilirlerdi. Sorun temelde Çin'den gelen uçuşlar ya da Çin'den gelen insanlar değil, daha ziyade Schengen bölgesi ülkelerinin uluslararası havaalanlarında daha sıkı sağlık kontrolleri uygulamamasıdır. (Chan, 2020).

3.3. Pandemi Nedeniyle Vefat Eden Kişilerin, Defin Yerinin Az Olmasından Dolayı Yaşanan Sıkıntılar:

12 Mart tarihi itibarıyla vaka sayısı AB ülkelerinde ciddi derecede yükseldi. Hayatını kaybedenlerin sayısı ise gün geçtikçe arttı ve günlük veriler binler seviyesinde görüldü (AA, 2020). Yaşanan ölüm ve vaka oranlarının yükselmesi nedeniyle, başta İtalya olmak üzere birçok AB ülkelerinde hayatını kaybeden kişilerin defnedilmesi hususunda sıkıntılar yaşandı. Hatta, İtalya'da ordu devreye girerek cansız bedenleri askeri araçlarla başka bölgelere taşındı. (CNNTURK, 2020).

3.4. Sağlık Sisteminde Yaşanan Sıkıntılar:

17 Mart ile 14 Nisan 2020 tarihleri arasında, Avrupa'da ölüm oranı diğer bölgelere göre daha yüksekti ve ölü oranının büyük çoğunluğunun 74 yaşından büyükler arasında olduğu gözlemlendi. Aşırı ölümlerin zirvesi, 27 Mart - 3 Nisan haftasında meydana geldi. Mart ve Nisan aylarında Avrupa'daki hastanelerde enfekte olan hastalar için yoğun bakım ünitelerinde yer bulunmamaktaydı (İscii, 2020).

Dünyanın başından geçen ağır ve travmatik bu dönemde, virüsün etkisiyle milyonlarca hayat önemli ölçüde etkilenmiştir. Küresel olarak zorlu ve stresli bir süreç yaşanmaktaydı. Bu süreç ile birlikte onlarca uluslararası çalışmadan öğrenilen, bireylerin kendilerini korumalarının sağlanması (sosyal mesafe, el hijyeni, maske kullanımı vb.), önleyici sağlık hizmetleri ile birlikte tıbbi donanım ve eylemin öneminin oldukça fazla olduğudur. Bu bağlamda Avrupa ülkelerinin, kendi kendine yetecek ve üretecek enstrümanları yoktur. Bu nedenle ilk önce Birlik üye ülkeler AB'den destek istediler.

Ancak, bu destek AB'den gelmeyince, İtalya başta olmak üzere bazı üye ülkeler, birliğin işleyişi konusunda sorgulamalara başladılar. (Türkiye Akademik ve Bilimsel İş Birliği Projesi, 2020).

Avrupa'da doktor ve hemşire gibi sağlık personellerinin yeterli olmaması, Avrupa'nın Covid-19 ile mücadele hususunda ciddi derecede olumsuz şekilde etkilenmesine neden olmuştur. Mevcut olan sağlık personellerinin iş gücünün artması, bu personellerin verimli çalışmasını negatif yönde etkilemiştir. Ayrıca hastane ve solunum cihazı gibi yoğun bakım ünitelerinin eksik olması, Covid-19 pandemisi ile mücadele konusunda bilinçsiz olmaları, Avrupa için en önemli sıkıntıların başında gelmiştir. Bu sıkıntılar nedeni ile ölüm ve vaka sayısının hızlı şekilde artması engellenememiştir. Kısaca AB ve Birlik üye ülkeler, bu pandemiye hazırlıksız yakalanmıştır.

AB'nde sağlık politikası münhasır yetki kapsamında değildir. Bu nedenle AB'nin ortak bir sağlık politikasının olmaması, pandemi sürecinin ilk başlarında Avrupa ülkelerinde ortak bir mücadelenin yürütülememesine neden olmuştur. Ayrıca, ulusal devletler sağlık sistemi konusunda bütçe ayırmamıştır. (The Guardian, 2020).

3.5.Ekonomide Yaşanan Sıkıntılar:

Pandemi, sağlık sistemlerini olduğu kadar, devlet ekonomilerini de ciddi bir şekilde etkilemiştir. Avrupa ülkelerinin çoğu sıkı karantina ve sokağa çıkma yasağı uygulamalarıyla salgının yayılmasını ve sağlık sistemleri üzerinde oluşacak yoğunluğu kontrol etmeye çalışırken, bazıları da oluşacak ekonomik durgunluğu göze almamak adına, önlemleri arttırmamakta ısrarcı olmuştur. Bu bakımdan AB üye ülkeler sağlık kadar ekonomiye de öncelik vermişlerdir. Ancak pandemi sürecinin küresel anlamda ekonomik sorunlara dönüşmesiyle bu küresel ekonomik kriz Avrupa'da da görülmüştür (DP, 2020).

3.6.Gelir Seviyesi Düşük Olan İnsanlara Yardım Ulaştırılmasında Yaşanan Sıkıntılar:

Avrupa'daki düşük gelirli mahalleler, daha zengin mahallelerin enfeksiyon oranının yedi katına sahiptir. Bunun bir nedeni, salgına rağmen çalışmaya devam eden temel işçilerin, düşük vasıflı işlerde çalışmasıdır. Ayrıca, birçok alandaki düşük vasıflı çalışanlar, işsizlik yardımına erişememiştir. Evsiz insanlar da risk altındadır ve onlara yardım eden yardım kuruluşları, izolasyon hususunda yaşadığı sıkıntılar nedeniyle, yardıma muhtaç yerlere ve kişilere ulaşılmasında sıkıntılar yaşamıştır (The Guardian, 2020).

3.7.Bakımevlerinde Yaşanan Sıkıntılar:

Avrupa'daki birçok bakımevi, kar amacı gütmeyen işletmelerdir. Bu işletmelerde pandemi nedeniyle ekonomik desteğin kesilmesi ve dolayısıyla orada çalışan kişilerin maaşlarının ödenmemesine neden olmuştur. Bu nedenle, huzurevinde kalan yaşlıların tek başlarına bırakılması ile İspanya, Fransa, Belçika, Almanya ve İtalya'da, toplu ölümler ve ciddi dramlar yaşanmıştır. Pandemiye hayatını kaybetme riski en yüksek grup olan yaşlıları barındıran bakımevlerinde, önlem alınmakta geç kalınması ya da önlemlerin yeterli olmaması, salgın içinde salgın yaşanmasına sebep olmuştur. Avrupa'da bakımevlerindeki bu durum kaotikleşmiştir. Fransa'da bakımevlerinde ölenlerin sayısı 8 bine ulaşmıştır.

Pandemi sebebiyle Avrupa devletleri arasında, nüfusa oranla en fazla ölümün yaşandığı ülke, Belçika'dır. Bu ölümlerin %52'si, bakımevlerinde yaşanmıştır (Özalp, 2020). İspanya'da ise 18 Nisan verilerine göre bakımevlerinde 13.500'den fazla İspanyol, olası veya doğrulanmış Covid-19 vakası sebebiyle hayatını kaybetmiştir (Elpais, 2020).

4. AB'NİN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE ALMIŞ OLDUĞU ÖNLEMLER

Covid-19 salgınının doğrudan ve dolaylı etkileri, tüm Birlik üye ülkelerinde artmış ve hala artmaya devam etmektedir. Mevcut bu durum, Küreselleşmenin dünyada etkisini ve ağırlığını gösterdiği 20.yüzyılın ortalarından itibaren görülmemiş bir durumdur. Bu anlamda, Komisyon tarafından 13

Mart 2020'de önerilen, tedbirler paketi olan ilk ‘‘Coronavirüs M¼dahale Yatırım Girişimi’’ (CRII), mevcut duruma daha etkili bir yanıt verilmesini sağlayan bir dizi önemli değişiklik getirmiştir. Bu girişim, Avrupa Yapısal ve Yatırım Fonları'nda (ESI Fonları) mevcut nakit rezervlerini harekete geçirerek, krizle hemen mücadele etmek ve ardından girişim paketi kapsamında önerilen tamamlayıcı tedbirleri kullanarak, yatırımları teşvik etmeye yönelik olmuştur. Bununla birlikte, özellikle en savunmasız olanları korumak için, diğer politika alanları da dahil olmak üzere ek önlemler alınmış ve Komisyonun hazırlamış olduğu öneri taslağında yer almıştır (eur-lex.europa.eu, 2020).

Pandemi, Avrupa Birliği ÷lkelerine yayılmaya başladıktan sonra AB, Avrupa vatandaşlarının sağlığını ve güvenliğini korumanın ilk önceliği olduğunu duyurmuştur. Buna ek olarak, AB ve üye ÷lkeleri, salgının sosyo-ekonomik etkisini azaltmak için kararlı adımlar atacıklarını belirtmiştir. AB, üye devletlerin ulusal tepkilerini koordine etmelerine yardımcı olmak için mevcut tüm kaynakları seferber edeceğini açıklamıştır (Europa, 2020).

Bu bağlamda AB, Covid-19 pandemisinin etkisini azaltmak için 7 önleyici madde üzerinde eylem planı hazırlamıştır.

4.1. Virüsün Yayılmasını Sınırlamak İçin Seyahat Kısıtlamaları Getirilmesi:

Virüsün yayılmasını kontrol altına almak için, iç sınırın kontrolü amacıyla, dış sınıra kısıtlamalar getirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Avrupa Komisyonu 16 Mart'ta, Birlik üye devletlere üçüncü ÷lkelerden AB'ye zorunlu olmayan seyahatin ilk 30 günlük kısıtlamaları tebliğ etmiştir. AB liderleri bu tebliği onaylamış ve tüm AB üye devletleri (İrlanda hariç) ve tüm Schengen ÷lkeleri (İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsviçre), bu seyahat kısıtlamasını uygulamıştır. Bu durum, 15 Haziran 2020'de sona ermiştir (Euro-Lex, 2020).

4.2. Tıbbi Malzeme Teminini Sağlamak ve İhracatını Yasaklamak:

AB, Avrupa genelinde yeterli koruyucu ekipman ve tıbbi malzemenin mevcut olmasını sağlamak için üye ÷lkeler ile birlikte çalışmaktadır. Tıbbi malzeme arz ve talebinin AB düzeyinde hızlandırılmasını kolaylaştırmak için bir ‘‘Covid-19 Takas Odası’’ kurulmuştur.

AB, yüz maskeleri ve diğer kişisel koruyucu ekipman için dört ortak kamu ihale prosedürü başlatmıştır:

- 28 Şubat 2020 - eldiven ve cerrahi önlük çağırısı,
- 17 Mart 2020 - iki çağrı; ilkini kapsayan yüz maskeleri, eldivenler, gözlükler, yüz kalkanları, cerrahi maskeler ve tulumlar ile ikincisi vantilatörler ,
- 19 Mart - test kitleri için çağrı,
- Kişisel koruyucu ekipman üretiminin artırılması.

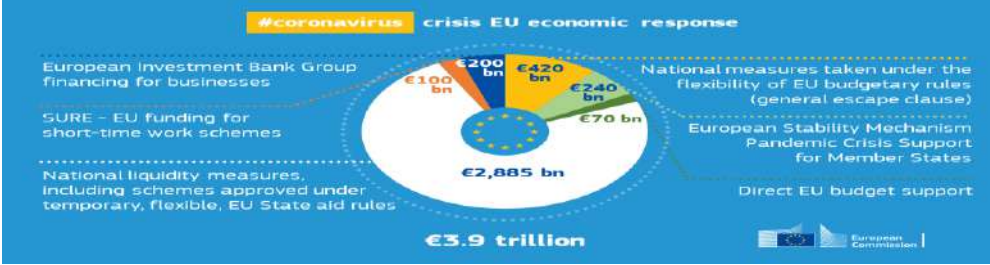
AB, tıbbi malzemelerin üretimi hususunda daha fazla ekipman tedarik etmek için bir takım politikaları devreye sokmuştur (Örneğin, tekstil üreticileri maske üretebilir.). Üreticilere üç alanda üretimin nasıl artırılacağı konusunda rehberlik sağlanmıştır: maskeler ve diğer kişisel koruyucu ekipman, el dezenfektanları ve 3D baskı. AB, tüm üye ÷lkelerde yeterli tedariki sağlamak için, AB dışındaki kişisel koruyucu ekipman ihracatını düzenlemiştir (Europa, 2020).

AB üye ÷lkelerinin COVID-19'a karşı tıbbi malzeme eksikliği sebebiyle, bazı üye devletler önemli tıbbi malzeme ihracatına yasaklamalar getirmiştir. Buna karşılık, Avrupa Komisyonu (2020a) bu tür malların ‘‘en çok ihtiyaç duyanlara kanalize edilmesi’’ gereken bir bildiri yayınlamıştır. Bu nedenle, bazı ulusal hükümetlerin yasaklamış oldukları tıbbi malzemelerin, tüm üye ÷lkelerinde uygulanması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, AB'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma (TFEU) 35. maddesi uyarınca, tıbbi ve sağlık malzemelerin üçüncü ÷lkelere ihracatı yasaklanmıştır (Üye devletler, katı

halk sağlığı nedenleriyle ihracatı kısıtlamak istiyorsa, orantılı ve ayrımcı olmadığı sürece bunu yapma yetkisine sahiptirler (Madde 36 TFEU)) (Voxeu, 2020).

4.3. İşletmeleri ve Ekonomiyi Desteklemek:

Üye devletler, pandemi ile mücadelede etkilenen vatandaşlara ve sektörlerle yardım sağlamak için ekonomik önlem paketi hazırlamıştır ve bu paketi uygulamaya koymuştur.

Kaynakça: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_en

Avrupa Komisyonu, insanların geçim kaynaklarına ve ekonomisine olan darbeyi hafifletmek için, salgına kapsamlı bir ekonomik tepki önerdi ve bu öneri Avrupa Parlamentosu ve Konsey tarafından kabul edildi. Bu bağlamda, AB mali kurallarının tam esnekliğini uygulayarak Devlet Yardım kurallarını revize etti ve 37 milyar € tutarında bir “Covid-19 Yanıt Yatırımı” oluşturdu.

AB turizmi, pandemi nedeniyle gerçekleşen seyahat yasağı nedeniyle ağır bir darbe aldı. 13 Mayıs'ta, Komisyon, turizm hizmetlerinin ve tesislerinin kademeli ve koordineli olarak yeniden açılmasını ve turizm işletmelerine özel desteğe izin verecek bir dizi önlem alınmasını önerdi.

Komisyon, 6 Nisan'da, AB'deki küçük ve orta ölçekli işletmelere derhal mali yardım sağlamak için Nisan ayında 8 milyar € 'luk bir tahmini finansmanın sağlanacağını duyurmuştur. Komisyon, Avrupa Yatırım Fonu'na, yerel bankaları ve diğer borç verenleri en az 100.000 Avrupalı küçük ve orta ölçekli işletmeye likidite sağlamaya teşvik etmek amacıyla Avrupa Stratejik Yatırımlar Fonu'ndan 1 milyar Euro bütçe ayırmıştır.

Bu bağlamda 28 Nisan'da Avrupa Komisyonu, AB genelinde hane halklarına ve işletmelere banka kredilerini kolaylaştırmaya yardımcı olacak bir bankacılık paketini kabul etmiştir. Bu paket, bankaların para vermeye devam etmesini sağlayarak ekonomiyi desteklemiş ve vatandaşların ve işletmelerin hissettikleri etkileri önemli ölçüde azaltmıştır (European Commission, 2020).

4.4. Tarım Sektörüne Destek:

Komisyon çiftçi başına sırasıyla 5.000 € ve küçük işletmeler başına 50.000 € tutarında ödenek vermek için kırsal kalkınma fonları kullanmalarına izin vermeyi önermiştir. Parlamento ve Konsey tarafından onaylanan bu teklif, krizden en çok etkilenenler için derhal rahatlama sağlamıştır. Kısaca Komisyon, üye devletleri kırsal kalkınma programları kapsamındaki fonları, mümkün olan en iyi şekilde kullanmaya, mevcut krizi azaltmak ve ondan kurtulmaya yönelik eylemleri finanse etmeye teşvik etmektedir (European Commission, 2020).

4.5. Gümrük Vergilerini ve İthalatta KDV'yi Geçici Olarak Kaldırması:

Komisyon, üçüncü ülkelerden tıbbi cihazların ve koruyucu ekipmanların ithalatına ilişkin gümrük vergilerini ve KDV'den geçici olarak feragat etme taleplerini önerdi ve bu öneri tüm üye devletler onaylandı. Bu durum, doktorların, hemşirelerin ve hastaların umutsuzca ihtiyaç duyduğu tıbbi ekipmanı almayı finansal olarak kolaylaştırdı. (European Commission, 2020).

4.6. Hastaların Tedavisi ve Tıbbi Malzemeler Konusunda AB Ülkeleri'nin Kendi Aralarındaki Yardımlaşması:

Almanya'daki hastaneler İtalya, Fransa ve Hollanda'dan gelen kritik hastaları tedavileri için kendi yoğun bakım ünitelerinde misafir etmişlerdir. İtalya için 85 yoğun bakım yatağı ve 44 İtalyan hasta, Fransa'dan 98 yoğun bakım yatağı ve 130 Fransız hasta, Hollanda'dan ise 46 hasta tedavi için Almanya'ya getirildi.

Slovakya, İtalya'ya maske ve dezenfektan gönderdi ve AB Sivil Koruma Mekanizması kapsamında, Ukrayna'ya ambulanslar, maskeler, dezenfektan ve battaniyeler sevk etti. Letonya, AB Sivil Koruma Mekanizması kapsamında Estonya'ya 478.500 maske sağladı. Ayrıca, Mekanizma altında, Litvanya'ya 60.000 yüz maskesi temin etti. (ec.europa, 2020).

4.7. Üçüncü Ülkelerde Mahsur Kalan AB Vatandaşlarının Kendi Ülkelerine Getirmek:

Pandemi Avrupa ana kara kıtasında etkisini göstermeden önce, üçüncü ülkelerde mahsur kalmış yaklaşık 500.000 Avrupa vatandaşı bulunmaktaydı. 13 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü, Covid-19 virüsünün pandemi olarak ilan etmesinden sonra, hava, kara ve deniz sınırları kapatıldı. AB, Birlik'in sınırları dışındaki vatandaşlarını kendi ülkelerine getirmeleri hususunda eşi görülmemiş bir diplomasi trafiğine girmiştir. Nitekim, 20 Nisan 2020 verilerine göre, 410.000 Avrupa vatandaşı ülkelere geri dönmüştür (EEAS, 2020).

5.SONUÇ

Çin'in Hubei Eyaletine bağlı Wuhan şehrinde, Aralık 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 virüsü, ortaya çıktığı ilk üç ay içerisinde 170'den fazla ülkede ve milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. SARS-CoV-2 virüsü olarak da nitelendirilen bu Covid-19 virüsü, günümüzde hala devam etmekte olan canlı ve küresel bir sorun teşkil etmektedir. Kısaca, bu sürecin tam olarak nasıl sonuçlanacağı bilinmese de, dünya artık eski dünya olmayacağı, küresel anlamda ekonomi ve siyasi dengeler başta olmak üzere birçok şeyin değişeceğini, yerli ve yabancı uzmanlar, sözlü ve yazılı olarak bildirmektedirler.

Bu bağlamda, Covid-19 pandemi sürecinde, özellikle İtalya ve İspanya başta olmak üzere diğer AB üye ülkelerinde, tıbbi ve sağlık malzemelerindeki eksiklikler ve ekonomi alanında sıkıntılar yaşanmıştır. AB'nin bu sıkıntılara karşı ilk başta devreye girmemesi, birçok AB üye ülkelerin ulusal siyasetçileri tarafından, birliğe tepki gösterilmiş ve Avrupa Birliği bayrağı yakılmıştır. AB'nin, Lizbon Antlaşması sonrası duraklama sürecine girmesiyle, uzmanlar tarafından zaten Birlik'in geleceği konusunda ne olacağı tartışma konusuydu. Ulusal siyasetçilerin Birlik'e karşı uygulamış oldukları tepkiler de bu tartışmaya eklenince, "AB yıkılıyor mu?" veya "Birlik çöküyor mu?" gibi tartışmalar yaşanmaya başlanmıştır. 31 Ocak 2020 tarihinde İngiltere'nin Brexit sürecinin tamamlanmasıyla birlikte üyelikten ayrılması, bazı uzmanlar tarafından Birlik'in çökmesi sürecinin başlangıcı olarak ifade edilmiştir. Bu anlamda, AB'nin güçlü bir şekilde ilerlemesi adına, Lizbon Antlaşması gibi yeni bir reform için hükümetler arası bir toplantı yapılması gerekmektedir. Bu toplantıda, sağlık konusunun da reformize edilmesi gerekmektedir.

AB'de, pandemi sürecinde yaşanan sıkıntıların temel nedeni, sağlık konusunu AB üye ulusal hükümetlerin, Avrupa Birliği organlarına yetki devri vermemesidir. AB'ye üye olmak isteyen ülkeler, üyelik için temel şart ve yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra, en son aşama olan Katılma Antlaşmalarında kendi istekleri ile birtakım yetkilerini AB organlarına devretmeleri gerekmektedir. Birlik ülkeleri, sağlık konusunu hükümetler arası bir mevzu olarak gördükleri için, sağlık konusunda yetki devri yapmayarak, Avrupa Birliği Sağlık Politikasını ulusüstü zemine taşımamışlardır. Bu anlamda, üye devletler pandemi sürecinde birlik içerisinde hareket etmeleri için sağlık konusunu, hükümetler arası durumdan ulusüstü bir yapıya dönüştürmeleri gerekmektedir.

Frontex, 2005 yılında Avrupa sınırlarını, başka bir deyişle Kale Avrupa'sının güvenliğinin, düzensiz göçler ile baskı hissetmeye başladığı bir dönemde, sahil ve kara sınırlarının güvenliğinin sağlanabilmesi adına kurulmuş bir ajanstır. Bu bağlamda, Avrupa kıtasını etkileyebilecek bir bulaşıcı hastalık durumunda yaşanabilecek sıkıntılara hızlı bir şekilde tepki vermek, önlemler almak ve üye ülkeler arasında koordinasyonu sağlamak için Frontex gibi spesifik bir ajans kurulmalıdır.

6. KAYNAKLAR

- AA (Mart 2020). 03.06.2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/italyada-kovid-19dan-olenlerin-sayisi-6-bini-gecti-/1776498>
- Beck, Evan (Ocak 2018). 01.06.2020, <https://listverse.com/2018/01/19/10-infectious-diseases-that-changed-history/>
- Chan, Alex (Mart 2020). 03.06.2020, <https://news.cgtn.com/news/2020-03-03/COVID-19-Why-is-Italy-the-most-affected-country-outside-Asia--OyjW6hdZ9S/index.html>
- CNNTURK (Mart 2020). 03.06.2020, <https://www.cnnturk.com/video/dunya/italyada-koronavirusten-olenlerin-sayisi-cini-gecti>
- DP (Mart 2020). 04.06.2020, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/koronavirus-e-karsi-avrupa-da-alinan-ekonomik-tedbirler>
- DW (Şubat 2020). 03.06.2020, <https://www.dw.com/en/coronavirus-italy-towns-in-lockdown-after-covid-19-deaths/a-52477823>
- ec.europa (Haziran 2020). 07.06.2020, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/coronavirus-european-solidarity-action_en
- EEAS (Nisan 2020). 06.06.2020, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/77766/%20Implications%20of%20Covid19%20for%20the%20external%20action%20of%20the%20EU:%20remarks%20by%20HR/VP%20Josep%20Borrell%20at%20the%20AFET-SEDE-DROI%20Committee
- Elpais (Nisan 2020). 04.06.2020, <https://elpais.com/sociedad/2020-04-18/residencias-la-trampa-mortal-de-los-mas-vulnerables.html>
- Epicentro (2020). 03.06.2020, <https://www.epicentro.iss.it/coronavirus/sars-cov-2-italia>
- eur-lex.europa.eu (Nisan 2020). Amending Regulation (EU) No 223/2014 As Regards The Introduction of Specific Measures for Addressing The COVID-19 Crisis (52020PC0141). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020PC0141> / 08.06.2020.
- Euro-Lex (Mart 2020). Guidance on The Implementation of The Temporary Restriction on Non-Essential Travel To The EU, on The Facilitation of Transit Arrangements For The Repatriation of EU Citizens, and on The Effects on Visa Policy (52020XC0330 (02)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1587131759346&uri=CELEX%3A52020XC0330%2802%29> / 01.06.2020.
- Europa (t.y.). 04.06.2020, https://europa.eu/european-union/coronavirus-response_en
- European Commission (t.y.). 04.06.2020, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic_en
- Healthline (t.y.). 01.06.2020, <https://www.healthline.com/health/what-is-a-pandemic#pandemic-defined>

- History (Mayıs 2020). 01.06.2020, <https://www.history.com/topics/middle-ages/pandemics-timeline>
- İncii (2020). 04.06.2020, <https://www.isciii.es/QueHacemos/Servicios/VigilanciaSaludPublicaRENAVE/EnfermedadesTransmisibles/MoMo/Paginas/Informes-MoMo-2020.aspx>
- Linde, Pablo (Şubat 2020). 05.06.2020, https://elpais.com/sociedad/2020/01/31/actualidad/1580509404_469734.html
- Özalp, Güven (Nisan 2020). 04.06.2020, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/avrupanin-huzurevi-drami-41500248>
- TheGuardian (2020). 04.06.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/01/poor-and-vulnerable-hardest-hit-by-pandemic-in-spain>
- Tremlett, Giles (Mart 2020). 05.06.2020, <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/26/spain-coronavirus-response-analysis>
- Türkiye Akademik ve Bilimsel İş Birliği Projesi (Mayıs 2020). 01.06.2020, <https://covid19.tabipacademy.com/2020/05/04/covid-19-sonrasi-olusabilecek-sosyo-psikolojik-ongoruler-ve-alinabilecek-onlemler/>
- TV24 (Şubat 2020). 03.06.2020, <https://t24.com.tr/haber/italya-da-koronavirus-ten-ilk-olum,862458>
- Voxeu (Mart 2020). 06.06.2020, <https://voxeu.org/article/eu-solidarity-fighting-covid-19>

ATTITUDES OF ACCOUNTING PROFESSIONALS AGAINST CRYPTO ASSET INVESTMENTS

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KRIPTO VARLIK YATIRIMLARINA KARŞI TUTUMLARI

Erkin Nevzat GÜDELÇİ¹

¹Dr.Öğr.Üyesi, Batman Üniversitesi, Muhasebe,

0000-0002-4163-7433

Özet

Günümüzde kripto varlıklardan çokça bahsediliyor olunmasına karşılık, aslında ne oldukları ve nasıl çalıştıkları tam olarak bilinmemektedir. Kripto varlıklar hakkında az şey biliniyor olmasına karşılık, günümüzde artan şekilde daha fazla yatırımcının kripto varlıklarla ilgilendiği görülmektedir. Bu varlıklara yatırım yapan yatırımcıların çoğu zaman kararlarını rasyonel temellere dayandırmadığı düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı finansal okuryazarlık seviyesi yüksek olduğu düşünülen muhasebe meslek mensuplarının kripto varlıklara olan tutumlarını ortaya koymaktır. Bu çalışma ile ayrıca çeşitli demografik özellikler açısından muhasebe meslek mensuplarının kripto varlıklara karşı olan tutumlarının nasıl farklılaştığı da belirlenmek istenmektedir. Bu kapsamda Batman ilinde faaliyet gösteren 99 muhasebe meslek mensubuna anket çalışması yapılmıştır. Yapılan tanımlayıcı analiz sonucunda, meslek mensuplarının kripto varlıklara kısa süreli yerine uzun süreli yatırım yapmayı tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca meslek mensuplarının kripto yatırımları ile ilgilendikleri, ancak kendileri bilgi edinmek yerine uzman görüşüne başvurmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların kripto varlıklar gibi farklı yatırım araçlarına yatırım yapmaya açık oldukları da görülmektedir. Demografik özellikler açısından meslek mensuplarının tutumlarının farklılığını belirlemek için Kruskal Wallis-H testi ve Mann-Whitney U testleri gerçekleştirilmiştir. Yapılan testler sonucunda meslek mensuplarının tutumlarının, cinsiyet ve mesleki tecrübe değişkenleri açısından farklılaştığı, diğer demografik değişkenler açısından ise bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Dolayısıyla meslek mensuplarının yatırım davranışlarının demografik bazı özellikler farklılaştığı söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Kripto Varlıklar, Yatırım, Muhasebe Meslek Mensubu

Abstract

Although there is a lot of talk about crypto assets today, it is not known exactly what they are and how they work. While little is known about cryptoassets, it seems that more and more investors are now interested in cryptoassets. Investors who invest in these assets are often thought to not base their decisions on rational grounds. The aim of this study is to reveal the attitudes of accounting professionals towards crypto assets, who are thought to have a high level of financial literacy. With this study, it is also desired to determine how the attitudes of accounting professionals towards crypto assets differ in terms of various demographic characteristics. In this context, a survey was conducted with 99 professional accountants operating in the province of Batman. As a result of the descriptive analysis, it is seen that professionals prefer to invest in crypto assets for a long time instead of a short term. In addition, it has been determined that professionals are interested in crypto investments, but they prefer to seek expert opinion instead of obtaining information on their own. What is more, it is seen that the participants are open to investing in different investment instruments such as crypto assets. Kruskal Wallis-H test and Mann-Whitney U tests were carried out to determine the differences in the attitudes of professionals in terms of demographic characteristics. As a result of the tests, it is

not seen that the attitudes of the professionals differ in terms of gender and professional experience variables, but there is no difference in terms of other demographic variables. Therefore, it can be said that the investment behaviors of professionals differ in some demographic characteristics.

Keywords: : Crypto Assets, Investment, Professional Accountant

2020 DAĞLIK KARABAĞ SAVAŞI'NIN AGOS GAZETESİNDE ELE ALINIŞI

Hülya Eraslan

Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Ermeni dili ve kültürü, Ermeni basını,

<https://orcid.org/0000-0002-9938-968X>

ÖZET

Bu bildirinin konusu 27 Eylül - 10 Kasım 2020 tarihleri arasında meydana gelen Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki 2020 Dağlık Karabağ Savaşı'nın Türkiye Ermeni Cemaatinin önde gelen yayın organı olan Agos gazetesindeki değerlendirme biçiminin incelenmesidir. İkinci Karabağ Savaşı olarak anılan bu savaş, "44 Gün Savaşı" olarak da literatüre giren ve Azerbaycan'ın Birinci Karabağ Savaşı'nda (1988-1994) kaybettiği toprakları geri almasıyla sonuçlanan bir mücadeledir. Kafkasya coğrafyasının bu önemli olayına başta Rusya, ABD, Fransa ve doğal olarak da Türkiye yakından ilgi göstermiştir. Dağlık Karabağ bölgesi 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasında rol oynayan bölgelerin başında gelir. Bu coğrafya otuz yılı aşkın bir süredir devam eden Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki anlaşmazlığın da odak noktası olmuştur. Dönem dönem bölgede artan gerilim 2020 yılının sonbaharında savaşa dönüşmüştür. Rusya'nın arabuluculuğu ile sona erdirilen savaş Azerbaycan-Ermenistan ilişkilerinde yeni bir dönemde başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Türkiye Ermeni Cemaatinin haftalık olarak yayımlanan, yurt içinde ve yurt dışında aboneleri olan Agos gazetesi (1996) azınlık sorunlarını ön plana çıkaran, insan haklarını, demokrasiyi ve çok kültürlülüğü savunan bir yayın politikasına sahip olduğunu söyler. Türkiye'deki azınlık haklarına ilişkin pek çok soruna eleştirel bakan gazete, savaş karşıtı barış yanlısı bir söyleme sahip olmakla birlikte paylaştığı haber ve yorumlarda Ermenistan'ın çıkarlarını ön planda tutmaktadır. Bu araştırmada savaşın başlangıcından sonuna kadar geçen sürede ve sonrasında Agos gazetesinde savaşla ilgili kaleme alınan haber ve köşe yazıları incelenecek, gazetenin savaş ile ilgili yayın politikası ortaya konacaktır. Haber ve köşe yazıları incelenirken niteliksel ve betimleyici tasarımdan yararlanılacaktır.

Anahtar kelimeler: 2020 Dağlık Karabağ Savaşı, Azerbaycan, Ermenistan, Agos gazetesi

**SOSYAL MEDYA PLATFORMLARININ BİREYSEL ESTETİK KABULLERİNİN
OLUŞTURULMASINDAKİ ROLÜ: INSTAGRAM ÖRNEĞİ**
**THE ROLE OF SOCIAL MEDIA PLATFORMS IN CREATING INDIVIDUAL
AESTHETIC STANDARDS: INSTAGRAM EXAMPLE**

Özcan DEMİR¹, Zuhul AKMEŞE DEMİR²

¹Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim Bilimleri ABD, ORCID: 0000-0001-9273-7672

²Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim Bilimleri ABD, ORCID:0000-0003-3805-8649

Özet

Popüler kültür kavramı belirli bir dönemde toplumsal ölçekte kabul gören kültürel öğelere referans vermektedir. Zihinsel düzeydeki kabullerin bireyin çevresini kuşatan nesnelere ve onların organizasyonuna etki etmesi süreci popüler kültürün gündelik hayattaki yansımaları ortaya çıkarmaktadır. Gelenekler ve toplumsallaşma sürecine etki eden her türlü ritüeli bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Popüler kültürün toplumsal işlevi, bireyleri kendine bağımlı kılmaktadır. Toplumu oluşturan diğer bireylerle etkileşimi kolaylaştırmaktadır. Materyal düzeyde de algılanabilen popüler kültür ürünleri bu halleri ile kolay algılanabilir ve kabul edilebilir önermeler sunmaktadır. Popüler kültür ürünleri nitelik olarak tüketim için tasarlanmıştır. Kolayca tüketilebilirler. Toplumun geniş kesimlerine ulaşmalarındaki en önemli etken ise teknolojik araç gereçler dolayısıyla yaygınlaştırılabilir nitelikte olmalarıdır. Kültür endüstrisi kavramı bağlamında değerlendirildiğinde popüler kültür öğelerinin hangilerinin dolaşıma sokulup yeniden üretileceği egemen yapılar tarafından belirlenmektedir. Popüler kültür öğelerinden kaynaklandığı halde kültür endüstrisinin ürettiği kabullerin toplumsal kültür ve inanışları yeniden biçimlendirme ya da yorumlama alternatifleri sunması çatışmaları beraberinde getirmektedir. Medya, popüler kültür öğelerinin kültür endüstrisi yapılarıyla dolaşımını sağlamaktadır. Ticarilik unsuru kültür endüstrisinin belirli tüketim ve davranış kalıpları sunmasını beraberinde getirmektedir. Her türlü ürün ve hizmetin sunumu, dağıtımı ve benimsenmesi süreçlerini bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Yeni medya, etkileşimli yapısı ve bireyleri içerik üreticisi konumuna getirmesi ile geniş tabanlı bir ifade ortamı sunmaktadır. Ancak, genel kabullerin oluşturulması yaygınlaştırılması süreçlerini de kolaylaştırmaktadır. Bireylerin görünüşleri ile ilgili kabullerin oluşturulmasını bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Belirli estetik kalıpların oluşturulması, bireylerin vücutlarına bu kabullerle uyumlanmak için yapılan müdahalelerin yaygınlaştırılması için yeni medya olanakları kullanılmaktadır. Bu çalışmada, Instagram platformunun bireylerin dış görünüşlerine ilişkin popüler algıların oluşturulması, stereotiplerin inşa edilmesi ve benimsenmesindeki rolü Instagram platformunda yer alan güzellik merkezlerine ait hesaplar üzerinden incelenmiştir. Elde edilen veriler metin çözümlemesiyle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Popüler kültür, kültür endüstrisi, estetik, sosyal medya, Instagram

Abstract

The concept of popular culture refers to cultural elements that are accepted on a social scale in a certain period. The process of mental acceptance of the objects surrounding the individual and their organization reveals the reflection of popular culture in daily life. It is possible to evaluate all kinds

of rituals that affect the traditions and socialization process in this context. The social function of popular culture makes individuals self-dependent. It facilitates interaction with other individuals forming the society. Popular culture products, which can be perceived at the material level, offer easily perceptible and acceptable propositions. Popular culture products are qualitatively designed for consumption. They can be easily consumed. The most important factor in reaching large sections of the society is that they can be disseminated through technological tools. When evaluated in the context of the concept of the culture industry, which of the popular culture items will be circulated and reproduced is determined by the dominant structures. Although it originates from popular culture elements, the acceptances produced by the culture industry offer alternatives to reshaping or interpreting social culture and beliefs, which brings conflicts. The media provides the circulation of popular culture elements with the structures of the culture industry. The element of commercialism brings the culture industry to present certain consumption and behavior patterns. It is possible to evaluate the presentation, distribution and adoption processes of all kinds of products and services in this context. New media offers a broad-based expression environment with its interactive structure and positioning individuals as content producers. However, the creation of general acceptances also facilitates the dissemination processes. It is possible to evaluate the formation of assumptions about the appearance of individuals in this context. New media opportunities are used to create certain aesthetic patterns and to disseminate interventions made to adapt to individuals' bodies with these acceptances. In this study, the role of the Instagram platform in creating popular perceptions of individuals' appearance, constructing and adopting stereotypes was examined through the accounts of beauty centers on the Instagram platform. The obtained data were evaluated by textual analysis.

Keywords: Popular culture, culture industry, aesthetics, social media, Instagram

1. GİRİŞ

Estetik kavramı sanatsal ve edebi yönüyle değerlendirildiğinde güzellik algısına vurgu yapmaktadır. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğüne göre estetik; “güzellik duygusuna uygun olandır (Türk Dil Kurumu, 2019).” Bu tanım, güzelliğin öznelliğine vurgu yapmaktadır. Ancak, insanların güzel olanla ilgili genel geçer bilgiye ulaşma arzusu bu konuda da nesnel kriterlerin oluşturulması gereğini gündeme getirmiştir. Estetik, güzelliğin kuramsal düzeydeki bilimi olarak da algılanabilmektedir. Bu noktada, güzel olanın insan zihninde nasıl anlamlandırıldığıyla ilgilenen bir felsefe dalı olarak ortaya çıkmaktadır. Yapılan tanımlamalardan ve felsefi düzeydeki değerlendirmelerden hareketle estetiğin zihinde güzel olarak algılanan uyaranların neden güzel olduğu ya da neden genel geçer bir doğru biçiminde güzel olarak algılanması gerektiği ile ilgilenen bir alan olduğu söylenebilir.

“Güzel olanın” neden bu biçimde algılandığı ile ilgili sorulara cevaplar üretilmesi ise insanlığın gelişim sürecinde güzeli ortaya çıkarma ya da insanların kendilerine güzel olarak görünmeyenleri estetik değerlere uygun “güzellikler” haline getirme isteklerini ortaya çıkarmıştır. Bireylerin kendilerini “güzel” olarak algılaması özsaygı ile ilgili bir durumken çevrelerince de güzel olarak görülmeleri arzusu kabul görme isteği ile ilgilidir. Estetik alanının bireylerin nasıl güzel olabilecekleri ile ilgili önermeler ortaya koyması ise tıbbi ve kozmetik düzeyde insan vücuduna müdahale çabalarını ortaya çıkarmıştır. Bireyler artık kendileri ve toplum gözünde güzel olarak algılanabilmek için kozmetik ve tıbbın yardımını almaktadır. Öyle ki estetik kelimesinin yine Türk dil Kurumu Güncel Sözlüğüne göre kazandığı bir diğer anlam “Kusurlu bir organı düzeltmek veya güzelleştirmek amacıyla uygulanan (yöntemler) (Türk Dil Kurumu, 2019) .” olmuştur.

Çağlar boyunca bireyler giysileri, makyajları ve vücutlarına yaptıkları modifikasyonlar ile estetik düzeyde kabul görmek istemişlerdir. Modern tıbbın ve kozmetiğin katkıları ile estetik olarak algılanabilmek tarihin diğer dönemlerine oranla daha kolay hale gelmiştir. Bu noktada ihtiyaç

duyulan referans “güzellik” kavramı ise popülerleştirilmiş bir dizi estetik prensibinin özellikle sosyal medya aracılığıyla dolaşıma çıkarılmasıyla genel geçer hale getirilmiştir.

Bu çalışmada, bireysel estetik ile ilgili kabullerin sosyal medya aracılığıyla nasıl popüler hale getirildiği ve dolaşıma sokulduğu popüler kültür kavramı ışığında değerlendirilecektir. Halk kültürü kavramının popüler kültür kavramı ile etkileşimi bu bağlamda değerlendirilecektir. Sosyal medya aracılığıyla popüler hale getirilen bireysel estetik kabullerine itirazın sınırlı düzeyde kalmasında suskunluk sarmalı yaklaşımının etkisi çalışmada değerlendirilmiştir.

Kitle kültürünün getirdiği standartlaşma ve kolay tüketilme olgularının bireysel estetik için de geçerli hale geldiğinin instagram platformunda yer alan ve rastlantısal yolla seçilen bir dizi kozmetik ve estetik cerrahi temalı instagram hesabının içeriklerinin metinsel analizi yoluyla ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Çalışma, yeni medya olanakları ile bireysel estetik kabullerinin de standartlaştırılarak kitle kültürünün bir ögesi haline getirilmesi sürecinin analizi ile alan yazına katkı sağlamaktadır.

1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde bireysel estetiğe ilişkin kabullerin normlar haline getirilerek toplumun geneli tarafından kabul görececek biçimde dolaşıma sokulması popüler kültür kapsamında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, kültür kavramı halk kültürü ve popüler kültür olgusu kapsamında açıklanmıştır. Ayrıca, kitle kültürünün getirdiği standartlaşmanın bireysel estetik kabullerinin oluşturulmasındaki rolü tartışılmıştır. Sosyal medya aracılığıyla popülerleştirilen bireysel estetik normlarının toplumun büyük bölümü tarafından kabul görmesi durumunun açıklanması için Elisabeth Noelle-Neumann’ın suskunluk sarmalı modeli değerlendirilmiştir.

1. Kültür Kavramı

Kültür kavramını bir toplumda genel olarak benimsenen yaşam tarzı, inançlar, değerler ve semboller bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Toplamların ortak yaşam biçimleridir. Kuşaktan kuşağa aktarılan dil, alışkanlıklar, sanat, değerler ve davranışlar kültürün öğeleridir. “Kültür, insanların temelde kalıcı, ama aynı zamanda rutin iletişim ve sosyal etkileşim içinde değişebilirlik özelliğine de sahip etkinliklerini, dünya görüşlerini, şeyleri, inançları içeren dinamik ve karmaşık çevresini ifade eder” (Lull, 2001, s. 95).

Edward Twitchell Hall ise kültürün iletişim boyutuna dikkat çekmiştir. Kültürel değişim ve aktarım iletişim sürecinde gerçekleşmektedir. Bireylerin iletişim süreçleri kültürlerini etkilemektedir (akt. Erdoğan, 2005, s. 136). Kültür, kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Buna göre; kültür sürekli, değişmektedir. Kültür bir sistem olarak toplumsal düzeyde kuşaktan kuşağa aktarılan öğrenilen ve paylaşılan davranış ve algılar bütünüdür. Bireylerin görüşleri de kültürel kodlardan etkilenmektedir. Aynı zamanda toplumsallaşma sürecinde bireyler arasında da kültürel değerlerin aktarılması söz konusudur.

Dış görünüşle ilgili olarak kabullerin değişken olduğunu, zaman içerisinde diğer kültürel öğelerde olduğu gibi değişebildiğini gözlemlemek mümkündür. Toplumsal yapıdaki değişimle ilerleyen bu süreçte Bourdieu’ya göre; “kültürel çatışma alanları ve etkinlik biçimlerinin özellikleri, toplumsal deneyim yoluyla öğrenilir” (akt. Lull, 2001, s. 99). Günümüz şartlarında bireylerin deneyimlerini aktardıkları iletişim ortamları arasına konvansiyonel medyanın formel bakış açısının yanıbaşında yeni medya teknolojilerini de eklemek mümkündür. Bireylerin kendi duygu ve düşüncelerini doğrudan aktardıkları sosyal medya ortamları kişisel olarak üretilen bilginin yine kişilere iletiildiği ortamlardır. Toplumsallaşma sürecinde kültürel bilgilerin aktarılması aşamasında kaynağın ürettiği tüm bilginin hedef tarafından olduğu gibi kabul edilmesi ya da öğrenilmesi sözkonusu değildir. Ancak, bu iletilerin farklı kaynaklar tarafından tekrarlanması ve hedefe yinelenerek ulaştırılması kısmi düzeyde de olsa alışkanlıkların doğmasına yol açabilecektir.

Kültürel kodların değişimi sürecinde bireysel görünüş ya da kabullere ilişkin deneyimler de sosyal medya aracılığıyla paylaşılmaktadır. Bireylerin kendilerini ifade aracı olarak kullandıkları kozmetik ve estetik standartlar giderek daha fazla kişi tarafından öğrenilmektedir. Bütün bu standartların tüm öğeleriyle kabul edilmesi sözkonusu değildir. Ancak, dolaşıma sokulan yeni kabuller onların yanında ya da karşısında olanlar tarafından popülerleştirilmektedir.

2. Popüler Kültür ve Estetik Algı

Halk kültürü kavramı bir yerde ve zamanda yaşayan insanlara özgü kültürel kabulleri akla getirmektedir. Coğrafya ve zaman bütünlüğü içindeki değerler ve semboller bütünüdür. Ortak değerler, davranışlar, yaşam tarzları belirli bir coğrafyada ve zaman diliminde ortaya çıkmışsa halkın kültürü olarak isimlendirilebilmektedir. Erdoğan'a göre; toplumların kişilik özellikleri bütünü olarak tanımlanabilecek olan kültür; bireylerin belirli bir zaman ve coğrafyada fiziksel, psikolojik ve sosyal varlıklarını üretmede "yapış ve ifade yolları" farkıdır (Erdoğan, 2005, s. 138). Sanayileşmiş toplumlarda halk kültürü sermayeye fayda üretiyorsa popüler kültür olarak varlığını sürdürmektedir.

Bununla birlikte, popüler kültür halkın ürettiği kültürdür. Egemen sermaye gücünün oluşturduğu kültür endüstrisinin üretmek halka sunduğu kültür değildir. "Kültürel ürünlerin üreticileri ve tüketicileri arasındaki farklılıkları, kültür endüstrisi ve onun alımlama ortamları arasındaki farklılıkları gündeme getirir" (Lull, 2001, s. 103). Bu tanımdan hareketle kültür endüstrisi tarafından dolaşıma sunulan ürünlerin dahi halk tarafından kendine göre yorumlandığı savı akla gelmektedir. Popüler kültür egemen kültüre karşı bir tepki alanı haline de gelebilmektedir. Kültür endüstrisi ve kitle iletişim araçlarının rolü önemlidir. Popüler kültür ürünleri medya ve kültür endüstrisi tarafından metalar haline getirilmektedir. Bu şekilde dolaşıma sokulan kültürel ürünler egemen ideolojinin de dağıtımına yardımcı olmaktadır. Popülerliği güç merkezleri ortaya çıkarmaktadır.

Kitle kültürü kavramı ise modern üretim teknolojilerinin, kentleşmenin oluşturduğu iş bölümünün, merkezi karar alma süreçlerinin ve iletişim teknolojilerinin gelişmesinin bir sonucudur. Sosyal ve duygusal boyutta birbirinden kopuk kitlelerin üretimidir. "Adorno ve Horkheimer için, modernliğin temel özellikleri tekniğin heryerdeliği ve insan ilişkilerinin ticarileşmesidir. Bireyleri, yaşamlarına bir anlam vererek barındıran aile gibi büyük toplumsal kurumlar, iş dünyasının ve rekabet ruhunun baskısıyla parçalanmıştır" (Maigret, 2011, s. 86). Kitleler, ikna ve etkiye açıktırlar.

Liberal bakış açısının bir ürünü olarak kitle kültürü demokrasinin bir gereğidir. Yükselen eğitim standartları ve gelişen üretim olanakları ile boş zamanı arttırmış, yüksek kültür ürünlerini piyasaya sürmüştür. Toplumdaki beğeni düzeyini yükseltmiştir. Aynı zamanda toplumsal beğeni düzeylerini farklılaştırmış daha karmaşık bir toplumsal yapı oluşturmuştur. Modern iletişim teknolojileri sayesinde kültür, topluma mal olmuş ve çeşitlenmiş böylece egemen yönetici sınıflara ait olmaktan çıkmıştır.

Daha eleştirel bir bakış açısıyla kitle kültürü, tekelci kapitalist bakış açısıyla meta ve imaj satışını kapsamaktadır. Pazarın ihtiyaçlarına göre biçimlenip değişmektedir. Önceden yapılmış, tasarlanmış ve tüketime sunulmuştur. "Günümüzde niteliğin nicelikle yer değiştirmesi sonucunda, üreticiler ve dağıtıcılar homojenleştirilmiştir; çoğunluğa ulaşmış kitlesel yeniden yeniden-üretim araçları yaratıcılığı ve orijinalliği ortadan kaldırmıştır" (Aydoğan, 2004, s. 15) Kitle kültürü, konu edilen durumların karmaşık olmayan biçimde ele alındığı ve sıradan bireyleri toplumsal karar alma süreçlerinin dışına iten satın alma, tüketme atma ya da satın alma, tüketme ve tekrar satın alma döngüsü içinde değerlendiren bir bakış açısı ile ilerlemektedir.

Moda, kültür ve eğlence endüstrilerini bu güç odakları arasında saymak mümkündür. Endüstriyel boyutta üretilen ürünlerin kullanılması, eğlence ve bilinç düzeyinde popüler olanın benimsenmesi ve tüketilmesi pratiğidir. Kozmetik ürünleri ve estetik alanı, bireysel estetiğe ilişkin oluşturulan normların yeni medya çağında sosyal medya ortamı aracılığıyla dolaşıma sokulması ile yeni bir boyut

kazanmıştır. Bireylerin gönüllü olarak kendilerini sergiledikleri sosyal medya kitlelere kişileri izleme ve kendilerini izletme olanağı sunmaktadır. Sosyal medyadaki kişiler kendileri ve yaşam tarzları hakkında bilgi vermektedirler (Berker, 2021, s. 70). “İnsanın en derin noktasına kadar toplumun ürünü olduğu” (Adorno ve Horkheimer, 2013, s. 63) görüşünü bağlamında bireyler popülerleştirilmiş estetik normlara uyumlu hale geldikçe toplum tarafından daha fazla kabul gördüğünü hissetmekte çoğu zaman özsayıgılarını da bu yolla güçlendirmektedir. Estetik ve güzellik kavramı moda, estetik ve kozmetik alanları ile doğuştan sahip olunabilen ve daha sonra değiştirilmesi çok güç görülen fiziki imajın değiştirilebilmesi için insanlık tarihinde belki de ilk kez bu denli güçlü olanaklar sunmuştur.

Bireylerin vücutlarına dövme yapmaları, erginlenme sembolü olarak vücutlarına modifikasyonlar uygulamaları, kendilerini sosyal kültürel ve ekonomik olarak güçlü göstermek için farklı biçimlerde giyinmeleri ya da dış görünüşlerini daha estetik gösterebilmek için makyaj yapmaları sadece modern çağa özgü bir durum değildir. Özellikle, kadın bedeninin nasıl görünmesi gerektiği üzerine kalıplar kültürel boyutta sıkça yenilenmektedir. “güzellik kadınlara farklı ölçüler ve farklı yöntemlerle, egemen bir dış baskı şeklinde dayatılmaktadır. Kadınlar diğerlerinin bakışıyla gıpta edilmeye koşullandığından genellikle en radikal uygulamalara rıza göstermektedirler” (İnceoğlu ve Kar, 2010, s. 88). Yeni medya çağında insanlığın tarihsel sürecinde oluşturduğu bu çeşit kültürel kabullerin daha hızlı bir biçimde, daha fazla insan tarafından üstelik daha farklı görünmek uğruna standartlaştırılması gözlemlenmektedir. “İnsanın ‘ötekini bakışı’na göre kendini sürekli biçimlendirmesi, bizi sürekli çalışmaya ve kendini geliştirmeye davet eder. Çünkü imge güvensizdir, zevk nesnesidir. Bütünlüklü imgenin gerçekleşmesi olasılığında zevk alırız” (İmançer ve Özel, 2006, s. 229).

Bireyler, teknolojinin bu denli gelişmediği dönemde yapmaları mümkün olmayan uygulamaları gerçekleştirerek dış görünüşleri üzerinde daha fazla değişiklik gücüne sahip olmuşlardır. Teknik ilerleme toplumsal sistemin her yönüyle yeniden üretim ile ilgilenmemektedir. Çoğu zaman teknik ilerlemelerin sonuçları ile ilgili olarak toplumsal değerlendirmeler eksiksiz olarak yapılmamıştır. Dahası teknik ilerlemeyi gerçekleştirenlerin bu gibi bir süreci önceleyerek hareket ettiğini söylemek güçtür (Habermas, 2004, s. 77). Popüler kültür ve kültür endüstrisi ile her ne kadar bireyler özgürce seçimler yaptıklarına inanarak dış görünüşlerini değiştirdiklerini düşünseler de aslında sosyal medya aracılığıyla popüler yapılan estetik normlara uygun hareket etmektedirler. “Kültür endüstrileri malzemesini hayatın tam da kendisinden alır. Ama bu ilişki şüphesiz modern medya öncesi dünyadaki gibi ‘daha sahici’ de değildir. Medya malzemesini önceden belirlenmiş kurallar ve koşullar çerçevesinde bir işlemde geçirerek yeniden-üretir” (Mutlu, 2005, s. 317). Yaşanan durumun kültür endüstrisi ile bağlantısını, sermayenin teknolojiyi kullanarak ürettiği mal ve hizmetlerin popülerleştirilerek tüketime sunulması için sosyal medyanın kullanımında gözlemlemek mümkündür.

3. Bireysel Estetik Algularının Kabul Edilmesinde Oluşturulan Suskunluk Sarmalı

Toplumun genelinin benimsediği estetik değerlerinin en az biçimde eleştirilmesi, onlara ilişkin kabulün ve onaylamanın sağlanması sürecinde; temelde siyasal alandaki fikirlerin dolaşımına ilişkin bir mekanizma olan suskunluk sarmalı modelinden yararlanmak mümkündür. Elisabeth Noelle-Neumann’ın suskunluk sarmalı modeli popüler beğenilerin oluşturulup yayılması ve kabul edilmesindeki süreci açıklayabilecektir. Model, “kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerinde güçlü etkileri olduğunu, ancak bu etkilerin araştırma kısıtlamaları yüzünden geçmişte kestirilemediğini öne sürer” (Tekinalp ve Uzun, 2009, s. 132). Toplumsal düzeyde bir kişinin sahip olduğu fikirlerin toplumun genel – geçer görüşlerinden farklı ise bireyin fikrini belirtmekten kaçınması suskunluk sarmalı olarak bilinmektedir. Bireyin fikri genel olarak kabul görmeye başlarsa birey de düşüncesini yüksek sesle dile getirmeye başlamaktadır.

Bu kuramın dört temel faktörüne göre;

- Bazı bireyler ne olursa olsun düşüncelerini dile getirmekten kaçınmaz,

- Bazıları fikirlerini kitle iletişim araçlarının katkısıyla değiştirirler,
- Bazı bireyler toplumdan dışlanmamak için görüşlerini dile getirmezler,
- Herkesin kendine özgü düşüncesi olabileceği düşüncesiyle ne olursa olsun fikrini açıkça dile getirenler bulunmaktadır (Wikipedia, 2022).

İnternet ortamı ve sosyal platformlar konvansiyonel medyadan ayrılan özelliklere sahiptir. Bu bağlamda “internet’in farklı bir değerlendirmeye tabi tutulması gereken asıl yönü, hem bireysel iletişime olanak sağlaması hem de kitle iletişiminde giderek ağırlık kazanan yönüdür” (Turan, 2009, s. 352). Sosyal medya, suskunluk sarmalının dört temel faktörüne uygun bir zemin sunmaktadır. Öncelikle bireysel estetik algısına ilişkin olumlu ya da olumsuz görüşlerin savunulduğu hesapların ortaya çıkmasına imkân vermektedir. Bireyler, oluşturdukları hesaplar üzerinde estetik uygulamalara ilişkin hesaplar oluşturabilmektedir. Oluşturulan hesaplar aracılığıyla belirli fiziksel özelliklerin daha “estetik” olduğu görüşü dolaşıma sokulabilmektedir. Estetik algılara ilişkin görüşlerin olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirildiği hesaplar da bulunmaktadır. Sosyal medyanın sağladığı anonim görüş bildirme imkânı sayesinde bireyler sorumluluk taşımaksızın görüşlerini açıkça ifade edebilmektedir. Ancak, savunulan görüşle ilgili popüler olma şansı, daha fazla takipçi elde edebilme düşüncesi ve buna bağlı olarak gelir ve saygınlık elde etme çabası anonim görüş belirtmek yerine bilinen kullanıcı hesabı ve profiller oluşturma düşüncesinin daha fazla kabul görmesini sağlamıştır. Hesapların önem kazanması popüler kabullere ilişkin görüşlerin genel toplumsal eğilimden uzaklaşmaması için yorum yapılmaktan kaçınılmasını beraberinde getirmiştir. Sosyal medyada her ne koşulda olursa olsun farklı hesap adlarını kullanarak egemen kabullerin karşısında yer alan kişiler de bulunmaktadır. Bu tip hesapların güvenilirliği ise sıkça sorgulanmaktadır. Bireysel estetik algılarla ilgili görüşleri olmakla birlikte sosyal medya üzerinde gördükleri ve yapılan yorumlarla tutumlarını değiştirenler de olabilecektir.

2. YÖNTEM

Çalışma kapsamında instagram platformu üzerinde bulunan estetik ve kozmetik temalı beş hesap metinsel çözümleme tekniği ile analiz edilmiştir. Rastlantısal olarak tespit edilen hesaplarda yer alan görseller ve metinler estetik kabullere ilişkin getirdikleri yorumlar bağlamında değerlendirilmiştir. Hesap içeriklerinde yer alan popüler kültür bağlamında kitle tüketiminin sağlanması için oluşturulan kodlar çözümlemede vurgulanmıştır.

3. BULGULAR

Çalışma kapsamında instagram platformu üzerinde bulunan estetik ve kozmetik temalı beş hesap metinsel çözümleme tekniği ile analiz edilmiştir. Instagram platformu üzerindeki hesaplarda genel olarak; kaş laminasyonu, jel tırnak, kirpik lifting, G5 masajı, burun estetiği, dudak dolgusu ve yanak dolgusu gibi yaygın olarak kullanılan kozmetik ve estetik uygulamaların tanıtımının yapıldığı gözlemlenmiştir. Yapılan operasyonların gerekliliği, fiyatlarındaki uygunluk, steril bir ortamda uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmeleri, bireylere mutluluk ve güven vermeleri görsellerde ve metinlerde vurgulanan bir unsurdur. Kitle kültürünün temel özellikleri bağlamında karmaşık operasyonların dahi kolay anlaşılacak biçimde sunulduğu görsellerde gözlemlenmiştir.

Şekil 1. Instagram aracılığıyla cilde kozmetik işlem sunumu

Bir numaralı görselde, cilde yapılan işlem sonrası parlak ve canlı bir görünüm elde edildiği yanyana yerleştirme tekniğiyle etkili bir biçimde gösterilmektedir. Fotoğrafların amatör cihazlarla çekilmesi görsel mesajın doğruluğunun vurgulanması açısından önemlidir. Böylece, görsellerde foto manipülasyon ya da düzeltme teknikleri kullanılmaksızın doğal görüntünün sunulduğu bilgisi verilmekte dürüstlük algısı oluşturulmaktadır. Sağlıklı bir cildin parlak ve ışıltılı görünmesi gerektiği kültürel kabulü görselin üretiminde kullanılmıştır.

Şekil 2. Instagram aracılığıyla güzellik ve estetik işletmesi sunumu

Popüler kültür ürünleri kolayca algılanmalı ve rahatça tüketilebilmelidir. Tüm müşterilere standart olarak sunulan kitlesel hizmetlerin uygun fiyat ile sunumu firmanın tercih edilirliliği ve rekabeti açısından en önemli kriterlerdendir. Şekil 2’de ürün ve fiyat vurgusu dikkat çekicidir. Yapılan işlemlerin öncesinde ve sonrasındaki durumun görselde sunulması tüketicinin elde edeceği sonucun sergilenmesi açısından önemlidir.

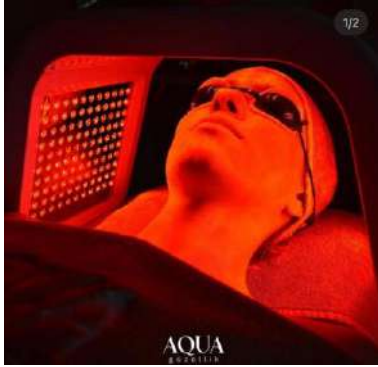
Şekil 3. Instagram aracılığıyla tırnak laminasyonu işlemi sunumu

Şekil 3’te sunulan tırnak laminasyonu ile elde edilen sonucun parlak ve canlı renklerle bezenmiş bir tırnak olacağı görselde sade ve net bir biçimde gösterilmektedir.

Şekil 4. Instagram aracılığıyla cilt bakımı sunumu

Şekil 4’te güzellik merkezinde yapılan operasyonların steril bir ortamda teknolojik araç gereçlerle yapıldığı uzmanlık istediği bilgisi işlenmektedir. Maske ve eldiven kullanımı, tıbbi renklerdeki önlükleri giyen personelin sergilenmesi güzellik merkezinde yapılan işlemlerin herkes tarafından yapılamayacağı özel bir tıbbi bilgi gerektirdiği vurgusunu yapmaktadır. Ürünlerin farklılaştırılması, kişiye özgü titiz hizmetin verildiği izleniminin oluşturulması kapitalist sistemde ve kitle kültürü ürünlerinin sunumunda sıkça kullanılan satış tekniklerindedir.

Şekil 5. Instagram aracılığıyla cilt bakımının teknolojik sunumu

Şeki 5’te sunulan görsel ise cilt bakım işleminin teknolojik araçlar kullanılarak yapıldığı iletisini göndermektedir. Kullanılan kırmızı renk uygulanan tekniğin uzmanlık gerektirdiğini, modelin üzerindeki bone ve gözlük ise işlemler sırasında bireylerin sağlığına gösterilen hassasiyeti vurgular niteliktedir.

Şekil 6. Instagram aracılığıyla kozmetik işlem ücretlendirmesi promosyonu sunumu

Şekil 6’da fiyat bilgisi vurgulanmaktadır. Güzellik operasyonları ve kozmetik işlemler kişiye kendisini özel hissettiren uygulamalardır. Bu fikrin işlenmesi önemlidir. Ancak, yine de herkesin rahatça erişebildiği ürünler olduğu düşüncesinin işlenmesi kitle kültürü ürünlerinin genelinin pazarlanmasında kullanılan uygun fiyat ve indirim unsurlarının vurgulanmasıyla sağlanmaktadır.

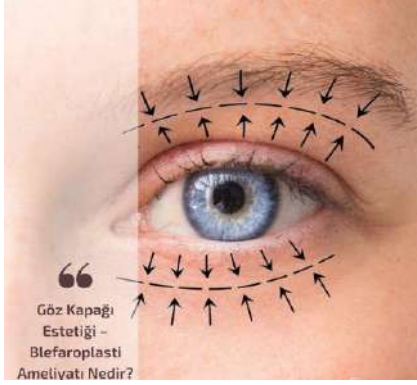
Şekil 7. Instagram aracılığıyla kalıcı makyaj işlemi sunumu

Şekil 7’de kitle kültürü ürünlerinin birer ihtiyaç olduğu düşüncesinin vurgulandığı bir görsel dikkat çekmektedir. “Her gün makyaj derdine son!” sloganıyla hazırlanan görselde makyajın her gün yapılması gerektiği popüler kabulü işlenmektedir. Günlük makyaj yapmanın zor ve zaman alıcı doğasından sıyrılmak için kalıcı makyaj çözümü sunulmaktadır.

Şekil 8. Instagram aracılığıyla erkek cilt bakımının medikal vurgusu ile sunumu

Şekil 8’de kozmetik sektörünün son yıllarda daha fazla ürün önerdiği erkek tüketicilere çözüm önerilmektedir. Görseldeki bakımlı erkek imajına ucuza ulaşılabilen medikal bir bakımla erişilebilmektedir.

Şekil 9. Instagram aracılığıyla göz kapağı estetiğinin sunumu

Şekil 9’da estetik cerrahiye ilişkin bir sunumun yapıldığı görülmektedir. “Göz kapağı estetiği Blefaroplasti ameliyatı nedir?” başlığıyla sunulan işlemin adeta sonucu gösterilir niteliktedir. Gerçekte zahmetli tıbbi işlemler olan estetik operasyonların ilk anda vücudta oluşturacağı hiçbir duruma vurgu yapılmamıştır. Görseldeki kadın gözü ise sağlıklı gözükürken, genel standartlarda olumsuz olarak algılanmayacak bir görüntüye sahiptir. Görselde yer alan ok çizimleri ise başlangıçta estetik olarak algılanan bir gözün dahi sahip olması gereken estetik normlar olduğu düşüncesini dolaşıma sokmaktadır.

4. SONUÇ

Popüler kültür, gündelik hayatla ilgili düşünce ve davranışların, toplumsal değerlerin dolaşıma sokulduğu bir alan olarak bireylerin dış görünüşleri ile ilgili estetik kabulleri de oluşturmaktadır. Kitle kültürü kavramı ile değerlendirildiğinde standartlaştırılmış pratiklerin ve değerlerin sunumu sanayi toplumu içinde rastlanılan bir durumdur. Bireylerin dış görünüşleri ile ilgili estetik normların oluşturulması ve dolaşıma sokulmasında tüm kitle kültürü ürünlerinde olduğu gibi medyanın ve çağımızda sosyal medyanın rolü önemlidir. Sosyal medya aracılığıyla bireylerin nasıl görünmesi gerektiği üzerine kabuller oluşturulmakta ve bu kabullerin karşı çıkılmayacak şekilde geniş kitleler tarafından benimsenmesi sağlanmaktadır. Bireyler estetik ve kozmetik açısından tarihin hiçbir döneminde görülmemiş olanaklarla bedenlerini toplumunun genel estetik normlarına uygun hale getirme olanağına kavuşmuşlardır. Kapitalist kitle toplumundaki tüm mal ve hizmetlerin sunumunda olduğu gibi kozmetik ve estetik alandaki çözümlerin de sosyal medya aracılığıyla tanıtımının yapılması instagram üzerindeki kişisel bakım ve güzellik temalı hesapların oluşturulmasına neden olmaktadır. Teknolojik çalışmalar ile geliştirilen çözümler sermaye aracılığıyla üretilmekte, sosyal medya aracılığıyla birer yaşam tarzı olarak sunulmakta, bunlar etrafında estetik kabuller oluşturulmakta ve bireylerin tüketimi sağlanmaktadır. Bu ürünlerin birer ihtiyaç olduğu vurgusu sıkça yapılmaktadır. Teknolojik olarak geliştirilen tekniklerin insan vücudunu egemen bakış açısına göre daha estetik göstermek için kullanıldığı vurgusu kozmetik ve estetik temalı instagram hesaplarının ortak karakteristiğidir. Geliştirilen teknikler, teknolojik merkezlerin geliştirdiği çözümlerin sosyal medya platformları aracılığıyla popüler yapılarak bireysel düzeyde talep yaratılması ile kitleselleştirilmektedir.

5. KAYNAKLAR

Adorno, T. W., ve Horkheimer, M. (2013). Teori ve Pratik Üzerine Bir Tartışma. (O. Kılıç, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Aydoğan, F. (2004). Medya ve Popüler Kültür Üzerine Yazılar. İstanbul: Mediacat Yayınları.

- Berker, D. Y. (2021). Yükselen Dikizleme Kültürü ve Gönüllü Gözetim Alanı: Sosyal Medya. İ. H. Yaşar (Dü.) içinde, Dijitalleşme Ekseninde İletişim, Kültür ve Medya (s. 67-86). Konya: Literatürk Academia.
- Erdoğan, İ. (2005). İletişimi Anlamak. Ankara: Erk.
- Habermas, J. (2004). İdeoloji Olarak Teknik ve Bilim. (M. Tüzel, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İmançer, D., ve Özel, Z. (2006). Psikanalitik Açından Fotoğrafik görüntüde Toplumsal Cinsiyetin Sunumu. D. İmançer (Dü.) içinde, Medya ve Kadın (s. 225-235). Ankara: Ebabil Yayınları.
- İnceoğlu, Y., ve Kar, A. (2010). Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lull, J. (2001). Medya İletişim Kültür. (N. Güngör, Çev.) Ankara: Vadi Yayınları.
- Maigret, E. (2011). Medya İletişim Sosyolojisi. (H. Yücel, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mutlu, E. (2005). Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2019). Estetik. Ağustos 24, 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr> adresinden alındı
- Tekinalp, Ş., ve Uzun, R. (2009). İletişim Araştırmaları ve Kuramları. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Turan, G. (2009). Gerçek(siz)liğimizde Sarıldığımız Serap: İnternet. B. Dağtaş, & E. Dağtaş (Dü) içinde, Medya, tüketim Kültürü ve Yaşam Tarzları (s. 337-363). Ankara: Ütopya Yayınları.
- Wikipedia. (2022, Nisan 28). Suskunluk Sarmalı. (Wikimedia) Ağustos 25, 2022 tarihinde Vikipedi Özgür Ansiklopedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Suskunluk_sarmalı adresinden alındı.

**TÜRKÇE YENİ ÇAĞIN YENİ MESLEKLERİ: SOSYAL MEDYA
UZMANLIĞI/YÖNETİCİLİĞİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**
**NEW PROFESSIONS OF THE NEW AGE: AN EVALUATION ON SOCIAL MEDIA
MANAGEMENT**

Zuhal AKMEŞE¹, Özcan DEMİR²

**¹Doç.Dr., Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim
Bilimleri ABD,**

ORCID:0000-0003-3805-8649

**² Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, İletişim
Bilimleri ABD**

ORCID: 0000-0001-9273-7672

Medya ile dans etmek onun diline ve biçimine uyum sağlamayı gerektirir.

Manuel Castells

Özet

Son yıllarda teknolojinin akıl almaz bir hızla gelişmesi ve internetin sosyal hayatın ayrılmaz parçalarından biri haline gelmesiyle birlikte bütün alanlarda ciddi değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşümlerden etkilenen alanlardan biri de profesyonel iş alanlarıdır. Yeni medyanın merkezde konumlandığı günümüzde internet tabanlı iş ve işleyiş yeni meslek alanlarını ortaya çıkarmıştır. İnternet ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması eğitim alanında yeni medya ve sosyal medya kavramlarının yer aldığı programların ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Dijitalleşmenin etkisiyle eğitim kurumları ön lisans, lisans ve lisansüstü programlarının müfredatına yeni medya, internet ve sosyal medyaya yönelik dersler dahil ederek uzmanlık alanlarını yeni çağın gereklerine uygun bir biçimde dizayn etmektedir. Hatta son dönemlerde bu meslek gruplarına yönelik özel kursların dışında üniversitelerde de ilgili programların açıldığı görülmektedir. Sosyal medya yöneticiliği bölümü son dönemlerde bu kapsamda açılan ön lisans programlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, dijitalleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni meslekler bağlamında sosyal medya uzmanlığı alanıyla ilgili eğitim programlarını değerlendirmektir.

Anahtar kelimeler: Dijitalleşme, sosyal medya yöneticiliği, yeni meslekler, sosyal medya uzmanlığı

Abstract

In recent years, with the rapid development of technology and the internet becoming an integral part of social life, serious changes and transformations have been experienced in all areas. One of the areas affected by these changes and transformations is the professional business areas. In today's world, where the new media is at the center, internet-based business and operation has revealed new professions. The widespread use of the Internet and social media has brought about the emergence of programs in the field of education that include the concepts of new media and social media. Educational institutions are designing their fields of specialization in accordance with the requirements of the new age by including new media, internet and social media courses in the curriculum of associate, undergraduate and graduate programs with the effect of digitalization. In

fact, in recent years, apart from the special courses for these occupational groups, it is seen that related departments have been opened in the education programs of universities. Social media management department is one of the associate degree programs opened in this context recently. The aim of this study is to focus on the new professions that emerged with digitalization and to make an evaluation about the social media expertise/management profession and the training programs that emerged with the effect of new media.

Keywords: Digitalization, social media management, new professions, social media expertise

1. GİRİŞ

Günümüzde teknoloji dünyasında yaşanan gelişmeler, son dönemlerde teknolojik gelişmelerin katlanarak artması ve yeni medya kavramının toplumsal yaşamın rutinleri arasına girmesi toplumsalın bütün alanlarında değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşması ve mobil cihazların kullanımının artması başta iletişim alanı olmak üzere bütün alanların iş ve işleyişinde değişiklikler yaratmış, ilişki ve iletişim biçimlerinde teknoloji tabanlı formların ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sosyal medya olarak ifade edilen dijital platformların yoğun bir biçimde kullanılmaya başlanması, uluslararası ölçekte kullanıcı sayısının katlanarak artması kurum ve kuruluşların bu platformlara yönelmesinde belirleyici olmuş ve bu platformlara adapte olma ihtiyacını doğurmuştur. İnternet, mobil cihaz kullanımı ve sosyal medya platformlarının kullanıcı sayısı ile ilgili verilere bakıldığında dünya genelinde hızlı bir büyümenin gerçekleştiği ve bu büyümenin devam ettiği gözlenmektedir. We Are Social ve Hootsuite ortaklığında Ocak 2022 de yayınlanan Dijital 2022 Küresel Genel Bakış Raporu'na ait veriler incelendiğinde 7,91 milyar olan dünya nüfusu içinde 5,31 milyar benzersiz mobil kullanıcı, 4,95 milyar internet kullanıcısı ve 4,62 milyar aktif sosyal medya kullanıcısının olduğu görülmektedir. Aynı raporun Türkiye ile ilgili verileri incelendiğinde ise, 85,30 milyonluk nüfusa sahip ülkede toplam 69,95 milyon internet kullanıcısı olduğu bu sayının toplam nüfusun %82'sine tekabül ettiği görülmektedir. Türkiye'nin sosyal medya kullanım istatistiklerine bakıldığında ise 68,90 milyon sosyal medya kullanıcısının olduğu (nüfusun %80,8'i) bu kullanıcıların günlük ortalama 2 saat 59 dakika süreyi sosyal medya platformlarında geçirdiği görülmektedir. (Dijital 2022 Küresel Genel Bakış Raporu, 2022). Rakamlar dijitalleşmenin boyutları ve sosyal medya platformlarının kullanımı hakkında fikir verici niteliktedir

Dijital ağlarla kuşatıldığımız günümüz dünyasında özellikle iletişim ve halkla ilişkiler alanında sosyal medya platformları önemli bir işlev görmekte, ilgili platformlar bir anlamda kişi, kurum veya mal ve hizmet üreten kuruluşların görünen yüzü olarak değerlendirilmektedir. Kamu ve özel kuruluşlar bu platformların işlevselliği karşısında dijital platformlardaki yerini alma noktasında gerekli çalışmaları her geçen gün bir adım öteye taşımaktadır. Günümüzde bütün kurum ve kuruluşlar, marka ve ürünler dijital platformlarda varlık göstermekte kurumsal kimliklerini bu alana taşımaktadır. İlgili kurum ve kuruluşlara ait web sayfaları bilgisayar, tablet ve mobil cihaz uyumlu tasarımlarla kullanıcıların hizmetine sunulmakta, sosyal medya platformları olarak tanımlanan mecralarda da (facebook, twitter, Instagram, youtube, linkedIn vd.) resmi hesaplar aracılığıyla hedef kitleye ulaşma noktasında çalışmalar sürdürmektedirler. Kurum ve kuruluşlar hedef kitlelerine ulaşabilmek, hedef kitleyi kendi politikası doğrultusunda bilgilendirmek, tanıtım çalışmalarını gerçekleştirmek, kurum, marka, itibar ve imajını güçlendirmek için bu platformları kullanmaktadır (Akmeşe, 2020:173-174).

Teknolojik alandaki gelişmeler ve sosyal medyanın bütün alanlarda etkin bir platform olarak kullanılması ve yeni medyanın merkezi bir konuma geldiği günümüzde internet tabanlı iş ve işleyiş yeni meslek alanlarını da ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda dijitalleşmeyle birlikte ön plana çıkan yeni çağın mesleklerini birkaç farklı kategoride değerlendirmek mümkündür. Birincisi bu platformların sağladığı avantajlardan yararlanarak kazanç elde edilmesi sonucu ortaya çıkan meslekler, ikincisi ise bu alanda yapılan çalışmaların koordine edilmesi ve yönetilmesi için ortaya çıkan uzman ihtiyacı olarak ifade edilebilir. Bu iki kategori dışında bir de geleceğin mesleği olarak değerlendirilen ve

tamamen teknolojik gelişmelerin mesleki alanlara entegrasyonu ile ortaya çıkan meslek guruplarıdır. Youtube, Instagram, facebook gibi sosyal medya platformlarında içerik üreterek takipçi sayısı belli bir rakamın üstüne çıkan kişi ve/veya hesapların yaptığı paylaşımların izlenmesi vb. veriler sonucunda marka, ürün ve hizmet veren kuruluşlar tarafından dijital platformlarda reklam alınması sonucu bir kazanç elde etmeleri ilk kategoride değerlendirilebilir. Nitekim günümüzde küresel ölçekte fenomen, influencer, youtuber, blogger gibi mesleklerin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bunun dışında ayrıca bu sosyal medya platformlarında oluşturdukları sanal profiller aracılığıyla satış yapan kişi ve oluşumlarda bulunmaktadır. Ayrıca hemen hemen bütün markaların, ürün ve hizmet üreten kurum ve kuruluşların bu platformlarda online satış yapan dijital mağazaları da bulunmaktadır. Bütün bu iş ve işlemlerin yapılmasında hizmet verecek profesyonel uzman ihtiyacı sonucunda ise sosyal medya uzmanlığı, sosyal medya yöneticiliği, dijital içerik üretimi, dijital halkla ilişkiler uzmanı vb. meslekleri de ikinci kategoride değerlendirmek mümkündür. Üçüncü kategoride ise dijitalleşmenin bütün alanlarda etkili olması sonucu farklı bilim alanlarında ortaya çıkan ve geleceğin meslekleri olarak tanımlanan yapay zekâ mühendisliği, drone pilotluğu, yazılım ve robotik kodlama, e- ticaret uzmanlığı, e- spor koçluğu, blockchain uzmanlığı, dijital içerik üreticiliği vb. mesleklerdir. İlgili meslek gurupları ile ilgili gerek yüz yüze gerekse online platformlar aracılığıyla birçok sertifika programı, kurs vb. eğitimlerin varlığı dikkat çekmektedir (udemy, ienstitüsü vd.) Ayrıca eğitim alanında da ön lisans, lisans ve lisansüstü programların müfredatlarına teknoloji ve uzmanlık alanlarını entegre eden dersler dahil ettiği, hatta son dönemlerde bu meslek guruplarına yönelik özel kursların dışında üniversitelerde de ilgili programların açıldığı görülmektedir. Sosyal medya yöneticiliği bölümü son dönemlerde bu kapsamda açılan ön lisans programlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı, dijitalleşme ile birlikte ortaya çıkan yeni meslekler bağlamında sosyal medya uzmanlığı alanıyla ilgili eğitim programlarını değerlendirmektir.

1.1. Yeni Çağın Trendi Sosyal Medya Platformları ve Özellikleri

Dijitalleşme ile hayatımıza dahil olan sosyal ağları, en basit haliyle kullanıcıların birbiriyle ve kitlelerle bağlantı kurmasına, içerik paylaşmasına olanak tanıyan platformlar olarak tanımlamak mümkündür. Sosyal medya platformları kullanıcıların bilgi, düşünce ve ilgilerine yönelik paylaşım olanağı sağlayan, kaynak ve alıcı arasında karşılıklı etkileşim yaratan çevrimiçi araçlar ve web siteleri için kullanılmaktadır (Sayımer, 2008:123). Sosyal medya platformlarının iletişim kurma sürecinde etkileşime olanak sunması, zaman ve mekan engelini ortadan kaldırması ve kolay erişilebilirlik özelliği bu ağların yaygınlaşması ve kullanıcı sayısının her geçen gün artış göstermesinde etkili olmaktadır. Günümüzde en çok bilinen ve en popüler olan sosyal medya platformları facebook, Instagram, Twitter, youtube ve Tiktok olarak değerlendirilebilir. Sosyal medya platformlarının ortak özelliklerine baktığımızda ses, yazı, fotoğraf, hareketli görüntü, video ve müzik paylaşımının yapılmasına olanak sunan platformlar olduğu görülmektedir. Kullanıcılar ilgi alanları, uzmanlık alanları, tercih ve beğenileri, amaç ve ortak çıkarları doğrultusunda uygun gördükleri platformları tercih ederler. Kullanıcıların bu platformları kullanım amaçlarını ise genellikle arkadaşlık kurma, bilgi edinme, sosyal çevre oluşturma, bir konu ile ilgili görüş beyan etme, beğendiği ünlüleri takip etme, marka ve ürünleri takip etme, e- alışveriş şeklinde ifade etmek olanaklıdır. Kurum ve kuruluşlar ise mal ve hizmet tanıtımı yapmak, imaj oluşturmak, hedef kitleyi bilgilendirmek, halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetlerini sürdürmek, reklam ve pazarlama amaçları doğrultusunda bu platformları kullanmaktadır. Sosyal medya platformlarını diğer kitle iletişim araçlarından ayıran en belirleyici özellikleri ise interaktif iletişimi olanaklı kılması, kullanıcılarına birer içerik üreticisi ve kaynak olarak faaliyet gösterebilmesini olanaklı kılması, kendi içeriklerini yaratabilme, belli bir konu ile ilgili yorum yapabilme ve düşüncelerini kitlelerle paylaşabilme özgürlüğünü sunmasıdır. İlgili mecralarda ses, yazı, fotoğraf ve hareketli görüntü gibi veri paylaşımının mümkün olması (Scott, 2010:38), bu platformlara olan ilgiyi arttırmakta ve aynı zamanda sosyal medya kullanıcılarını pasif bir alıcıdan içerik üreten aktif bir kaynağa dönüştürmektedir.

We Are Social 'in Ocak 2022 Türkiye raporu incelendiğinde Türkiye'de sosyal medya kullanıcılarının genellikle iletişim kurmak ve bilgi edinmek amacıyla bu ağları kullandıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Türkiye'de sosyal medya platformlarının kullanım oranlarına bakıldığında ise ilk sırada %93,2 ile en çok kullanılan ağın WhatsApp olduğu, WhatsApp'ı %92,5 ile Instagram'ın takip ettiği görülmektedir. Sıralama %78,1 Facebook, %69,6 Twitter, %54,3 Facebook Messenger, %53,7 Telegram, %47,6 TikTok, %40,7 Pinterest, %37,2 Snapchat, %28,2 LinkedIn, %26,2 Skype, %20,4 İmessage, %20,1 Discord şeklinde devam etmektedir (Dijital 2022 Küresel Genel Bakış Raporu, 2022).

1.2. Yeni Medya ve Eğitim

Toplumsal alanda birçok yenilik getiren ve aynı zamanda değişim ve dönüşümü olanaklı kılan İnternet ve internet tabanlı platformların hayata dahil olması bütün alanları etkilediği gibi eğitim alanında da etkili olmuştur. Bilgisayar ve internet teknolojisinin eğitim alanında kullanılmaya başlanması ilköğretimden lisansüstü programlara kadar Temel Bilgi Teknolojileri dersinin müfredatlara eklenmesi, ilerleyen süreçlerde ilgili eğitim alanlarına ait konuların yeni medya ile ilişkilendirilerek müfredatlara dahil edilmesiyle devam etmiştir. Meslek liselerinde Bilişim Teknolojileri, Bilgisayar ve Bilişim adı altında bölümler açılmış, eğitimin bütün kademelerinde de alanla ilgili teknolojik gelişmeler müfredat dersleri içerisine dahil edilmiştir. Sosyal medya kavramının gündelik rutinler içerisine girmesi sosyal ağların yaygın kullanımı sonucunda ise sosyal ağların etkin bir biçimde kullanımına yönelik eğitimlerle ilgili programlar oluşturulmaya başlamıştır. Birçok özel kurs, kurum ve kuruluş yeni medya eğitimi, web ve grafik tasarımı, dijital halkla ilişkiler, dijital içerik üretimi, dijital içerik yönetimi, sosyal medya yönetimi, sosyal medya uzmanlığı, sosyal medya yöneticiliği, e-ticaret uzmanlığı, e-pazarlama, e-satış vb. adlarla sertifika programlarıyla bu eğitimleri vermeye başlamıştır (bkz. Udemy, İstanbul İşletme Enstitüsü, Boğaziçi Enstitüsü vd.). İlgili kursların rağbet görmesi hem yeni bir kazanç alanı oluşturmuş, hem de bu alanda uzmanlaşma ihtiyacının varlığını somutlaştırmıştır. Bu ihtiyaç yükseköğrenim kurumlarında da karşılığını bulmuş ve üniversitelerin sürekli eğitim merkezlerinde açılan yeni medya ve sosyal medya içerikli sertifika programları, ardından yeni medya ile ilgili lisans ve lisansüstü programlarla devam etmiştir.

Yükseköğrenim Program Atlası portalında önlisans ve lisans düzeyinde yeni medya ve sosyal medya ile ilgili arama yapıldığında, önlisans düzeyinde medya ve iletişim, sosyal medya yöneticiliği, yeni medya ve gazetecilik, lisans düzeyinde ise medya ve görsel sanatlar, medya ve iletişim, sinema ve dijital medya, yeni medya ve iletişim lisans programlarının olduğu gözlenmektedir (YökAtlas, 2022). Genel olarak yeni medyanın eğitim programları içerisindeki yerini aldığını ifade etmek mümkündür.

2. Yeni Çağın Yeni Meslekleri ve Sosyal Medya Yöneticiliği

İnternet ve bilgisayar teknolojilerinin toplumsal hayata dahil olması ve kullanımının gittikçe yoğunlaşması, çağa uygun yeni meslekleri ve bu mesleklerde ihtiyaç duyulan uzman ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Sosyal medya platformlarının kişi, marka, kurum ve kuruluşlar tarafından kullanılması ve bu platformlarda gerçekleşen etkileşim sosyal medya platformlarının bilinçli, etkin ve işlevsel bir biçimde kullanılmasını gerekli kılmıştır. Dijital platformda varlık gösteren kurum ve kuruluşlar için bu ağlar kendi faaliyetlerini hedef kitlelerle paylaştıkları, reklam ve tanıtımlarını yaptıkları, imaj ve itibar yönetimini gerçekleştirdikleri mecralardır. Bu nedenle ilgili ağların etkin ve işlevsel bir biçimde kullanılması önem arz etmektedir. Bu ihtiyacın ortaya çıkması sonucunda gerek kamu gerekse özel kuruluşların personel yapılanmalarında sosyal medya yönetimi için pozisyonlar oluşturulmaya başlandı ve sosyal medya uzmanlığı yeni dijital çağın ihtiyaçları doğrultusunda bir meslek olarak profesyonel meslek alanları arasındaki yerini aldı.

Sosyal medya uzmanlığı ve yöneticiliği ile ilgili sertifika ve eğitim programlarının içeriği incelendiğinde, programın dijital ve sosyal medya yönetimi bağlamında pazarlama, marka yönetimi, sosyal medya stratejileri, kurumsal iletişim yönetimi, medya planlama, e-ticaret, e-pazarlama, dijital

içerik üretimi ve yönetimi, kullanıcı arayüzü ve tasarımı, sosyal medya ağları, sosyal medya ve halkla ilişkiler, online imaj ve itibar yönetimi, online reklam, mobil pazarlama vb. konuların eğitim programına dahil edildiği gözlenmektedir (Boğaziçi Enstitüsü, İİEnstitüsü, İTÜ sürekli eğitim merkezi vd., 2022). Özel kurslar, üniversitelerin sürekli eğitim merkezleri ve özel eğitim merkezlerinin eğitimleri dışında Sosyal Medya Yöneticiliği ön lisans programı Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi tarafından açılmıştır.

Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal medya yöneticiliği programının amacını “Sosyal Medya Yöneticiliği Önlisans Programının amacı, sosyal medya içerik üretimi ve profil/sayfa yönetimi alanlarında ihtiyaç duyulan nitelikli insan kaynağını yetiştirmektir. Ayrıca sosyal medya/yeni medya alanlarında halen çalışmakta olan personelin etkinlik ve verimliliklerini artıracak şekilde donatılmalarını sağlamak amaçlanmaktadır” (Anadolu Üniversitesi, 2022) şeklinde tanımlamıştır. Ön lisans programında yer alan dersler incelendiğinde ise, medya ve iletişim, sosyal medyaya giriş, dijital medya ve tüketici, marka ve yönetimi, dijital çağda reklam, sosyal medya platformları, dijital medya ve propaganda, dijital yayıncılık, sosyal medya araçları, dijital tasarım, sosyal medya ve siyasal iletişim, sosyal medya ve kurumsal iletişim, sosyal medya ve halkla ilişkiler (Anadolu Üniversitesi, 2022) adıyla derslerin yer aldığı görülmektedir. Derslerin içerikleri incelendiğinde sosyal medya kullanımı ve sosyal medya içerik üretimi için gerekli kuramsal, stratejik ve teknik bilginin verilmesine yönelik bir eğitim planlaması yapıldığını ifade etmek olanaklıdır. Programda ayrıca sosyal medyanın siyasal iletişim, kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler alanlarındaki kullanımına ilişkin derslerin yer aldığı da görülmektedir. Sosyal medya yönetimi günümüzde bütün alanlarda etkin olarak kullanılan uzman ihtiyacı bulunan bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bütün kamu ve özel kuruluşların sosyal medya platformlarında kurumsal profilleri bulunmaktadır. İlgili kurum ve kuruluşlar hedef kitlesi ile etkin ve hızlı iletişim kurmak, çalışmalarını kitlelere duyurmak için bu platformları kullanmaktadır.

Sosyal medya uzmanı veya yöneticisini kısaca, sosyal ağların özelliklerini ve inceliklerini bilen, ilgili platformları aktif ve etkin kullanım becerisine sahip, etkili stratejiler oluşturabilen temsil ettiği kişi, kurum veya kuruluşu dijital platformlarda koordine eden ve bu platformlardaki performansı analiz ederek geribildirimler doğrultusunda yaratıcı stratejileri geliştirebilen kişi olarak tanımlamak mümkündür. Sosyal medya yöneticisinin tüm sosyal ağları etkili bir biçimde kullanabilme, kurumun hedef kitlesine ulaşması noktasında yaratıcı stratejiler geliştirebilme, kurumun amaç ve hedeflerine ulaşması noktasında uygun içerik üretimini yapabilme kapasitesine sahip olması önem arz etmektedir.

3. SONUÇ

İnternet kullanımının yaygınlaşması, sosyal medya platformlarının yaygın bir biçimde kullanılmasıyla birlikte internetin sosyal hayatın önemli bileşenlerinden biri haline gelmesi, mobil cihaz ve bu cihazlara uyumlu uygulamaların geliştirilmesi, kişilerarası ve kurumlar arası ilişki ve iletişim biçimlerinde de farklı formlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Sosyal medya platformlarının yaygınlaşması ve kullanıcı sayısının gün geçtikçe artması, bu platformların geniş kitlelere ulaşma potansiyeli, zaman ve mekân engelini ortadan kalkması ve bu ağların iletişim kurma biçimlerindeki kolaylaştırıcı etkisi yeni medya mecralarının bütün alanlar için işlevsel bir platform olarak görülmesinde belirleyici olmuştur. Bu nedenlerden dolayı kurum ve kuruluşlar için bu platformlarda yer almak bir anlamda zorunlu bir hal almıştır. Siyasal kampanyalardan ürün ve hizmet tanıtımına, e- ticaretten kurumsal işlemlere, bankacılık işlemlerinden sanal alışverişe, kültür sanat faaliyetlerinden kamu kurum ve kuruluşlarında yapılacak resmi iş işlemlere kadar hemen hemen sosyal hayatımızda yaptığımız birçok iş ve işlemleri basit bir mobil cihaz ve internet bağlantısı aracılığıyla online gerçekleştirme olanağı sunan dijital platformlar günümüzde en etkili mecralardan biri olarak ön plana çıkmaktadır. Sosyal medyanın merkezi bir konuma gelmesi ve etkin bir mecraya dönüşmesi kurum ve kuruluşların amaç ve hedefleri doğrultusunda bu platformları kullanmasını ve bu platformlardan en üst düzeyde faydalanma ihtiyacını doğurmuştur. Kurum ve kuruluşlar bu

nedenlerden dolayı oluşturdukları kurumsal hesapları koordine edecek ve yönetecek uzman kişilere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç sosyal medya uzmanlığı mesleğinin ortaya çıkmasında ve gelecek vadeden meslek gurubu içerisinde yer almasında belirleyici olmuştur.

Bu alandaki uzman ihtiyacının karşılanması için özel eğitim kurumları sertifika programlarıyla eğitimlere başlamış, daha sonraki süreçte de yükseköğretim kurumları bu alanla ilgili mesleki eğitim veren programları müfredatına dahil etmiştir. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi sosyal medya yöneticiliği programını açarak bu alanda ilk önlisans eğitimi veren kurum olmuştur. Program çağın gereklerine uygun ve sosyal medya yöneticiliği alanındaki ihtiyaca karşılık verecek uzmanlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. Dijital platformlar bilgi akışının çok hızlı gerçekleştiği, anlık etkileşime olanak sağlayan alanlardır. Bu nedenle bu platformlar ciddi avantajlar sağladığı gibi ciddi risklerde barındırmaktadır. Doğru ve stratejik bir sosyal medya yönetimi kurumun hedef ve amaçlarına ulaşmasında bir köprü vazifesi görüp kurumun imaj ve itibarını yükseltirken yanlış bir kullanım kurum ve marka ile ilgili ciddi krizlere yol açabilir. Bu nedenle sosyal medya yöneticiliği günümüz dijital çağında önemli bir meslek olarak profesyonel iş alanındaki yerini almış durumdadır.

Sonuç itibari ile dijitalleşmenin bütün alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da öncelenen konulardan biri haline geldiğini ve yeni meslek gurupların ortaya çıkması noktasında profesyonel iş alanları ve eğitim alanında da artık en öncelikli konulardan biri haline geldiğini ifade etmek mümkündür. İnternet ve sosyal medya kullanım oranları göz önünde bulundurulduğunda bener meslek guruplarının ve bu mesleki eğitimi verecek eğitim programlarının gittikçe yaygınlaşacağını ifade etmek mümkündür.

4. KAYNAKLAR

Akmeşe, Z. (2020). “Kurumsal sosyal medya kullanımı ve kriz yönetimi”, Farklı yönleri ile kriz ve iletişimi, ed. Ş. Güzin Ilıcak Aydınalp, Ankara, Nobel Yayıncılık.

Anadolu Üniversitesi. <https://www.anadolu.edu.tr/acikogretim/turkiye-programlari/acikogretim-fakultesi-onlisans-programlari-2-yillik/sosyal-medya-yoneticiligi>

Dijital 2022 Küresel Genel Bakış Raporu, (<https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/>) Erişim tarihi: 20 Temmuz 2022.

İİENSTİTÜ, <https://www.iienstitu.com/online-egitimler/sosyal-medya-kurslari> Erişim tarihi 15 Temmuz 2022.

İstanbul Boğaziçi enstitüsü, <https://istanbulbogazicienstitu.com/online-egitimler/sosyal-medya-uzmanlik-egitimi?gclid=CjwKCAjw3qGYBhBSEiwAcnTRLIEiS> Erişim Tarihi 23 Temmuz 2022.

İTÜ Sürekli Eğitim Merkezi, <https://itusem.itu.edu.tr/egitimler-ve-programlar/isletme-fakultesi-sertifika-programlari/sosyal-medya-uzmanligi-sertifika-programi>Erişim Tarihi 25 Temmuz 2022.

Saymer, İ. (2008). Sanal Ortamda Halkla İlişkiler, İstanbul: Beta Yayınları.

Scott, D. M. (2010). The New Rules of Marketing and PR, New Jersey: John Wiley and Sons.

Udemy, <https://www.udemy.com/tr/courses/marketing/> Erişim Tarihi: 14 Temmuz 2022.

We Are Social Rapor, <https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/> Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2022.

Yükseköğrenim Program Atlası

MERKEZ BANKALARININ REZERV TALEBİNİN BELİRLEYİCİLERİ DETERMINANTS OF CENTRAL BANKS' RESERVE DEMAND

Bekir EREN¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Medipol Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman
Bölümü,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6993-7617>

Özet

Gelişmekte olan ülke (GOÜ) merkez bankaları, temel olarak sermaye akımlarının ani duruşundan ve cari açıktan kaynaklanacak riskleri azaltmak için, 1997 Asya Krizinden itibaren, hızlı bir rezerv biriktirme yarışına girmişlerdir. Literatürde farklı ülkeler ya da küçük ülke grupları için rezerv biriktirme davranışını analiz eden çalışmalar bulunmakta birlikte, ülke gruplarını karşılaştıran kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma, 1999-2020 dönemi için, panel veri analizini kullanarak, 46 gelişmekte olan ülkeyi IMF sınıflandırmasına göre gruplayıp rezerv taleplerinin dinamiklerini karşılaştırmaktadır. Ayrıca, ülkeler cari denge durumlarına ve kur rejimlerine göre sınıflandırılarak da analiz tekrarlanmıştır. Panel veri analizinde yatay kesit bağımlılığını ve otokorelasyonu kontrol edebilen Prais-Winsten regresyonu ve panel düzeltilmiş standart hatalar (PCSEs) yöntemi kullanılmıştır. Rezerv talebinin dinamikleri incelenirken, akademik yazında olduğu gibi, temel olarak rezerv yeterliliğini ölçmek için kullanılan farklı değişkenler açıklayıcı değişken olarak modele eklenmiştir. Değişkenleri; sermaye hesabından kaynaklanan riskleri, cari dengeden kaynaklanan riskleri, döviz kurundan kaynaklanan riskleri, yurtiçi riskleri ve fırsat maliyetini yansıtan değişkenler olarak sınıflandırmak mümkündür. Bulgulara göre tüm ülkelerle yapılan analizde; sermaye hesabından kaynaklanan riskleri yansıtan kısa vadeli dış borç, uzun vadeli dış yükümlülükler, yurtiçi riskler için öncü gösterge olan geniş para arzı, ithalat, küresel likidite ve sabit kur rejimi ile rezerv talebi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır. Asya’da yer alan GOÜ’lerin rezerv talebi için; uzun vadeli dış yükümlülükler, ithalat, küresel likidite ve rezerv tutmanın fırsat maliyeti belirleyici olurken, Avrupa’da yer alan GOÜ için bu değişkenlerin yanı sıra yurtiçi riskler de rezerv talebini etkilemektedir. Latin Amerika ve Orta Doğu’da yer alan GOÜ için ise kısa vadeli dış borç ve küresel likidite temel faktörlerdir. Diğer taraftan, kısa vadeli dış borçlar, yurtiçi riskler, küresel likidite ve rezerv tutmanın fırsat maliyeti cari açık veren ve sabit kur rejimi uygulayan GOÜ’lerin rezerv talebini şekillendirmektedir. Bu durum söz konusu ülkelerin sermayenin ani duruş riskine karşı daha duyarlı olduğunu ima etmektedir. Sabit kur rejimi uygulayan ve cari açığı yüksek olan ülkelerin, rezerv tutmanın fırsat maliyetini azaltabilmeleri için kısa vadeli dış yükümlülüklerini azaltması gerektiği ileri sürülebilir. Dalgalı kur rejimi uygulayan ülkelerde ise sadece uzun vadeli dış borç, küresel likidite koşulları ve yurtiçi riskler belirleyici olmaktadır. Elde edilen sonuçlar, dinamik panel veri analiziyle de doğrulanmıştır.

Anahtar kelimeler: gelişmekte olan ülkeler, merkez bankası, rezerv talebi

Abstract

Developing country central banks have been in a competition to accumulate reserves since the 1997 Asian Crisis, mainly to reduce the risks arising from the sudden stop of capital flows and current account deficit. Although there are studies in the literature that analyze the reserve accumulation behavior for different countries or small country groups, there is no comprehensive study comparing country groups. This study compares the dynamics of reserve demands by grouping 46 developing countries according to IMF classification, using panel data analysis, for the period 1999-2020. In addition, the analysis was repeated by classifying the countries according to their current account balance and exchange rate regimes. In panel data analysis, Prais-Winsten regression and panel-corrected standard errors (PCSEs), which can control cross-section dependence and autocorrelation, were used. Variables have been used to measure reserve adequacy were added to the model as explanatory variables. Variables mainly reflects following channels; risks arising from the capital account, risks arising from the current account balance, risks arising from the exchange rate, domestic risks and opportunity cost. According to the findings, for whole sample; there is a positive and significant relationship between the reserve demand and short-term external and long-term external liabilities, which reflects the risks arising from the capital account, broad money supply, which is the leading indicator for domestic risks, imports, global liquidity, and the fixed exchange rate regime. For the developing countries in Asia; long-term external liabilities, imports, global liquidity and the opportunity cost of holding reserves are the determining factors, in addition to these variables domestic risks also affect reserve demand of developing countries in Europe. For the developing countries in Latin America and the Middle East, short-term external debt and global liquidity are the main factors. On the other hand, short-term external debts, domestic risks, global liquidity and opportunity cost shape the reserve demand of developing countries that have current account deficit and implement fixed exchange rate regime. This implies that these countries are more sensitive to the risk of a sudden stop of capital. It can be claimed that countries that implement a fixed exchange rate regime and have high current account deficits need to reduce their short-term external liabilities to reduce the opportunity cost of reserves. Furthermore, in the floating exchange rate regime countries, long-term external debt, global liquidity conditions and domestic risks are decisive. The results have been also confirmed by dynamic panel data analysis.

Keywords: developing countries, central bank, reserve demand

**PARADOX IN INFORMATION MADE PUBLIC UNDER CORPORATE TRANSPARENCY
KURUMSAL ŞEFFAFLIK KAPSAMINDA KAMUYA AÇIKLANAN BİLGİLERDE
PARADOKS**

Abdullah KILIÇARSLAN¹

¹Dr, finans, 0000-0002-7251-9990

Özet

Şirketlerin serbest rekabet koşulları içerisinde, kapitalizm felsefenin bir yansıması olarak bireysel çıkar üzerine inşa edilen rasyonel beklenti perspektifinden hareketle, hile ve manipülasyona başvurmadan mevcut kaynaklarıyla karlarını artırmaya yönelik faaliyetlerinin, bir diğer ifadeyle kar maksimizasyonuna yönelik çabalarının yegâne sorumlulukları olarak görüldüğü 1970'li yıllardan günümüze, şirketler açısından kar maksimizasyonunda, kurumsal yönetim, şeffaflık, hesap verilebilirlik, sosyal sorumluluk vb. konular açısından ilerlemeler sağlanmıştır. Şirketlerin kar veya sermaye maksimizasyonuna yönelik performansı, vekâlet teorisi kapsamında; şirket hissedarları, şirket yönetim kurulları ve şirket yöneticilerinin beklentileri ile uygulamalarının uyumu veya uyumsuzluğunun bir sonucu mahiyetinde, menfi veya müspet bir çerçevede finansal olarak ortaya konulmaktadır. Enron, Bear Stearns, Lehman Brothers ve Northern Rock gibi şirketlerin yol açtığı skandallar, bir şirketin yegâne sorumluluğunun şirket kazancını artırmaktan, yani finansal performans ile vekâlet problemi arasındaki ilişkiden daha fazlası olduğunu ortaya çıkarmıştır. Şirketlerin faaliyetlerinin şirket paydaşlarının beklenti ve talepleri doğrultusunda sağlıklı bir zeminde ilerlemesinde, sadece finansal performanslar değil, aynı zamanda kurumsal yönetim kapsamında adalet, şeffaflık, hesap verilebilirlik, sorumluluk ve güven unsurları gibi sosyal performans ölçütleri de etkili olmaya başlamıştır. 1990'lı yıllardan itibaren küresel piyasalarda şirket iflaslarında yaşanan artışlar, düzenleyici otoriteler açısından şirketlerin iflasında etkili olan faktörlerin ayrıntılı olarak analiz edilmesini ve bu kapsamda önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaya başlamıştır. Paydaşların menfaatinin korunması, muhtemel şirket iflaslarının yol açacağı mikro ve makro düzeyli ekonomik krizlerin önlenmesi veya yönetilebilirliğinin sağlanması ile şirketlerin faaliyetlerinin sürdürülebilirliği kapsamında geliştirilen kurumsal yönetim ilke ve uygulamaları, özellikle halka açık işlem gören şirketler açısından daha önemli hale gelmeye başlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ve gelişimler, şirket faaliyetlerinde ve şirketlerin 3. taraflarla olan ilişkilerinde maliyet, hız ve kolaylık açısından birçok avantajı beraberine getirmiş olmakla birlikte, şirket yönetiminin maliyetini ve karmaşıklığını da artırmaya başlamıştır. Bu bağlamda, kurumsal yönetim ilkelerinden şeffaflık kapsamında, halka açık şirketler açısından kamunun bilgilendirilmesi temel bir zorunluluk olarak ön plana çıkmıştır. Kurumsal yönetim ilkeleri perspektifiyle şirketler tarafından zorunlu veya gönüllü olarak kamuya ilan edilen bilgilerin kurumsal şeffaflığı artırdığı, şeffaflığın paydaşların stratejik faaliyet ve planlamalarında önemli rol oynadığı, aynı zamanda da domino etkisiyle ulusal veya uluslararası muhtemel bir ekonomik krizi tetiklemesinin önünde baraj olarak engelleyici bir fonksiyon üstlendiği de değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada amaç, kurumsal sosyal performans ölçütleri kapsamında, uygun enstrümanlarla mevzuata uygun olarak kamuya açıklanan bilgilerin paradoksal bir şekilde ilgili şirket hisselerinin açıklık ve dürüstlük içerisinde işleminin önünde bariyer oluşturup oluşturmadığının ortaya konulmasıdır, yani bilginin içerik kalitesi, gerçekleşme ihtimali ve etkisi arasındaki paradoksun

açıklanmasıdır . Konu, Borsa İstanbul'da hisseleri işlem gören bir şirketin uygulamaları bağlamında irdelenecektir.

Anahtar kelimeler: Kurumsal yönetim, şeffaflık, paradoks

Abstract

From the 1970s onwards, corporate profit maximization, corporate governance, transparency, accountability, social responsibility, and so on, were seen as the sole responsibility of companies' efforts to increase profits with their existing resources, without resorting to manipulation or manipulation, driven by the rational expectation perspective of companies that was built on individual interest as a reflection of capitalism, philosophy issues have improved.

The performance of companies in maximizing profits or capital is governed by the theory of succession; it is offered financially or in a comprehensive framework as a result of the compatibility or incompatibility of the company's shareholders, corporate boards, and company executives' expectations and practices.

Scandals caused by companies such as Enron, Bear Stearns, Lehman Brothers and Northern Rock have revealed that the sole responsibility of a company is more than just increasing company profits, the relationship between financial performance and the proxy problem. The advancement of business operations on a healthy footing in the expectation and demands of corporate stakeholders is affecting not only financial performance but also social performance metrics, such as justice, transparency, accountability, accountability, and accountability, and confidence elements within corporate governance. Since the 1990s, increases in corporate bankruptcy in global markets have forced a thorough analysis of the factors that have been effective in the bankruptcy of companies in terms of regulatory authorities, and measures to be taken. Protecting the interests of stakeholders, preventing or managing microand macro-level economic crises resulting from potential corporate bankruptcy, and ensuring the sustainability of business operations, corporate governance and policies, are becoming especially important to publicly traded companies. Rapid changes and developments in information and communication technologies have brought many benefits to the company's operations and companies' relationship with third parties in terms of cost, speed and convenience, but the company has also begun increasing the cost and complexity of managing. In this context, public information has been highlighted as a fundamental imperative for public companies as part of transparency from corporate governance principles. It has also been assessed that information declared mandatory or voluntarily by companies from the perspective of corporate governance increases institutional transparency, transparency plays an important role in stakeholders' strategic activities and planning, while it acts as a dampening function to trigger a possible national or international economic crisis by domino effect.

The purpose of this study is to establish whether information disclosed under the corporate social performance criteria and the legislation through appropriate instruments constitute a barrier that prevents the relevant company shares from being processed in an open and fair manner. In other words, the explanation of the paradox between the content quality of the information, its probability and its effect. The issue will be examined in the context of the practices of a company whose shares are traded on Borsa Istanbul.

Keywords: Corporate governance, transparency, paradox

**USING CANISTEL, A RARELY KNOWN TROPICAL FRUIT, AS THE MAIN
INGREDIENT OF ICE-CREAM FOR LOCAL COMMUNITY**

**Nurul Nazieha bt Jasnie¹, Nurul Ain Aizaaty bt Shamsul Nizam², Adrianah bt Matali³, Nur
Ain Asleeza bt Hasrul⁴**

^{1,2,3,4} **Keningau Vocational College**

Abstract

This project aimed to create a food product known as Canistel Ice Cream. This product was a sweetened frozen food that can be usually eaten as a snack or dessert blended with a rare ingredient which was canistel, a tropical fruit that many were not familiar with. The main ingredients needed to make this Canistel Ice Cream are milk, cream and sweetener. Canistel fruit is a seasonal fruit. It is an evergreen tree native to tropical areas like South America and Southeast Asia. The objective of this research was to understand the potential use of canistel as food ingredient by exploring the target group's opinions on it in order to identify whether they could further experiment on their product in order to popularize it. The respondents were three experienced chefs who were working in top hotels and restaurants in the city. The instrument was a set of items that this panel of experts needed to rate after sampling the ice-cream. The questions were designed to gather their opinions on canistel-based Ice Cream in the terms of its taste, texture and appearance. Based on the findings, the panel expressed strong approval on the three primary aspects of the ice-cream. This indicated that this product had a commercial value and there is a possibility that canistel, the main ingredient used in this ice-cream, could be further introduced to other products.

Keywords: Canistel, Ice-Cream, dessert

Needs Analysis of Student's Worksheets to Improve Numerical Literacy Skills for Students of SMP Negeri 4 Yogyakarta, Indonesia

Dara Miralda^{1*}, Nafida Hetty Marhaeni¹, Mediarita Dwikarini²

¹ Mathematics Education, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,

² Mathematics Teacher, SMP Negeri 4 Yogyakarta

Abstract

Numerical literacy ability is an important 21st century ability possessed by students. Teaching materials that have not integrated these abilities need to be developed. For this reason, the purpose of this study is to examine the needs of LKPD to improve students' numerical literacy ability. The type of research used is descriptive qualitative. The population used in this study was class VIII SMP Negeri 4 Yogyakarta, while the sample was class VIII.C SMP Negeri 4 Yogyakarta. Data collection techniques in this study used interview techniques, questionnaires, and students' numerical literacy test results. The results of the study showed that: (1) as many as 87% of students were interested if mathematics lessons were packaged in the form of LKPD; (2) based on the numeracy literacy test as many as 69% of students in the medium category and 14% in the low category; (3) as many as 37% of students are embarrassed to ask the teacher about subject matter that is not understood and affects the activity of students in the classroom. In addition, students want the LKPD to be blue and contain material, practice questions, and assignments. This study concludes that teaching materials using LKPD need to be applied to improve students' numerical literacy ability.

Keywords: LKPD; numerical literacy; learning activity

Indonesian Students' Responses to the Use of Character Education-Based Mathematics Applications

Nuryadi¹, Ahmad Fitriadhy², Nafida Hetty Marhaeni¹, Riawan Yudi Purwoko³, Muhammad Irfan Rumasoreng¹

¹ Mathematics Education, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,

² Universiti Malaysia Terengganu,

³ Mathematics Education, Universitas Muhammadiyah Purworejo

ABSTRACT

The purpose of this study was to determine students' responses to the ethnomathematics of puppet teaching materials as part of the stages of character education-based development. This type of research is descriptive quantitative. The population used is junior high school students in Yogyakarta, Indonesia. The number of samples used was 260 students, with 130 students having poor academic achievement (G1) and 130 students having good learning achievement (G2). The instruments used in this study were ethnomathematical applications and student response questionnaires. The results of the study on the use of the application in G1 students showed that the material was very easy to learn, very useful, and they were satisfied with the application. Whereas the G2 shows that the application is very useful, very easy to learn and they are very satisfied. In addition, based on the results of statistical tests, it was found that G1 and G2 with differences in learning achievement did not affect students' responses to the learning process using the character education-based ethnomathematical puppet android application.

Keywords: ethnomathematics, puppet, students' responses

Development of Electronic Student Worksheets Assisted with Liveworksheets to Improve Students' Concept Understanding Skills of Seventh Grade Junior High School

Sevina Indriani¹, Nuryadi², Riska Kurniati³

^{1,2} Mathematics Education, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,

³ Mathematics Teacher, SMP Negeri 1 Sungailiat

ABSTRACT

This study aims to develop quality electronic student worksheets assisted with liveworksheets based on the criteria of validity, practicality, and effectiveness. This research was conducted on students of class VIIA as a control class, VIIB as a small-scale trial class, and VIID as an experimental class of junior high school one Sungailiat. This type of research is Research and Development (R&D) using the ADDIE model (Analyze, Design, Development, Implementation, Evaluation). Electronic student worksheets development combined with liveworksheets website and contains indicators of the understanding concept according to Anderson, that's interpreting, exemplifying, comparing, classifying, and inferring. The research instrument used is material expert validation questionnaire, media expert validation questionnaire, student response questionnaire, pretest and posttest questions of students' conceptual understanding ability. The results of this study indicate that electronic student worksheets assisted with liveworksheets has met that Research and Development (R&D) types using ADDIE model and the product that meet the criteria are valid, practical and effective. So, the electronic student worksheets are feasible to be used as material teaching in learning mathematics to improve student's concept understanding skills.

Keywords: *Research and Development, Liveworksheets, Concept Understanding.*

Consequences of marriage of Iranian girls in childhood in the field of social relations

Ahdieh Asadpour

PhD in sociology, Alzahra university

ABSTRACT

Child marriage has many different dimensions, which indicates the complexity of this phenomenon. The multidimensionality and complexity of this phenomenon make it necessary to conduct various studies. This study sought to answer the question of what changes the system of child-girl relations has seen after marriage and what is the manner and process of these changes. The method used was thematic analysis, which was conducted using a semi-structured interview technique with 41 children-spouses. Findings showed that the system of child-girl social relations after marriage has undergone many changes. Changes that are more negative than positive, rather than leading to the expansion of child-spouse communication networks, lead to the destruction of previous networks and their isolation, rejection of discrete aspects of society, and ultimately, increased vulnerability among this social group.

Keywords: Child marriage, Iranian girls, social relations, weak or broken social relations.

Study of the causes of working children in Tehran, Iran

Ahdieh Asadpour

PhD in sociology, Alzahra university

ABSTRACT

Labor and economic activity of children under 18 in Iran is not a new phenomenon. Although this phenomenon has existed in Iran for many decades, but in recent years it has intensified and their number has increased. The aim of this study was to investigate the reasons for the presence of working children on the streets of Tehran (Iran). This study conducted a semi-structured interview with children working on the streets of Tehran using a qualitative approach and thematic analysis method. Finally, 19 children were interviewed using the theoretical saturation criterion. The interviews were conducted verbatim and then analyzed. Findings showed that children due to economic reasons (parental unemployment, lack of sufficient income, etc.), socio-cultural (value of childhood work, beliefs and values), family (parental violence and abuse, single parenting, Parental addiction, parental divorce, parental imprisonment, low education, etc.) and structural (immigration, marginalization, etc.) are forced to work on the streets.

Keywords: economic reasons; family reasons; structural reasons; Tehran working child; thematic analysis.

TERRITORIALITY CONCEPT IN CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN (CPTED) FOR CRIME PREVENTION

D.M.P.V. Dissanayake

Department of Criminology and Criminal Justice, University of Sri Jayewardenepura

Abstract

There is a growing interest in the use of environmental design to reduce the incidence of certain types of criminal activity. It is the process of addressing surrounding environmental parameters when devising plans, programs, policing, or products. Crime prevention through environmental design (CPTED) is an approach that demonstrates how the physical environment can be designed for crime prevention by reducing the opportunities for crime. Territoriality refers to the ownership or maintenance of a certain geographical area. The territory might create a sense of safety from the dangers that are taking place elsewhere. Sri Lanka's notion of territory as a crime-prevention tool is less developed than that of other countries in the concept of crime-prevention through environmental design. Therefore, this study will explain and uncover the territorial concept, which is a crime prevention strategy. Purposive sampling and structured interviews were used to obtain data. And secondary data was collected from literature surveys and case studies. Fifteen New Zealand and US research articles from 2005 to 2020 that used CPTED were reviewed. Ten criminal cases from 2015 to 2019 in Modara Police Division were analyzed utilizing structured interviews with 12 Sri Lankan authorities. New Zealand and the United States have implemented visual signs such as landscaping, usage of visual signs, and lighting to show ownership in crime prevention. However, in Sri Lanka, only landscaping is employed to depict the environment has been shown that the use of sensor lighting systems and warning signs in public spaces has reduced crime by 35% in New Zealand and the United States, respectively. In Sri Lankan houses, natural environmental variables are not properly managed or maintained, increasing the likelihood that criminals may get entrance to the residences via these factors. It is recommended that management and maintenance of houses constructed and natural environments, as well as gaining knowledge and experience in public area management and maintenance, understanding the flaws and positive aspects of the development programmes conducted in developed countries and replacing them with Sri Lankan projects, and establishing a CPTED Division in the Urban Development Authority contribute to the prevention of crime.

Keywords: CPTED, Environmental Design, Maintenance, Territoriality

1. INTRODUCTION

The concept of criminality is strongly ingrained in contemporary society. The physical, social, and ecological losses resulting from criminal activities are not minor. To minimize these influences from society, a greater emphasis must be placed on crime prevention and control. Almost every culture has some type of crime prevention and control strategy. Crime prevention refers to proactive measures made to prevent criminal activity before it occurs (Mesko & Mursic, 2003). Crime prevention through environmental design (CPTED) is an approach that uses physical planning and design to reduce the likelihood of criminal activity. The CPTED strategy demonstrates how the built environment can be planned to deter criminal activity by removing potential targets (Cozens, 2015). According to Schneider and Kitchen, crime prevention through environmental design is an approach for preventing crime by modifying specific environmental phenomena. This concept is the

cornerstone of place-based crime prevention. Because the physical environment affects user behaviour, it must be altered to minimize crime and fear of crime and to enhance the quality of life (Schneider & Kitchen, 2001). Crowe (2000) defines CPTED as the effective design and utilization of the built environment in order to minimize crime and improve quality of life (Dale,2008). Dr C.R. Jeffrey, a criminologist and sociologist, established a new approach to crime prevention through environmental design (CPTED) in 1971. This theory defines how appropriate design and effective use of the built environment can lead to a decrease in the fear of crime, the incidence of crime, an increase in a sense of safety, and an enhanced quality of life. CPTED's objective is to make the environment safer through the application of CPTED principles and practices (Cozens, 2015). Numerous nations in Europe, America, and Asia have widely adopted CPTED techniques. Therefore, the four basic strategies of Crime Prevention through Environmental Design are Surveillance, Access control, Maintenance, and Territoriality (Radosevich, 2012). This has become an important point in crime prevention strategies (**figure.1**).

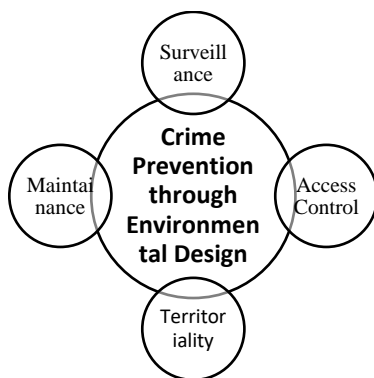

Figure 1: CPTED Strategies

Territoriality is one of the Crime Prevention through Environmental Design concepts (CPTED). The territory is a specified region that is owned or maintained (whether physically or through regulations and symbols) that can be identified as an area belonging to a person or group, and personalization is one approach to prevent ownership territory from being communicated (Lee et al. 2016). According to Cozens et al. (2005), territoriality is the foundational principle of CPTED upon which the following principles are based. Territoriality refers to the clearly defined ownership of an area in a community and encourages and promotes residents to have a sense of responsibility for the spaces surrounding their homes (Cozens, 2015). Territoriality is the method of creating a clear distinction between private and public areas through the use of physical design (Ahn & Choi, 2021). The sense of ownership over the territory strengthens the responsibility to assess the area and prohibits outsiders. Newman (1972) introduced territoriality as a strategy and defined it as a functional concept of defensible space (Park et al., 2021). Therefore, territoriality enhances natural guardianship, natural congregation, and natural defensibility (Park et al., 2021). Property lines, landscape plantings, payment designs, gateway treatments, and fences serve as boundary delineators. Banerji and Ekka argue that territoriality is essential for a person's sense of control in that others should not trespass or invade "their territory" without permission (Schneider, 2005)' It is essential to clearly establish boundaries between private, semi-private, community-group, and public areas. Ways to increase territorial reinforcement,

1. Designing and maintaining structures and environments to create and communicate appropriate boundaries without relying on formal mechanisms such as high fences, walls, "stay out" signs, locks, or guards
2. Utilizing constructed and landscape elements such as planting, changes in material and texture, pedestrian shelter, variations in level, artwork, signs, low fences, and benches to define desirable movement regions and define boundaries

3. Assuring that the design of territorial features considers the necessity for surveillance, whether entering or exiting private or communal locations

4. Preventing too many ways to access or enter buildings or private spaces (Territorial reinforcement - The City of Red Deer, n.d.).

According to the definition that can be found in Delaney's (2005) book "Territory: Short Introduction," the territory's primary function is to protect the inside from the risks that may be found on the outside. According to Lean Pastalan, the concept of territoriality linked to human territory is defined as the space that is limited to a person or group of people to use and keep as an exclusive space. This concept involves identification, the psychology of a place, a symbol of possessive behaviour as a mechanism of behaviour restriction, and self/others that involve personalization or labelling of a place or object and communicates that the place is already owned by a person or group of people. In addition, this concept communicates (Yong & Tedjokoesoemo, 2016).

Rapoport (1969) defines territory as a specific area that is owned or maintained and that can be identified as an area belonging to a person or group. One way that people can communicate ownership of territories is through personalization, and Rapoport (1969) defines territory as a particular area where owned or maintained. Personal space, social standing, and aspects of the culture that predominates, as well as biological activity and reaction, are all included in the territory. According to Lang, humans have four fundamental requirements that must be fulfilled: the requirement for identity, the requirement for stimulation, the requirement for security, and the requirement for a frame of reference. Therefore, the function of the need for identity is connected to the psychological desire that is associated with the fulfilment of physical and psychological requirements as well as the frame of reference that is associated with the satisfaction of social needs (Yong & Tedjokoesoemo, 2016). The several kinds of territories that Lang (1987), Hudinugroho (2002), and Wilson (1989) describe can be broken down into the categories that are listed below.

When it comes to classifying the territory, there are four categories according to Lang (1987):

- Attached territory

Room with bubbles or space room

- Central Territory

Workspace that may be adapted to the individual's needs

- Supporting territory

Which refers to a location that is only partially private and may be owned by an association or not by anyone at all

- Peripheral territory

Places open to the public that may be utilised by people or organisations but are not privately owned or personalised

Wilson (1984) categorizes four types of territories.

- Public territory - as a garden that grants access to human liberty

- Home territory - Where an individual or group occupies a public location such as a restroom or circulation in open office areas/open office

- Interaction territory - The location where social gatherings may occur, such as the family room.

- Territory body - individual's most private and owned space, such as a bedroom (Yong & Tedjokoesoemo, 2016).

Territoriality refers to the ownership or maintenance of a certain geographical area. The territory might create a sense of safety from the dangers that are taking place elsewhere. Sri Lanka's notion of territory as a crime-prevention tool is less developed than that of other countries in the concept of crime-prevention through environmental design. Therefore, this study will explain and uncover the territorial concept, which is a crime prevention strategy. Hence, the prime objective of the study is to determine the Territoriality concept in CPTED for Crime Prevention and the sub-objectives are to determine the nature of Territoriality and to examine the effectiveness of prevention in the United States and New Zealand.

2. METHODOLOGY

This research was undertaken domestically and globally in comparison to two other nations, including Sri Lanka, using research articles. This study compares the USA and New Zealand research reports to Sri Lanka. Choosing foreign countries for the study involves many criteria.

1. According to the 2019 UN Human Development Index, the country should be developed.
2. According to the World Population Review, one country should have a high crime rate and the other should have a lower crime rate.

Several different sample strategies were used in this study. Fifteen research papers, from the United States and New Zealand, were selected between 2005 and 2020 using the Purposive sampling method. In addition, using the judgmental sampling method, the officers of the Urban Development Authority, the Sri Lanka Police, university professors, and victims of crime, a group of 12 people were interviewed because of their knowledge and contributions to the field of crime prevention through environmental design in Sri Lanka. The followed data gathering process & data analysis methods are given in **Table 1**.

Table 1: Methodology

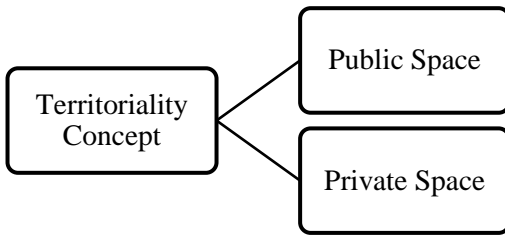
Nature of the Collected data	Method of data collection	Method of data analysis
Effectiveness of Territoriality concept in CPTED (USA & New Zealand)	Research papers	Qualitative
Territoriality concept in Sri Lanka for crime prevention	Structured interviews	Qualitative
The factor of ownership (territoriality) influenced the increase in the crime rate	Case studies	Qualitative

(Created by the researcher,2021).

EXPERIMENTAL DESIGN

In this study, data collection was based on two characteristics, and the territoriality concept in crime prevention through environmental design was determined based on that.

Figure 2

3. RESULTS & DISCUSSION

Analysis of data from research papers

To accomplish this study's primary objective and its specific sub-goals, conducted a comprehensive literature review of 15 research publications covering the territoriality concept in crime prevention through environmental design published between 2005 and 2020 from New Zealand and the United States and it is comparatively analyzed with the data obtained from structured interviews with the sample of 12.

3.1 TERRITORIALITY CONCEPT IN PUBLIC SPACE

Table 2: Territoriality concept in public space

Public Space	
New Zealand	USA
<ul style="list-style-type: none"> • Use of visual signals, including landscaping, signs, walkways, and lighting (Doeksen, 2017). • Provide clear boundaries (Doeksen, 2017). • Establishing ownership by delineating public and private spaces with design elements like support stations, lawns, gardens, etc (Doeksen, 2017). 	<ul style="list-style-type: none"> • Using visual elements (Leod, 2008). • Establishing ownership of public areas with fences and walls (Leod, 2008).
Sri Lanka (through structured interviews)	
<ul style="list-style-type: none"> • Landscaping • Securing ownership with fences and walls 	

To evaluate the nature of ownership (territoriality) concerning the prevention of crime, both New Zealand and the United States have employed visual signs to promote ownership of public space. Some examples of these visual signs include landscaping, the use of visual signage, and lighting. Additionally, components of architecture such as marked boundaries, support stations, grass margins, and parks, amongst others, have contributed to the establishment of ownership by separating public

areas and private territory. In the United States, the ownership of public spaces is traditionally denoted by the presence of fences and walls. In Sri Lanka, the representation of ownership of public places is accomplished using landscaping and the construction of walls and fences to enclose communal areas.

3.2 TERRITORIALITY CONCEPT IN PRIVATE SPACE

Table 3: Territoriality concept in private space

Private Space	
New Zealand	USA
<ul style="list-style-type: none"> • Installation of home sensor lighting systems (Doeksen, 2017). 	<ul style="list-style-type: none"> • Verification of ownership so that only residents can enter (Radosevich, 2012). • Confirmation of ownership through management and maintenance (Radosevich, 2012). • Demonstration of seclusion by trees, shrubs, and walls surrounding houses (Prince William County Police Department, 2010).
Sri Lanka (through structured interviews)	
<ul style="list-style-type: none"> • Enclosing the house with walls • Installation of electronic gates • Installation of fences • Clearly defining the property line 	

In the process of analyzing the role that ownership plays in the prevention of crime, the installation of sensor lighting systems in homes in New Zealand and the United States to establish ownership of private space, establishing ownership in such a way that only residents can enter, establishing ownership of the land owned by the house by managing and maintaining the land around the house, trees around the house, and establishing ownership of the land owned by the house by surrounding it with bushes, fences, and walls to demonstrate privacy have all been considered. According to the interviews that were conducted in Sri Lanka, enclosure with walls, installation of electronic gates, installation of fences, and marking of boundaries have been done to confirm the ownership of private space in Sri Lanka. These actions have been taken in order to make a sense of privacy visible to other people.

Analysis of data from case study

Five crimes that occurred in the Modara police area, which has a high crime rate in the Colombo urban region, between 2015 and 2019 were examined in detail in association with the issue of territoriality concept in crime prevention through environmental design for crime prevention. Accordingly,

- To analyze the factor of ownership (territoriality) which influenced the increase in crime rate.
- To analyse the lack of territoriality concept in environmental planning

3.3 THE FACTORS OF OWNERSHIP (TERRITORIALITY) WHICH INFLUENCED THE INCREASE IN THE CRIME RATE

Table 4: Analysis of data from case study

Case Study	Security measures implemented at the relevant location	The role territory plays in the conduct of the crime	Inadequacies in the concept of territoriality
Case study 1	<ul style="list-style-type: none"> • A house made of cement. • Having wooden doors and windows. • Having a wall about 6 feet high and having glass pins fixed on it. 	<ul style="list-style-type: none"> • Access to the roof with the help of a tree in the yard of the house. 	<ul style="list-style-type: none"> • Failure to consider landscape factors. • Eg - Lack of proper management and maintenance.
Case study 2	<ul style="list-style-type: none"> • A brick house. • A wall is built around the house. 	<ul style="list-style-type: none"> • Covering the house due to trees planted for the beauty of the house. • Entering the yard by climbing a palm tree. 	<ul style="list-style-type: none"> • Lack of proper management and maintenance of natural environmental factors. • Eg- The house is covered due to the trees in the house. • Lack of opportunity for informal surveillance due to lack of proper management and maintenance of natural environmental factors. • E.g., because the house is covered by trees, there is no informal surveillance by neighbours or people walking in front of the house.
Case study 3	<ul style="list-style-type: none"> • Presence of lampposts. 	<ul style="list-style-type: none"> • Presence of dilapidated safety fence. • High grass growth on the ground. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ownership of the land has not been properly confirmed. • E.g. Facilitating the entry of the criminal due to the presence

			<p>of a crumbling dilapidated security fence.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Failure to properly manage and maintain natural environmental factors. • E.g. Because the grass bushes are growing high on the ground, the criminal gets the opportunity to commit the crime without being seen by anyone.
Case study 4	<ul style="list-style-type: none"> • Being a house made of brick and timber. 	<ul style="list-style-type: none"> • No action has been taken to confirm the ownership of the house. 	<ul style="list-style-type: none"> • No action has been taken to show ownership of the house. • E.g. No natural or man-made factors are used to control unauthorized entry into the house.
Case study 5	<ul style="list-style-type: none"> • The safety of the house is ensured by architectural factors alone. 	<ul style="list-style-type: none"> • Row houses are one house, and two houses are separated by one wall. • People are walking on the path made over each other's yard. 	<ul style="list-style-type: none"> • No steps have been taken to confirm ownership • Eg- row houses being one house and two houses being separated by one wall.

CONCLUSION

Territoriality as a crime prevention strategy that uses visible signage in public locations has been effective. Criminals in New Zealand are less inspired to break the law thanks to the prevalence of home-installed sensor lighting systems. By installing sensor lighting systems in New Zealand's streets, the country has significantly curtailed criminals' access to areas where they can conduct crimes. Because of the electronic number system installed in public parking lots across the United States, no unauthorized vehicles have been able to enter the lot for over a decade. Houses in Sri Lanka are easily broken into because their architectural parts are poorly constructed. Damaged public buildings in New Zealand are quickly repaired as part of the country's proactive approach to crime prevention, reducing the likelihood that criminals will be able to get access to the crime scene via the building. In America, landscapers have been instrumental in the reduction of crime through their management and upkeep of public spaces. Government agencies in Sri Lanka should take responsibility for the management and maintenance of any housing developments they construct. Many Sri Lankan homeowners lead hectic lives and can't devote much time to taking care of their property. Criminals in Sri Lanka are more likely to get entrance to homes using natural means since homeowners rarely take care of their yards.

RECOMMENDATIONS

- Installation of sensor lights in common areas.
- Using an electronic numbering system to grant entry to public parking lots for vehicle parking.

- Periodic management and maintenance of the built and natural environmental aspects of residential properties.
- Acquiring skills in the management and upkeep of public spaces.
- Conducting public awareness initiatives at the rural and regional levels.
- Criminals' targets are made more secure by fortifying homes.
- Contributing university resources to the development of the theoretical and practical knowledge of the officials of the institutions involved in environmental planning.
- Analyzing the development projects implemented in developed countries in a balanced manner and understanding their flaws and positive aspects and replacing them with projects in Sri Lanka.
- Although the Urban Development Authority has a programme to safeguard the safety of its projects, it does not directly intervene in the prevention of crime in those developments. Therefore, I propose preparing a programme for crime prevention in future development projects by establishing a crime prevention unit under the Urban Development Authority's environmental planning.
- Provide knowledge regarding crime prevention tactics through environmental planning to the officers of crime prevention institutions.

Presently, several nations have incorporated environmental strategies for reducing crime into their standard approaches to urban development. Therefore, the study of crime prevention through environmental planning can provide a viable answer to the problem of crime prevention through the careful development of environmental planning methods. Furthermore, new studies are needed to fill the vacuum in knowledge about crime prevention through environmental planning in Sri Lanka. The concept of ownership of crime prevention techniques through environmental planning has not been studied, although each strategy has been examined in investigating crime prevention through environmental planning. Crime can be reduced by careful planning of the environment, according to studies conducted in Sri Lanka, and this topic needs more attention if we're to succeed in our prevention efforts. My solution is to investigate a crime prevention strategy through environmental planning and implement a programme that emphasizes the usability of all such tactics to fill the research gaps.

REFERENCES

- Cozens, P., & Love, T. (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). *Journal of Planning Literature*, 30(4), 393-412. Doi: 10.1177/0885412215595440
- Lee, J. S., Park, S., & Jung, S. (2016). Effect of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED) Measures on Active Living and Fear of Crime. *Sustainability*, 8(9), 872. Doi: 10.3390/su8090872
- M. Radosevich, R. (2012). Crime Prevention Through Environmental Design and Crime Rates in Apartment Settings. Regis University ePublications at Regis University, [online] Available at <https://epublications.regis.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1256&context=theses>.
- Mesko, G., & Mursic, M. (2003). Crime Prevention – Theory, Practice and Dilemmas. [Online] Ojp.gov. Available at: <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/205825.pdf>.
- Schneider, R. H. (2005). INTRODUCTION: CRIME PREVENTION THROUGH ENVIRONMENTAL DESIGN (CPTED): THEMES, THEORIES, PRACTICE, AND

CONFLICT. Journal of Architectural and Planning Research, 22(4), 271–283. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/43030746>.

Yong, S. D., & Tedjokoesoemo, P. E. D. (2016). Territoriality Concept for Crime Prevention in Interior Design. *The Social Sciences*, 11(15 (20)), 3808-3813.

Territorial reinforcement - The City of Red Deer. Reddeer.ca. Retrieved 23 August 2022, from <https://www.reddeer.ca/city-services/police-rcmp/crime-prevention/crime-prevention-through-environmental-design/territorial-reinforcement/>.

Ahn, N., & Choi, Y. (2021). A Case Analysis of CPTED in Collaborative Governance Perspective. *Korea CPTED Association*, 12(3), 89-126. <https://doi.org/10.26470/jcssed.2021.12.3.89>

Park, M., Hwang, E., & Kwak, D. (2021). UN Sustainable Development Goals(SDGs) and the Third Generation CPTED. *Korea CPTED Association*, 12(3), 31-56. <https://doi.org/10.26470/jcssed.2021.12.3.3>.

Development of Android-Based Interactive Learning Media to Improve Student Achievement in the Pythagorean Theorem

Yulianita Artanti^{1*}, Nuryadi¹, Nafida Hetty Marhaeni¹

¹ Mathematics Education, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,

² Mathematics Teacher, SMA Negeri 1 Pengasih

ABSTRACT

The existence of technology in learning is very important because it affects teaching and affects students to be able to improve the quality of their learning. For this reason, the development of technology-based learning media must continue to be developed according to the needs of students. This study aims to develop and produce android-based interactive learning media to improve student achievement on the Pythagorean theorem material and determine the validity, practicality, and effectiveness of learning media. This type of research is Research and Development (R&D) which refers to the development model of ADDIE. The stages of the ADDIE development model are Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation. The subjects of this study were eighth grade students of SMP Negeri 1 Gamping, Yogyakarta. Data collection techniques were carried out by interview, observation, the results of the Odd Mid-Semester Assessment (PTS), and questionnaires. The results of this study are: (1) The validation of android-based application products is declared "Valid" by material experts and media experts, with an average acquisition of material experts of 57 in the good category and the average acquisition of media experts of 64.5 in the good category. ; (2) The results of a small-scale trial involving 15 students obtained an average of 83.4 in the good category, and the results of a large-scale trial involving 32 students obtained an average of 86.531 in the very good category. So that the android-based interactive learning media meets the "Practical" criteria; and (3) the results of testing the effectiveness of android-based interactive learning media showed an increase in the average pretest and posttest scores where the experimental class was higher than the average pretest and posttest scores for the control class. So that android-based interactive learning media on the Pythagorean theorem material is effective in improving student learning achievement and is declared feasible to use.

Keywords: *Learning Media Development, Android-Based Interactive Media, ADDIE, Pythagorean Theorem*

EFFECT OF PROJECT BASED LEARNING (PBL) ON THE READING SKILLS

Shahzadi Hina Sain¹, Zohaib Hassan Sain²

¹Beaconhouse Head Office, Subject Specialist,

²Pakistan Safety Council, Trainer, 0000-0001-6567-5963

Abstract

The topic was selected to probe the effectiveness of project-based learning on the reading skills of the students. In this case study, the prime objective was to determine the impact of PBL on the year 3 students in the TNS, DHA branch, Lahore, Pakistan. Moreover, understanding students' progress in various ways and become autonomous learners to improve their reading skills. A literature review conducts a meticulous investigation of the research in the same area.

The data was collected through census sampling which enabled the researcher to have authentic data, and details in a short time. The researcher practiced triangulation by comparing a variety of sources which are: running records, reading logs, observations and students' artefacts (reflective journals and writing journals). The study was held for two months in each term. The results prove that project-based learning not only improved their literacy skills but also made them inquisitive and independent learners. Therefore, many surveys and studies conducted before on the secondary level, have proven the findings of this study similar to the one conducted now at the primary level highlighting the scope of the study.

Keywords: Autonomous learners, Independent learners, Literacy skills, Project Based Learning, Case study.

Challenges in Quality of Education in Higher Education Institutions (HEIs) of Pakistan

Zohaib Hassan Sain

Superior University

ABSTRACT

The purpose of this study is based on exploratory research to identify “Challenges in Quality of Education in HEIs of Pakistan”. Exploratory research approach is used to achieve the objectives of the study in less time and inexpensive means. From the last few years, Pakistan is facing a lot of challenges in education sector such as curriculum, less training institutions, corruption in education, teacher’s behavior, less research work. Emerging issues in education sector are less training institutions and trend towards research work which is essential to follow for the growth and strength of any economy. The purpose of our research is to identify the major challenges in educational sector in Pakistan which the educational sector is suffering from last few years. The researcher used triangulation in order to carry the reliability and validity of the data for results. So, to conduct this triangulation the researcher used poll survey for the students, questionnaire for the teachers and interviews of the management. . In this regard primary data was collected from the focused group of students using a sample of 100 questionnaires for each university were filled by the students of the selected five universities. This attempt of conducting the research will play an important role in the development of Pakistan. In this research Curriculum, Corruption in education, less training institutions, Teacher’s behavior and less research work are independent variables and Quality of Education is dependent variable. In future, we will research on the solution of these problems. To increase the literacy rate, the Govt. of Pakistan has announced that the education is compulsory for sixteen years old for every citizen.

Keywords: *Curriculum, Corruption, Teacher’s Behavior, Research Work.*

**A STUDY ON THE IMPACT OF DOMESTIC VIOLENCE ON LIFE LONG
LEARNING SKILLS AND ADJUSTMENT OF THE CHILDREN**

CHANDAN PREET KOUR

RESEARCH SCHOLAR, CENTRAL UNIVERSITY OF KASHMIR

Abstract

Domestic violence is an issue of global concern. Historically in many cultures domestic violence has been accepted fact of life. In recent years, however it has begun to be viewed as a criminal problem. In most cases it happens at home and it can be seen as an act of inflicting an assault to an intimate relation or a group or community that its outcome is injury, death, physical harm and deprivation. Many children exposed to violence at home are also the victims of physical abuse. Domestic violence, physical abuse and other worried circumstances create fear, distress, dejection, depression, and melancholy behavior among children which squarely effect and disrupt the normal, educational and physical structure of children. Such children face trouble in forming and maintaining relationships which acts as a big hurdle in their whole process of learning and development. The present study is descriptive in nature and has shown how domestic violence affects the educational participation of children belonging to domestic violent families. For the present study a purposive sample of women facing the domestic violence and their children were selected. The teachers of the schools in which the children belonging to domestic violent families were enrolled was also interviewed for the present study. Data was collected from them with the help of self constructed tool. I.e. interview schedule. For the analysis purpose, descriptive statistical techniques such as percentage were applied and graphical representation of the analyzed data was also done. This study has concluded that majority of children identified to be affected by domestic violence were isolated, depressed and violent as indicated by 62% which affects their class participation. The study recommends that domestic violence awareness camps should be put in place to educate the people especially parents about the harmful effects of domestic violence on the lifelong learning of their children. Also there should be the organization of counseling programs for such families at community level in order to prevent the major harmful outcomes of domestic violence.

Key words: Domestic violence, Impact, Education, Adjustment, Children.

HUMAN RESOURCES AND BUSINESS IMAGE

Ph.D. Maja Vizjak

Faculty of Economics and Tourism “Dr. Mijo Mirković”

Abstract

The human factor is a necessary factor for successful business. Numerous papers have been written about the importance of human resources, but a less current topic in scientific thinking is the one related to the *image* of the employee. The employee in service activities is the first contact with the guest/customer, and he is the one who will be the building block of the overall picture that the client will build, and it will be decisive for satisfaction with the service and continued cooperation. That is why the employee in service activities is in the first place and it is necessary to invest in him, which is often not the case in practice. What happens is that a person as an individual gets lost in the work process and thus becomes invisible. The goal of this scientific work is to highlight the human being as the most important link in the business process. Cultivating a good "image" is a positive business practice that will affect the entire business. The scientific contribution of this work is manifested in proving the claim that the ability to communicate with a good *image* is an important aspect in business, especially in service activities. Communicates on several levels, verbally and non-verbally. Through the human resources management system, the communication process can be controlled and shaped. The visual aspect is one of the forms of communication and says a lot about the employee and the organization. Through communication, the personality of the communicator is revealed or concealed and the image of the working environment is reflected. The visual aspect is important because whether the business will continue depends on the first impression.

246

Keywords: Human resources, communication, business image, visual identity, fashion.

Introduction

The overall impression of the catering establishment is made by the quality of the offer and service, interior design, friendliness, expertise and appearance of the staff. In business circles, it is always emphasized that man is the most important link in the business chain. A person who operates within an active process needs to meet certain norms and standards in order to successfully perform their work tasks and contribute to the success of the organization. Such an employee has the necessary professional knowledge that he acquired during his education at educational institutions. Communication as an integral part of business activity is the process of sharing information and management devoid of communication does not exist. Communication skills are among the basic skills of every individual. Cultured behavior and beautiful expression are qualities that are acquired through professional training and through practice with good mentorship. The specifics of professional work knowledge are also acquired through practical experience. Each person can contribute significantly to the work organization with their individuality. An effective skill in working with people is to mobilize the energy of subordinates. Improving communication comes from two directions, one from human resource management, and the other from technical and electronic business support. Service activities,

since it involves working with people, requires solving many extraordinary situations and requires various adjustments and improvisations where personality comes to the fore. Employees give their personal *stamp* and in this way a certain image (style) of a person working at a certain workplace is created. Image is a way of presenting personality through style, behavior, clothing, philosophy of living, etc. It is directly related to the aesthetic laws of the time and society in which we live. A good image creates a positive image of the company.

Business "image" of employees

The word image began to be used in our country in the eighties of the 20th century and was associated with certain pop personalities, while today it is widely used to denote the way and style of life, behavior, business, and clothing of an individual (Punišić 1990, 23). Practicality in the contemporary image is a reflection of the times in which we live. Carefully thought out and designed is a reflection of a developed and free human spirit, and individuality in the image is a reflection of personality. Although a good image does not necessarily mean a certain physical beauty, they are closely related. In practice, it is often a paradoxical fact that under beautiful we first think or notice the clothes and hairstyle that a certain person wears. The goal of business attire is to suggest a successful image of the company (Simončić, 2007). Etiquette, which is a set of norms of good behavior and every person should know and apply them in their actions. There are two types of social norms. Psychological action and influence on image development means constantly working on yourself, building on your identity and style (Kesić, 2003, 102). The path to a good image means finding the mode of appearance and behavior in which we feel our Self the most. Our body is a manifestation of who we are (Labaš, 1993). A good image affects the individual and strengthens his self-confidence, and also affects his environment. Each image respects a certain trend, but also subjects the personality to some bad interpretations. It is like a ticket to being well accepted in society, but also a prerequisite for good communication with people at work and in private life (Punišić 1990, 23). Throughout history, image has been used to indicate class affiliation. Image represents a clear picture of the time and society in which he lives. Some refer to general rules of behavior and general civilizational settings, while others are applied later because they are too complicated for everyday application and are used only in exceptional situations. Norms can also be reformulated, and each individual as such can subsequently adapt them to himself and his behavior. The modern "image" requires adapting the often rigid rules of etiquette to one's personal feelings. According to a survey by the "Posao.hr" portal from 2011, 45% of respondents believe that an employee's pleasant appearance is an advantage when getting a job, but also that their superiors are more inclined to meet them. As many as 80% of respondents believe that it is worth investing in their own appearance at the workplace, while only 4% do not pay any attention to grooming. It is interesting that 50% of respondents would opt for some cosmetic treatment to improve and develop their career, and 20% of them would undergo a surgical procedure. The majority of respondents believe that people who have problems with their body weight are at a disadvantage compared to other colleagues (Salečić, 2011).

Communication

Communication as a term is defined as the process of exchanging information through an agreed system of signs, and it is divided into verbal and non-verbal communication (Đorđević and Braš, 2011). Non-verbal communication includes a cursory glance, smile, body movement, intonation or accent, facial expression, physical distance between interlocutors (Robbins and Judge, 2010). Communication is a fundamental life component of every individual and society. In communication with others, man tried to convey his intentions, desires, feelings, knowledge

and experiences. We communicate with everything we are: silence, speech, clothing and behavior. There are four basic principles of communication (Drucker, 2005):

- communication is perception,
- communication is an expectation,
- communication sets requirements,
- communication and information are not the same terms and are largely opposite, yet interdependent.

We divide communication into formal and informal communication represented by networks that form a complex system of flow of various information, orders, wishes and hints (Fox, 2006).

Language is the most important and differentiated system of symbols for human communication. Speech or personal expression is a way of personal communication and is extremely important for communication in all social classes and activities. Non-verbal communication encompasses the expressive potential of the human body in time and space (Nöth, 2004, 296). Spoken expression means direct verbal communication and makes up about 75% of everyday communication with users (Divanović, 2006, 45). The culture of expression should be a mandatory factor of every good "image" of a modern employee. In its action, speech reveals, but also conceals, unites and separates. It is impossible to cultivate a good personal style, if one does not cultivate a personal way of expression. Good spoken expression brings success in business and everywhere where communication with people is necessary. Communication is important because of its influence on the psychological and social development of an individual who develops his personality, his "self" through interaction with other people from his environment (Bratanić, 1993).

Correct speech implies grammatically correct pronunciation and a rich personal vocabulary, correct pronunciation of individual voice definitions, loudness while avoiding various common post-sticks or unnecessary pauses in spoken expression. The volume of a person's speech should be adjusted according to the size of the space where the communication takes place and the number of interlocutors present. It is necessary to harmonize the volume of the voice and use as much force as is necessary to achieve the best effect towards the interlocutor with the least effort (Badrov, 2020). Proper breathing is important because many voices are formed during exhalation from the oral cavity. In these speaking activities, the goal is to achieve stronger control within the connection between speech, expression and volume, which reflects on the meaning, length of utterances, duration of pauses, and the duration of individual words that should be highlighted during the speaking activity (Chomsky, 1991). A certain thought should exist and develop within the basics of good, correct and articulate speech. Any speech will be good and effective only if it serves the given goal (Nunan, 1999). Along with effective speech, a pleasant and spontaneous smile can be added as an important auxiliary component in better communication and creating a good "image". In the modern age of communication, during communication between staff and service users, a greater level of smile use is allowed as long as it corresponds to a certain situation. There are also cultures in which spoken expression is cherished without showing emotions and empathy. The official person's body language towards the service user can be a conscious or unconscious act. Interpreting mutual movements helps us better understand the intentions of others. The modern "image" within communication requires controlled, decisive and clear movements of certain parts of the body from every official (Ching-Ning, 2008, 32). Body movements or facial expressions of individual officials with whom we communicate strongly affect our senses, often much more strongly than the

spoken expression itself (Beier, 1978). Each gesture can have several different meanings, while the misinterpretation of a single gesture is independent of other gestures or circumstances. The face is the most expressive part of the body. There are many parts of the face that reveal emotions, attitudes, physical and psychological state of a person by their movement. Thus, the greatest level of information is often obtained through the eyes of the interlocutor, and they have a great power of expression on the interlocutor, since they reflect the inner emotional state of an individual person. The forehead and eyebrows also have emphatic movements that, like the eyes themselves, are related to various emotional states or enhance the power of speech. The positions of the lips in communication give the power of personal expression or certain emotions. There are about 1,800 types of smiles, laughs, or grins. A person can change 8 different positions of the eyebrows and forehead, the same number of positions of the eyes and eyelids, and 10 positions of the lower part of the face. The combination of movements of different facial muscles leads to a figure of 7,000 different expressions (Knapp and Hall 2010, 306). Arms and hands in the most active part of the body, and great mobility enables a high level of spoken communication, which enables emphasis on the expression. In practice, there are many ways of different sign expressions through which one can successfully communicate with the help of hands and fingers (speech of the deaf and mute). Hand signs have different interpretations and symbols depending on the area in which they are used, time, culture and various accepted social norms (Rijavec and Miljković, 2002). A handshake is often the first contact between two or more people and is one of the first non-verbal cues that can be noticed. We distinguish between dominant and submissive handshakes and a two-handed grip. Dominance in handling is conveyed by turning the hand, so that the palm is facing down. The opposite of a dominant handshake is to offer your hand with the palm facing up. This symbolically leaves control to another (Pease and Pease, 2008, 50). The two-handed handshake is of increased body contact and gives control, and is called a politician's handshake.

Cultivating good employee style

Clothes become a new "skin", which says a lot about each such individual. The goal of clothing is to protect physical survival, while trying to define one's personal style *image*, which distinguishes an individual from other individuals. Business attire is a sign of respect for the institution that represents itself and is a type of non-verbal communication (Simončić, 2007). The neat appearance of an employee for work implies appropriate (working) work clothes that a person wears at his workplace. Work clothes should be comfortable to wear and depend on the type of work that the employee performs at his workplace. Personnel who do specific jobs should have special uniforms that are designed and suitable for the performance of their work tasks and through which they can be recognized at their workplace. One of the specifics of work clothes is the way employees are distinguished from clients. It is a common practice for each person to put an accessory on their work clothes, such as tags with names and responsibilities, a title or a sewn-in trademark, i.e. the company logo, along with some appropriate fashion accessory such as brooches, scarves, hats, which creates a sense of unity and belonging work organization, which defines the visual identity with the use of a certain color that represents the collective or its active part (Šegota, 1995, 21). Usual work clothes consist of trousers and matching shirt, waistcoat and jacket for men, and skirt and top for female employees. Ideally in black, dark blue or gray tones with the use of a classic cut. The standard combination of colors used by waiters in catering establishments was defined at the beginning of the last century, consisting of black pants and a white shirt. Today, in modern catering establishments of a higher category, especially in the countries with the most developed tourism, we meet waiters completely in black with long aprons (Šegota, 1995, 21). Such a style of clothing exudes high personal elegance, and a long apron makes an active person slim. Clothing in its appearance

and shape must not be tight or wide, and it is most suitable for work clothes to be tailored for each employee. Work clothes must not be wrinkled, dirty, damaged or washed, therefore it is necessary to ensure timely maintenance of work clothes by the company.

A suit does not make a man, but it completes the image of him and says a lot about the identity itself (Osredečki, 1955). A person who has and nurtures his own style dictates the rules of dressing for his environment. A good jacket and trousers are universal business clothes for men and women, along with various fashion accessories such as briefcases, ties, jewelry, gloves, pipes, watches, scarves that enhance the overall look with the way the person wears it, his walk, gestures, expression, all of which shape the style of the person concerned. Although there is a default code of business dress, in general fashion strives for uniformity (Dorfles, 1997)

Since the very cut of any clothing is usually exposed to fashion trends and changes, it is the easiest place to make mistakes in the choice. In order to achieve the desired effect in the function of dressing, one should adhere to professional rules in dressing and at the same time pay attention to the cut of certain clothes, the material from which they are made, and the selection of suitable colors and patterns (Laš and Svensen, 2005, 56). Fashion trends of any kind of clothing are never exclusive and tied to only one fashion model, so in practice the choice of models is large and everyone should find what suits them best according to their body shape and physique. It is most suitable to choose ready-made clothes, because it is possible to try on an individual model before buying. Such clothes are subject to quality standards, and the cuts are adapted to different shapes and dimensions of the human figure. Wearing and using such clothes does not only mean fulfilling the function of dressing, but also the function of personal placement as a successful and high-quality person in the legal world.

It is important to dress according to the age. Based on social fashion incentives, young people usually choose clothes that are in the current trend, but they usually do not adapt them to their proportions and life commitments. Young people are flexible and easily accept everything new. Clothing for middle-aged people should be well-cut, adapted to the figure of the person wearing it, and made of quality materials. One of the most important rules for choosing clothes for a middle-aged person should be comfort and practicality. It is necessary to reduce the colors to those that are not particularly striking, and still refresh the visual appearance.

A fashion phenomenon

The phenomenon of fashion has never been as relevant as it is today due to consumerism and constant changes. Over the centuries, certain social castes arise, change and disappear, and in their place there is a need to establish differences between individual members of the social community. Fashion is a product of class division, which means connecting with people of the same position, the single circle that characterizes it. Fashion is a form of class differentiation in which the elite class tries to distinguish itself using visible signs while the lower class tries to identify with the elite by adopting these same signs (Adorno and Horkheimer, 1980). Such a social relationship is a real constant that has always ruled human society in some way, but it still tries to rule man and his ambitions while developing the desire for mutual competition (David, 2004). Fashion has survived through all time and is connected with all events in the history of human society. The phenomenon of fashion also has a great semantic impact on society, which can be connected to the fact that man has always made and used objects from his environment to make headgear or for decorations. Thus, he emphasized and personalized his own personality more strongly. Such a human trait explains fashion's susceptibility to periodic and regular changes. Fashion is an important social and economic phenomenon of the time, but also one of the most sensitive indicators of a particular taste of the era (Dorfles, 1997, 8). The laws that operate within fashion are like the laws that operate in art because they are

essentially irrational and elude any attempt to reduce them or place them within some scheme. Fashion as a mirror of our time is one of the most reliable benchmarks for determining the psychological, psychoanalytic and socio-economic motives of human development (Odak, 2003). Fashion is one of the most sensitive indicators of that special phenomenon which is expertly defined as the "taste of the epoch" (Rossenthal, 1991, 67).

The phenomenon of fashion being attached to a particular status symbol extends not only to clothing, but also to cars, houses, attachment to belonging to extreme sports or fashionable societies (Dana, 2009, 34). As clothes are much cheaper and more available in recent times, individuals reach for them more often as a means of social stratification. As today is a time of constant changes and an accelerated pace of life, the modern fashion industry keeps up with such social trends and often changes fashion models and styles. The invisible in clothing is actually an expression of the power of some internal drive (Kawamura, 2005, 2-7). Every manufactured object "suffers from the phobia of obsolescence" and tends to be replaced by a new model even though it is not broken, and its production and technological performance is minimally changed by the new model. Clothing shows belonging and differentiation, thus creating order out of possible chaos in the external appearance and preventing entropy (Galović, 2001, 86). Fashion is a sign system like language, a closed sign system that produces only relative meanings, and is based and built on a more or less rationalized code (Barthes, 1983). There are parameters within fashion considerations, and one of the most important parameters is color. The black color on that level indicates a sign of mourning, white indicates virginity, red and orange are the colors of revolution, energy and passion, purple is the color of mysticism and secrets, blue and green are cold colors that have a calming effect on a person.

Acknowledgments

Strengthening identity is effectively achieved through verbal or non-verbal communication - visual communication, and the goal is to develop an image in order to promote business. The paper gives a brief overview of the concept of the current application and research through a series of temporal features. Image is something that is created over a long period of time, it is like an authentic personality. A very corporate image is a kind of personality of the company, a sign of recognition and differentiation among the multitude of the same or similar ones. The work is based on a systematic analysis of previously published relevant international scientific works in the field.

Conclusion

Strengthening human resources through employee image is a component that greatly affects business. In a strong business culture, organizations want to achieve a good business image set by top management, and designers as well as the fashion industry work in their favor. Senior management should implement contemporary knowledge about visual identity in business, and any rejection of trends significantly reduces the possibilities of achieving a good image. In order to better understand the environment of a modern man, in addition to his work and personal skills that he has or aspires to, he must be aware of the fact of the existence of the *mainstream*. For the successful management of the work process, it is important to have control over communication and to manage it. Relations between factors in business must develop in a positive direction so that there is no split, therefore communication is important. Communication is a two-way street that requires each participant to exchange messages with the aim of making certain content comprehensible to the other party. . The final impression as a product of a good image builds the overall image of the business will be given by the judgment that others will make about business success. The aim of this work is to establish that the human factor is the most important in every job, especially in service activities, and it is built with a

good "image". These are all facts that we spontaneously accepted consciously or unconsciously. The "image" itself will reflect on the quality, and importantly the contribution and psychological stability of an individual person, which is one of the most important characteristics of a modern man in his life and business.

Literature

- Adorno, T. and Horkheimer, M. (1980) Sociological studies, School book, Zagreb
- Badrov, T. (2020) Communication skills in engineering, Bjelovar, University of Bjelovar
- Barthes, R. (1983) The Fashion System; Princeton–New Jersey: Princeton University Press.
Translated from the French by Matthew Ward and Richard Herward
- Beier, E. G. (1978) Communication analysis: towards a general theory of psychotherapy.
Psychotherapy: theory, research and practice, 15(4).
- Bratarić, M. (1993) Micropedagogy. Interactional - communicative aspect of education.
Handbook for students and teachers, Zagreb, School Book
- Ching-Ning, Chu (2008) The Art of War for Women, Zagreb, Profil
- Chomsky, N. (1991) Language and the problems of knowledge. Lectures at the University of
Managua. Translated by Goranka Antunović. Zagreb: Sol Library. Knj. 6.
- Dana, T. (2009) Deluxe: How luxury lost its luster, Algoritam, Zagreb
- David W. Orr. (2004) The nature of design: ecology, culture, and human intention, University
press Oxford
- Divanović, D. (2006) Drugo ja, Zagreb, Ambidexter club
- Dorfles, G. (1997) Fashion, Zagreb, Golden marketing
- Drucker, P. (2005) Essentials of Management. Zagreb, MEP Consult
- Đorđević, V. and Braš M. (2011) Basic concepts of communication in medicine, Medix. Suppl
1:12-14.
- Fox, R. (2006) Business communication, People's Open University, Zageb, Croatian University
Press
- Galović, M. (2001) Fashion: veiling and revealing, Jesenski i Turk, Zagreb
- The Emotionally Intelligent Workplace, vol 1. JosseyBass, San Francisco, CA, p. 27-44.
- Kawamura, Y. (2005) Fashion-ology: An introduction to Fashion Studies, Oxford, New York:
Berg Publishers
- Kesić, T. (2003) Integrated marketing communication. Zagreb: Opinio d.o.o.
- Knapp, M. and Hall, J. (2010) Non-verbal communication in human interaction, Jastrebarsko,
Naklada Slap
- Labaš, D. (1993) Church and social communication, Obnovljeni Život: magazine for
philosophy and religious sciences, Vol. 48. No. 1.
- Laš .F.R. and Svensen, H. (2005) Philosophy of fashion, Geopolitik, Belgrade
- Nöth, W. (2004) Handbook of Semiotics [trans. Ante Stamać], Zagreb, Ceres

- Nunan, D. (1999) *Second Language Teaching & Learning*. University of Hong Kong. Heinle & Heinle Publishers, Boston, Massachusetts.
- Odak, I. (2003) Fashion in society: contemporary sociological interpretations, *Review of Sociology*, Vol XXXIV, No 1-2-97-107
- Osredečki, E. (1955) *Business communication and business etiquette*, Naklada Edo, Samobor-Zagreb
- Pease, A. and Pease, B. (2008) *Great school of body language*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Punišić, D. (1990) *Personal image design*, Belgrade, Serbian literary association
- Rijavec, M. and Miljković, D. (2002) *Non-verbal communication (The language we speak)* Zagreb, Obelisk
- Robbins, S. and Judge, T. (2010) *Organizational behavior*, Zagreb, Mate
- Rosenthal, R. (1991) *Essentials of behavioral research: methods and data analysis*, Boston
- Salečić I. (2011) Look(s) a good job, taken from <http://www.posao.hr/clanci/vijesti/istrazivanje/izgledi-za-dobarposao/2681/>
- Simončić, K. N. (2007) Fashionable business attire, *Tekstil* 56 (10) 633-639
- Šegota, N. (1995) *Fashion-forever, Own fee*, Opatija

THE MYRIAD CHALLENGES BEDEVILING THE LEARNING AREA ‘CREATIVE ARTS’ IN SOUTH AFRICA, ESPECIALLY THE INCORPORATION OF INDIGENOUS MUSIC IN THE CLASSROOM PRACTICE

Prof. Dr. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social Sciences; Department of Creative Arts,

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

This paper has its goal a drive to recognize the problems encountered by Creative Arts Educators in South Africa. There has been unsatisfactory integration of indigenous music into education, even though the Ministry of Education advocates its use, stating that education should ‘preserve South Africa’s cultural practice, develop an appreciation for the practice of one’s culture and develop a sense of respect for other people’s culture’. The underlying intent of this study was to investigate the myriad challenges bedeviling the learning area ‘Creative Arts’. Oral interviews, photography, video, and audio recordings were used to collect data. Relevant sources in the form of published journal articles, book chapters, books and theses were also consulted to compare and complement data collected from the field research. The following research question was considered to achieve the objective of this study. What is the perception of Creative Arts educators with regards to the inclusion of indigenous music into the classroom practice? The results have shown that the learning area has four disciplines, namely: music, drama, dance, and visual arts, and not all Creative Arts educators have received formal training in these disciplines and are specialists. Indications from the investigation have also revealed that there is therefore an urgent need for documentary research to give some insight on the significance of the integration of indigenous music into education, its meaning, origin, performance practice, functions, forms, and techniques, in order to further our knowledge of how informal learning can inform formal learning.

Keywords: Myriad challenges, Creative Arts, South Africa, indigenous music, incorporation, classroom practice.

**RITUAL COHERENCE AS AN IMPORTANT WAY OF INHERITANCE, A
MEDIUM OF CONTEXTUALIZATION, AND A FORM OF CULTURAL MEMORY:
THE CASE OF BAPEDI PEOPLE’S RELIGION**

Prof. Dr. Dr. Morakeng Edward Kenneth Lebaka

**University of Zululand – KwaDlangezwa Campus; Faculty of Humanities and Social
Sciences; Department of Creative Arts,**

ORCID NO: 0000-0002-4652-9490

Abstract

In the Bapedi society, there are shrines either in the homestead, or behind the house, where rituals are held. These rituals are accompanied by material aspects of praying such as singing and dancing. Bapedi people have ways of establishing and maintaining contact with their ancestors. These include the pouring of libation, giving formal and informal offerings such as homemade beer, snuff tobacco, water, and blood of the slaughtered sacrificial victims such as fowls, goats, and cows. While these sacrificial victims are slaughtered for ritual purposes, sheep are generally slaughtered as supplementary meat to feed those attending the ceremony. The purpose of this study was to investigate the relevance of rituals within Bapedi cultural context. Oral interviews, photography, video, and audio recordings were used to collect data. Relevant sources in the form of books, theses, book chapters, and journal articles were also consulted to compare and complement data collected from the field research. The following research question was raised to address the objectives of this study. What is the relevance of rituals within Bapedi people’s cultural context? The results have shown that Bapedi people venerate their ancestors through acts of hospitality, especially when problems seem particularly difficult to surmount. During the study, it was also established that ancestors are also remembered periodically through rites of birth, marriage, sickness, death, hunting and during planting and harvesting times. At these occasions, libations are poured out and offerings are made. It was concluded that ancestors are believed to have survived death and to be living in a spiritual world, but still taking a lively interest in the affairs of their families.

Keywords: Bapedi society, shrines, rituals, libations, sacrificial victims, ancestors.

A study of the effectiveness of online education on traditional classroom culture

K.S. Dharmasiri¹, K.B.N. De Silva², D.M.P.V. Dissanayake³

Faculty of Criminal Justice, General Sir John Kotelawala Defence University, Sri Lanka^{1,2}
Department of Criminology & Criminal Justice, University of Sri Jayewardenepura, Sri Lanka³

Abstract

Since education is an abstract concept, it contains various ideas like learning, teaching, evaluation, enjoyment, training, etc. Blended learning media is one way to make a classroom student-centered. In the student-centered education system, instead of the teacher handing over his knowledge to the students, the student is given the space to learn through his internal motivation. Such a space exists in the online learning process, and it is debatable whether the impact it has had on Sri Lanka's traditional education model and the learning and teaching environment has been the cause of student-centeredness. The main objective of this study was to study how the online learning process differs from the traditional classroom. Also, the aim here is to study the difficulties in implementing the online learning process in Sri Lanka and make suggestions for building a student-centered education system. This study is based on qualitative data analysis, which was conducted with 08 research papers. Accordingly, in the traditional classroom culture, the use of technical devices and the internet is minimal, library use, constant supervision of teachers, collective activities, group training, learning in minimum time relative to the online method, learning through life and observation, ease of subject matter coverage, uniform Being, peaceful practice, supervision of education offices, the center of social activities and human interaction, teachers' security, questioning, learning through rote learning, space for peer association, knowledge sharing, etc. are evident. Also, the use of technical devices in the online learning process, use of the Internet, technical stress, timesaving, reduced course costs, the ability to re-watch lectures, technical knowledge, observational knowledge gathering, theoretical facts, and practical activities, learning through technology, the teacher, and the student. The disappearance of the existing relationship between them, getting rid of monotony, lack of class decoration activities, self-study activities, etc. can be identified. Therefore, given the current situation of covid-19 in Sri Lanka, teachers and students have been separated from the traditional classroom education pattern and must be oriented toward an online learning process. Although the educational process is lost from the traditional classroom culture, covering the syllabus with online educational tools is the unique feature of this educational model. Thus, in the face of the current covid-19 epidemic situation, students are inclined toward the online method, and in it, a student-centered education pattern can be identified, excluding the practical field. Therefore, to build a student-centered education pattern in Sri Lanka, I suggest that a pattern of learning done in the traditional classroom should be created using the Internet, and government support should be given for that.

Key Words: Online Education, Traditional Classroom, Learning Process

Using Team Teaching Strategies to improve Students' Reading Skills

¹Prof. Sabeeha Hamza Dehham, ²Muhammad Faisal

¹English Department, College of Basic Education, University of Babylon,

²Director (HRIMS), Ministry of Human Rights Commission,

Abstract

One of the aims of the research is to determine the effect of group-based teaching techniques (**Team Teaching Strategies**) on the development of reading abilities among Iraqi EFL Intermediate School students learning English as a second language. TTSs are visual frameworks that assist pupils in digesting a text passage. To perform the research, 63 students were randomly selected from Iraqi intermediate schools; 32 students were assigned to the experimental group, which received instruction using TTSs, and 31 students were assigned to the control group, which received instruction via authorized protocols. Pre- and post-test strategies were used by the researchers to assess the success of their approach. A personal instructor directly instructed the two groups on how to use the Google classroom software for educational purposes. According to the findings of the study, using TTSs had a considerable influence on students' reading ability.

Keywords: Team Teaching, Strategies, Reading Skill, Intermediate School, Performance.

Youths Orientation Forum Online (YOF Online)

Adamu A. Isah, AbdulGaniyu A., Elijah Joseph

Zainab Tassala, Alhassan Kpachitagi

Computer Science Department IBB University Lapai Niger State

Introduction

YOF stands for **Youths Orientation Forum**, a forum established the development of youths and students of Rigachikun - Igabi Local Government of Kaduna State.

The forum's applications include membership registration, admission processing, job process and registration with other programs of the forum such as extra lessons, skills training, etc. to youths and students.

Background:

The existing system of registration requires many documents and application forms to be printed, distributed, filled and submitted manually.

The proposed system will replace the paper trail by automating applications. This will increase the rate of form submission, reduce time and energy cost, and frequent human interaction, etc.

The system will enable new registration, registered members to login (using the created login details) to access applications and services such as admission processing, job processing, extramural lessons, skills training registration, guidance and counselling, questions and answers services, assignment guides, etc.

The automation is a new development and will expose the society to digital world.

Problem statement:

- Traditional method of application is now ineffective and inconsistency in terms of service awareness and delivery.
- The reason is mechanism used need frequent human interaction, manual operations and cost a lot time and energy.
- Therefore, in this digital era, we need to digitalize the mode of awareness and application for the forum's activities.

Aim: To automate / digitize the mode of application for services of **Youths Orientation Forum**

Objectives:

- To expose the forum to the world through the internet.
- To provide online application for the forum's services such as membership registration, admission processing, job processing, extramural lessons, skills training, guidance and counselling, etc.

Method: Identifying and analysing the problem/deficiencies of the old system in terms convenience, time cost and efficiency.

Devising corresponding process digitally (i.e. online adverts, online information and online application to replace manual advert, manual information and manual applications respectively, by developing a java web application with Java Server Pages (JSP) and MySQL Database Server.

Web pages:

- i. **Index page/default page/home page:** contain the comprehensive information about the forum announcement of forum's events and link to registration and login page.
- ii. **Login page** provide category (admin, elder, member, employer or donor) and required login details which after authentication will link to profile and activities/services page.
- iii. **Activities/Services** page will provide links to the various activities and services pages.
- iv. **Services** pages:
 - **Admission processing:** members who applied for admission into various tertiary institutions will fill form and upload relevant credentials. The forum will follow up by forwarding documents via email to the required destination.
 - **Job processing:** members who are graduates and looking for job can fill form and upload relevant credentials. The forum will follow up by forwarding documents via email to the required destination.
 - **Other services:** members can fill form to register for extramural lesson, guidance and counselling, assignment guides, skills training, etc. The forum will review applications and make necessary assignments.
- v. **Record search page:** member can search, edit, update and print record.

Note: after clicking the “submit” button, the system should display submitted form with auto-generated member ID (e.g. **YOF/2021/001**) and enable print.

Modules:

Admin: The admin will be able to create, search, edit, update, delete and print prospective member record. The admin will be able to cancel member accounts if irregularities are detected.

Elder: The prospective elder will be able to register, search, edit, update and print record. View statistics, donate, etc.

Employer: The prospective employer will be able to register, search, edit, update and print record. Post advert, view job processing.

Member: The prospective members will be able to register, search, edit, update and print record. After annual dues payment and verification.

Donor: The prospective donor will be able to register, search, edit, update and print record. State donation amount and interval.

Software Requirements

- Windows XP, Netbeans IDE, JDK, Mysql-java-connector (jdbc), mySQL Workbench, Apache Tomcat Web Server, Oracle

Technology Used:

- Java, J2EE

Hardware Requirements

Hard Disk – 2 GB, RAM – 1 GB, **Processor** – Dual Core or Above, Mouse, Keyboard, Monitor, Printer, Modem

Expected Result:

- Youths will register with the association online at their convenient place and time without visiting the office frequently.
- Youths will view information regarding ongoing services and activities of the forum
- Members can submit online applications (admission processing, job processing, service applications).
- Members will save time, energy and transportation costs.
- Youths will be expose to digital world as this is the first online project of its kind in Rigachikun
- The forum will post advert online, edit, add or change advert.
- The forum receive applications, process applications and send feedback.
- The forum will run services without frequent human interaction and transportation.
- The forum will post achievements and statistics
- The forum will save time, energy and transportation costs.
- **Patrons/Elders and Donors** will view records and statistics, view achievements for more support.
- Records will be used to access scholarships and supports from external bodies.

If the proposal is not accepted:

- The forum and the public will be using the old system which exhaust a lot of time, energy and process.
- There will be information barrier between the forum and the public.
- Manual processes will be maintained such as printing registration and application forms, distributing and submitting the form which requires a lot of time and energy transportation costs.

References:

- [1] P. Hanna. *The Complete Reference [JSP 2.0] (Second Edition)*. USA: North Carolina, 2002. ISBN-10 0072224371 ISBN-13 978-0072224375.
- [2] P. Deitel and H. Deitel. *Java: How to Program (ninth edition)*. USA, 2013.
- [3] C. Eddy. *Java Server Pages*. September, 2020.
- [4] S. David. *Building Web Application with Servlets and Java Server Pages*. March, 2002.
- [5] A. Gordon. *Java Servlets and Java Server Pages (JSP)*. October, 2002. PP216

YouTube Video Channels:

- Cloudsoft Consulting Limited

Indonesian Students' Responses to the Evaluation of Mathematics Learning Based on Educational Games

Muhammad Rafi Fajar Rizky^{1*}, Nafida Hetty Marhaeni¹, Anita Budiningsih²

¹ Mathematics Education, Universitas Mercu Buana Yogyakarta,

² Mathematics Teacher, SMA Negeri 1 Pengasih

Abstract

The purpose of the study was to determine the response of students to the use of educational games Quizizz in learning mathematics. This research is a descriptive study about the level of student satisfaction in the learning process using educational games. Student responses were collected using a questionnaire with a Likert scale, then analyzed using data categorization techniques. The population used in this study were students of SMA Negeri 1 Pengasih in class X MIPA 2. The sample used was 36 students with 18 students with low learning outcomes (B1) and 18 students with high learning outcomes (B2). The instrument used in this research is Quizizz which was developed by the researcher and student response questionnaire. The results of the study on the use of Quizizz developed by the researchers showed that the B1 students showed that the Quizizz used was useful, easy to use, easy to learn, and the B1 students were satisfied with the Quizizz used. Meanwhile, B2 students showed that the Quizizz used was useful, easy to use, easy to learn, and B2 students were satisfied with the Quizizz used. In addition, statistical test results were obtained which said that although students B1 and B2 had different learning outcomes, it did not affect students' responses to the learning process using Quizizz.

Keywords: educational games, quizizz, student response

Non-Traditional Marriages in Pakistani Society and Islamic Perspective

Dr. Naseem Akhter

(Associate Professor) Department of Islamic Studies,
Shaheed Benazir Bhutto Women University

Abstract

The Islamic practice of **Nikah**, or real interaction between a man and a woman, is mandatory. As long as they abide by the rules of the religion, Islam gives both men and women the freedom to choose or to select a partner when they begin their practical life as a marriage. Because It is a social necessity because through marriage, families are established and the family is the fundamental unit of our society. Furthermore, marriage is the only legitimate or halal way to indulge in intimacy between a man and a woman. This research, however, suggests that Pakistani customs which disregard Islamic teachings and impose unjustified demands are on the rise in society. Forced marriages, exchanged marriages, cousin weddings, and Suwarah or Vani, or exchange marriages, were just a few of the ways parents used to impose their will on their offspring. However, young people are drawn to different types of marriage, including elopements, court weddings, and love marriages. In order to recognize and define such marriages as proper or improper, the causes and grounds for them will be addressed and analyzed in this article in light of Islamic teachings. This article can be useful and informative due to its specific field for researchers and scholars.

Keywords: Islamic Teachings, Unconventional marriages, Pakistani Society, Different types of marriages

**TÜRKİYE'DE FEN EĞİTİMİNDE ALGODOO PROGRAMI İLE İLGİLİ YAPILAN
ÇALIŞMALARIN TEMATİK İÇERİK ANALİZİ**
**ANALYSIS OF TURKISH ORIGIN STUDIES ON THE ALGODOO PROGRAM IN
SCIENCE EDUCATION: A META SYNTHESIS STUDY**

Selda BAKIR¹, Fatmana ÖZCAN²

¹Associate Prof.Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Science Education,

ORCID ID: 0000-0002-2169-2910

²Teacher, Renk College, Science Education,

ORCID ID: 0000-0002-5585-296X

Özet

Bu araştırma, fen eğitiminde Algodoo programı ile yapılan Türkiye kökenli çalışmaların kapsamlı bir şekilde incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda YÖK Tez Tarama, ERIC, Google Scholar veri tabanlarından ulaşılan 13 çalışma ele alınmıştır. Bu çalışmalar içerik analizi yöntemi ile sınıflandırılıp araştırmanın alt problemleri doğrultusunda çalışmaların türü, yılı, yöntemi, örnekleme, örnekleme yöntemi, veri toplama araçları, konuları ve sonuçları doğrultusunda 8 temada incelenmiştir. Yapılan taramalar neticesinde çalışmaya dâhil edilme ölçütlerini sağlayan 13 çalışmanın çözümlenmesi tematik içerik analizi (meta-sentez) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, Algodoo'nun kullanıldığı fen eğitimi çalışmalarının en çok makale türünde, 2018-2019 yıllarında yapıldığı, araştırma deseni olarak en fazla yarı deneysel desenin ve seçkisiz örneklemenin kullanıldığı, veri toplama aracı olarak en fazla tutum/motivasyon ölçeklerinin kullanıldığı, en çok kuvvet ve hareket ünitesinde çalışıldığı, neredeyse yapılan çalışmaların tamamının fizik konularına yoğunlaştığı ve yapılan bu çalışmalar sonucunda en fazla Algodoo'nun akademik başarı, yaratıcılık ve bu programın kullanımına yönelik olumlu tutumları, en az ise problem çözme, bilimsel süreç becerileri artırdığına ve öğrenmeyi kolaylaştırdığına yönelik sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Algodoo, fen eğitimi, simülasyon

Abstract

This research was carried out in order to comprehensively examine the studies of Turkish origin related to the Algodoo Program in science education. For this purpose, 13 studies accessed from YÖK Thesis Search, ERIC, and Google Scholar databases were discussed. These studies were classified by thematic content analysis method and examined in 8 themes in line with the sub-problems of the research, type, year, method, sample, sampling method, data collection tools, subjects and results. At the end of the scans, the analysis of 13 studies that met the inclusion criteria of the study was carried out with thematic content analysis (meta-synthesis). As a result of the research, the science education studies in which Algodoo was used were mostly in the type of articles, in 2018-2019, the most quasi-experimental design and random sampling were used as the research design, the attitude/motivation scales were used the most as the data collection tool. It was determined that the study was carried out in the force and movement unit, almost all of the studies focused on physics, and as a result of these studies, it was determined that Algodoo increased academic success, creativity and positive attitudes towards the use of

this program, and that it increased problem solving, scientific process skills and facilitated learning at least. has been done.

Key words: Algodoo, science education, simulation

1. INTRODUCTION

1.1. Theoretical Framework

It is possible to define the concept of science as examining, researching, questioning, establishing new connections about the human environment with a purposeful and planned study, and the knowledge gained in this way. The purpose of science education is to provide students with creative and critical thinking skills, to contribute to the student's recognition of himself, his environment and the world, to ensure that the student is in healthy communication and cooperation with his environment, uses technology in a positive way, and uses scientific methods while producing solutions to the problems he encounters (Bilgin and Geban, 2001; Cayvaz, 2018).

Teaching science has an important place in our understanding of the events that take place in all areas of our lives. Every event in our life, from the food we eat, the water we drink, the car we drive, the light we are illuminated to, the air we breathe, the animal we take care of, to the flower in our house, is a part of science education. Along with teaching science, the individual also learns how he/she learns better. The teacher plays the role of a guide in science teaching. It does not present information ready-made to the individual. It asks the individual to construct the information by researching and questioning (Hançer, Şensoy, & Yıldırım, 2003). However, unfortunately, most of the students have difficulty in understanding some abstract concepts and events in the science course (Sertkaya, 2018).

In the 21st century, which is defined as the digital age, technology continues to show its effect in the field of science as well as in all areas of our lives. With the development of technology, the use of simulation programs has increased in the field of science, where abstract concepts are involved. Through simulations, individuals construct a dangerous experiment in their minds by exploring abstract concepts that are difficult to learn and events in their daily lives in a meaningful environment (Özer, 2019).

Simulation studies in the field of education in Turkey are limited. One of them is Büyükkara (2011)'s work. In his study, Büyükkara (2011) aimed to investigate the effect of teaching with this virtual laboratory on student success compared to the traditional laboratory method and the 5E method by creating a virtual laboratory with simulations prepared for science and technology education. The objectives of the eighth grade 'Sound' unit were taught to the control group with the traditional laboratory method (L) and the 5E teaching model (G), and to the experimental group (S) by using animation and simulation in the computer environment. After the application, the analysis of the data obtained from the achievement test (post-test) of the groups showed that the S group was more successful than the G group and L group. No significant difference was found between the attitudes of the groups. Koçer (2015) in his study; designed a simulation program to be used in teaching optics in the physics curriculum. While preparing the simulation, Adobe Flash, 3D Studio Max programs and Action Script 3.0 programming language were used. Then, using the simulation evaluation table, it was presented to 20 physics teachers working in the central district of Isparta province for evaluation. Then, a lesson was taught with a simulation prepared for 15 high school sophomore students by one of the teachers participating in the research. Students evaluated the simulation program. When the results were analyzed, it was seen that the simulation program was suitable for teaching. In addition, physics teachers stated that the simulation program would attract students' attention

and increase their motivation to the lesson. The students who participated in the research stated that teaching the lesson with the simulation program made it easier for them to comprehend the lesson.

Duygu (2018), on the other hand, investigated the effect of STEM education in simulation-based inquiry learning environment on science teacher candidates' scientific process skills and STEM awareness, and students' views on STEM activities and the use of simulations in these activities. According to the results of the analysis of the quantitative data, it has been revealed that STEM education carried out in a simulation-based inquiry learning environment has a positive effect on the development of students' scientific process skills and STEM awareness. Student opinions also support these results. In their opinions, students stated that STEM education provides skill development, supports knowledge, and increases attitude and motivation towards the course within the scope of the effect of STEM education on learning. In addition, the students stated that the simulation program used in STEM activities provided important advantages such as designing and developing engineering products, conducting experiments and minimizing errors. In addition, they saw the ineffective use of the program and the limitations of the program as disadvantages. Again, Konak (2019) aimed to determine the effect of simulations on the ability of 8th grade students to form hypotheses in laboratory activities. As a result of the research, it was concluded that the simulation teaching technique was effective in the development of students' hypothesizing skills.

Algodoo, a simulation program, provides the individual with the opportunity to learn while having fun. With the help of the smart board, individuals can also create their own simulations (Özer, Canbazoglu Bilici, & Karahan, 2015; Siregar, Rajagukguk, & Sinulingga, 2019;). Algodoo is a 2D simulation program that is enjoyable and affects the creativity of individuals, in which experiments that are abstract or that the student cannot perform in real life can be created thanks to interactive simulation scenes using simple drawing tools (Cayvaz, 2018).

The program, designed in English, allows us to reach the desired environments by selecting and dragging objects. Thanks to the program, individuals' motivation towards science lessons increases (Sertkaya, 2018). It is a program that can be used frequently by students and teachers thanks to its simple use (Özer, Canbazoglu Bilici, & Karahan, 2015).

Shape 1. Algodoo screen

Algodoo software consists of top menu, browser, toolbar, simulation control, environment, right click (or double click) and properties. Teachers and students can design simulations using drawing tools such as boxes, circles, polygons, gears, brushes, planes, strings, and chains. Users can manipulate items by rotating, scaling, moving, cutting or pasting objects. Teachers and

students can also add simulation scenes such as fluids, springs, hinges, engines, thrusters, light beams, viewers, optics, and lenses. They can manipulate what they want to discover and change with different parameters such as Almost all physical laws can be applied using Algodoo (Cayvaz, 2018).

1.2.Aim of the Study

The aim of this research is to examine the studies about the Algodoo program in science education in Turkey with thematic content analysis. For this purpose, the sub-problems of the research are as follows:

1. What types of studies (article, presentation, thesis etc.) have been conducted regarding the Algodoo program in science education in Turkey?
2. What is the distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by years?
3. What are the methods of studies related to the Algodoo program in science education in Turkey?
4. What is the sample of the studies on the Algodoo program in science education in Turkey?
5. What are the sampling methods of studies related to the Algodoo program in science education in Turkey?
6. What are the data collection tools of the studies related to the Algodoo program in science education in Turkey?
7. What are the subjects of the studies related to the Algodoo program in science education in Turkey?
8. What are the results of the studies on the Algodoo program in science education in Turkey?

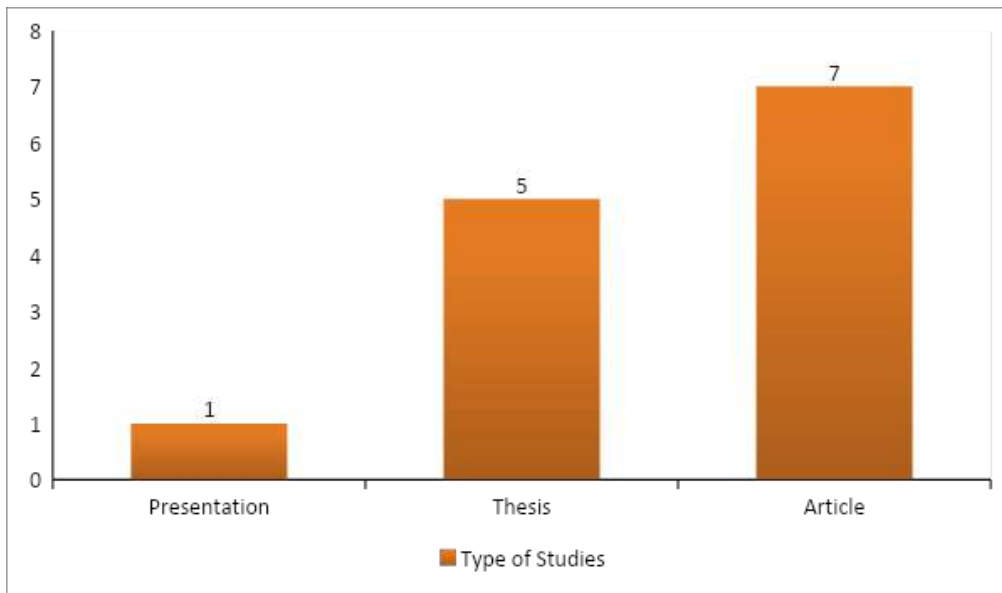
2.METHOD

In this study, the meta-synthesis method (Yıldırım, 2016) was used to examine the studies conducted using the Algodoo program in science education. Meta-synthesis is a method that enables the evaluation of findings as a result of studies conducted in a specific field, revealing and interpreting similar and different aspects and making integrative inferences (Finfgeld, 2003; Polat and Ay, 2016). By using the keywords "science education+algodoo" and "fen eğitimi +algodoo" to determine the studies to be examined, 13 studies originating from Turkey were reached from the Higher Education Institution Thesis Search, ERIC, and Google Scholar databases. These studies were classified by content analysis method and examined in 8 themes in line with the sub-problems of the study, type, year, method, sample, sampling method, data collection tools, subjects and results. As a result of the coding made by the two researchers separately, the consensus was determined as .81.

3.FINDINGS

3.1. Findings Regarding the Types of Studies Examined

Analysis values are given in Chart 1 according to the type of studies examined within the scope of the research.

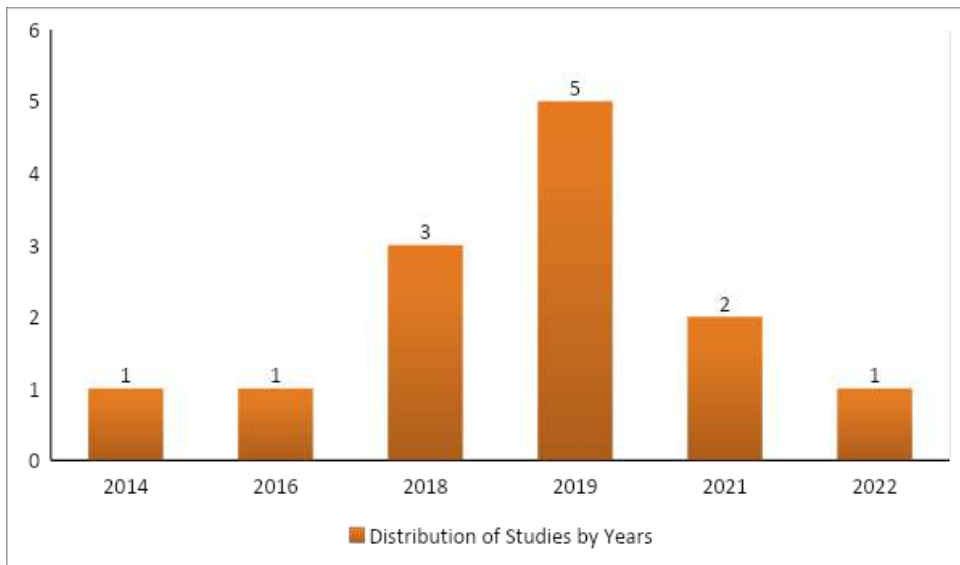

Graph 1. Type of studies on Algodoo program in science education in Turkey

According to Graph 1, it is seen that 1 of the 13 studies related to the Algodoo program in science education in Turkey is a presentation, 7 are articles, and 5 are thesis. In the studies, it was concluded that there are the most article types.

3.2. Findings Regarding the Distribution of the Examined Studies by Years

When Graph 2 is examined, the analysis values of the studies examined within the scope of the research are given according to the years.

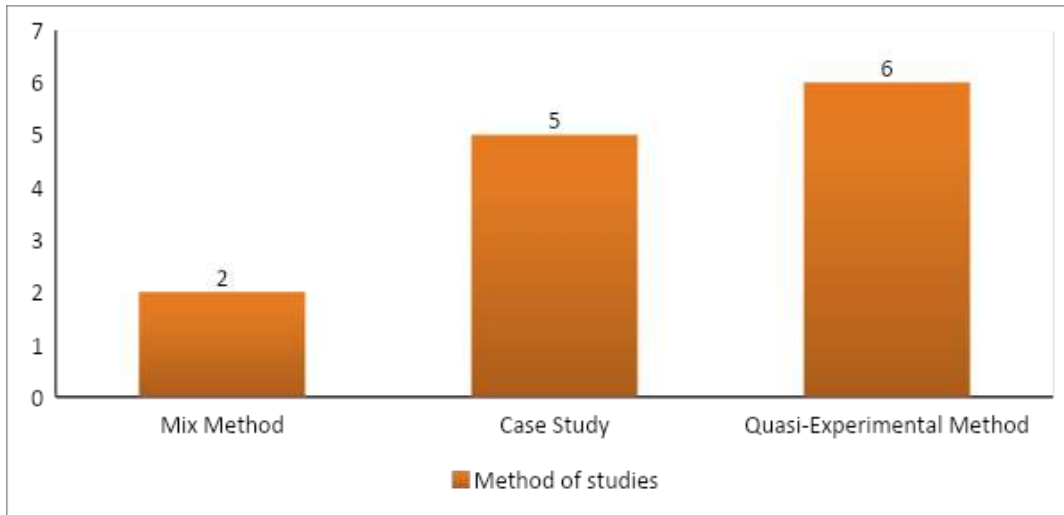

Graph 2. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by years

According to Graph 2, it has been seen that out of 20 studies on the Algodoo program in science education in Turkey, 1 belongs to 2014, 1 to 2016, 3 to 2018, 5 to 2019, 2 to 2021 and 1 to 2022. Considering the distribution of the studies by years, it is seen that the most studies on the Algodoo Program are in 2019.

3.3. Findings Concerning the Distribution of Examined Studies by Methods

When Graph 3 is examined, the analysis values are given according to the methods of the studies examined within the scope of the research.

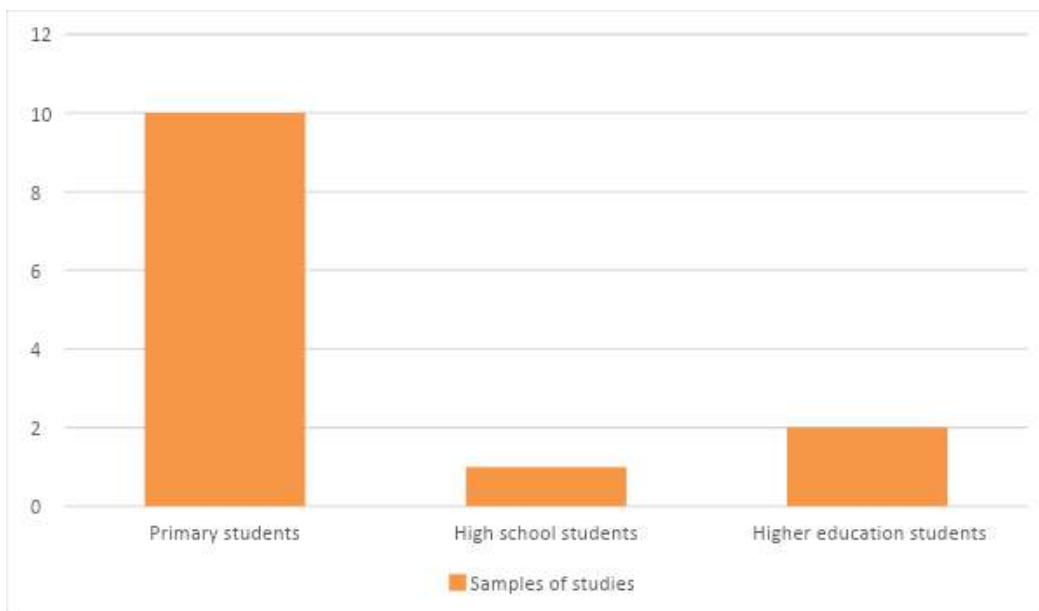

Graph 3. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by methods

According to Graph 3, it was seen that 5 of the 13 studies related to the Algodoo program in science education in Turkey were conducted with case study method, 2 with mixed method and 6 with quasi-experimental design. It is seen that the most used method is the mixed method.

3.4. Findings Regarding the Distribution of the Examined Studies by Sample

When Graph 4 is examined, analysis values are given according to the sample of the studies examined within the scope of the research.

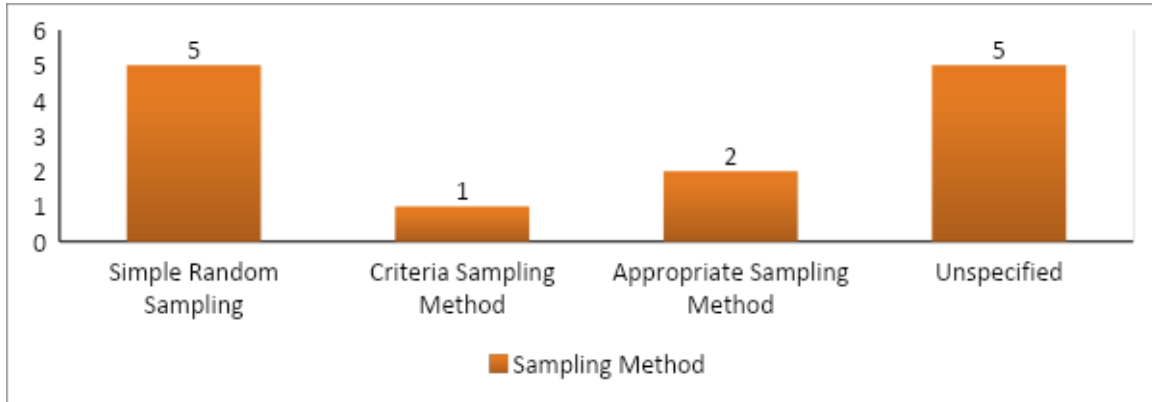

Graph 4. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by sample

According to Graph 4, it is seen that 10 of the 13 studies on the Algodoo program in science education in Turkey were conducted with secondary school students, 1 with high school students and 2 with university students.

3.5. Findings Regarding the Distribution of Examined Studies by Sampling Method

When Graph 5 is examined, the analysis values of the studies examined within the scope of the research are given according to the sampling method.

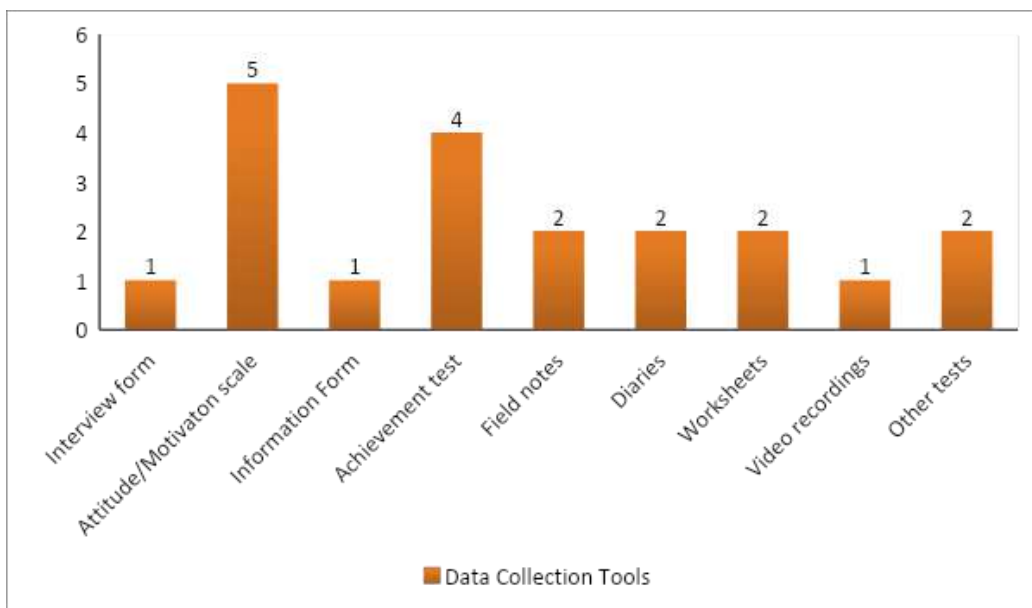

Graph 5. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by sampling method

According to Graph 5, it was concluded that 5 of the 13 studies on the Algodoo program in science education in Turkey were made with simple random sampling, 1 with criterion sampling, 2 with convenient sampling, and the sample was not specified in 5 studies.

3.6. Findings Regarding the Distribution of Examined Studies by Data Collection Tools

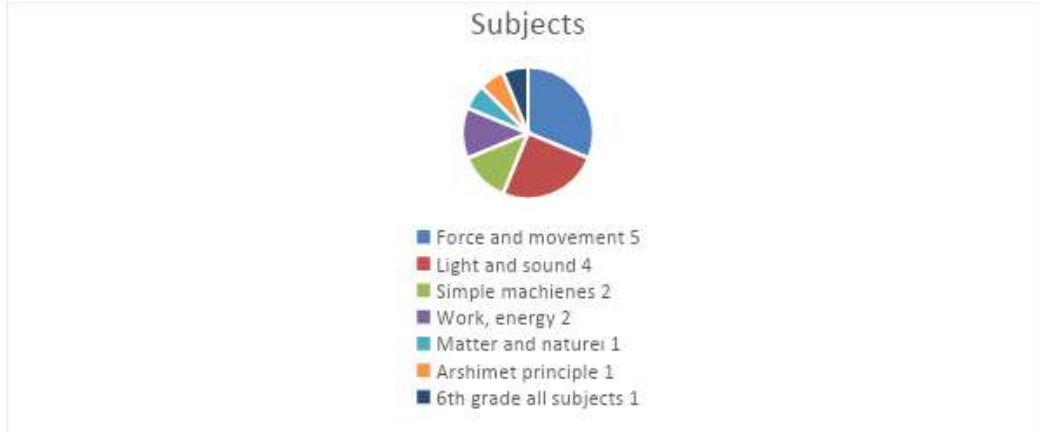
When Graph 6 is examined, the analysis values of the studies examined within the scope of the research are given according to the data collection tools.

Graph 6. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by data collection tools

According to Graph 6, in terms of data collection tools used in 13 studies on the Algodoo program in science education in Turkey, it is seen that attitude/motivation scales are used the most and interview form, information form and video recordings are used the least.

3.7. Findings Regarding the Distribution of the Examined Studies by Subject

Graph 7. Distribution of studies on the Algodoo program in science education in Turkey by subject

When Graph 7 is examined, it has been determined that the studies in the field of science education with Algodoo are mostly done in the units of force and movement, work and energy, and almost all of the studies focus on physics.

3.8. Findings Regarding the Distribution of the Examined Studies According to the Results

Table 1. *Distribution of Studies on the Algodoo Program in Science Education in Turkey by Results*

RESULTS	f	%
The use of Algodoo has increased academic success.	3	18,5
It was observed that the students had positive attitudes towards the Algodoo program they saw.	3	18,5
The use of Algodoo increased creativity	3	18,5
It was determined that the use of Algodoo increased the motivation of the students.	2	12,5
It has been determined that it provides meaningful learning.	2	12,5
Using Algodoo has improved problem solving skills.	1	6,25
The use of Algodoo has improved scientific process skills.	1	6,25
It has been seen that Algodoo software facilitates learning by embodying concepts.	1	6,25
TOTAL	16	100

When Table 1 is examined, it is seen that the Algodoo program mostly increases academic success, creativity and positive attitudes towards the use of this program, and the least increases problem solving and scientific process skills and facilitates learning.

4. DISCUSSION, CONCLUSION AND SUGGESTIONS

In this study, 13 studies accessed from the Higher Education Institution, ERIC, and Google Scholar databases are discussed. According to the data obtained, one of the 13 studies related to the Algodoo program in science education in Turkey is a presentation, 7 of them are articles and 5 of them are thesis.

The science education studies in which Algodoo was used were mostly in the type of articles, conducted in 2018-2019, the most quasi-experimental design and random sampling were used as the research design, the most attitude/motivation scales were used as the data collection tool, the force and movement unit was the most studied, almost It has been determined that all of the studies focused on physics and as a result of these studies, Algodoo's academic success, creativity and positive attitudes towards the use of this program are the least, problem solving, scientific process skills increase and learning is facilitated.

In the literature, no metase synthesis study related to Algodoo has been found. However, there are two metasynthesis studies, albeit limited, related to technology integration and simulations that we can indirectly associate with Algodoo. As a result of their study, Namdar and Küçük (2018) found that mostly quantitative methods are used in technology-supported learning applications, and multiple-choice tests are used as data collection tools, and the majority of the results of technology-assisted learning applications are positive. Uzelli Yılmaz, and Akın Korhan (2017), who made a systematic analysis of nursing education studies, included randomized and pre-test-post-test controlled quasi-experimental studies in their studies. They reached that, experimental type, descriptive-cross-sectional and prospective research designs were used mostly. In addition to the use of simulation in nursing education, students gain knowledge, psychomotor skills and communication skills. Also they found that it can be used as an effective method in the evaluation of student competencies, and that it is a learning method that contributes to the development of students' satisfaction, perception, self-confidence and self-efficacy. Additionally, Siregar, Rajagukguk, and Sinulingga (2019) concluded that Algodoo increases scientific process skills, and Euler, Prytz, and Gregorcic (2020) concluded that Algodoo can be used successfully in physics education.

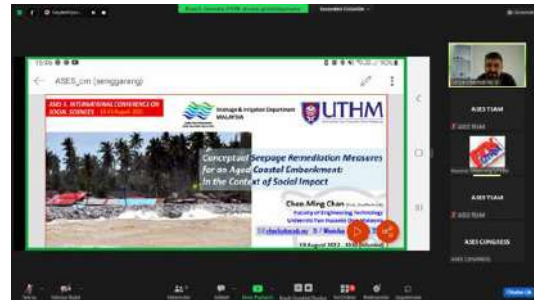
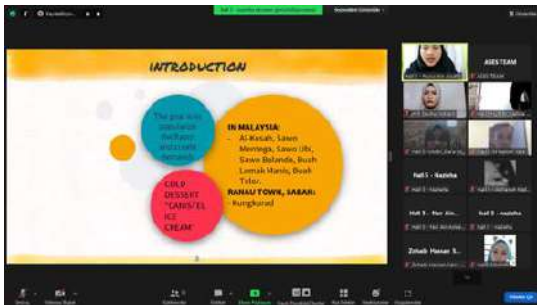
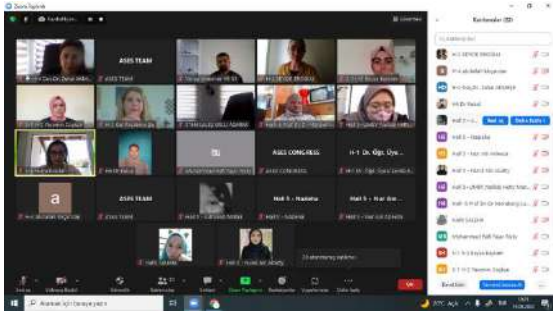
According to the results of the current study, which is in line with the findings of these studies, the Algodoo program in science education shows academic achievement, attitude, creativity, etc. It can be suggested that it can be used effectively for learning products. Silva et al. (2014) also state that Algodoo increases creativity and can be used successfully in classrooms of different levels. In addition, based on the result that the majority of the studies were conducted with secondary school students, it can be suggested that similar studies can be conducted with different samples.

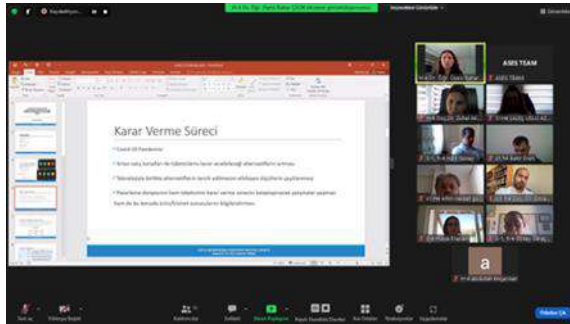
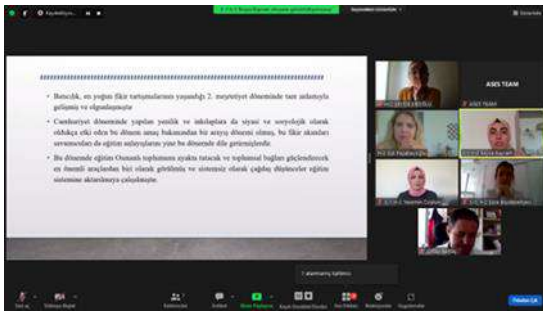
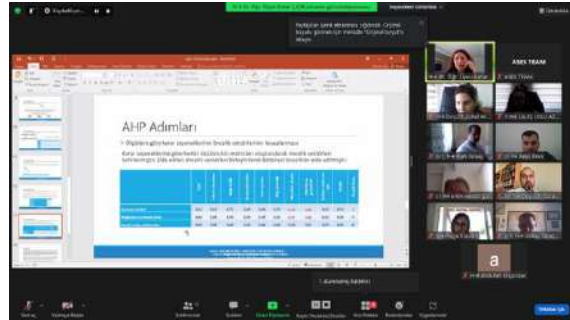
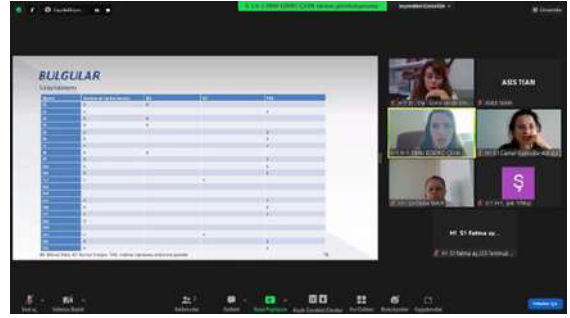
REFERENCES

- * Akdağ, F.T. ve Güneş, T. (2017). Kuvvet ve hareket ünitesinin bilgisayar destekli öğretiminde Algodoo kullanımı. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(1).
- * Alan, B., Zengin, F. K. and Keçeci, G. (2019). Using STEM Applications for Supporting Integrated Teaching Knowledge of Pre-Service Science Teachers. *Journal of Baltic Science Education*,18(2), 158-170.

- Bilgin, İ. ve Geban, Ö. (2001). Benzeşim (analoji) yöntemi kullanılarak lise 2. Sınıf öğrencilerinin kimyasal denge konusundaki kavram yanlışlarının giderilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 26-32.
- Büyükkara, S. (2011). *İlköğretim 8. sınıf fen ve teknoloji dersi ses ünitesinin bilgisayar simülasyonları ve animasyonları ile öğretiminin öğrenci başarısı ve tutumu üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- *Candar, M. (2019). Özel Yetenekli Öğrenci Eğitimine Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Algodoo. VI. Ulusal Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Kongresi. İstanbul10-12 Ekim 2019. Özet Bildiri Kitabı, 33-34.
- *Cayvaz, A. (2018). *Ortaokul fen öğretiminde Algodoo kullanımının etkisi* (yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- *Çelik, H., Sarı, U. & Harwanto, U. N. (2014). Developing and evaluating physics teaching material with algodoo in virtual environment: Archimedes' principle, *International Journal of Innovation in Science and Mathematics Education*, 23(4), 40-50.
- Duygu, E. (2018). *Simülasyon tabanlı sorgulayıcı öğrenme ortamında fetemm eğitiminin bilimsel süreç becerileri ve FeTeMM farkındalıklarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. <https://acikerisim.kku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12587/17729/507586.pdf?sequence=1&isAllowed=y> sayfasından ulaşılmıştır
- Euler, E., Prytz, C. and Gregorcic, B. (2020). Never far from shore: productive patterns in physics students' use of the digital learning environment Algodoo. *Phys. Educ.* 55,1-8.
- *Gül, Z. (2019). *Yedinci sınıf fen bilimleri dersi 'ışık' ünitesinde Algodoo yazılımı ile desteklenen 5E öğretim modelinin öğrencilerin akademik başarı ve motivasyonlarına etkisi* (yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- *Güntepe, E.ve Usta, N. (2021). Eğitim teknolojilerinin öğrenme ortamında kullanımı: Teknoloji kabul modeli çerçevesinde Algodoo. *Sivas Cumhuriyet University Educational Sciences Institute Journal*, 1(1), 19-29.
- Hançer, A.H., Şensoy, Ö. Ve Yıldırım, H.İ. (2003). İlköğretimde çağdaş fen bilgisi öğretiminin önemi ve nasıl olması gerektiği üzerine bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 80-88.
- *Karakuzu, B. (2021). *STEM temelli Algodoo etkinliklerinin yedinci sınıf öğrencilerinin ışığın madde ile etkileşimi ünitesindeki bilimsel yaratıcılıklarına etkisi* (yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- *Kirmizigül, A.S (2021). Algodoo for Interactive Learning: Effects on Students' Achievement and Motivation Towards Science. *Shanlax International Journal of Education*, 9(4), 352-58.
- Koçer, M.B. (2015). *Fizik eğitiminde optik konusu için bilgisayar destekli bir simülasyon programı hazırlanması ve değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. file:///C:/Users/USER/Downloads/410870.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- Konak, M. (2019). *Fen ve teknoloji dersinde simülasyonla öğretimin laboratuvar etkinliklerinde hipotez kurma becerisinin kazandırılması üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. file:///C:/Users/USER/Downloads/538068.pdf adresinden ulaşılmıştır.
- Namdar, B. & Küçük, A. (2018). Fen Eğitiminde Teknoloji Entegrasyonu Çalışmalarının Betimsel İçerik Analizi: Türkiye Örneği . *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim*

- Fakültesi Dergisi*, 48, 355-383 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/39596/375088>
- Özer, İ. (2019). 6. *Sınıf kuvvet ve hareket ünitesinde gerçekleştirilen algodoo temelli etkinliklerin öğrencilerin tasarım becerilerine ve akademik başarılarına etkisi* (yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- *Özer, İ.E., Bilici, S. ve Karahan, E. (2016). Fen bilimleri dersinde Algodoo kullanımına yönelik öğrenci görüşleri. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 28-40.
- *Sertkaya, Ö.F. (2018). 8. *Sınıf fen bilimleri dersi basit makineler ünitesinde Algodoo yazılımı ile desteklenen 5E modelinin öğrenci başarı ve tutumuna etkisinin incelenmesi* (yüksek lisans tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Siregar, E. , Rajagukguk, J. &Sinulingga, K. (2019). Improvement of Science Process Skills Using Scientific Inquiry Models With Algodoo Media and Quotient Adversity in High School Students. *Journal of Transformative Education and Educational Leadership*, 1(2), 53 – 65.
- Silva, S.L., Silva, R.L, Junior, J.T.G., Gonçalves, E. , Viana, E.R. and Wyatt, J.B.L. (2014). *Animation with Algodoo: a simple tool for teaching and learning Physics*. Retrieved from <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2014arXiv1409.1621D/abstract>
- Şahin, E. (2018). Üstün/Özel Yetenekli Öğrencilerin STEM Eğitim Yaklaşımına ve Bir STEM Materyali Olarak Algodoo'ya Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 12(26), 258 - 280. 10.29329/mjer.2018.172.14
- Uzelli Yılmaz, D. ve Akın Korhan, E. (2017). Hemşirelik Eğitiminde Simülasyon Yönteminin Etkinliği: Bir Sistemik İnceleme. *Türkiye Klinikleri*, 9(3), 218-26

01.09.2022

ISBN: 978-605-71607-6-8

ASES PUBLICATIONS – 2022©